Carl Olof Rosenius

Carl Olof Rosenius' liv og virksomhet

En levnetstegning for hans venner

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Olof Rosenius: *Carl Olof Rosenius' liv og virksomhet* (En levnetstegning for hans venner).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Forord 1
Første kapittel. Barndomsårene 4
Annet kapittel. Härnösand, Uppsala 11
Tredje kapittel. En viktig brytningstid 39
Fjerde kapittel. Pietisten 84
Femte kapittel. Trekk fra Rosenius' private liv og virksomhet i årene 1842 og 1843 95
Sjette kapittel. Nordisk Kirketidendes angrep og Rosenius' forsvar 124
Sjuende kapittel. Strid og erfaringer i årene 1844–1847 142
Åttende kapittel. Årene 1848–1850 180
Niende kapittel. Rosenius' forhold til de separatistiske bevegelsene i landet 210
Tiende kapittel. Det andre tiåret av virksomheten i Stockholm . . 248
Ellevte kapittel. Årene med utleggingen av Romerbrevet 306
Tolvte kapittel. Varsler om hjemferden 326
Trettende kapittel. Hjemlov 340
Om Carl Olof Rosenius 348

Forord

Å skrive en levnetsskildring er ingen lett sak – særlig ikke når man vil følge mønsteret fra skildringene i bøkenes bok. Der har den allmektige Gud selv malt bildene ved sin Hellige Ånd, og det slik at Herren alene får være stor, hellig og rettferdig, mens de arme synderne hvis liv han tegner, står der som syndere med virkelige synder – også når han har gitt dem særlige, store nådeløfter eller utrustet dem med nådekrefter til å gjøre herlige gjerninger til hans navns ære.

Hvor tydelig kommer ikke dette fram i historien om Abraham, Jakob, Samson, David og andre bibelske hellige! Hvor klart står ikke den benådede *synderen* fram i deres liv! Og jo grundigere Herren har tegnet bildene i sin bok, desto tydeligere trer vanligvis *dette trekket* fram.

Ta for eksempel den hellige historien der de fire evangelistene har tegnet livet til vår Herre og Frelser. I begynnelsen av vandringen med Mesteren ser vi hans tolv utvalgte disipler bare i et svakt lys: De trer ikke fram, bildene er utydelige, og vi ser bare omrissene. I Peters forskrekkede utrop den ene gangen: «Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann!», og hans frimodige bekjennelse den andre: «Du er Messias, den levende Guds Sønn», ser vi bare de to store hovedtrekkene i enhver troende sjels historie: omvendelse og tro.

Men så kommer andre tider, da omrissene fylles ut og bildene blir skarpere. La oss for eksempel følge dem den minneverdige skjærtorsdagskvelden, da Mesteren deres ble svak og Satan fikk sikte dem som hvete. Hva ser vi da i historien deres? For ikke å snakke om forræderen Judas – legg bare merke til de elleve andre! Noen av dem, kanskje alle, kanskje Johannes, Peter og Jakob, trettet jo om hvem av dem

som var den største – ikke den verste, men den største! Og det i en slik stund!

Og se så på Peter, han som er tegnet grundigere enn noen av de andre – hvilke synder ser vi ham ikke begå! Slik har den store Mesters hånd tegnet bildene av Jesu mest trofaste disipler i sikningens stund. Så nakent stiller han i sin bok også fram dem han mest hadde benådet til å utføre sine verk, som *syndere* – for at han, han selv *alene*, skal stå fram som rettferdig og *rettferdiggjøre* den som har troen på Jesus.

Men hvem andre enn Gud selv kan male slik? Det blir noe helt annet når et skrøpelig, syndig og kortsynt menneske skal fortelle om et annet syndig menneskes liv. Da har man verken *mot* eller *forstand* eller engang *rett* til å tegne bildet slik Guds Ånd har gjort med de hellige i Bibelen.

Vi har for eksempel sett en mann som den elskede læreren hvis levnetsskildring vi nå overgir til vennene han etterlot seg. Vi har sett ham utrustet med uvanlige gaver og krefter, rik på kjærlighet og gode gjerninger, utføre store ting i sin Herres tjeneste. Har vi stått ham nærmere personlig, har vi også i privatlivet fått se mange trekk som var skjult for andres blikk – mange dyrebare bevis på nådens seier over naturen.

Men vi har likevel ikke bare sett dette. I striden mellom kjødet og Ånden seirer ikke Ånden i hvert eneste tilfelle. Under denne daglige kampen mellom kjødets begjær og Åndens begjær (Gal 5) blir en kristen stundom tatt til fange av syndens lov i lemmene og gjør det han hater (Rom 7). Hvor mye synd og usselhet får vi ikke se og lide under i denne striden, både hos oss selv og hos brødrene! Men det er jo bare Herren Gud selv som har rett til å trekke slikt fram i lyset.

Vi kommer da tilbake til det vi sa først: Å skrive en levnetsskildring er ingen lett sak, særlig ikke når man gjerne vil gi et sant bilde, slik at Gud alene får all ære og hans kraft blir åpenbar i menneskets svakhet.

Nå legger vi til: Å skildre livet til en mann som Rosenius har i særlig grad vært en krevende oppgave. Det er ikke bare fordi stillingen hans var så uvanlig og omstridt, og fordi tiden han virket i, var full av uro og splittelse. Det er også fordi han var et fremtredende redskap til å føre sjeler til Herren; derfor har vi følt hvor nær faren var for å løfte redskapet for høyt – leiren som den store Mesteren holdt i sin hånd

og formet til et kar, nettopp slik det trengtes for den tiden og på det stedet der han brukte det.

Under mye bønn til Herren om nåde og ledelse ved hans Ånd ble arbeidet likevel begynt, og nå er det fullført. Vi er visse på at alle Rosenius' etterlatte venner helst vil høre ham selv tale, og vi er overbevist om at hans egne brev gir det sanneste bildet av ham. Derfor har vi så langt det var mulig søkt å gi dette arbeidet preg av en selvbiografi.

Og ettersom det – utvilsomt ved en særlig Herrens styrelse – har vært mulig å få tak i mange brev, også fra Rosenius' tidlige ungdomsår, har vi tatt med svært mange av dem, for det meste i tidsrekkefølge. Slik kan leseren i tankene følge ham skritt for skritt på hans skiftende livsvei.

Har vi da i noen grad lyktes i å tegne et sant bilde av den kjære læreren og vennen, slik at noe av Guds kraft i hans svakhet kommer fram, og får det bli til oppmuntring og hjelp for en eller annen sjel og til trøst for hans mange venner som savner ham, så vil det være en rik lønn for strevet. Det gi Herren i sin nåde!

Stockholm i november 1868.

Første kapittel. Barndomsårene

Foreldrene. – Morens anelser. – Reddet fra livsfare. – Første inntrykk av Gud. – Vekkelsen. – Den første samlingen. – Avskjeden med hjemtraktene.

Høyt oppe i Norden, blant sjøene og fjellene i Västerbotten, levde og virket det i begynnelsen av 1800-tallet en nidkjær prest som het Anders Rosenius. Han var født i Piteå i 1780 og ble prestevigslet i 1811. Med alvor og kraft begynte han sin prestegjerning som hjelpeprest (komministeradjunkt) i Stöde, og han ble snart et glødende kull i menigheten. Likevel ser det ut til at han hadde mer gave til å vekke livet enn til å nære og holde det ved like.

Så snart det ryktes om disse vekkelsene, ble han imidlertid flyttet av konsistoriet fra den ene bygda til den andre. Man ville hindre ilden i å gripe om seg, men forstod ikke at man på denne måten spredte den stadig videre; for hvor Rosenius kom, oppstod det bevegelse blant folket, vekkelser og spørsmål etter sannheten. Her gjorde Herren som så ofte de vises visdom til skamme, for at intet kjød skal rose seg for ham.

Allerede før dette hadde det såkalte «leseriet» begynt å vise seg i flere sogn i Norrland, og den stadig forflyttede pastor Rosenius ble en venn og fremmer av det overalt hvor han kom. Fromme folk som bodde for langt fra kirken til å komme dit ofte nok, hadde for vane å samles for å søke en erstatning for den offentlige gudstjenesten ved å lese sammen i Bibelen og dernest særlig i Luthers skrifter.

Mange steder skjedde dette med prestenes bifall og oppmuntring, for lesningen bar frukt i livet deres: Folk så at de var alvorlige kristne og gode medborgere. Men de deltok ikke i fornøyelser som dans,

kortspill og drikkelag. Banning og misbruk av Guds navn hørte man aldri fra deres munn, og de holdt sabbaten omhyggelig hellig. For alt dette ble de kalt «lesere», fordi lesningen av Guds ord – som de også drev med på hverdagene – var det som kjennetegnet dem mest.

Disse «lutherleserne», som de også ble kalt fordi de fremfor alt leste Luthers skrifter, sluttet seg med kjærlighet og fortrolighet til Anders Rosenius, og han åpnet også sitt eget hjem for samlingene deres.

Han var gift med en datter av Olof Norenius, skolemester i Arjeplog. Den unge prestefruen skal ha arvet en viss skarphet i dømmekraften og klarhet i oppfatningen fra sin far, og disse gavene gikk senere videre fra henne til den sønnen hvis livshistorie vi nå skal gå over til.

Carl Olof Rosenius, den tredje i en søskenflokk på sju, ble født 3. februar 1816 i Nysätra menighet i Västerbotten, sju mil nord for Umeå. Hans aldrende mor, som ennå lever, har selv fortalt hvordan flere merkelige drømmer i den tiden hun bar denne sønnen under hjertet, fikk henne til å spørre undrende: «Hva skal det bli av dette barnet?»

Undringen ble enda større da hun var på besøk hos slektninger med den lille gutten i fanget, og en hest løp løpsk: På underfullt vis ble hun reddet fra en åpenbar livsfare. Underlige anelser strømmet gjennom morshjertet, og hun kunne ikke slå fra seg tanken: «Kanskje Herren har bestemt dette barnet til å bli et utvalgt redskap for seg?»

Året etter at Carl Olof ble født, i 1817, ble faren forflyttet til Piteå. Der gjorde han først tjeneste som vikarprest i nådsåret – året da den avdøde soknеprestens enke ennå hadde inntektene av embetet – og senere, etter at den nye soknepresten hadde tiltrådt, som pastorsadjunkt (personlig kapellan). Fra Piteå ble han i 1822 flyttet til Älvsby, like utenfor byen; fra Älvsby i 1823 til Råneå, fra Råneå i 1824 til Nederkalix, der den yngste sønnen Martin ble født i 1825, og derfra i 1829 til Sävar.

Først i 1834 fikk han fast stilling som komminister (residerende kapellan) i Burträsk, og der ble han til han døde 7. juli 1841.

Av disse mange flyttingene ser vi at Carl Olof allerede som liten fikk erfare – bokstavelig talt – hva det vil si å være gjest og fremmed på jorden. Tidlig utviklet han likevel de gavene som Herren i så rikt mål hadde gitt ham, og som siden skulle bli til så stor velsignelse for Herrens stridende menighet.

Han var bare to år. Da hans eldre bror Anton en gang tvilte på om lillebroren snakket sant, svarte Carl med stort ettertrykk: *Den som ikke tror, skal bli fordømt*. Ikke uten grunn kalte han selv senere disse ordene «sin første preken». Og det er merkelig at den samme grunntonen gikk gjennom alle de andre prekenene hans, helt til den siste.

Han ble oppdratt med Guds ord i hjemmet, og allerede i de første barneårene kjente han Guds Ånd banke på hjertet. Ofte trakk han seg bort fra søsknenes lek og vandret ut i skog og mark. Der i ensomheten kunne han kjenne en dunkel, usigelig lengsel etter den Gud han ennå ikke kjente.

Men heller ikke denne første dragningen mot Herren var uten anfektelse. «Kanskje det ikke finnes noen Gud?» Den tanken listet seg stundom inn på ham og gjorde ham urolig og beklemt. Han ville likevel bli viss på dette – og i sin barnlige uvitenhet grep han snart til det ene, snart til det andre middelet for å nå denne vissheten.

En dag kom han for eksempel tilbake fra en tur i skogen, der tanken på den usynlige, skjulte Gud igjen hadde fylt guttens hjerte. Da fikk han den tanken at han skulle gå på skrå over det romslige tunet bak låven med bind for øynene. Kom han da rett fram til låvehjørnet, skulle han – mente han – være overbevist om at det fantes en Gud som ledet skrittene hans. Lommetørkleet ble bundet for øynene, og Carl begynte den eventyrlige vandringen som skulle avgjøre et så viktig spørsmål for ham.

Men han hadde ikke gått langt før en usigelig angst kom over ham; det var som om en usynlig hånd holdt ham tilbake, og han måtte stanse. Da han tok bindet fra øynene, så han at han stod på kanten av en dyp, åpen brønn; ett skritt til, og han ville ha ligget der nede! Helt i begynnelsen av vandringen hadde han gått i feil retning.

I denne redningen måtte han se et tydeligere bevis for at Gud finnes og har omsorg for ham, enn det tegnet han nettopp selv hadde valgt. Fra den stunden våget han aldri igjen slike prøver.

En annen gang gikk den unge Carl på ski ute på isen. Med barnlig iver og ubetenksomhet, og revet med av moroa, gikk han stadig lenger uten en tanke på faren som kunne lure. Da hørte han plutselig en stemme rope fra stranden et stykke unna: «Pass deg!» Litt forundret så han seg om og la da merke til en bred råk like ved. Uten denne

advarselen ville han trolig i neste øyeblikk ha funnet sin grav der. Slik hadde Herren enda en gang reddet ham fra en åpenbar livsfare.

Mens faren gjorde tjeneste i Nederkalix, ble sønnene Anton og Carl sendt til skolen i Piteå, der Carl ble innskrevet i februar 1828. Foreldrene var fattige, og guttene ble sendt inn til byen med bønder som kjørte varer, og måtte springe for å holde varmen i de tynne klærne i den nordiske vinterluften.

Allerede på denne tiden ser vi hos den unge Carl Rosenius en dyp frykt for alt som etter hans forstand stred mot Guds bud. Vertinnen hans det første skoleåret i Piteå har fortalt oss følgende: Broren Anton var svært glad i å tegne og pleide å holde på med det i ledige stunder, mens Carl heller skrev små brev om åndelige emner.

En gang faren besøkte sønnene, viste Anton ham tegningene sine. Da faren spurte hva han gjorde med dem, svarte han at han solgte dem til andre skolegutter. «Nå, hvor mye tar du per stykk?» spurte faren videre. «Jeg tar så mye jeg får», svarte gutten. Da sa faren helt bestemt at han ikke skulle ta mer enn én skilling stykket.

Senere hendte det likevel ved et salg at Anton tok en skilling banco og mer. Da Carl fikk se det, ble han svært urolig og bekymret og sa til broren: «Hør nå, Anton, du blir ikke salig.» «Hvorfor det?» spurte Anton. «Nei, for du har tatt mer for tegningene enn det pappa uttrykkelig sa at du skulle få ta, og nå har du forbrutt deg ikke bare mot pappa, men også mot Gud i det fjerde bud.»

Da foreldrene flyttet til Sävar sommeren 1829, ble begge brødrene innskrevet ved skolen i Umeå, og der gikk de siden. På denne tiden gikk de ofte lørdagskvelden den nesten to mil lange veien fra Umeå til Sävar for å få tilbringe søndagen i det kjære foreldrehjemmet, men måtte så gå natten mellom søndag og mandag for å være tilbake på skolen i tide.

Skoleferiene tilbrakte de alltid hjemme. Da tok faren ikke sjelden med seg de to eldste sønnene ut på sjøen for å fiske eller jakte sjøfugl – den dunrike fjellgåsa, toppanda, anda og annet fjærvilt – eller ut i skog og mark for å fange skogens lettere vilt, haren, storfuglen og orrfuglen, med børse eller snare. Også i de senere årene fortalte Carl gjerne om sine første forsøk på å sette ut snarer på egen hånd, og om sin barnlige glede da han fanget sin første storfugl i en av dem.

Vi har allerede sett hvordan Carl Rosenius tidlig fikk frykt og ærbødighet for Gud og for hans vilje, slik den er åpenbart i Ordet. Det første inntrykket av Kristus som *Frelser* og *den som forlater synd* mintes han senere fra en gang da en kristen venn av faren førte ham bort til et Kristus-bilde som hang på veggen, og talte med ham om Jesu kjærlighet til syndere. Men det ble bare en forbigående bevegelse i sinnet. Den vekkelsen som ble avgjørende for hele livet hans, har han selv beskrevet i fjerde årgang av *Pietisten*:

> «I 1830 hendte det at en sorgløs, munter skolegutt på femten år en morgen kom inn i spisestuen for å få seg frokost. Mens maten ble satt fram, fikk han øye på en gammel bok på et bord, og han slo den opp for å se på tittelen. Den lød: ‹Doktor Erik Pontoppidans herlige Troens speil.› ‹Nå, da er det vel best å speile sin tro›, utbrøt gutten i tankeløs munterhet. Så begynte han å lese, og han leste første, andre og tredje side og beundret forfatterens skarpsindighet da han beskrev de åtte ulike betydningene ordet tro har i Skriften.
>
> Men da han kom mot slutten av tredje side, ble det noe annet. Der leste han nemlig dette: ‹Merk nå vel det åttende og siste slaget, for ingen av de andre kan vi sette som kjennetegn på at et menneske er i nådestanden. Et menneske kan vise stor flid i sitt embete, stor troskap i ord og gjerninger; det kan kjenne Bibelen, vedgå og anerkjenne hele dens innhold, tappert og standhaftig bekjenne den sanne lære, ja, besegle den med sitt blod, og – om menighetens tilstand krever det og Gud vil det – gjøre tegn og under i Jesu navn, og likevel fare til helvete og mangle det rette kjennetegnet på Guds barn. For det er den rettferdiggjørende troen alene, den som sist ble omtalt.›
>
> Her fikk den glade gutten et stikk i hjertet og ble med ett svært alvorlig. ‹Hva er dette?› tenkte han. ‹Et menneske kan tappert og standhaftig bekjenne den sanne lære, ja, og besegle den med sitt blod; det kan gjøre tegn og under i Jesu navn – og likevel fare til helvete! Forfatteren vet åpenbart hva han snakker om; han ville nok ikke ha sagt noe han ikke kan grunngi med Skriften. Og nå sier han at man til og med kan bli martyr for sannheten og gjøre under i Jesu navn – og likevel fare til helvete.›
>
> Dette satt som en skarp og sterk krok i guttens hjerte. Han ville se det forklart og bevist. I all hast spiste han litt, sa ikke et ord, men leste – tenkte og leste – og fant til slutt altfor tydelig, ikke bare

> at forfatterens ord var sanne, men at han selv var et fortapelsens barn, fremmed for det liv som er av Gud. Han hadde før lest om de hellige martyrenes lidelser og troskap og da (i beste mening, men i blindhet) bestemt seg for å bli en from mann i sine dager, en trofast Jesu bekjenner. Han visste ikke at det krevdes en *ny fødsel* for det. Nå så han det, og en tid ble han svært ulykkelig, i en dyp og langvarig botskamp. Men til slutt ble han satt fri ved Kristi kjærlighet og ble svært lykkelig, glad og salig.»

Slik har han selv fortalt om dette viktige vendepunktet i livet sitt. Det skjedde i Sävar. Senere gikk han gjennom første og andre avdeling av skolen i Umeå og deretter rektorklassen samme sted, men feriene tilbrakte han alltid i Sävar. Der fikk han oppleve salige stunder med sin Gud i ensomheten i skogen. Ofte ble han der ute hele dagen; han hadde litt mat med seg og brukte de raskt svinnende timene til bønn, lesning og gransking av Ordet.

Slik kom han mer og mer til en salig visshet både om Guds nåde i Kristus for alle og om at han selv hadde del i denne nåden – og det helt uten egen fortjeneste og verdighet. Foruten Bibelen leste han særlig Luthers skrifter. I de senere årene, da han på grunn av mange slags gjøremål hadde mindre tid til å lese, sa han ofte at det hadde vært til ubeskrivelig nytte for ham at han i ungdomsårene hadde hatt anledning til å lese så mye Luther.

Men heller ikke i skoleterminene i Umeå forsømte han det daglige, personlige samfunnet med Herren, vitnesbyrdet om ham og samtalen med søsken i nåden når anledningen bød seg. Derfor fikk han også tidlig bære korsets vanære. Ofte refset han kameratenes ugudelighet, og det gav ham økenavnene «Den lille reformatoren» eller «Den andre Luther».

I tillegg kom hånen han måtte tåle for farens skyld, for faren var overalt omtalt som «leserpresten». Mer enn én gang ropte skoleguttene til ham: «Faren din, som føder folk på ny – si oss hvordan han bærer seg ad!» Disse lidelsene syntes han likevel var lette, sammenlignet med den fred og glede i Den Hellige Ånd som på denne tiden fylte hjertet hans og gjorde ham sterk og frimodig i Gud.

En kvart mil utenfor Umeå ligger en landsby som heter Röbäck. Der fantes det på den tiden flere troende lutherlesere, som hver søndag holdt såkalte «samlinger» til felles oppbyggelse. Vanligvis var det

en troende bondekone som leste høyt. Hun var blyg og tilbakeholden og ville helst ikke stå fram på denne måten, men lot seg overtale av de andres bønner; det fortelles til og med at hun ofte gikk gråtende dit. Av og til ble «samlingen» besøkt av en såkalt «ordfører», og da leste han. De leste utelukkende Luthers skrifter, og den skikken holder seg ennå i dag.

Snart begynte også de to unge brødrene, Anton og Carl Rosenius, å komme på samlingene i Röbäck, men bare som tilhørere. Hos Carl kom det åndelige livet stadig klarere fram i tro og bekjennelse, og etter en tid ble han bedt om å holde en «samling». Det gjorde han, og «da var han mellom 15 og 16 år», forteller en som var til stede den gangen og ennå lever. Samlingen bestod av sju eller åtte personer, og Carl leste Luther.

At en skolegutt holdt en slik «samling», var likevel noe uhørt. Noen av de andre skoleguttene åpnet derfor vinduet og moret seg med å kaste skitt inn på kameraten som leste. Men han lot som han ikke merket det og fortsatte rolig og uforstyrret å lese.

Ved skolebygningen i Umeå står det ennå en osp som Rosenius plantet med egen hånd da han var skolegutt.

Barndomsårene og de første ungdomsårene var over. Skolegangen i Umeå var fullført, og nå gikk veien til gymnaset i Härnösand. Like før han flyttet, stod han en gang på et høyt fjell som heter Krutbrånet, mellom Umeå og Sävar, og så ut over traktene omkring. Hjertet var fylt av ungdommelig savn ved tanken på å skilles fra de mange vennene i Herren som han nå måtte forlate, og han tenkte på de ukjente stedene og forholdene han skulle møte. Da skrev han dette:

Når jeg fra Krutbrånets høye topp
mot Sävar sender blikket ned,
blant venner tanken går av sted,
for herfra må jeg nå bryte opp.
Farvel, mitt åndelige fedreland,
farvel, du glade, svunne tide!
Guds gode Ånd gå ved min side
til et betenkelig Härnösand!

Annet kapittel. Härnösand, Uppsala

Motstand og forfølgelse. – De første brevene. – Bekjentskapet med Maja Lisa Söderlund. – Forlovelsen. – Den første prekenen i Stigsjö kirke. – Oppholdet på Hällgum. – Vanskeligheter. – Forholdet til kameratene på gymnaset. – Prekenreisen i Lappmarken. – Opplevelsene i Arvidsjaur. – Reisen til Uppsala. – Nye vanskeligheter. – Trekk av inderlig tro og broderkjærlighet. – Indre erfaringer.

Våren 1833 tok Rosenius avgangseksamen fra rektorsklassen ved skolen i Umeå, og samme høst reiste han til Härnösand for å gå på gymnaset der. Tiden i Härnösand ble på mange måter en prøvetid for ham.

Der hjemme hadde han i fulle drag nytt samværet med de mange søsknene i nåden, i den nytente broderkjærlighetens varme og liv, og gledet seg sammen med dem i Ordet, bønnen og sangen på de kjære «samlingene». Alt dette måtte han nå langt på vei unnvære. I Härnösand traff han bare noen få som spurte etter Herren, og heller ikke de kom ofte sammen til felles oppbyggelse – dels fordi de manglet noen til å lede dem, dels av frykt for myndighetene, som her var svært fiendtlige.

Etter hvert ble Rosenius likevel kjent og begynte å holde små lesesamlinger, og stadig flere kom. Det vakte snart fiendskap hos prestene og lærerne ved gymnaset, og hån og spott fra kameratene. Om dette skriver han selv i et brev til venner:

> De få stakkars vennene her våger ikke å samles alle sammen, for myndighetene er fiendtlige. Derfor holder jeg meg stille på det lille kammeret mitt og leser i postillen min. Vil noen komme og høre på,

> får han gjøre det. Blir jeg bedt til en venn, går jeg. Ber de meg lese noe, gjør jeg det – og så videre.

Men også disse små, beskjedne sammenkomstene skapte uro og vakte fiendskap. Rosenius hadde tilbrakt juleferien hjemme, og etter at han var kommet tilbake, skrev han i februar 1836 til en venn der hjemme:

> Vennene her er nå spredt. Vet du hva? De få, små, ubetydelige samlingene vi holdt like før jeg og Anton reiste hjem, har så forarget fiendene at noen av byens store menn har strengt forhørt dem som hadde huset oss. Til slutt måtte en av dem som hadde vært med oss, gå til biskopen, forklare saken og spørre om han kunne forby oss å fortsette. Nei, det kunne han ikke. Men for å få slutt på disse private sammenkomstene har de nå funnet på at det hver måned skal holdes større, allmenne samlinger i den store festsalen, der en av prestene skal preke. Se, så klokt det er lagt opp! De kan likevel ikke nekte oss å samles på søndagskveldene.

Men Rosenius skulle få merke enda mer nærgående forfølgelse. I et annet brev fra samme tid heter det:

> Så glad jeg er for å få krype bort fra denne verdens storm til en stille krok og tale noen ord med deg! Å, nå kan jeg rett og slett kvitre av fryd over denne lille, stille stunden, når jeg som en spurv slipper unna haukene som kappes om meg. I dag virker det som om alle ondskapens makter hadde satt seg fore å angripe meg: strid utenfra, frykt innenfra. Jeg tror Gud nå har sluppet fiendens hærer løs over meg, i den tro at jeg skulle være rustet til å tåle mer enn vanlig, siden jeg nylig er blitt litt mer oppmuntret og styrket av de kjære brevene fra vennene der hjemme.
>
> Det er nokså lenge siden jeg hørte lærere stemple de kjære kristne eller «leserne» som kjettere offentlig, i klasserommet – men tenk, i dag skjedde det. En gammel, ærverdig far, lektor og doktor i filosofi, talte i dag åpent og uttrykkelig i lesesalen om «våre svermere, de såkalte leserne», som holder særskilt gudstjeneste, misbruker Guds ord til sitt forsvar og mer slikt, som han la fram for oss med mange vidløftige ord. Du kan tenke deg hvor det frydet kameratene mine. De dyttet borti meg og sa: «Hører du, Rosenius? Hva synes du om det?» og så videre. Jeg svarte bare: «Det gleder meg, og jeg takker min kjære Gud for at det ikke er Guds ord han sier.» Ja, sannelig, det er ofte min trøst at det de store sier, ikke alltid er av sannhetens Ånd.

> Mye annet, som ikke er verdt å nevne, har også prøvd meg, stakkar, i dag.
> Midt under alle disse anklagene håper jeg likevel at min Frelser og englene tenker og taler annerledes om meg enn menneskene. Ja, til og med vennene mine i kristendommen, som tross alt betyr mer enn denne verdens selvkloke, er glade i meg, slik du er – eller si meg, er det ikke sant? Ja, la nå dette være som det vil: min venn framfor alle andre venner, min Frelser, er likevel på min side. Selv om han skjuler seg ved slike anledninger og later som om han har overgitt meg i fiendenes vold, står han likevel og ler av det og venter på å vise nåde (Jes 30,18).
> Det må være en egen side ved Gud, en underlig guddommelig kunst, at han oppdrar sine egne ved å «late som» – *late som om han er vred*, mens han *har kjærlighet i hjertet*. Da han kjempet med den kanaaneiske kvinnen, tror jeg det rett og slett kostet ham noe å skjule sitt egentlige hjertelag mot henne så lenge. Til slutt brøt det fram; han kunne ikke skjule seg lenger, men måtte røpe hvor kjærlig han hadde ment det med henne. Nå begynner jeg å forstå meg litt på ham, og det vil jeg huske til neste gang. Jeg vet nok – og kjenner det hver dag – at han ikke finner noe godt eller elskverdig hos meg, ingenting som passer for en slik Gud. Men, kjære, når jeg har fått krype inn under hans Sønns vinger, vet jeg at han har behag i meg; for i ham har Faderen velbehag.

I Härnösand hadde Rosenius også begynt med en ny form for åndelig virksomhet. Atskilt fra de kjære vennene hjemme begynte han å skrive til dem. Han fortalte om sine egne erfaringer, oppmuntret dem til å stå fast i troen under all motstand og svarte samtidig på spørsmål fra en og annen bekymret sjel.

Når vi står ved bredden av en liten bekk som flyter stille og ubemerket av sted, og lar tankene dvele ved hva den skal bli, blir vi grepet av en underlig følelse: Dette skogens lille barn skal få stadig rikere tilsig og til slutt flyte fram som en mektig elv og i sitt fang bære jordisk rikdom, forfriskning og velsignelse til tusener av levende vesener.

En lignende følelse kommer over oss når vi ser de første ordene som rant fra Rosenius' penn – den aller første, helt ubetydelige begynnelsen på disse skriftlige meddelelsene om sjelens viktigste spørsmål. For nå, ved slutten av hans virksomhet, kan vi i noen grad overskue hele den rikdommen av åndelig velsignelse som siden den gang er

kommet over tusener av sjeler, i og utenfor vårt land, gjennom skriftene hans.

Det tidligste brevet vi har bevart fra hans hånd, er skrevet i Burträsk høsten 1834, altså nesten to år før dem vi har gjengitt ovenfor. Det gikk til to eldre søstre i troen som på grunn av familieforhold var flyttet til et sted der de måtte klare seg uten samvær med kristne venner. Han skrev:

> Jeg synes synd på dere, kjære søstre, at dere ikke har anledning til mer samvær med venner. Men på dere, mer enn på andre, får Gud vise sin kraft i de svake. Likevel krever stillingen deres en uvanlig årvåkenhet og en stadig prøving og gransking i Skriftene. Det er også helt nødvendig at dere hver dag samtaler om saken, så dere ikke blir søvnige og til slutt sovner inn. Er troen i hjertet, vil den alltid bryte ut i ord; troen og bekjennelsen av troen kan ikke skilles. Men svekkes troen og visner bort, blir også munnen taus, og bekjennelsen stanser.
>
> Mangler dere nå kraft, lyst og iver til et slikt kristent liv, så ligger feilen i troen. Synes du at du har tro og tillit til nåden, men likevel savner drift og iver, så er det lunkenhet og kulde. Ta da for deg Guds ti bud og se etter hvordan du har holdt dem; da skal du nok finne at du trenger nåde og syndenes forlatelse. Den finner du i trosartiklene: at Guds Sønn har gjenløst deg, fortapte og fordømte menneske, kjøpt og vunnet deg fra alle synder, fra døden og djevelens makt. Ta så mye av det trøstefulle evangeliet til deg at du blir fylt av glede, trøst og frimodighet; da skal du også få både lyst og kraft til et gudfryktig liv.
>
> Men gå ikke og tving deg til det mot din egen lyst; det kommer det ikke noe godt ut av. Gå ikke og se på deg selv og vent på at du skal bli bedre! Nei, troen er den eneste kilden alle gjerninger skal og kan flyte fra, fordi det bare er troen som gir kraft. Derfor må du først tro og siden leve et gudfryktig liv. Ellers er du ikke klokere enn en syk som ikke vil ta medisinen før han er blitt bedre. Rekkefølgen er denne: først kjenne sin synd og sitt behov for frelse, så ta imot frelsen i tro – det vil si tro – og aller sist begynne å leve i Gud. Men vi vil snu rekkefølgen: først bli bedre, siden tro.
>
> Til slutt, kjære venner, overgir jeg dere i Jesu varetekt; men be og våk! Av egen erfaring kjenner jeg farene.

Slik formante og oppmuntret han vennene, enda han selv nettopp var kommet til troen og livet i Gud.

Som før nevnt flyttet foreldrene våren 1834 fra Sävar til Burträsk, 13 mil nord for Umeå, i en vakker og romantisk egn ved utløpet av den staselige Bureälven i Burträsk. Faren var blitt utnevnt til kapellan der.

Rosenius forlot ikke Sävar uten savn. Der hadde den store vendingen i livet hans funnet sted, den som avgjorde både tid og evighet; der hadde han levd den første salige tiden av sitt liv i nåden, sine åndelige bryllupsdager; og der lot han mange kjære venner bli igjen. I Burträsk skulle han imidlertid stifte et bekjentskap som veide opp for dette, og som utvilsomt fikk mektig innflytelse på hans første år i nåden.

I landsbyen Storkåge, to mil utenfor Skellefteå, bodde på den tiden en kvinne ved navn Maria Elisabet Söderlund, født 1794. Etter alt vi har hørt og sett om henne, må hun ha hatt svært uvanlige åndelige gaver. Folk som ennå lever og har sett henne, forteller at det i hele hennes vesen lå noe utenom det vanlige – noe på én gang mektig bydende og vennlig tiltrekkende. Selv kalte Rosenius henne gjerne «profetinnen i Storkåge».

På sammenkomstene der hun bodde, hadde hun først bare lest høyt fra Luthers skrifter, men etter hvert begynt å knytte noen anvendelser til det hun leste. Ånden og kraften hun ba og talte med, og innsikten og forstanden hun la for dagen i samtaler om åndelige ting, var blitt kjent og omtalt vidt omkring – ikke bare i landsbyene rundt Skellefteå, men også i Lövånger og andre menigheter i nærheten, helt ned til Sävar.

Myndighetene grep inn mot henne, men hun fortsatte likevel å tale, helt til hun etter et nytt forhør i Umeå i mars 1844 ble tvunget til å slutte med sammenkomstene utenfor sitt eget hus. Hjemme fortsatte hun helt til sin død å holde morgen- og aftenbønn hver dag, og noen ganger samlet det seg store folkemengder til dem.

Sommerferien 1834 tilbrakte Rosenius i Burträsk. Da hørte han første gang om denne kvinnen, og han søkte snart anledning til å treffe henne. «Jeg har det usedvanlig godt nå», skrev han til en venn, «for jeg har i noen dager vært tilhører hos den vidkjente Maja Lisa.» Selv fortalte han gjerne om bekjentskapet med henne og om hvor mye nytte og oppmuntring han hadde hatt av samværet. Her hadde han

for første gang møtt en sjel med dypere åndelig erfaring, modenhet og forstand.

Det første bevarte av de mange brevene han skrev til henne, er fra Härnösand og datert 5. oktober 1835. Der taler han mest om seg selv, og vi får, som i et klart speil, kaste et blikk inn i hans indre liv på denne tiden. Han skriver:

> Takk, mer enn takk, elskede venn i Kristus, for sist! Siden vi skiltes, har Herren vist meg så mange av sine nådesunder at jeg blir skamfull … Min indre øvelse i kristendommen synes jeg er nokså ensformig, enkel, nesten umerkelig. Galaterboken og Bibelen er de eneste bøkene jeg hittil har hatt tid til å lese. På søndagskveldene leser og taler jeg med noen venner av Ordet – korte, dyrebare stunder. Ellers holder jeg meg til det faste, urokkelige ordet og løftet om at mine synder er tatt bort og barneretten vunnet. (*Luthers utleggelse av Galaterbrevet*.)
>
> O himmelske brød,
> o støtte i nød:
> å stole i enfold på Frelserens død!
>
> Noen ganger har jeg nok måttet rope: *Kuma hoshieni*, men har fått til svar: «Min nåde er nok for deg», og igjen: «Sa jeg deg ikke at dersom du tror, skal du se Guds herlighet?» Det blir for langt å fortelle deg alt, men her finner du livet mitt malt: (*Stå opp og frels meg!*)
>
> Når travle dager på meg tynger,
> og sorg og uro vokser på,
> når skolens lenke tungt meg tvinger,
> og verdens lag jeg ferdes må,
> og jeg blir spredt, snart her, snart der:
> *barmhjertighet min tilflukt er.*
>
> Jeg har min tilflukt, mitt fristed, min borg og festning i Kristi forsonings fang. Ja, kort sagt består nesten hele livet mitt i å holde fast ved de dyrebare nådeløftene. Jeg er jo kjøpt, akkurat slik som jeg er. Noen ganger er jeg også ordentlig glad og levende i denne troen, så jeg synger: «Salig er jeg, om så himmel og jord må stå eller falle.» Ellers har jeg ikke mye glede av dette stedet. Så får jeg på denne måten oppmuntre og glede meg med Ordet så godt jeg kan. Var jeg bare fri for mitt onde kjød, som står meg i veien, ville jeg alltid være glad. Å ja, om jeg kunne være mer gudfryktig, from og alvorlig!

Lettsindigheten min er min tyngste plage. Likevel tror jeg at Gud ikke tilregner meg den – å nei, for Kristi fortjenestes skyld har jeg en daglig syndsforlatelse som gjelder evig. Men det gjør meg inderlig vondt at jeg synes å leve verken til forbedring for meg selv eller noen annen, og heller ikke til ære for Gud og hans evangelium. Derfor har jeg mange ganger ropt fra dypet av mitt hjerte: «Jeg elendige menneske! Hvem skal fri meg fra dette dødens legeme?»

Men dette varer likevel bare en liten stund. Før jeg vet ordet av det, er jeg trøstet og styrket ved et nådeblikk fra Frelseren, eller i det minste ved et nådeløfte, som nok betyr mer enn milde nådeblikk. Ja, kjære venn, jeg kjenner godt at ingenting, ingenting annet enn Gud og hans ord kan lindre hjertet mitt.

Samtidig skrev han til en bror i Lövånger:

Tro ikke at jeg har glemt Lövånger-vennene så helt som det kan se ut. Omstendighetene gjør at jeg får så lite tid til å skrive til dere. Selv har jeg det, Gud være lovet, bedre enn jeg hadde ventet – i en enfoldig tro på Frelseren, som har tatt bort mine synder, så de ikke skal tilregnes meg. Men fordi jeg likevel må dras med dem i kjødet, er jeg nok som oftest urolig og tynget av dem. Jeg ville være fri for dem, jeg ville være Gud til behag i alt, men faller likevel i dem gang på gang. Alt dette gjør at jeg mange ganger blir motløs, men må likevel holde ut.

Ja, ofte merker jeg ikke noe annet av Guds verk hos meg enn denne fastholdingen – at jeg likevel ikke vil slippe ham, vår venn, min eneste trøst og tilflukt, den ene. Jeg kjenner at om Frelseren spurte meg: «Vil også du gå bort fra meg?», ville jeg av hjertet si: «Herre, hvem skal jeg gå til? Du har det evige livs ord.»

Men hvordan har dere det i Lövånger nå? Godt, vil jeg håpe. Ja, Gud gi oss nåde til å være edrue og våkne når Brudgommen kommer, og ikke begynne å slumre fordi vi synes han drøyer; for det er sikkert at han skal komme over oss som en tyv om natten. Ja, vi som lever i den daglige kristne øvelse – i troen, i kjærligheten og i å vise den i ord og gjerning, hvor svak den enn kan synes oss – skal likevel ikke frykte, og ikke glemme at det er vår bror Jesus som dømmer. Det er jo lykke nok at vi hvert øyeblikk er beredt til å dø og allerede salige. Vi venter bare på at saligheten vår, som nå er skjult, skal bli åpenbart.

> Hils så alle vennene, hver ved navn. Oppmuntre dem også med Guds ord så mye som mulig; for ånden er villig, men kjødet er skrøpelig. Gud være med dere!

Jule- og sommerferiene tilbrakte han som før vanligvis i foreldrehjemmet. Det var virkelige festdager for Rosenius. På veien hjem besøkte han vennene i Umeå og Sävar, og etter hvert begynte han å lese høyt og tale på sammenkomstene deres. Han besøkte nok også den gamle, prøvde venninnen i Storkåge og ble oppmuntret av hennes tiltale, formaninger og råd.

Under et slikt besøk der hjemme fikk han høre at en av døtrene til en anerkjent mann i Umeå, rentemester Lindberg, var blitt en kristen. Rosenius fortalte at da navnet hennes, Agatha Lindberg, ble nevnt for ham første gang, hadde han kjent på en helt underlig anelse om at hun en gang skulle bli hans hustru. Denne tanken slapp ham ikke siden, men ble liggende i hjertet hans.

Først en god stund senere traff han henne for første gang, i foreldrehjemmet hennes, og han fortalte at da hun trådte over dørterskelen og faren presenterte henne, tenkte han: «Jaså, så det er slik hun ser ut, hun som skal bli din hustru.»

Hun var gitt ham av Gud; det var han fullt overbevist om. Og også i de siste årene av livet sa han mange ganger om henne: «Hun har for meg den vakreste prydelse noen kvinne kan ha: Hun er gitt meg av Gud.»

I et helt år før dette første møtet hadde han vekslet brev med henne. Venner i Umeå hadde fortalt ham om motstanden og tvangen hun møtte hjemme, og på oppfordring fra en venn hadde han skrevet et oppmuntrende brev til den unge søsteren i nåden. Der styrket og formante han henne til ikke å la motstanden få henne til å oppgi Herren. Brevet fikk et svar, som igjen førte til et nytt brev fra Rosenius. Slik hadde de utvekslet tanker og erfaringer i åndelige ting før de hadde sett hverandre.

En tid etter det første møtet åpnet Rosenius seg i et brev for Agatha Lindberg om de følelsene han hadde for henne, og kort tid etter lovet hun ham troskap. Noen år senere ga foreldrene sitt samtykke til forlovelsen.

Enda en viktig hendelse i Rosenius' liv inntraff på denne tiden. Noen kristne venner i Stigsjö menighet hadde bedt ham komme til

dem i påskehøytiden 1836 for å gi dem del i en åndelig gave. Med biskopens tillatelse reiste han dit og prekte på langfredag 1836 i Stigsjö kirke – første gang han prekte ved en offentlig gudstjeneste. Om dette skriver han selv i et brev til den gamle venninnen i Storkåge:

> For ditt så ubeskrivelig kjærkomne brev sier jeg bare: Gud lønne deg! Takk! Du kan ikke tro hvor det oppmuntrer meg å få et friskt Maria-brev fra nord her i det kvalme sør. Du skriver så mye godt i det …
>
> Påskehøytiden som nettopp er over, var en merkverdig tid for meg. Jeg var bedt til en menighet som heter Stigsjö. Der var jeg i nesten to uker og prekte to ganger med biskopens tillatelse. Emnet for den første prekenen var: «Noen ord ved den korsfestedes grav» – det var aftensangen langfredag, forstår du. Ja, Maria, du kan i noen grad forstå hvilke tanker og følelser som måtte stige opp i meg den dagen, da jeg for første gang tok på meg denne viktige drakten, gikk fram for Israels menighet og talte i Jesu navn. Å, hvor det stakkars syndige hjertet banket! Men hva gjorde vel det?
>
> Jeg kunne slett ikke forstå hva Gud hadde i tankene, da også jeg skulle opp på prekestolen. Men jeg var likevel sikker på at han ville det. På kne hadde jeg så alvorlig tatt forbehold hos Herren om at han ikke skulle slippe meg dit om det ikke var hans vilje. Særlig hadde jeg bedt slik før jeg gikk til biskopen og ba om tillatelse – noe jeg nok ikke hadde gjort om ikke vennene i Stigsjö hadde tvunget meg; likevel håpet jeg at jeg skulle få den. Nå, i den prøvende stunden da jeg første gang måtte opp på prekestolen, ble denne bønnen en hjelp for meg. Jeg kunne si til Gud: «Hva mener du med dette, kjære Far? Ba jeg ikke om at du ikke skulle slippe meg hit, men hindre det?» og så videre.
>
> Til denne indre kampen med Gud kom også at presten i menigheten ga uttrykk for misnøye med prekenen min. Den var for bondsk, mente han: «Man bør tale prekestolens språk og ikke komme og kalle synd, død og djevel for tyranner» og så videre. Ser du, jeg hadde brukt den enkle lutherske måten å uttrykke seg på i prekenen min. Jeg forsvarte meg så godt jeg kunne og viste til Paulus' ord i 1 Kor 2, og for øvrig nøyde jeg meg med at samvittigheten min var tilfreds, og med ordet: «En skal lyde Gud mer enn mennesker.»
>
> Dagen etter var presten i byen, og da den gamle doktor i filosofi B. spurte hvordan Rosenius hadde prekt, svarte han at både emnet og

> utførelsen var svermerisk. Ja, slik har jeg nå begynt prekenbanen min, slik har jeg begynt å gjøre meg vel ansett hos konsistoriet! Doktor B. er nemlig et av de eldste medlemmene i konsistoriet, og søndagen før hadde han så hjertelig og alvorlig formant meg til ikke å begynne å preke «*unio mystica*», det vil si den indre foreningen med Frelseren, som er skjult for fornuften.
>
> Påskedags morgen prekte jeg imidlertid igjen. For en dag! Jeg kom til kirken så dårlig forberedt som det var mulig, for jeg hadde ikke skrevet et ord av prekenen før lørdag ettermiddag. Hele formiddagen hadde jeg, tross all anstrengelse, ikke fått et ord ned på papiret. Denne gangen kjentes enda tyngre enn den første. Flere av byens folk var kommet ut til Stigsjö, og blant dem også noen venner. Alle slags følelser stormet gjennom hjertet mitt – frykt, tillit, glede, alt på én gang. Men nå hjalp Gud enda mer herlig. Han viste seg mektig i den svake. Jeg fikk så mye å si at jeg ikke trengte å lese alt fra manuskriptet. Du kan tro hvor oppmuntrende det var å få se de kjære vennene.

Hvilket sinnelag han allerede da hadde når han talte til menigheten fra prekestolen, ser vi også av noen ord han skrev til en venn noen dager etter en preken i Burträsk kirke i sommerferien 1837:

> Søndag prekte jeg igjen – svært dårlig og forkastelig forberedt. Men Gud overrasket og ydmyket meg ved likevel å legge de hellige gavene i munnen min. Å, kjære deg, når jeg tenker på at Gud skulle legge disse hellige, hellige, hellige gavene på mine urene, lettsindige og forfengelige lepper, vil hjertet briste og øynene renne over. Er det ikke en jammer at jeg, som har den høye nåde og ære til og med å få vitne om Herren – han som martyrer har ofret liv og blod for, og som helgener og engler synger om – likevel noen ganger så skammelig glemmer meg selv og taler lettsindige ord, så både lovsang og spøk skal gå ut fra den samme munnen? Dette er min verste plage for tiden, og den tar ofte fra meg mot og kraft til å rose meg av våre kongelige rettigheter i Kristus.

For å kunne fortsette studiene ved gymnaset i Härnösand måtte Rosenius skaffe seg en post som huslærer. En slik post ble også tilbudt ham på Hällgum i Säbrå menighet, en halv mil utenfor Härnösand, og allerede i september 1836 flyttet han dit. Det daglige samværet med en verdslig sinnet familie – noe han aldri hadde prøvd før – ble en tung fristelse og plage for ham. Flere brev fra denne tiden forteller om

det. Vi gjengir bare ett av dem, som samtidig gir et klart bilde av hans indre liv på denne tiden.

Etter hvert som Guds nådeverk modnet i hjertet hans, ble troens øvelser tyngre. I januar 1837 skriver han til den gamle, moderlige venninnen i Storkåge:

> Ja, hva skal jeg nå begynne med, og hvor skal jeg slutte? Hvordan skal jeg bruke denne stunden godt nok, nå som jeg får tale noen ord med deg? Å, jeg vil gråte; jeg er som et barn som lenge har vært borte fra sin mor og bryter ut i gråt når det får se henne igjen. Å, Maria, Maria, er det med deg jeg nå taler? Skal disse linjene komme fra mine hender her i sør til dine? Før jeg svarer på ditt merkelige, lange brev, så rikt på ånd og kjærlighet, vil jeg stille din lengsel etter å få vite hvordan jeg har det. «Nå, Carl, hvordan står det så til med selve livet?» synes jeg at jeg hører deg spørre. Ja, si meg det! Jeg vet det knapt selv. Underlig, underlig! Og Gud vet hvordan dette skal ende! Ja, kjære deg, jeg skal prøve å forklare det.
>
> Å, jeg forstår det ikke: jeg ligger liksom død for Gud, og Gud virker liksom død for meg og hele verden. Jeg begynner dagen med å lese litt i Guds ord for å oppmuntre meg og prøver å be. Noen ganger blir jeg nok oppkvikket og glad over den evige og faste forsoningsnåden, synger og lovpriser; men vanligvis uten noen sterk og inderlig smak, slik som før. Det meste blir liksom stående i utkanten, synes jeg. Jeg prøver å be; noen ganger blir jeg nok beroliget, lettet og glad midt i all bedrøvelse over den trofaste Guds vennlighet og kjærlighet; men noen ganger reiser jeg meg mer bedrøvet enn da jeg falt på kne. For jeg får ikke tale med den store Herre; jeg klarer ikke å holde tankene i ro et halvt minutt, så jeg blir redd – jeg står jo og spotter den Hellige.
>
> Noen ganger, og oftest, også når jeg har litt mer bønnens ånd, skjuler Gud seg og flykter fra meg. Det er som om jeg taler ut i tomme luften, til en Gud som har vendt seg bort eller er langt borte. Likevel sier jeg da til ham at jeg kjenner denne måten hans og vet at han likevel er nær og hører med velvillig øre. Og når alt dette synes å gå dårlig, og verken Ordet eller bønnen smaker, da griper jeg likevel – Gud alene æren for det – og holder fast ved det blodet som evig renser, trøster meg med Guds Sønns blod, utøst for meg, og midt i bedrøvelsen roper jeg ut og synger: «La alt det andre fare – jeg ser min Jesus blodig! Om tusen Adams fall og hele slektens

syndemengde så skal regnes sammen på meg – Gud selv er jo død; *det sier noe mer!*» Akkurat slik har jeg måttet gjøre nå i morges; for vet du, jeg kunne ikke be ett minutt uten at tankene flakket, men lå lenge og strevde, forgjeves.

Men det verste står igjen. Det som nå en tid har bedrøvet meg sterkt, så jeg har grått mer disse ukene enn hele året, er at jeg har begynt å frykte for at det skjuler seg en falskhet og en dødelig sykdom i meg. For når jeg, slik jeg har fortalt, tilegner meg nåden ved Kristi blod tvert imot alt jeg føler, så makter denne troen – som riktignok gleder meg, noen ganger mer, noen ganger mindre – likevel ikke å gi meg den kjærlighet, lyst og kraft som skulle til for at jeg kan bli bedre i livet mitt.

Et eksempel: Jeg oppmuntrer meg her oppe på kammeret mitt så godt jeg kan, tror at jeg er Guds barn, og går så ned for å spise sammen med herskapet. Nå er husets herre selv ubeskrivelig god, glad og munter; han ler og forteller morsomme forfengeligheter, og jeg – enda jeg vet at slikt ikke sømmer seg for kristne – snakker og ler med. Å, hvor bedrøvelig! Ellers kunne jeg nok holde meg, men se, han er så ubeskrivelig god mot meg, og da vil jeg gjøre ham til lags og være ham til glede og fornøyelse. Her synes jeg at jeg hører deg si: «Nå, Carl! Hva betyr vennskap og fred med herskapet mot vennskap og fred med Gud og samvittigheten?» Ja, ja, ja, Maria, det er nettopp dette som bekymrer meg så: at jeg vet det, men ikke makter å følge det – i hvert fall ikke nå en tid. Til visse tider er det litt bedre. Men dette har jeg lært å rope som en hverdagsbønn:

Å, ta oss, ta oss snart til deg
fra denne tåredalens vei!

Og dette stedet, Hällgum, har vært et underlig sted for meg – å, i sannhet et gråtens hus. Ja, du skal nok få høre noe om det om vi treffes en dag. Det er få som vil komme nær västerbottningen; han har en så underlig religion. Snart er han altfor evangelisk og sier at folk blir rettferdige og fri fra syndene sine uten gjerninger, bare for den gamle, omtalte og utslitte Kristi fortjeneste; snart er han altfor skarpsynt, streng og hard og tåler ikke at de kristne lever som andre folk, og så videre.

Du sier i brevet ditt: «Større ting enn disse skal du også få se.» Å, kjære venninne, jeg har nå en tid virkelig lidd av en utidig bekymring for framtiden og ville helst ligge ni alen under jorden, gjemt for

> fienden. Dernest ville jeg flykte herfra og bli bonde i nord. Men jeg må likevel gå her som en ensom pelikan i ørkenen og klage og kurre som en due. Ja, dette er de tyngre stundene – til andre tider kjenner jeg et lite pust av Luthers mot og glede.
> Imidlertid kan jeg nå glede deg med at jeg alltid er *sub coelo*, *in coelo*. Å, jeg gleder meg over at også i de stundene da jeg er tung, urolig og bedrøvet, er Guds nåde eller Kristi rettferdighet som vinger over meg – helt skjult, men likevel mektige til å bevare meg for rovfuglene. Å, jeg får lyst til å krype under jorden når du skriver at jeg skal gå fram, og at du bør tre tilbake. Nei, kjære, skal jeg gå her så lenge? Men hysj, hysj, min munn! Jeg vil be: Skje din vilje, o Gud!
> Mye, ja mye, var å si, men nå må jeg slutte. Gud, vår Far ved Kristus, ta deg i sine armer, varme deg med sin egen varme, trøste, styrke og lindre deg og meg, som står utsatt for all slags vær! Det sukker din bror som et broderlig farvel. (*Under himmelen – i himmelen*.)

Etter vårsemesteret 1837 var Rosenius ferdig med studiene i Härnösand. Avgangsvitnemålet han fikk da han forlot skolen, finnes ennå. Det er betegnende at han hadde fått høyeste karakter i teologi og kirkehistorie, gresk og latin, men lavere i andre fag. Nå vendte han tilbake til foreldrehjemmet i Burträsk.

Som et vakkert vitnesbyrd om hvordan Rosenius forholdt seg til sine uomvendte kamerater i gymnastiden, gjengir vi her noen ord fra en prest i Norrland som ennå arbeider i Herrens vingård, og som har sendt oss følgende:

> Som gymnas- og klassekamerat av Rosenius husker jeg ennå levende hvordan han så ut, hans vesen, hans fakter og hele hans framferd fra den tiden. Jeg mener derfor å kunne bevitne, i samsvar med sannheten, at han allerede i denne tidlige perioden av livet *vandret for Gud*. Allerede da merket man i hans forhold til tankeløse kamerater, som var likegyldige for sjelens frelse, noe av den visdom og overbærende kjærlighet som lyste så vakkert fram hos ham i manndomsårene, etter at han under mye kamp hadde vunnet større åndelig innsikt og moden erfaring i Åndens og korsets skole.
> I stedet for harde og skolemesteraktige refselser, som trolig ville ha vakt harme hos åndelig sorgløse kamerater, kunne man for eksempel ikke sjelden se ham sukke til Herren med et medlidende og sjelfullt blikk – *tiende, men talende med Gud* – for dem som han nok forstod ennå «ikke visste hva som tjente til deres fred». Så langt

> menneskeøyne kan se, var Rosenius i de fire årene han gikk på gymnaset, *den eneste* blant alle kameratene som viste et virkelig åndelig liv i ord og vandel. At han under slike forhold heller ikke helt slapp å erfare det David sier om seg selv i Sal 120,5–7, skjønner man lett.
>
> At Rosenius allerede som gymnasiast var godt bevandret i doktor Luthers skrifter – ja, jeg våger å si bedre enn mang en prest – skal jeg få gi et eksempel på. Rosenius prekte en gang i S. kirke – det var vanlig på den tiden at gymnasiaster fikk preke, med den nødvendige tillatelse – og blant tilhørerne var den «milde» biskop F. Biskopen merket med en viss forbauselse et påfallende slektskap med Luther og en luthersk klang i predikantens ordvalg og uttrykksmåte, og han skal etterpå ha spurt Rosenius om han ikke hadde plagiert den store reformatorens kraftfulle ord. Svaret var: «Nei!» Sannheten var at gymnasiasten Rosenius ved siden av de hedenske forfatterne, som han studerte «*ex officio*» (av plikt), leste Luthers skrifter med forkjærlighet. Slik tilegnet han seg sammen med Luthers ånd også noe av selve hans ordstilling og uttrykksmåte. (*Plagiert: røvet og gitt ut som sitt eget. Overs. anm.*)

En gang i gymnastiden prekte Rosenius i kirken i Härnösand mens biskopen og hele husstanden hans var til stede for å gå til nattverd. Etter gudstjenesten ble Rosenius og noen prester bedt til middag hos biskopen. Etter middagen kalte biskopen ham fram og sa svært misfornøyd: «Du har prekt slik i dag at både jeg og mine ble forstyrret i andakten og nesten ikke kunne gå til nattverd.» Rosenius hadde prekt om gjerningenes rettferdighet, slått den helt ned og vist til rettferdigheten ved troen.

Mot dette holdt biskopen nå en lang tale der han trakk fram flere bibelord som skulle vise at gjerningene var nødvendige til salighet. Prestene så medlidende på den unge gymnasiasten, men han lot seg ikke skremme og la frimodig fram frelsens vei for biskopen. Etter hans egen fortelling ga Gud ham en særlig kraft i den stunden. Løftet og oppfyllelsen av det i Kristus, og ikke i oss, var nå som alltid hans hovedtema. Biskopen ble taus. Da Rosenius en tid senere skulle forlate Härnösand, ønsket biskopen ham uttrykkelig fred og velsignelse i hans framtidige virksomhet.

Sommeren 1837 tilbrakte han i Burträsk. Der hjalp han noen ganger den gamle faren med prekenene, besøkte vennene i landsbyene

omkring, talte på sammenkomstene deres og formante og oppmuntret dem til å stå fast i troen og bekjennelsen. I vintermånedene dro han med biskopens tillatelse på en prekenreise rundt i Lappmarken, slik det fremdeles er skikk for studentene ved gymnaset i Härnösand.

Også i de siste årene av livet mintes han flere opplevelser fra denne reisen som hadde grepet ham dypt, og han fortalte gjerne om dem til nære venner. Ingen som en gang hørte ham fortelle, særlig om det han opplevde i Arvidsjaur, kan vel glemme en hendelse han pleide å skildre svært levende.

I slutten av januar 1838 hadde han, godt nedpakket i en slede, lagt av sted sammen med en flokk markedsfolk til dette stedet oppe blant fjellene. I selskap med disse grovt ugudelige kjøpmennene hadde han hatt det jammerlig og ikke én eneste gang fått anledning til å tale et vekkende ord til dem.

Da de var kommet fram til Arvidsjaur, og reisekameratene hans holdt på med varene sine, gikk Rosenius sent på kvelden ut i landsbyen. Han vandret omkring mellom hyttene, full av vemod og lengsel etter å få åpne seg for noen som hadde hjerte og sans for sjelens viktigste spørsmål. Han lurte på om det i denne ukjente, bortgjemte avkroken av verden skulle finnes en eneste sjel som spurte etter Herren.

Med disse tankene gikk han videre i den klare, stjernelyse kvelden, og han var allerede kommet til den ytterste enden av kirkestedet, til den såkalte Lappstaden, som bare bestod av samiske gammer, da lyden av sang nådde ørene hans.

Han lytter og går nærmere dit lyden kommer fra. Er det virkelig mulig? Tar han ikke feil? Nei, det er jo en av de gamle, kjente, kjære Sions-sangene han hører flere stemmer synge! Han følger lyden og står etter noen øyeblikk ved døren til gammen. «Her må det finnes kristne brødre; midt i denne ødemarken finnes det sjeler som elsker Herren og hans ord!» Det var denne tanken som fylte hjertet hans med en ubeskrivelig glede.

Snart var sangen slutt. Der han stod tett ved den lave døren til gammen, kunne Rosenius skjelne de siste ordene: «Om du da svikter meg, så vil jeg gjerne bli sveket.» Nå hørte han også flere mennesker snakke livlig med hverandre, og blant dem skjelnet han snart stemmen til en kvinne som så ut til å føre ordet. «Henne må jeg finne ut

mer om», tenkte Rosenius; «gjennom henne får jeg bli kjent med de andre. Hun er nok en leder for dem.»

Snart ble døren åpnet, og blant de første som kom ut, hadde han ingen vanskelighet med å kjenne igjen den han ønsket å treffe; for i det samme hun trådte over terskelen, sa hun til en annen kvinne: «Det står nok bra til med deg; bare hold ut nå!»

Rosenius bestemte seg raskt for å følge disse to i hælene. De skyndte seg inn mot landsbyen, mens de snakket livlig om sjelens viktigste spørsmål. Til slutt hadde han tatt dem igjen og fikk dem til å stanse med et: «Men tror dere også det dere snakker om? Tror dere også at dere er Guds barn?»

De ble svært forundret over den fremmede og spørsmålet hans. Han begynte nå å samtale med dem og ba om å få vite grunnen til den troen de hadde bekjent, og den livlige samekvinnen avla en vakker bekjennelse av sin tro på den frie, ufortjente nåden i Kristus og av at hun hadde del i denne nåden. Samtalen varte lenge. Begge kvinnene fortalte ham nå også om den lille flokken av troende der oppe blant fjellene, og om hvordan de kom sammen og oppbygget hverandre. De var nå kommet sammen fra flere kanter til markedet som snart skulle holdes.

Alle vemodige tanker og følelser hadde flyktet fra Rosenius' hjerte under denne samtalen. Han hadde igjen fått se Guds verk i noen menneskesjeler – det han gledet seg mest over på jorden. Nå skulle de skilles, men først ville de vite hverandres navn. I den livlige, raske samekvinnen, som først sa at hun het Cicilia, hadde Rosenius nå personlig blitt kjent med en kvinne som på denne tiden, og kanskje enda mer senere, var godt kjent for mange kristne langt oppe i nord for sin livfulle bekjennelse av Herrens navn.

Men nå ville hun vite hva den fremmede het. Han nølte med svaret og innvendte at selv om han sa dem navnet sitt, kunne de jo likevel ikke kjenne ham. Da utbrøt den livlige Cicilia, som om hun våknet til: «Det skulle vel ikke være Calle Rosenius!» Gleden var stor da det viste seg at hun hadde gjettet riktig.

Dagen etter måtte Rosenius besøke presten i Arvidsjaur for å vise fram biskopens tillatelse og melde seg til å preke. Kvelden før hadde han spurt de to samekvinnene hva presten sa om samlingene deres, og med glede hørt at prestefruen var «en av våre», som de uttrykte

det, og at presten selv ikke var mot saken. Oppmuntret av dette, og litt nysgjerrig på denne prestefruen som skulle være «en av våre», gikk han til prestegården.

Her ventet en ny overraskelse. Han ble meldt for presten og tatt vennlig imot. Mens de samtalte, kom også prestefruen inn. I henne fant Rosenius snart en søster i troen med mye åndelig forstand og erfaring, og i løpet av samtalen gikk det opp for ham at det var henne han ofte hadde hørt omtalt i Härnösand i gymnastiden – hun var kjent for sin iver for Herrens sak.

I Arvidsjaur fikk Rosenius nå tilbringe noen herlige, oppmuntrende dager, og så gikk reisen videre. Besøket der stod alltid i minnet hans som en av de mest forfriskende opplevelsene i ungdomstiden. Bekjentskapet med pastor W., som fra da av viste et ekte trosliv som bar frukt, holdt han ved like gjennom brevveksling helt til Herren for noen år siden kalte denne tjeneren sin hjem.

Mangel på midler til å fortsette studiene ved universitetet, og prekenreisen i Lappmarken – der man vanskelig kunne reise annet enn om vinteren – ser ut til å ha vært grunnen til at reisen til Uppsala ble utsatt så lenge. Kanskje spilte også en viss tvil hos Rosenius selv inn, en frykt for fristelsene i studentlivet. Noe slikt skimtes i alle fall i brev fra denne tiden.

Endelig, høsten 1838, kom reisen i stand. Noen linjer i et brev fra Härnösand, skrevet 21. november til hans gamle, moderlige venninne, viser i hvilket sinnelag han reiste:

> Så reiser jeg da i morgen i full fart til det stedet «der hvor Satan har sin trone». Min svakhet ville ikke våge seg dit om ikke Israels vokter og sterke helt var min trøst, og om jeg ikke visste at det ikke er jeg, men *han* som vil ha det slik. Da skal han også selv sørge for meg. Du sier: «Frykt Gud av hele ditt hjerte; tenk ikke på hva du må lide; heller det enn at du skulle vekke din kjære Gud og Fars vrede.» Disse ordene trengte gjennom sjelen min. Gud hjelpe meg til å tenke på det i alle stunder!

Vel framme i Uppsala tok han fatt på studiene med friskt mot. Men her fikk han nye og uventede erfaringer blant kameratene. I sitt første brev derfra til den gamle venninnen i Storkåge skriver han 16. desember 1838:

Ånden min blir opprørt av mange underlige følelser når jeg setter meg ned for å skrive, når jeg vender tankene mot deg, kjære, trofaste venninne! Jeg er nesten som et barn som en tid har sprunget omkring i en vill, mørk skog og endelig får se sin kjære mor igjen. Å, Maria, nå er den tiden kommet som vi så ofte snakket om i de glade, lykkelige stundene da vi ved vår Fars underlige og trofaste omsorg fikk treffe hverandre, og da du alltid tok del i alle mine bekymringer. Du husker vel de svunne dagene; du husker vel også den Carl som Gud så ettertrykkelig har lagt på ditt morshjerte, og som du også trofast har båret der. Gud velsigne deg! Ja, jeg vet at du ikke glemmer meg. David og Jonatan, Paulus og Timoteus kunne ikke glemme hverandre. Jeg har også merket hjelpen fra dine forbønner. Men nå tilbake! Jeg sa:

Den tiden er kommet som vi har snakket om. Jeg er nå inne i den tredje uken her, og det vi forestilte oss, og mye mer, har jeg fått erfare, både utenfra og innenfra. I det ytre har alt hittil gått bra: helse og krefter tiltar, og jeg lever under vanlige kår i et lite kammer sammen med Anton – nok om det! Men mitt indre! Å, Maria, nå har jeg både noe å prise og noe å klage over.

For det første: Jeg holder meg ved troen under den Rettferdiges skygge, under hønens, den kjære hønens vinger. Og jeg tror – enda alt taler mot det – at jeg blir båret og ligger trygt i mors liv. Ja, enda alt taler mot det; for det kjennes nærmest heller som om jeg blir kastet hit og dit mellom bølger og klipper, overlatt bare til meg selv og til fiendene. Men troens ord i troens munn anker over, forkaster og fordømmer det følelsen og fornuften vitner – *gresset blir tørt, men Guds ord står fast til evig tid*. Nåvel, alt dette hørte likevel med til lovsangen.

Men jeg bærer på en bekymring og en pine – å, hadde jeg hatt deg her, rådkloke Maria, og fått høre svaret ditt! Vet du hva? Her, på et mer dannet sted, vil kameratene mine slå ut av tankene alle ubehageligheter som oppstod mellom oss på gymnaset, og se på meg som en bror. De rekker meg vennlige hender, ønsker meg velkommen og sier glade og fortrolige ord – og nå forstår du allerede hvilken klemme jeg er i. Jeg, stakkars orm, som ikke er vant til slikt, kjenner at dette smaker kjødet mitt bedre enn strid, hogg og stikk. Nå går det jeg skrev i noen vers for to eller tre år siden, i oppfyllelse på meg selv: «Vi går hverandre halvveis i møte … vi blir begge trette av å gå

> i strid.» Gud i sin nåde forby at hele sangen skal gå i oppfyllelse på meg!
>
> Kort sagt: Dette forholdet, sammen med ensomheten min blant fiendene, gjør at jeg nå er altfor feig i bekjennelsen. Og du vet hva en slik forsømmelse fører med seg: samvittigheten blir såret og trampet ned, fiendene blir dristige, og snart ser det ikke ut til å være noen forskjell mellom oss. Nå formørkes blikket mitt, og jeg vakler mellom skriftordene «Den som skammer seg over meg og mine ord …» og «Kast ikke perler for svin». Og jeg er helt alene. Her er et grufullt mørke, tykkere enn det egyptiske, og et levnet verre enn det i Sodoma – drukkenskap, utukt og grov banning og alle laster går skamløst i svang. Og når det groveste levnet føres mest av den lærde skaren, Israels fyrster, hva kan man da vente av folket, som fra barndommen har hørt at man skal følge lærernes eksempel?
>
> Nå går jeg her alene. Si meg, hva bør jeg gjøre? Skal jeg som Peter kjempe alene med sverdet mot mengden, eller som de andre disiplene bare bringe meg selv i sikkerhet? Gud gi at jeg ikke må ligne Peter ved kullilden! Si meg hvordan jeg bør forholde meg! Når jeg får flykte og være alene på kammeret mitt, bare i selskap med min Gud og min Bibel, har jeg det best.

En uke etter skriver han igjen:

> Siden jeg skrev sist, har jeg noen ganger fått tale med kameratene om det ene nødvendige, men alle har motsagt ordene mine på det heftigste. Nå har A. alltid vært med ved disse anledningene og som regel tatt deres parti, så jeg, stakkar, har måttet stå alene. Når de andre, som vet mindre om disse tingene, til tider bare svakt har kunnet stå imot, har han trådt fram og avgjort saken med myndighet. Nå ser du hvordan jeg har det, og hvilken trengsel jeg er i. Jeg har ingen her som deler det med meg, men jeg er fornøyd og glad for å ha den store verdens dommer på min side og få klage min nød for ham.

Disse hjerteutgytelsene fikk den gamle, kjære venninnen til å komme med formaninger og advarsler, og i et senere brev svarer Rosenius:

> Du kjenner mine svakheter; jeg ser at du vet hva som kan skje. Du ber meg være forsiktig i samværet med A. Å, englekunst, du englesinn, dyrebare gave – å, at jeg eide deg: vennlighet, mildhet, saktmodighet, tålmodighet og langmodighet mot alle! Hjertet mitt ånder ikke annet enn ønsker og bønn om det! For jeg har smakt det

> bitre og lært å begjære og søke nåde til å få denne yndigheten. Men jeg må klage: I mitt kjød bor det ikke noe godt – nei, en sydende gryte av slangegift, som har gitt meg mangt et svettebad, mange sukk og tårer. Ut fra denne erfaringen kan jeg godt si at jeg etter mitt indre menneske har lyst til Guds lov, og at Ånden som gir frykt for Herren, ikke har forlatt meg; for jeg husker ikke at jeg har grått over noe annet enn mine synder.
>
> I går var jeg i den aller tyngste nød. Tung til sinns og bedrøvet brøt jeg ut i noen misfornøyde ord mot A. Han bebreidet meg for det, og jeg sank ned i den dypeste nød. Men den som ber, han får; det knuste hjertet fikk glede seg igjen. Etter et bad av tårer og svette fikk jeg fred igjen. Etterpå leste jeg en vakker preken i et utvalg av Luthers skrifter. Det var et ord i rette tid, helt og holdent skrevet for meg, stakkars synder. Jeg smeltet på ny i gledestårer, i ønsket og bønnen om noe bedre. Det var som om jeg var kommet inn i en ny verden, i et nytt vennskap med min Gud og Far – akkurat som når skyene sprer seg etter et voldsomt tordenregn, og mark og eng og løv glitrer i solskinnet. Av dette ser du hvordan jeg har det. Takk for dine gode brev, dine bønner og tårer for meg! De bringer meg mye velsignelse fra himmelen.

Slik skulle Rosenius bli ydmyket ved at han selv forså seg, og slik lære den herlige «englekunsten»: saktmodighet mot dem som feiler.

Som et lite, vakkert eksempel på det alvoret og den inderlige troen som preget Rosenius så sterkt gjennom hele hans liv i nåden, gjengir vi her noen rim han skrev på denne tiden. Overskriften var: «Noe usigelig om meg selv, og en bønn til Gud framfor andre bønner».

Hvem er det som på døren slår
og meg om natten vekker?
Hvis ømme rop jeg også får
når morgenlyset bryter?
Og mest når jeg gjør galt, et rop
jeg ikke fatter, stiger opp
og sier: Calle, Calle!

Og går jeg ut en kveld iblant
blant dårskapens arme tåper
og vender hjem når dagen svant,
det usigelig roper:

«Hvor har du vært nå, Calle, nå?
Å, hvor er du? Hvor vil du gå?»
Slik lyder varselrøsten.

Og blir jeg sint, som skjer så fort,
da lyder straks det ropet:
«Å, Calle, å, hva har du gjort?»
og dypt jeg blir beveget.
Og ropet slipper ofte ei
før angstens skrik går ut av meg:
«Å Gud, hvor er jeg kommet?»

Om jeg den minste synd begår,
det roper atter: Calle!
Og oftest kommer ropet når
jeg likesom de andre alle
blir med i tomt og fåfengt snakk –
da galer Peters hane, akk,
til jeg går ut og gråter.

Hvem er du, som slik roper her
og frykt i oss oppvekker?
Jeg tror at *Herren selv* er der
og Ånden, som forskrekker.
Det er den samme røst, for sant,
som til den første falne mann
høyt ropte: Adam, Adam!

Jeg vil mitt ansikt skjule nå
og meg i støvet bøye,
at du, *den Store, Hellige*, så
vil vende til meg øye,

ja, i mitt kammer trede inn.
Jeg undres, gledes i mitt sinn,
blir stum og sky for dine øyne.

Din troskap er for stor, å Gud!
Jeg skjønner nå din mening.
Ditt rop og ditt advarselsbud
er tegn på vår forening.
Selv om jeg ofte sårer deg,

forlater du dog ikke meg.
Derfor du roper, varsler.

Å trofaste og milde Far!
Én bønn jeg bare beder
for alt det din Sønn vunnet har
for oss – og for din ære:
La aldri, aldri tuktens røst
slutte å banke på mitt bryst!
Gud, overgi meg ikke!

Og lær meg en gang å bli vis
og lydig mot din vilje!
Vær trofast, Gud, og gi meg ris;
la intet oss adskille!
Ta heller sjelen fra meg, Gud,
enn at du ditt ømme varselsbud
skal ta bort fra meg.

Men når et skrik seg blander med
som synes å forklare
at du er trett av meg og vred,
lær meg med visdom svare:
Gud pleier aldri tale så;
han kan advare, tukte, slå,
men ikke vred forkaste!

Når Satan, du og loven god
meg truer, lær meg modig
å sette som et skjold mot vreden
din Sønn, for meg så blodig!
Ta på deg hvilken mine du vil:
Når Sønnens blod jeg viser fram,
må hjertet ditt helt smelte.

I alle avsnitt av Rosenius' liv er det herlig å se – straks vi møter noen ord fra hjertet hans – hvor høyt han elsket brødrene, og hvor øm og omsorgsfull han var for sjelene deres! Dette var et annet framtredende trekk hos ham, og det kommer tydelig fram i brev også fra denne tiden. Vi tar bare med dette fra brev til en bror i Lövånger, skrevet i Uppsala 8. januar 1839:

> Hva synes du, kjære bror, når jeg nå skriver igjen? Men slik jeg elsket brødrene da jeg var hos dere, slik elsker jeg dere ennå. Livet mitt og tankene mine går til de elskede brødrene i Norrland. Den tiden vi så ofte snakket om da vi var sammen, er nå kommet. Jeg bor nå her på mitt ensomme rom og har ikke truffet en eneste kristen bror siden jeg kom hit. Likevel lever jeg, etter forholdene, riktig godt i Ordet, i Kristus, utenfor meg selv. Stikk mot fornuft, syn og følelser senker jeg meg med alle mine synder ned i blodets røde hav. Der forsvinner både synder og fortjenester, så jeg ikke har noen fortjeneste – men heller ingen synd. Dette er seierssangen i mine lysere stunder, mellom de stundene da jeg i storm, tåke og mørke bare ligger for anker. – Tiden er knapp, og derfor blir jeg kort. Jeg ville bare la deg se at jeg lever, for jeg vil tro at det ligger deg og alle vennene på hjertet. Men det ser ikke ut som om du husker meg, siden du i hele denne *lange* tiden ikke én eneste gang har gledet meg med et brev. Der fikk du et slag fra en venn! Hvordan kan det ha seg at du ikke skriver? Har jeg ikke alltid og overalt hatt deg kjær? For bare 12 skilling kan du sende meg et brev som veier et lodd – skulle det være for mye å våge? Tenk på hvor jeg bor nå, midt blant fiender; tenk på hvor ensom jeg er! Ta nå imot dette som en bror, og bedre deg! Skriv snart – et helt lodd med gode saker. Fortell særlig hvordan du og brødrene har det, hvordan hver enkelt lever, hvordan dere øver dere i Ordet og i gudsfrykt, hvordan dere samles, og så videre.
>
> Ja, kjære venner, la oss være oppriktige i ham som er hodet, Kristus; la oss holde fast og være alvorlige! Det gode landet skal vi en gang innta, og det er vel verdt strevet på reisen. Vær våkne og rede når Herren kommer! Prøv dere selv om både troen og gudsfrykten er i øvelse, så ingen av oss skal bli til skamme ved Herrens komme! Hold aldri opp med å samles og bygge hverandre opp; for dette er like nyttig for menigheten som det er motbydelig for Satan. Ordet, Ordet og bønnen og brorkjærligheten – la oss ikke glemme dette!

I et senere brev til den samme broren la han ham alvorlig på hjertet hvor viktig det er *først* å stå seg vel med Gud ved nåden i Kristus og ha fred og vennskap med ham, og *deretter* tenke på levnet sitt – ikke omvendt. Han skriver:

> Jeg sier ikke dette uten hensikt; jeg skulle ønske at jeg med en skarp basunrøst kunne trenge gjennom hjertet til alle mine venner med denne saken. Å, om vi alle var oppriktige her, så munnen vår ikke

> bare snakker om synd mens hjertet i hverdagen kjenner lite nød og strev med synden og ligger i ro og latskap! Du forstår meg, bror! Jeg taler om menigheten; for jeg har sett så mange ynkelige ting, og nylig fikk jeg en alvorlig påminnelse om dette gjennom en sørgelig hendelse, et stjernefall i Umeå. Om deg vil jeg for alt i verden ikke tro noe annet; men jeg vet også at du lever i verden, og at du dessuten gjerne tar imot et tilrop fra din bror – et rop som bør gå fra mann til mann, videre til flere brødre. Ja, la det gå! La det gå! Jeg rekker ikke å fortelle om det som skjedde i Umeå, men så mye kan jeg nevne: Bare en indre søvnighet, en bekjennelse som ikke kom fra hjertet, har ført en lysende stjerne inn i villfarelsens tykkeste mørke. Nok om det! Om meg selv kan jeg kort si at jeg holder ut – utarmet, men likevel salig; trett og forferdet over syndene, men ved forsoningsblodet fri fra vreden. – Hils vennene! Hils dem alle, som om jeg selv hadde skrevet til hver enkelt! Mitt hjerte er hos dere.

Noen måneder senere skriver han igjen til den samme broren og formaner ham og brødrene:

> Lev faste og urokkelige i den hellige troen dere har begynt i! Dere kjenner veien; vær kloke, og la ikke tidens og forfengelighetens strøm rive dere med, så dere begynner å drive for vær og vind. Ordet, Ordet, kjære venner! Bli i Kristi ord, så er dere hans sanne disipler. Bygg hverandre opp med trofaste, kloke og ømme formaninger, med trøst og råd! Kom ofte sammen i Jesu navn! Dere har jo bøker; hvem som helst av dere kan jo lese. Og se, Kristus skal da gå med dere på veien og åpne Skriftene for dere, så hjertet brenner i dere. Jeg vet hvordan det er i Lövånger – jeg husker, jeg husker. Plantene er for det meste spede; de trenger nok å bli gravd rundt og vannet. Og alt i *kjærlighet, i enhet og renhet*. Legg litt lenger ut på dypet, så får dere større fisk. Dere forstår meg: Gjør som dere har begynt, og ta saken mer og mer på alvor; så følger større strid, øvelse og prøvelse – og større fred. Ja, dere vet alt dette. Hils! Gud være med kirken, med deg og din venn!

Gi, så skal det bli gitt dere! Hvor rikt ble dette løftet oppfylt på Rosenius! Han ga brødrene rikelig av kjærlighet, ømhet og omsorg, og han fikk også rikelig erfare alt dette igjen. Mange i vårt land minnes levende den ømme omsorgen han hadde for sjelenes frelse, og hans varme medfølelse med lidelse og nød. Den nådde både høy og lav, lærd og

ulærd, rik og fattig, men søkte helst opp de nedslåtte, de nødlidende, de svake og dem som feilet.

Men ga Rosenius slik kjærlighet, fikk han også erfare den igjen. Ikke mange har vært så elsket som han, og så allment. Noen små trekk av den kjærligheten han på denne tiden fikk erfare fra brødrene i Norrland, må også nevnes her. Da de fattige vennene i Lövånger fikk vite at han trengte hjelp til livets opphold, skjøt de sammen og sendte ham en gang 13 riksdaler. Da han fikk pengene, skrev han til en av brødrene:

> Bror, du er som du alltid har vært: broderlig, full av kjærlighet og ivrig i gode gjerninger. Men vet du, jeg har vridd meg som en orm fordi jeg ikke helt hadde forbudt dere å gi meg penger. Likevel må jeg la meg smelte til jeg renner som voks. Nå vil jeg med disse linjene be deg være mitt levende, brennende takkebrev til alle brødrene …

Vennene hadde latt ham få vite at de pleide å be for ham på møtene sine, og at de en gang – med tanke på farene i Uppsala – «hadde beleiret den milde, allmektige Faders trone», som de uttrykte det. Da skrev han i et annet brev:

> Jeg måtte riktig le da jeg leste hvordan du og hele forsamlingen for min skyld beleiret den milde, allmektige Faders trone med bønnene deres. Jeg må si: Det var et stort foretak! Et veldig folk! Himmelriket lider visst vold. Jeg gratulerer dere, dere sterke helter, og ønsker dere store erobringer – og det må lykkes for dere når dere med den enbårne Sønns blod rører ved det milde farshjertet. Ham kan han ikke nekte noe.

Et nytt blikk inn i hans indre liv på denne tiden får vi gjennom dette brevet til den gamle, fortrolige venninnen i Storkåge. Det er skrevet i april 1839 fra hans «klostercelle i Uppsala», som det står i overskriften:

> Med glede stjeler jeg meg igjen til en forfriskende stund hos deg; jeg håper jeg er velkommen. Igjen har du gledet og rørt hjertet mitt med et inderlig kjært brev, som jeg fikk for en uke siden inni brevet fra min kjære Agatha. Du er den du alltid har vært! Herren Gud velsigne deg for alle de gode epistlene du så ofte har gledet den innestengte spurven i buret med – og som har satt ild i hjertet mitt, så jeg med ny lyst og iver går videre og holder ut på den hellige veien. Ja, også dette brevet kom i rett tid. For som du vel forstår og har hørt, får jeg ikke mange dager gå fri, frisk, oppreist og rak i dyd, men krokete og

dypt bøyd – harpen henger for det meste på piletreet, og akkurat nå er jeg lei av å snakke om det. Kanskje det ville være bedre for sjelen min å vende øynene mer bort fra mine synders flom, som tross alt har en ende, og ut mot den uendelige forsoningen i Kristi blod. For jeg merker at trelldomsånden helt umerkelig vil ta overhånd fordi jeg stadig veier mine synder og min usle kristendom – noe som, som du vet, *svekker*. Og å, hvor umerkelig dette skjer! Midt mens jeg leser, taler og skriver om det *offeret for syndene som gjelder for evig* og *tar bort* ikke *noen*, men *alle* – ikke bare *små*, men også *store*; ikke bare *overvunne*, men også synder som ennå er *sterke* og *mektige* – har jeg for min egen del en iherdig predikant inne i meg som sier: «Men dette hjelper bare så sant du er oppriktig.» Og hvor ille står det til med den saken! Hvordan viser troens *kraft* seg hos meg? Hvordan rimer det at jeg er en helgen, med det skrøpelige livet jeg lever? Du vet alt dette.

Kort sagt: Få og salige er de stundene da hjertet får være riktig fritt, trygt og salig, slik det burde. Satans skarpe tunge, som stadig anklager, og menneskenaturens sykdom eller fordervelse, som gjør at vi ikke klart fornemmer de himmelske ting, men ser alt *stykkevis*, som gjennom et speil, i en gåte, i et mørkt og vanskelig tegnspråk – alt dette gjør at jeg, med alt jeg har å rose meg av i Kristus og all den herlighet og nåde som er utøst over meg, likevel ikke har mange glade dager, i hvert fall ikke dager uten tåke.

Nå har jeg det likevel riktig godt, Gud være lovet. I dag har jeg for det meste vært alene med min Gud og mine bøker, ja, med mine beste venner i himmelen og på jorden: Gud, Bibelen, Luther, deg og Agatha – for jeg har lest brevene deres. Og dette er nå min trøst og min tanke: Mine synder har tross alt en ende; de er bare støv og gnister mot den evig store, uendelige verdien av forsoningen i Kristus – «Gud selv er død, det sier noe mer». I dette nådens røde hav drukner jeg dem, og de sees ikke mer. Og alle innvendinger, skrupler og krumspring med *om* og *men* fra mitt egenrådige hjerte er bare høy og strå mot det evige ordet som er kommet ned fra himmelen, og som sier: *Den som har Sønnen, har livet. Hans blod renser oss fra all synd.* Og, Gud være lovet, det heter *tro* – ikke synes eller føle. Ja, Gud sier til Sion: Dine murer står alltid for mine øyne – merk: for *mine* øyne, ikke for dine; for dine øyne ser det motsatt ut. Nok om det; nå har jeg det altså godt. Og livet mitt er som vanlig: nådig bevart fra

fall i grove synder – Gud være evig takk for det! – men så skrøpelig i hverdagen!

Nå har jeg fortalt deg hvordan jeg har det, for jeg vet at det ligger deg på hjertet hvordan det går med meg. Og når du sier i brevet ditt: «Du må være bedrøvet, det er ingen fare med det», så vil heller ikke jeg legge vekt på det, bare jeg vinner. For hovedsaken for meg er tross alt at jeg må vinne kronen; *det* er min største frykt at jeg skulle være blant dem som løper på banen, men ikke får lønnen. Bare jeg er viss på nåden, er jeg glad – og det hender også iblant. For Guds hjerte er ikke så stålsatt at det ikke av og til må gi min forsmektende ånd en styrkedrikk av vitnesbyrd, klarhet og fred. Nå har jeg tenkt det samme som du også har sagt: Det er jo en nåde over all nåde at Ånden som gir frykt for Herren (som ikke bare er fredens og visshetens Ånd, men – som ordene jo lyder – *fryktens* Ånd), ikke forlater meg; for da gjelder: «Ve dem når jeg forlater dem!» Og det er jo nettopp denne Ånden, som gir *frykt* for Herren, jeg så ofte ber om! Men når Gud så hører bønnen min, når bønnesvaret kommer, blir jeg forskrekket …

Og Maria, jeg vet ikke hvilke ord jeg skal bruke om dine varme, kristelige formaninger til meg; hjertelig takk, kjære venn i Kristus! Jeg ser og forstår hver eneste bokstav og hvert tegn, hver tanke du har. Alt passer, og alt trengs – alt, alt; for som du sier: *Ånden* er *villig*, men *kjødet* er *skrøpelig*, så min ånd ofte gruer seg for livet mitt. Likevel kan jeg glad – og forundret – si at jeg har fått erfare nesten alt helt annerledes enn jeg hadde tenkt meg. Det jeg for mitt kjøds svakhet gruet meg *mest* for, er jeg nå mest skånet og bevart for, om enn ikke uten strid. Men i det jeg gruet meg mindre for, er jeg nå i større fare, selv om Satan, kjødet og verden visst prøver seg fra *alle* sider, både fra venstre og fra høyre. Og når du minnes hva jeg alltid har klaget mest over og lidd mest under, minnes du også hva jeg før fryktet mindre. Da forstår du mine erfaringer. Imens erfarer jeg en nåde og en trofasthet fra Gud som jeg skal ha en evighet til å beundre og prise: at jeg på dette stedet, der Satan har sin trone, likevel har kunnet bli bevart ubesmittet av landets styggedommer. Men akk, «hadde jeg duevinger snare, da fløy jeg nok bort, langt bort fra all fare, dit hvor det ikke er gråt mer»; for det går ikke uten strev – men lønnen er evig, og strevet er kort.

Men nå må jeg forlate deg. Kjære, bli ikke trett! Hils dine husfolk, som seg hør og bør, og alle hellige brødre og søstre. Og bli heller

> ikke du trett; be og arbeid! Og står ikke Sions murer for *dine* øyne, så sier likevel Herren: De står alltid for *mine* øyne. Derfor, du Brudgommens venn, sørg deg ikke i hjel over bruden før tiden! Bli hos oss en liten tid ennå, og strid og hjelp oss å lide, be og vente. Trøstens og styrkens Gud være over deg og din bror.

I en enda mer frimodig ånd skrev han på samme tid til en bror i Lövånger:

> I sjelen er jeg svært fri og glad over at Kristus er død for mine synder, som plager meg mer enn noe annet, og stått opp til min rettferdighet. Og når rettferdigheten min nå ikke er i meg eller kommer *fra* meg og mine gjerninger, men er i *Kristus*, da er jeg jo til alle stunder og tider like rettferdig – ikke mindre rettferdig når jeg kommer til å synde enn når jeg er from, men alle stunder like rettferdig! Her gyser og drukner fornuft og følelse; men hva hjelper det? Gud har selv sagt det.

Slik skinte evangeliets fulle middagslys klart inn i Rosenius' hjerte også på denne tiden. Han var bare 23 år da han skrev slike ord.

Mot slutten av oppholdet i Uppsala fikk Rosenius den gleden at to av kameratene hans begynte å lytte til Ordet. «De stikker innom meg på det lille rommet mitt iblant,» skriver han. «Vi får se hva Gud gjør med dem begge! Imens er det godt, sjeldent og kjært for meg å få tale fritt for min sak overfor dannede hoder.»

Oppholdet i Uppsala ble likevel ikke så langt som Rosenius først hadde tenkt. Det kom hindringer for studiene fra en kant han minst hadde ventet: helsen hans begynte å svikte, og i tillegg kom pengeknipe og indre anfektelser av et slag han ikke hadde kjent før. Alt dette førte til et uventet omslag i hele hans ytre stilling, og det fikk de viktigste følger – ikke bare for hans eget liv, men i sannhet for hele Guds menighet i vårt land. Om dette skal vi fortelle i det følgende.

Tredje kapittel. En viktig brytningstid

Et viktig brudd og årsakene til det. – Guds underlige veier. – Flyttingen til Lenna. – Fryktelig tvil. – Hard tukt. – Målet med tukten og frukten av den. – Bekjentskapet med Scott. – Hvorfor Scott kom til Sverige. – Den engelske kirken og innvielsen av den. – Rosenius forkynner Ordet i Stockholm for første gang. – Indre erfaringer. – Planer for framtiden. – Reise til Norrland. – Den første offentlige prekenen i Stockholm. – Arbeidet i skolen. – Rosenius' forhold til metodismen. – Missionstidning. – Scotts reise. – En første framgang. – Farens død. – Scott kommer tilbake. – Tilbakeblikk.

Vi er kommet til en avgjørende periode i Rosenius' historie. Vi nærmer oss det viktige tidspunktet da den planen han helt fra tidligste barndom hadde tenkt seg for livet sitt, ble veltet over ende: å tjene Herren og sjelene på samme prestelige bane som faren. Bruddet førte ham inn på en helt ny vei, i en helt ny form for virksomhet.

Forandringen var likevel ikke indre, men ytre. Den samme nidkjærheten for Herrens ære og sjelenes frelse finner vi igjen på dette tidspunktet i livet hans, bare enda tydeligere. Vi så den hos den unge gutten ved skolen i Umeå – han som nettopp var kommet til evangeliets lys og fred, og som allerede da, trass i all hån, ble drevet til å bekjenne det håpet han hadde.

Som vi rikelig har vist, kom den samme nidkjærheten også fram i brevene hans fra tiden i Härnösand og Uppsala, og den drev ham også da til å bruke hver ledige stund fra studiene til sin egen og andres oppbyggelse. Forandringen lå altså ikke i hans indre liv – å tjene Herren og sjelene var nå som før det kjæreste han hadde – men i det ytre, i formen for virksomheten.

I stedet for å virke som prestevigd lærer i den svenske kirken, slik det først var tenkt, gjorde han det som lekmann, men holdt trofast fast ved den samme kirkens bekjennelsesskrifter. Slik fikk han i sannhet som livsoppgave å oppfylle det presteeden forplikter til, nemlig «å ofre alle legemets og sjelens krefter i Herrens tjeneste».

Men ikke bare virksomheten hans, også selve formen for den har hatt uberegnelig innflytelse på den åndelige bevegelsen som de siste årene har gått gjennom vårt kjære fedreland – på hvordan den har utviklet seg, og hvilken retning den har tatt.

Derfor er det viktig å undersøke om Rosenius, da bruddet kom på dette tidspunktet i livet hans, handlet etter en plan han hadde lagt på forhånd, en idé han selv hadde valgt – eller om han ble ført dit nærmest mot sin vilje. Kan vi her se en *guddommelig* ledelse og bli overbevist om at Herren Gud selv førte ham inn på den veien og i den formen for virksomhet han siden arbeidet i?

Sikkert er det tusener i vårt land som ikke er det minste i tvil om dette, og som ser et guddommelig kall i hans virksomhet – nettopp i hans virksomhet som lekmann. Men på den ene siden har mange hatt mistro til virksomheten hans bare fordi han var lekmann, og slike finnes ennå. På den andre siden ser en mengde frihetssvermere i hans stilling bare et selvbestaltet forsøk på å virkeliggjøre en ferdig utformet frihetsidé.

Derfor er det viktig for oss å legge fram hva som førte ham inn på denne veien. Og vi skal sannelig ikke ha vanskelig for å se i dette en håndgripelig ledelse fra den eneste vise og allmektige Gud – han som også i våre dager har funnet det godt å utvelge «det dåraktige i verden» og «det som ingenting er» til å utføre sine herligste gjerninger.

Vi har sett at Rosenius allerede i Härnösand forberedte seg til prestekallet gjennom studier og prekenreiser. Fra sin «klostercelle» i Uppsala snakker han også om å bli prest. Og vi skal siden få se at den stormen av tvil – til og med om Guds eksistens – som på denne tiden gikk over hele hans liv i nåden, egentlig kom av dette: I et helt år hadde han bedt Gud om kraft og hjelp til å fullføre studiene og gå inn i prestetjeneste, og han hadde ikke fått denne hjelpen.

Ja, at Rosenius skulle bli prest, var for ham og vennene hans en så avgjort sak at kontraktsprost Eurenius i Nederkalix hadde sagt at han ville kalle ham til sin adjunkt når studiene i Uppsala var avsluttet.

Dette forteller han selv i et brev fra 1840. Eurenius hadde vist den begavede unge mannen farslig ømhet helt fra den tiden faren hans arbeidet der som kapellanadjunkt. Hva var det så som la hindringer i veien for disse planene? Det skal vi se.

En tid etter at han kom til Uppsala, begynte helsen hans å vakle. Studiene, som før hadde vært en glede for ham, ble nå en kilde til anfektelse. Så snart han for alvor ville ta fatt på de verdslige fagene som også måtte gjennomgås, kjente han en uovervinnelig ulyst til å arbeide med dem. Det var om å gjøre for ham å fullføre studiene ved universitetet snart og komme i prestetjeneste.

Men da han vendte seg til sitt livs gamle, trofaste Gud og ropte om hjelp, syntes han – som tidligere nevnt – at ropet var helt forgjeves.

Dette kommer fram i brev fra denne tiden. Til den gamle vennen i Norrland skrev han fra Uppsala om dette og andre erfaringer:

> Jeg har igjen ligget syk en uke i påsken, som jeg hadde lengtet etter med så inderlig glede i håp om rike anledninger til oppbyggelse. Likevel var jeg da så syk og svak at jeg knapt merket når den herlige tiden gikk forbi. Men jeg hadde del i det som var skjedd i disse dagene; jeg kjente det og hadde trøst av det – den trøsten jeg trengte, om enn ikke den gleden og nytelsen jeg gjerne skulle hatt. Den tredje og fjerde dagen begynte jeg å kunne lese, og jeg hadde det riktig godt med at Kristus er død for mine synder, som tynger og plager meg så, og har stått opp til min rettferdighet – og at han derfor kalte de svake, ustadige og skrøpelige disiplene, som er slik jeg er, *brødre*.
> Men hvor jeg har undret meg over Guds underlige ledelse med meg! Når jeg hver morgen ber Gud føre meg etter sin vilje og ikke la min egen uforstand, uvarsomhet og udugelighet i alt føre meg inn i noe ondt, synes jeg at Gud skulle ta seg av meg og lede meg etter sin vilje. Når jeg da ikke bevisst og med vitende går bort fra hans veier og inn i ulykken, skulle jeg kunne regne både medgangen og motgangen som møter meg, for hans underlige førelse. *Skjer det vel en ulykke i en by uten at Herren har gjort det*? Eller hva sier du? – Da har jeg tenkt: Hvorfor skal han styre så underlig? Andre får være friske, så de kan synde så mye de vil; jeg får ikke være frisk så jeg kan bruke Ordet, men skal i stedet slites med plager og miste tid og penger på sykdom. Men han heter *Under*, og jeg heter *Kortsynt* han heter *Rådgiver*, og jeg heter *Sau* – et enfoldig og forsvarsløst dyr.

> I tillegg til det jeg nå har sagt om Guds underlige veier, kan jeg også nevne at han er underlig når det gjelder studiene mine. Jeg synes ikke de kommer noen vei. Med mange bønner, sukk og tårer, gjennom lang tid og med store utgifter skal jeg kjøpe den verdslige visdommens skall. Jeg synes Gud skulle gi meg nåde og kraft til raskt å gjøre ferdig det som står igjen – hva er jeg ellers her for? Og at jeg uten ham ikke formår noe som helst, verken å ville, tenke eller fullføre, det har jeg ofte sagt i bønn; det vet han også selv. Men se, det jeg har tenkt og strevd etter, har ennå ikke lykkes. Det går sakte. Med det burde jeg være fornøyd, for jeg ber jo: Skje din vilje! Jeg har da heller ikke strevd for min egen vinning; Gud vet det. Jeg har i det minste bedt: «Gjør med meg som du vil, bare jeg får være på dine veier og ikke selv hindrer din vilje!» Nok om det. Jeg tror at Gud, som heter *Rådgiver*, vet hva han vil gjøre, selv om han først må vise at han bærer navnet *Under* med rette. (Gud tilgir nok at jeg har lyst til å gi ham enda et navn, som profeten kanskje glemte, nemlig navnet *Den som drøyer*, eller *Langsom*, eller *Troens prøver* – selv om dette navnet visst ligger innbefattet i ordet Under.) Men blir jeg noen gang prest, tror jeg ikke jeg kommer til å si: «Jeg skulle ha blitt prest før.» Nei, heller: «Jeg duger ikke til å preke; jeg er for ung» – særlig om jeg erfarer at Paulus' vise og sanne ord holder: «En prest må ikke være en nyomvendt.» Nok om dette. Alt er godt som Gud gjør.

Til denne prøvende erfaringen kom også, som nevnt, pengevansker. Faren hadde først de siste årene fått fast stilling som kapellan i Burträsk. Han hadde en stor familie å forsørge og hadde bare kunnet bidra lite til de eldste sønnenes opphold, både ved gymnaset og ved universitetet. Derfor rådet venner Rosenius i brev til å forlate Uppsala en tid og søke seg en post som huslærer. En slik post ble han snart tilbudt. I et brev til en venn skriver han om dette 21. mai 1839:

> Denne uken forlater jeg Uppsala og reiser ikke nordover, men sørover, til en huslærerpost 1¼ mil sør for Stockholm. Der har jeg til å begynne med lovet å bli et år. Hva synes du? Jeg innrømmer at det visst koster å være skilt så lenge fra Sion og oppholde seg i Babel. Men hvor vil jeg? Jeg har bedt på mine knær om at det ikke måtte skje hvis det ikke var Guds vilje. Derfor tror jeg at dette er besluttet av ham som heter både *Under* og *Rådgiver*.

Lite ante han at det var nettopp i Stockholm – som på denne tiden sto for ham som et «Babel» – han skulle få tjene menigheten, Guds Sion, i så mange år. Hvor underfulle er Herrens tanker og veier!

I slutten av mai 1839 finner vi ham altså på Lenna, en eiendom i nærheten av Stockholm, som lærer for to sønner av en grevinne v. S.

Her begynte nå en tid med ubeskrivelig nød for ham. Allerede i Uppsala, midt mens han frydet seg i Gud og i den evige nådepakten med Sønnen, hadde tung tvil om Guds eksistens og om Bibelens guddommelige sannhet fart gjennom hjertet hans som glødende skudd. Den ble likevel ikke værende der noen lengre tid. Det ser vi av et brev han skrev derfra i mars samme år, der det blant annet heter:

> Den store nådepakten står fast som en klippe; ved den lever jeg ennå, og, Gud være lovet, riktig salig i min ensomhet, i Ordet – det evig prisverdige, velsignede himmelordet. Alle mine innvendinger og skrupler er bare høy og strå mot dette ordet som er kommet ned fra himmelen. Men akk, den uken som nå er gått, har jeg igjen lidd tyngre enn noen gang før under Satans skudd – jeg mener tvil og mistanker om alt hellig: tvil om at det virkelig finnes et slikt vesen som vi tenker oss Gud, om det – rett ut sagt – finnes noen Gud, og om Bibelen inneholder Guds ord, og så videre. Dette er en plage, men heller ikke mer. Jeg tror ikke noe annet hjelper enn å be mot denne kvelende ånden.

På denne tiden gikk tvilen bare raskt over. Etter at han kom til Lenna, tiltok den likevel både i varighet og styrke. For å få et riktig og troverdig bilde av hans erfaringer i denne dyptgripende renselsestiden lar vi ham selv fortelle. I sjuende årgang av *Pietisten* har han i en artikkel med tittelen «Den fryktelige tvilen om alt hellig» skildret tilstanden sin i denne tiden slik:

> Ved vår Guds inderlige barmhjertighet hadde jeg allerede levd i åtte år i fellesskap med min Frelser, et salig liv, med bare de vanlige øvelsene, stridene og vekslingene et Guds barn møter. Så, i 1839, var det endelig som om hele mitt himmelrike ble tatt fra meg, og jeg kom i en dyp helvetespine – bare gjennom den mest fryktelige tvil om alt hellig. Riktignok hadde jeg også før en og annen gang hatt anfall av den samme fristelsen, men bare korte og forbigående. Jeg husker særlig en hendelse tre år før. Jeg hadde preket i en landkirke, og mange fromme sjeler fra den nærmeste byen var kommet ut dit

og hadde etter prekenen gitt uttrykk for stor glede. Om kvelden fikk jeg da en så heftig anfektelse av tvil om hele Guds ord at jeg ble helt kraftløs; jeg greide ikke å stå på bena, men måtte ligge. Etter noen timer ble det likevel bedre, så jeg igjen så Guds herlighet. Hva dette betydde, forsto jeg siden av 2 Kor 12,7: *Og for at jeg ikke skal opphøye meg av de overmåte store åpenbaringene, har jeg fått en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg*, og så videre.

Men med mitt langvarige tvilsmørke tre år senere, som forstyrret meg helt, gikk det slik til: Jeg levde som huslærer på en herregård 1¼ mil fra Stockholm, et sted der jeg i et helt år ikke traff en eneste sjel som spurte etter Gud. Her hadde jeg først lenge en tung kamp fordi jeg ba Gud om en sak – nåde til å kunne fortsette studiene – som jeg regnet som helt sikkert Guds vilje, men jeg ble aldri bønnhørt. Jeg hadde også bedt mye om det samme tidligere, mens jeg var i Uppsala; og nå var dette et helt år min første og siste bønn. Å legge til: *Far, ikke som jeg vil, men som du vil,* mente jeg knapt var kristelig, for jeg ba jo bare om kraft og evne til noe som – mente jeg – var Guds egen og helt bestemte vilje. Så lenge jeg ikke fikk denne kraften, var jeg i stadig nød, ikke bare fordi den kraften jeg ba om, uteble, men særlig på grunn av den tvilen jeg bygde på at jeg aldri ble bønnhørt. «Det kan ikke finnes noen Gud; Bibelen kan ikke inneholde Guds ord, når jeg aldri blir hørt i en slik bønn som denne.» Slik tenkte jeg ofte. Og om tvilen på min egen benådning – om det da var noen Gud til – vil jeg ikke snakke. Det var jo tydelig at i det minste *jeg* var fullstendig forlatt av Herren. – Å Gud, jeg trodde ikke at du kunne leke så hardt med noe barn! Slik glemte jeg ditt ord: *Mine tanker er ikke deres tanker!*

Men hvordan kunne jeg vel tenke at Gud i dette spørsmålet var av en annen mening enn jeg? Da David delte sin fromme tanke med Natan: «Se, jeg bor i et hus av sedertre, mens Guds ark bor mellom telttepper; jeg vil bygge Herren et hus» – hva annet skulle profeten tenke og svare enn dette: «Gjør alt det du har i sinne! For Herren er med deg»? Hvordan kunne han tenke at Gud skulle mene noe annet, at han skulle komme og si: «David skal ikke bygge meg et hus – jeg har vandret om i et telt, i et tabernakel» og så videre (2 Sam 7,1–6)? – Noe slikt var det som nå hendte meg. På denne veien kom jeg inn i den mest fryktelige tvil.

Slik fikk tvilen sitt fastere grep om meg: En kveld lå jeg på kne i bønn på det ensomme rommet mitt. Brått gøs jeg tilbake for det jeg

holdt på med, sprang opp midt i bønnen og slynget ut spottende ord som: «Hu, for en galskap! Hvem er det jeg snakker med her? Finnes Gud vel her på det trange rommet mitt? Å nei, for en dårskap!» og så videre. I dette sinnet kastet jeg meg på sengen med mørke, stygge tanker og ble liggende slik til jeg sovnet. Om morgenen våknet jeg – uten Gud. Men at det likevel ikke fantes noen Gud, kunne jeg aldri bestemt slå fast. Nå hadde jeg et stort spørsmål å avgjøre dag og natt: *Om det fantes en Gud eller ikke*. I denne groveste formen varte tvilen likevel ikke lenge. En kveld fikk jeg en lysere stund, så jeg til og med skrev på rim, med en viss glede:

Sol, måne, stjerner, kloder, himler
og jorden i sitt rike skrud,
alt det som for vårt øye vrimler,
det sier meg: Det er en Gud.

For verden har ei skapt seg selver;
det må en annen være, han
som alt har skapt og styrer, hvelver –
og *Gud allmektig* heter han.

Men det andre store spørsmålet ble: *Om Bibelen inneholder den store Guds ord*? Med dette spørsmålet på hjertet satt jeg nå dag etter dag og stirret opp i luften. Jeg tenkte på alt jeg visste av historie, filosofi og teologi, for å finne noe sikkert, *for* eller *mot* – bare jeg kunne komme fram til *en eller annen* konklusjon og avgjørelse i spørsmålet. Men jeg kom ikke et skritt nærmere. Den slutningen og bevisrekken jeg den ene stunden stilte opp, falt over ende den neste ved en ny, listig innvending. Sinnet mitt var et lerkar knust i mange stykker, som ikke kunne holde på noe. I denne tilstanden levde jeg i flere uker. Guttene jeg underviste, fikk nå mindre tilsyn; for huslæreren var med sjelen sin i fjerne trakter.

Iblant sank jeg ned i øm og bitter sorg over min ulykkelige tilstand, særlig når jeg tenkte på de lykkelige årene da jeg hadde levd i det inderligste fellesskap med min Frelser, smakt og sett hvor god Herren er, forstått og trodd evangeliets herligste sannheter. For i de første årene av mitt liv i nåden hadde jeg mange søte erfaringer av min Frelsers nåde og nærvær. Mellom skoleterminene levde jeg blant en flokk nådesøsken som sto i den første kjærlighetens varme og liv. Ofte kunne jeg være hele dagen i skogen med en matbit og en bok, for helt uforstyrret å få være sammen med min Frelser i den mest

fortrolige samtale og bønn. Endelig hadde jeg også i noen år arbeidet en god del for at andre skulle bli vakt og opplyst, og slik fått være et redskap til at mange ble salige i Kristus.

Dette salige livet sto nå for sjelen min som et tapt paradis. Jeg så meg selv som en frafallen og en skamplett for Guds folk, som snart skulle bli til sorg for alle mine kjente og et skremmende eksempel for andre som tenkte på omvendelse. – Å, du mitt livs Gud, du alene vet hvilke stygge tanker og planer jeg iblant fattet her, og bare din mektige hånd og redselen for helvete holdt meg tilbake fra å sette dem ut i livet! Om det vil jeg ikke snakke for mennesker. Her sitter jeg ennå for deg, under din barmhjertighet og i skyggen av dine vinger! – Særlig ble sorgen vekket og tårene rant når jeg fikk brev fra svært kjære venner, mine søsken, fedre og barn i Kristus, eller når jeg selv skrev til dem. Og det var underlig: Hvor forfallen troen min enn var, og hvor fryktelig tvil jeg enn kjente, kunne jeg likevel varmt prise dem som trodde, og se på dem som lykkelige og elskelige, lik Guds engler. Bare for meg var alt tapt.

I denne situasjonen skrev jeg til slutt om tilstanden min til en gammel venn, en opplyst og erfaren prost, C. E–s. Til mine nærmeste ville jeg ikke skrive noe om det, for ikke å uroe dem før tiden. Denne Herrens tjener svarte meg på den mest ømme og deltakende måte. Hovedsaken i brevet hans var at jeg burde *fortsette å lese* den mistenkte gamle Bibelen, selv om Satan brølte ved hver linje: «Hvem vet om det er Guds ord?» Dernest burde jeg under bønn *fortsatt vente på Herren* og samtidig vokte meg vel for *å foreskrive ham noe* i viljeløs lydighet skulle jeg bare følge vinkene hans. «Ja, kjære bror,» sluttet han, «jeg kan ikke gi deg noe sikrere råd enn dette; for jeg vet ikke noe viktigere ord i denne saken fra min Herre enn dette: *Om noen vil gjøre hans vilje, da skal han kjenne om læren er av Gud* og videre: *Ydmyk dere derfor under Guds veldige hånd, for at han kan opphøye dere i sin tid.*»

Dette brevet fra den kjære prosten gjorde riktignok straks et godt inntrykk på meg. Det vakte et lite håp, en anelse om at jeg enda en gang kunne komme til tro og lys; men det gode inntrykket forsvant snart. Rådene i brevet var nok gode, men meg hjalp de ikke. Jeg gjennomlevde igjen noen sørgelige uker i fryktelige anfektelser. – Til slutt kjente jeg en sterk lyst til å rådføre meg med troende, helst muntlig, så jeg straks kunne legge fram innvendingene mine og høre hvordan de kunne besvares. Men hvem skulle jeg vende meg

til? Det burde være en opplyst og erfaren åndelig mann. Riktignok hadde hovedstaden mange prester; men, tenkte jeg, *arbeiderne er få*. Gjenfødte og virksomme sjelesørgere, opplært av Guds Ånd, skulle det vel likevel gå ord om; for *en by som ligger på et fjell, kan ikke skjules*. Slik tenkte jeg.

Men nettopp i de samme dagene fikk jeg også høre ryktet om en åndelig virksomhet som gikk noe ut over det vanlige – og et sus av verdens spott. Alt sammen gode tegn! Det var nemlig rundt en engelsk prest ved navn Scott at det rørte seg. Han, tenkte jeg, *praktiserer* i sjelesorg; han forstår seg kanskje på bekymringene mine. Jeg hadde lyst til å høre hva han kunne si om dem. Med slike tanker dro jeg inn til Stockholm (i midten av august) og oppsøkte pastor Scott. Drevet av nøden gikk jeg inn til den ukjente mannen og fortalte snart om hele min tilstand. Han svarte med noen enkle og lette bemerkninger om denne typen anfektelse generelt.

Så sa han: «De har altså studert og kjenner de bevisene for Bibelens guddommelige opprinnelse som vanligvis legges fram i teologien?» – Ja. – «Men jeg forstår at de ikke holder nå?» – Nei. – «Ett bevis, som er svært enkelt og nettopp på grunn av enkelheten virkelig kraftig, vil jeg likevel legge fram, nemlig dette: Hvis Bibelen ikke virkelig inneholder Guds ord, slik den selv forsikrer, hvem sitt ord er det da? Er det onde eller fromme mennesker som har satt sammen denne boken? Er det mulig at onde mennesker har skrevet en bok som så åndfullt, kraftfullt og dypt beskriver og fordømmer nettopp dem og deres vesen? Men like umulig er det at fromme mennesker kunne ha skrevet den hvis den ikke er sann. For kan vel fromme mennesker finne på løgner og gi dem ut for Guds ord? – Tenk på det: det ene århundret etter det andre skulle de spinne videre på én og samme store, sammenhengende løgn og finne på hendelser og undergjerninger som alle sikter mot den samme store hovedtanken – og alt er løgn – og så gi det ut for Guds ord! Stemmer noe slikt med den hellige, kraftige og høye ånd som rår i Den hellige skrift? Kort sagt: Bibelen har vitnesbyrdet i seg selv. Den har en slik ånd at den som kjenner den, men ikke vil tro at den inneholder Guds ord, må godta de groveste urimeligheter.»

Slik talte Scott. Da gikk en stråle av lys og trøst gjennom sjelen min, og jeg fikk gledestårer i øynene. Det var et øyeblikk av lindring som jeg ikke hadde hatt på mange uker, ja, måneder. Jeg kunne ikke innvende noe, men prøvde bare å holde fast ved den utsikten jeg

hadde fått. Nå oppfordret han meg til å fortsette å lese Bibelen og samtidig be Gud om hans barmhjertighet.

Men ennå hadde ikke forløsningens time slått. Jeg kom hjem, tenkte og tenkte i en uke og var snart i det samme mørket igjen. Et uendelig og uavvisbart *Hvem vet? Hvem vet?* gjorde alt usikkert for meg. Hele sjelen min var i et så tett mørke, i en slik forvirring og sikting, at jeg ikke så det minste – eller ikke kunne holde fast ved det, om jeg et øyeblikk grep det. – Etter en uke besøkte jeg Scott igjen. Han spurte hvordan det hadde gått, om jeg var kommet ut av fristelsen. «Nei,» svarte jeg, «alt er like usikkert for meg.»

Nå ga han meg et annet og høyst merkelig råd. Han sa: «Jeg antar at det ikke *bare er motsigelser* mot Skriften som blir lagt inn i hjertet, men iblant også bedre tanker som gjendriver de første?» – Ja. – «Skriv da opp både de første og de siste, og se på dem i ro og grundig etterpå. I denne fristelsen ligger fiendens makt først og fremst i å kaste om på tankene og forvirre dem. Han er mørkets ånd og elsker ikke lyset, ikke alvorlig og grundig granskning; når han trekkes fram i lyset, blir han avvæpnet. Skriv ned på papiret alt som blir lagt inn i deg, *mot* og *for*, og se så etter hva som veier tyngst.»

Med dette merkelige rådet dro jeg. Og Herren velsignet det underfullt: Tre dager etter kom jeg til en så stor visshet om Bibelens guddommelige opprinnelse og om sannheten i *alt* som står der, at jeg både ble forbløffet og frydet meg – så jeg skalv og gråt av glede på det ensomme kammeret mitt. «Alt er sant, helt sant, guddommelig sant, og alt jeg sørget over som tapt, er tilbake!» Slik sa jeg. Nå så jeg ikke bare alt jeg hadde sett før, men øynene mine var liksom helt nye, og jeg så alt enda klarere enn noen gang. Det var nå i sjelen min slik det er i naturen når tykke skyer, regn og uvær har dekket landet i flere dager, og det plutselig klarner opp så det ikke er en sky å se. Da er hele luften så renset, og solen skinner så herlig på det våte, glinsende løvet, at det er som om man aldri har sett naturen så vakker.

Nå kom også barnetilliten til Gud tilbake – den som hadde vært så forstyrret og så lenge savnet. Jeg fikk nåde til igjen å tro at mine synder er tilgitt; jeg kunne på ny omfavne min Frelser, mitt livs Gud, og salig bryte ut med Tomas: *Min Herre og min Gud!*

Til visshet om Bibelens guddommelige opprinnelse kom jeg på en helt egen vei, mens jeg skrev opp det som fornuften og den onde og den gode ånd la inn i meg, *for* eller *mot*. Jeg *trodde* ingenting;

> jeg skulle se, som Tomas. Og etter at jeg på en måte hadde fått se og var kommet til tro, så jeg siden overalt de herligste *bevisene* for den samme guddommelige sannheten. Å beskrive veien til visshet i detalj ville ikke være så mye verdt; men noe kan sies kort. – Tvilen min hadde samlet seg om to hovedspørsmål. Det første var: *Var det Guds mening og vilje da han skapte mennesket, at det skulle kjenne og dyrke sin Skaper*? Hvis dette var Guds hensikt med mennesket, må han også ha sørget for at det ble mulig for det; da må han også ha gitt det veiledning, en rettesnor for hvordan det skal kjenne og dyrke ham. Da ble det andre spørsmålet: *Har Gud lagt denne rettesnoren inne i mennesket, eller har han gitt det et ytre ord*?
> Svaret på det første spørsmålet så jeg i den *følelsen av og trangen til en Gud* som finnes hos alle folkeslag – til guder og til å dyrke dem. Det gjør at hedningen, når han ikke vet noe bedre om Gud, likevel lager seg en gud av tre eller stein: *En gud skal han ha!* Av denne dype, mektige og allmenne følelsen så jeg at Gud, som *ikke har gjort noe uten mål og mening* (heller ikke denne følelsen), må ha bestemt mennesket til å kjenne og dyrke ham. Men at Gud ikke har lagt rettesnoren for kunnskapen om seg *inne* i mennesket, det så jeg av de utallige, innbyrdes ulike og uhørt tåpelige meningene om Gud og påfunnene for å dyrke ham som oppstår der mennesket er overlatt til seg selv. Av dette sluttet jeg at Gud må ha lagt veiledningen og rettesnoren *utenfor* mennesket – eller også overlatt det til en uendelig søken, som han selv har lagt ned i det, uten *noen* rettesnor på jorden; og det er urimelig. Da jeg var kommet så langt, var det siden lett for meg å se at den gamle, hellige Bibelens lære er *den eneste som tilfredsstiller* menneskets følelse og behov og *svarer til* dem. Bare i den føler vi oss liksom kommet hjem; der finner vi og kjenner igjen nettopp det vi lette etter. – Jeg sier: Dette var veien som førte *meg* til overbevisning om at Ordet er guddommelig. Jeg mener ikke at det er en vei for hvem som helst.

Inn i denne harde lutringsilden skulle Herren føre Rosenius nettopp på dette tidspunktet i livet hans! Et øye som er noe vant med Herrens veier, ser her en guddommelig ledelse, en plan, en forberedende oppdragelse. Det er svært lærerikt å se hva han selv i den nevnte artikkelen oppgir som målet når Herren lar slike harde stormer gå over barna sine. Det er hans egen erfaring som gir svaret på dette spørsmålet når han sier:

Men hvilket mål Gud har når han overlater sjelen til seg selv og til Satan, så den blir siktet og anfektet med tvil, det kan vi se av selve midlet – det vil si av hvordan denne fristelsen er – og av Guds ord om den. Tenk deg en sjel som ikke ønsker noe høyere enn av hele hjertet å kunne tro på og elske sin Frelser. Så blir den så elendig, så formørket og forvirret at den også kan tvile på om det *finnes en Gud*. Den blir så blind at den ikke ser det de råeste hedninger har sett: at det må finnes en mester bak et så stort og staselig verk som verden er. Den blir dessuten så uhyggelig, så djevelsk, at bitter spott mot den store, gode Gud bryter ut av hjertet nettopp når det skulle tilbe ham. Over dette blir den helt forskrekket og fortvilet; den pines som i ild, men kan ikke gjøre seg fri. Den strever nok med å finne et feste for troen, finne sikkerhet for *noe som helst*, men finner ingenting og blir uavlatelig kastet hit og dit.

Å, da lærer den endelig for alvor hva *mennesket* er, og hva vår forstand, vårt lys, vår kraft og vår frie vilje formår! Da lærer den å forstå hva det ulykkelige syndefallet førte med seg. Da lærer den å sette pris på de minste smuler av nåde fra livets brød som kommer ned fra himmelen – i stedet for å vemmes ved overfloden. Ja, da lærer den – så den husker det – at *troen ikke er i menneskets makt*, men er en *Guds gave*. – Slikt tror man kanskje at man vet fra før. Vi kan fort og lett slutte oss til bekjennelsen at *vi er ingenting*, ikke formår noe, ja, at vi «ikke av oss selv duger til å *tenke ut* noe som av oss selv». Men vi mener det aldri så virkelig før vi har lært det i anfektelsen – i denne eller en annen.

Dypt nede i *Adams* barn ligger alltid den tanken at de selv skal være, kunne og gjøre noe. Dette er den dypeste smitten i hele menneskenaturen, helt siden den stunden da den gamle slangen sådde sin egen stolte ånds sæd i mennesket med ordene: *Dere vil bli slik som Gud til å kjenne godt og ondt* (1 Mos 3,5). Men nå er det Guds faste beslutning at vår gjenreisning og frelse skal skje på en vei som er motsatt av den vi falt på: Vi skal gå tilbake den veien vi gikk bort, og bære tilbake det vi hadde stjålet, nemlig Herrens ære. Derfor er hele veien til omvendelse og gjenfødelse lagt slik at vi i alt skal bli *ydmyket*, gjort til skamme og til ingenting. Se, nettopp dette er kristendommens hemmelighet. Derfor kjemper Herren med oss og knekker oss slik i nattens mørke at vi aldri mer skal gå så rake og stolte, men kjenne at hofteskålen er gått av ledd (1 Mos 32,25).

> For vi skal lære at det ikke er nok at vi ikke har noen fortjeneste for Gud, og at han må skjenke oss nåde av bare nåde for vår Frelser Jesu Kristi skyld; han må også skjenke oss nåden og gaven til å ta imot dette – han må også skjenke oss troen. Ja, det er ikke nok for troen vår at den har en sann og pålitelig gjenstand; det er ikke nok at Gud har gitt oss en urokkelig *sannhet* å gripe. Det kreves dessuten at Gud gir oss selve troen, *hånden* som vi tar imot gjenstanden med. Det er ikke nok at han har gitt oss solens lys; han må også gi oss *øyne* før vi kan se noe.
>
> Foruten det hovedmålet som allerede er nevnt, og som Gud har for øye når han lar Satan beskyte hjertene våre med tvil, vil han også med dette harde midlet lære oss *å lyde hans vilje mer underdanig*. For det hender også de troende, som ellers vil lyde Gud i alt, at de i en bestemt sak begynner å vri seg unna Herrens vilje og trekke seg tilbake – slik som den ellers fromme profeten Jona flyktet fra Ninive, tross Guds befaling. Hva gjør Herren da? Jo, slik han lot Jona bli kastet i fiskens buk til han i dette fæle mørket hadde lært å frykte og lyde sin Herre og ble glad for å gjøre hans vilje, slik gjør Herren ennå: Når synderen strider mot hans vilje, tar han fra ham Ordets lys og setter ham i mørk arrest og på mager kost, til han blir myk og hjertens glad for heller å gjøre hva som helst Herren krever, med Guds lys og fred i sjelen, enn å måtte savne det lyset.

Slik var Rosenius gjennom denne harde tukten blitt forberedt til det kallet som ventet ham. Han hadde lært ubeskrivelig viktige ting og var samtidig blitt «myk» og villig til å gi opp sin egen vilje og gå dit Herren kalte ham.

Venner som sto ham nær i denne brytningstiden og snakket med ham om planene for hans framtidige virksomhet, forteller at allerede da var det et framtredende trekk hos ham at han overlot seg så helt til Guds velbehag og ledelse – særlig når det gjaldt den veien han skulle gå gjennom livet – at det ofte forbløffet dem.

Å, for et kostelig verk dette er i et menneskehjerte: når egenviljen går til grunne på denne måten, egen kraft blir brutt, og mennesket blir som leire i Herrens hånd! Slik bereder Herren seg de redskapene han vil bruke i sin tjeneste. Profeten sa om dette for lenge siden: «For han er som smelter-ild og som vasker-lut. Han skal sitte og smelte og rense sølvet. Han skal rense *Levis barn*, lutre dem som sølv og gull. *Og de skal bære fram for Herren offergaver i rettferdighet*» (Mal 3,2–3).

Vi har sett hva det var som aller først drev Rosenius til å oppsøke pastor Scott. Nå var bekjentskapet gjort, og det fortsatte. Det var store ulikheter – også i enkelte lærespørsmål – mellom den engelske læreren, som allerede da var fremragende, og den unge mannen som ennå bare delvis var ferdig formet, og som hadde vokst opp i Norrlands skoger blant de gamle lutherleserne der. Disse ulikhetene ble alltid stående. Men på ett punkt møttes de: i en brennende iver for at Kristi rike skulle utbres.

Utover høsten 1839 besøkte Rosenius pastor Scott flittig. På lørdagsettermiddagene, når han var ferdig med arbeidet med elevene, gikk han som oftest til fots inn til Stockholm. Der ble han til søndag kveld eller mandag morgen, og så vandret han ut igjen til Lenna. Fred og stillhet hadde begynt å vende tilbake til sjelen hans. Til sin nære, fortrolige venn i Norrland skrev han om sine indre erfaringer fra denne tiden (30. oktober 1839):

> Du ser på meg og undrer deg over hvordan det står til med mitt indre. Om jeg kunne, ville jeg grave opp og legge fram alt som finnes der inne, like åpent som når du bretter ut et brev. Men nå til saken. Jeg er tørr, kald og livløs i følelsen – og gjør alt etter regelen: ber, leser, tror, lever noenlunde – alt etter regelen. For en kristen bør, skal, ja, *vil* også gjøre slik – jeg må bekjenne at jeg *vil*, selv om det er motstand i meg.
>
> Min tro er en tørr kunnskap om Kristus: at han, Guds og jomfru Marias Sønn, kom til verden, ikke for å *kreve* rettferdighet av oss, men for å *gi* oss den, og at han alltid er den samme. Men å, at dette ikke kan sette hjertet mitt i brann – det, det gjør meg vondt. Ja, du forstår meg så godt.
>
> Å, kjære venn, jeg ser hvordan det er: Alt kjød er gress. Alt menneskelig, alt som finnes inne i oss, er foranderlig, ustadig og skiftende. Lys og mørke, kulde og varme, sorg og glede, tro og frykt – alt skifter. Dessuten kastes vi hit og dit av fristelser og farer, ja, overlatt til vind og bølger; alt vendes opp ned. Bare én ting, én, én står fast, stille, urokkelig, evig fast – rikets septer, slott, festning og fjell: *Ordet*.
>
> På tronen i himmelen, ved Faderens høyre hånd, sitter Kongen som heter Under, Rådgiver, Veldig Gud, Evig Far, Fredsfyrste. Han er en trofast Herre over hele sin kirke på jorden, i alle verdensdeler. Hvor det enn finnes et hjerte som hungrer etter hans rettferdighet, hviler Kristi nåde, fred, velsignelse, troskap og omsorg over det. Om

> du har meg her og jeg har deg der, og Agatha er i Umeå og søsken og venner i Burträsk, Lövånger, Härnösand og flere steder, så er vi alle under den samme Faderens trofaste varetekt, alle i det samme barnehuset, i den samme sauekveen. Og den gode hyrde sier: Ingen skal rive dem ut av min hånd. Han tenker altså *selv* å ha omsorg for oss. Store Far! Er *det* meningen, da vil jeg med et barns hele fortrolighet legge ned for dine føtter byrden fra mine trette skuldre – byrden av bekymringer for min egen og brødrenes sjeler.
>
> Men nå, kjære venn, takk igjen for et lite, kjært brev av 4. september. Det er utilgivelig at jeg har latt det ligge så lenge ubesvart – tilgi din brors feil; hva kan det hjelpe deg å ta hevn? Om pastor Scott har jeg fortalt før. Han er en Åndens mann. Gud være lovet for dette under! Jeg er hjemme i huset hans, og vi deler mange tanker. Det er merkelig: Med all den nåde som lever i de oppriktige her, synes jeg likevel bedre om deg og din ånd – du blir vel ikke hovmodig av det – jeg mener i omgangsformen. Å, du dyrebare enfoldighet, som alltid lever i det ene nødvendige! Til *alle* tider og under alle forhold vil den være opptatt av det som hører vår Far til, spørre og tale om det og ha evangeliet og forsoningens hemmeligheter som samtalens alfa og omega. Nå, Scott selv er også fremragende i dette.
>
> Gud, vår alles Far, være deg nådig, mild og nær! Arbeid, be og tro, uten å se på noe hos deg selv eller i kirken!

Før vi går videre i Rosenius' historie, vil vi se litt nærmere på den mannen som skulle bli et redskap i Herrens hånd for å føre Rosenius inn i den virksomheten han siden drev med så stor velsignelse i mer enn et kvart århundre, både som forkynner og forfatter. Vi mener pastor Scott, og vi vil da først og fremst se på hva som førte ham til hovedstaden.

Våren 1804 kom en engelskmann ved navn Samuel Owen til Sverige. Kanselliråd Edelcrantz hadde kalt ham dit for å sette opp de første dampmaskinene i landet. Men Owen er ikke bare kjent som mannen som innførte dampmaskinene; avholdsbevegelsen har hans navn på de første bladene i sin svenske historie. Han var en venn av arbeidet, og som sådan måtte han naturligvis gå til kamp mot drukkenskapen, en av arbeidets verste fiender.

Men han bekjempet ikke bare denne ytre fienden. En tid før han reiste til Sverige, var han også våknet til bekymring for sin sjels frelse og hadde fått fred med Gud ved troen på Jesus. Samtidig hadde han

begynt den daglige kampen mot alle de åndelige fiendene. Selv forteller han slik om de nærmeste følgene av denne indre forandringen og denne kampen:

> Da jeg kom til Sverige, fantes det ingen engelsk kirke her og heller ikke noe gudfryktig engelsk folk å omgås. Derfor merket jeg snart at det åndelige livet mitt svant hen, og jeg falt i flere synder. I 1825 reiste jeg til England. Der klaget jeg til en venn over at det ikke fantes noen engelsk kirke i Sverige. Han rådet meg til å gå til misjonsselskapet og be om en misjonær. Det gjorde jeg, og de lovet å sende noen over så snart de kunne finne en passende ung mann. Etter et år og et kvart sendte de også en Mr. Stephens hit. Litt over et år etter at han kom, begynte han å preke på svensk.
>
> Men snart ble lokalet altfor lite for tilhørerne. Det var et lysthus ved Lilla Trädgårdsgatan, som hans eksellense C. De Geer stilte til rådighet i 14 år. I 1830 vendte Mr. Stephens tilbake til England, og samme år kom Mr. George Scott i hans sted. Etter et års opphold her begynte også han å preke på svensk. Trengselen i den lille bedesalen ble stadig større, og det fikk snart Scott og vennene hans til å tenke på å bygge et eget kapell. I 1838 begynte byggingen av den såkalte engelske kirke, og den ble fullført i 1840.
>
> Da vi søkte om tillatelse til å bygge denne kirken, gikk Stockholms konsistorium til Hans Kongelige Majestet og ba om at prekenene skulle begrenses til det engelske språket, og at det ikke skulle holdes mer enn én gudstjeneste hver søndag. De liberale avisene kritiserte konsistoriets tiltak skarpt, noe som fremkalte et forsvarsskrift fra erkebiskop Wallin og konsistoriet. Dette svarte pastor Scott på. Hans Kongelige Majestet innvilget så, uten hensyn til konsistoriets skriv, vår søknad om å bygge kirken på det grunnlaget vi tidligere hadde lagt fram – nemlig at det også skulle kunne prekes på svensk.

Som sagt var det trengselen i det lille lokalet ved Trädgårdsgatan som hadde fått pastor Scott og vennene hans til å tenke på å bygge et eget kapell. Sent på sommeren 1840 var kirken ferdig. Lørdag kveld 24. oktober ble den innviet av pastor Brandell fra Norrland, som – merkelig nok – hadde valgt Jes 55,10–11 som grunnlag for betraktningene sine. Dagen etter prekte daværende professor Thomander over 1 Kor 3,1–15 ved en kveldsgudstjeneste med mange tilhørere.

Vi vender nå tilbake til Rosenius. Vi har sett hva han skrev til en venn høsten 1839. Den påfølgende juleferien tilbrakte han i Stock-

holm. Der ble han bedre kjent med den lille flokken som ved pastor Scotts forkynnelse var våknet opp av likegyldighetens søvn og hadde begynt å søke sannheten. Nyttårsdag 1840 var han sammen med en krets av venner, og om ettermiddagen ble han bedt om å lese noe for dem.

En underlig følelse griper hjertet når vi nå, 27 år senere, tenker på de strømmene av levende vann som siden har flytt over de samme leppene, og ser tilbake på denne stunden – da Rosenius for første gang i Stockholm åpnet den hellige bok for å dele ut dens dyrebare sannheter til hungrende sjeler. Han leste Jes 53 og dvelte særlig ved ordene: «Herren lot den skyld som lå på oss alle, ramme ham.»

En venn som ennå lever blant oss, regner denne stunden som begynnelsen på et helt nytt liv i troen på Guds Sønn. Ennå i dag forteller han med bevegelse og takknemlighet til Gud om det han fikk erfare den gangen, og om de kostelige ordene Rosenius da fikk nåde til å tale.

Så hadde han altså begynt å forkynne Ordet i Stockholm! Gjennom vinteren 1840 fortsatte han med det hver lørdag ettermiddag når han kom inn fra Lenna, og venner minnes ennå at han da gikk gjennom og la ut Romerbrevet for dem.

I mellomtiden var bekjentskapet mellom Scott og Rosenius blitt fastere. De to mennene tenkte på mange slags planer for å utbre Kristi rike her i landet, og de drøftet dem sammen. Scott hadde med klart blikk sett de gavene og kreftene som lå og slumret i Rosenius. Han ønsket å knytte ham til arbeidet i hovedstaden, men våget ikke å si noe bestemt om det. Rosenius på sin side søkte også Scotts modne råd og veiledning om sin framtidige virksomhet.

Like etter Rosenius' død skrev Scott en kort artikkel om ham i et engelsk tidsskrift. Der sier han:

> Han søkte mitt råd i mange viktige spørsmål om sitt åndelige liv og sin virksomhet. Men særlig i alt som gjaldt hans framtidige vei, kjente jeg hvor vanskelig min egen stilling var, og hvor tungt det var å gi ham råd. Han fortalte meg at han gjennom hele sin utdannelse hadde forberedt seg på å bli prest i den lutherske kirke og snart kunne være klar til å gå inn i prestekallet. Han sa at han av hele sitt hjerte og sin overbevisning var bundet til denne kirkens lære og ordninger – og likevel var han i tvil om han skulle søke prestekall. «Så snart jeg er prestevigslet,» sa han, «er jeg bundet til

> min menighet, og utenfor dens grenser kan jeg ikke gå.» Han talte om en mektig indre overbevisning om at Gud hadde bestemt ham til å virke for sin sak i en videre krets, selv om han også var redd for å tenke høyere om seg selv enn han burde. Jeg bar ham fram for Herren i bønn, men ville ikke bestemme veien hans. Han fulgte sitt indre kall, som jeg er viss på var av Gud. Han ga opp alle tanker om å bli prest og ble en evangelist som virket med ord og gjerning overalt hvor en anledning åpnet seg.

Så langt pastor Scott. Dette brevet til den gamle, fortrolige vennen i Norrland gir et levende bilde av hva som rørte seg i Rosenius selv i denne tiden. Han skrev fra Lenna 16. mars 1840:

> Herrens fred, du trofaste, gamle, prøvede venn! Nå skulle jeg trengt en hel dag til å sitte hos deg, men har bare en time, så fort må brevet av gårde. Du må ha undret deg over at jeg har tidd så lenge. Jeg erkjenner forsømmelsen, men du skal vite at jeg ikke er stort herre over meg selv i disse tider. Gud, ånder og mennesker sliter og river meg hit og dit.
>
> Jeg må takke deg for det livgivende brevet på Karlsdagen; ta imot mitt hjertes inderlige takk i noen korte, gamle ord! Men nå til saken. Med en underlig evne til å ane synes du i brevet å forutse hva som hender meg. Du sier: «Jeg vet at alle slags vær når deg; noe blåser deg opp, noe slår deg ned, og særlig det siste skal nok ofte få deg til å sukke både over det som er nå, og det som skal komme.» Riktig, nettopp slik. Du sier videre: «Vær ved godt mot! Han som har kalt deg og fremdeles vil kalle deg (om han trenger deg), heter: *Gud, Den Allmektige*, stor i råd og mektig i gjerning. Han bor i himmelen og gjør alt det han vil.» Du synes å ha sett hva som særlig har opptatt mitt indre i denne tiden.
>
> Å, kjære venn, du skal bli forundret om jeg forteller deg alt, slik det nå ser ut for øynene mine. For det første skal du vite at jeg har det nødvendigste: fred med Gud, ja, et helt salig kjennskap til ham, etter strid og nederlag som nesten tok fra meg alt håp. For det andre er jeg like til denne dag trofast bevart, ja spart for grovere syndefall, så jeg i min menneskelige rettferdighet er den samme som før; også det er en stor nåde.
>
> Men det som har senket meg ned i en usigelig elendighet, i et helvete, har vært tvilen om Bibelen. «Dette slaget farer ikke ut uten ved bønn og faste.» Lovet og priset være den trofaste Gud, at jeg nå en

tid har hatt fred, etter at jeg er blitt klok av skade! Å, jeg har meg selv å takke for det meste. Mitt overmot, at jeg veg bort fra barnets enfoldighet, at jeg stirret på solen – se, der er kilden til denne elendigheten.

Jeg tenkte: «Det kan jo ikke skade å granske og prøve; sannheten lider ikke av å bli drøftet» og så videre. Jeg tenkte ikke på at det var mine svake synsnerver, mine øyne, som led av å stirre på solen. Solen tåler nok å bli sett på; den sitter nok like herlig der, men det stakkars øyet! Å, her passer Guds ord til Moses: *Du skal få se meg bakfra når jeg går forbi; mitt åsyn kan du ikke se, for intet menneske kan se meg og leve*. Se, der er saken. Jeg har virkelig ikke vært fornøyd med å se Gud bakfra, se Gud i skyen, i det hellige mørket som alltid omgir Gud og alt hellig. Jeg ville se ham ansikt til ansikt, se ham ikke stykkevis, ikke som i et speil, i en gåte, men ansikt til ansikt – det vil si klart og nært. Men det var en dårskap; den tiden er ennå ikke kommet.

Å, nå ser jeg hva det betyr:

Når enfoldigheten råder,
ser en gjennom tykkest sky;
dobbelt syn har ingen nytte –
da må hele synet fly.

Og Luthers ord: «Denne læren er et vann der en kamel drukner og et lam går over.» Kort sagt: Gud vil være Mesteren og vil ha barn for seg. Nå har jeg lært ikke lenger å diskutere med Satan. Ved første lyd fra ham svarer jeg, slik som når han legger andre synder og onde tanker inn i meg: «Vik bort, Satan!» Og så begynner jeg å rope på Mikael, han som så fryktelig tramper ham ned. Da flykter han. Nå ser du hva jeg har lært. Kanskje måtte også dette læres, og til det trengtes egen erfaring.

Men nå til det du antyder med ordene: «Han som har kalt deg, heter Gud, Den Allmektige» og så videre. Å, kjære venn, du skal få høre noe som kanskje går deg gjennom marg og bein og nok kan virke vanskelig. Det er en tanke som riktignok er nyfødt og ligger i svøp, men som likevel kan bæres fram og legges ned for Kristi føtter i bønnen.

Du vet hvordan det står til i den svenske kirke. Jeg vil ikke snakke om lærestedene, der det læres mer hedenskap enn kristendom, og der prester formes til slike som de siden viser seg å være. Der er det

vanskelig å bli utdannet til en tro og dyktig forvalter; vil man bli det, må man selv arbeide seg fram til det ut fra Skriften. Vår teologiske litteratur er slik at man hele tiden pusser våpnene fine, rene, blanke og skinnende og aldri kommer så langt som til selve striden. Det er fredstid; det skal bare ekserseres og pusses på geværene. Gud vet at jeg taler sant. Begynner noen å dra sverdet sitt av sliren og fekte, blir han angrepet av overkommandoen.

Vår kirkeordning passer utmerket for de «stumme hunder» (Jes 56,10) som sover og «eter fettet» (Esek 34,3) og så videre, men den er til hinder for den som vil fylle sitt kall. Vil noen etter presteeden «ofre alle legemets og sjelens krefter for at Guds rike må vokse», som ordene lyder, og derfor etter Paulus' bud være rede i tide og utide, lære, formane og så videre, da gjør han noe han blir angrepet for. Men han har én time hver sjuende dag, og i den timen skal alt gjøres: de villfarne skal hentes tilbake, de selvsikre vekkes, de sorgfulle trøstes, flokken mettes og fienden slås ned – nokså mye for én time!

Alt dette har jeg de siste årene sett med gru, og derfor har jeg ønsket meg døden eller en plass i skogen. For du vet at jeg – dels fra mors liv, dels fra den nye lysten til Guds tjeneste – har funnet liv og helse for kropp og sjel i stadig å være opptatt med Ordet. Når jeg har fått det, har jeg hatt det godt; ellers er jeg blitt uttørret både på kropp og sjel. Dette har også gjort meg ute av stand til å ta til meg den verdslige visdommen med interesse og framgang, slik andre gjør. Tvert imot har jeg dels forsmådd den som tap og urenhet sammenlignet med den himmelske, dels følt meg helt udugelig – ikke til å forstå den, for når jeg har studert, har jeg lært, men til å studere. Se, der er en kilde til tårer framfor noen annen! Å, hvor mange dager har jeg sunket helt kraftløs ned på sofaen eller sengen min, gråtende og sukkende over hvordan det stod til med studiene! Jeg har prøvd mange midler – først bønn til ham som ellers alltid har vært min trøst, mitt håp og min hjelper – men alt like fåfengt. En engel har stått i veien for Bileams esel, så det ikke er kommet fram. Hvor skulle det så ta veien?

Ja, hør nå – men be om nåde og visdom. Du skal bli forundret. Vet du, det finnes et lærested der prester formes helt etter Luthers metode – det står jo om ham: «Han gjorde Bibelen til hovedfaget ved universitetet» – et lærested der prester bare lærer det de trenger for et apostolisk kall. Det finnes et kirkesamfunn der kirkeordningen

med sine egne ord pålegger prestene (som kommer fra dette lærestedet) «ikke å gjøre visse prestelige forretninger, men å gjøre alt de kan for at Kristi rike skal vokse». Der må prestene vie seg helt og bare til å drive Ordet fram: holde husandakter hver dag, sette i gang små lesesamlinger og så videre. Og for denne virksomheten får de ikke vanære av sine overordnede, men lønn. Slik er det metodistiske samfunnet, og slik er deres teologiske institutt i London. Hva vil du si hvis Guds finger førte meg inn på denne veien?

Som jeg har sagt, ligger denne tanken i svøp, men den kan likevel legges fram for Herren i den visse forsikring at «er dette verket av mennesker, så blir det nok til intet». Jeg ber og håper at Gud ikke skal la noe skje uten hans vilje eller mot den. Men spørsmålet er nå reist.

Pastor Scott trenger hjelp. For fire år siden skrev han også til direksjonen i England og ba om en medarbeider. Men han fikk til svar at siden de merket at forholdene i Sverige var vanskelige og ømtålige, mente de det var betenkelig å sende enda en mann dit. En slik mann ville kanskje ikke være enig med Scott i alt og kunne dermed ødelegge saken. «Men,» sa de, «vi ber og håper til Gud at når han ser at du virkelig trenger en hjelper, vekker han nok opp en svenske til dette verket, og en slik vil vi gjerne ta imot og lønne.»

Ved disse ordene – at Gud nok skulle vekke opp en svenske til det – gikk det en pil gjennom sjelen min: Herre, er det meg? Store Gud, sannelig heter du *Underfull*, sannelig er du stor i råd og mektig i gjerning, men *kan*, *kan* det være din vilje å sette mitt stakkars kar inn på denne marken? Tal, Herre, din tjener hører!

Nå ser du hvilket spørsmål som er på bane – og det i en tid da metodistsaken her i Sverige er et stormfullt stridsspørsmål. Nå blir den angrepet, og nå strides det skarpt om den; det er til og med blitt en riksdagssak. Konsistoriet har nemlig tidligere prøvd sin styrke i denne striden og vil ikke gå inn i den igjen. Tvert imot er de kloke som Gamaliel, og mange av dem ligner Nikodemus og flere andre av rådsherrene. Vår trøst er Kristus ved Faderens høyre hånd, han som har all makt i himmelen *og på jorden like fullt*. Det er hans sak og ikke vår.

Nå er det ordnet slik at når jeg kan få en post i byen, flytter jeg dit og begynner med å hjelpe pastor Scott i noe av arbeidet med Ordet. I mellomtiden skal jeg se meg om og sette meg inn i saken. Ja, hvor vil jeg? Min vei – min tidligere vei – er liksom murt igjen, og nå åpner

> det seg en ny vei, en vei til det arbeidet som nettopp er helsebot for min kropp og sjel. Da kan jeg vel vende foten dit. Herren, som vender om de ugudeliges vei, skal enda mer vende om min vei hvis han ikke vil at jeg skal gå på den. For nå ber jeg av hjertet: La ikke min vilje skje, bare din!
> Om dette nå begynner å gå framover, kan det hende jeg reiser nordover i sommer og hilser på dere – men også, kanskje, tar avskjed. Å, hjertet mitt smelter ved denne tanken. Men jorden er jo Herrens overalt. Alt dette sier jeg som om jeg hadde sett veien min, men jeg vil at én ting skal være underforstått i alt: *om Gud har bestemt det slik*.
> Å, ånden min skjelver likevel ved denne tanken, for marken blir nok vid og åkeren så umåtelig stor. Men jeg roer sinnet mitt ved å legge alle disse bekymringene ned for Guds føtter. Jeg vet ikke hva han har bestemt. Kanskje får jeg hvile i morgen, og det ville også smake mye bedre, for strid og møye, lenker og trengsler venter meg på denne veien.
> Nå må jeg slutte. Du har nå nok å be og skrive om; la det skje snart, og hils alle venner! Lev nå vel, og gjør det du kan med bønn, formaning og øvelse i Ordet! Bli ikke trett; det er jo snart kveld. Gud – all nådes, all trøsts og alt råds Gud, all styrkes Gud – være med deg for Mellommannens skyld!

Samtidig med dette brevet skrev Rosenius til sin gamle far i Burträsk. Han fortalte at han ikke hadde tenkt å vende tilbake til Uppsala, men ville bli i Stockholm og arbeide for Herrens sak der sammen med pastor Scott, og han ba om farens samtykke til dette skrittet. Allerede i april fikk han svar på brevet – følgende linjer fra sin eldre bror Anton, som da var i foreldrehjemmet:

> Min bror! Noen ord i all hast. Jeg har lest gjennom brevet ditt til pappa av 16. mars, og det er særlig på grunn av det at jeg nå skriver til deg. Da jeg gikk gjennom brevet, fulgte jeg tankene du skrev ned der, med en viss forbauselse og sympati. Det du skrev om din motvilje mot filosofiske grublerier, stemte helt med det jeg mener å ha sett hos deg de siste årene.
> Etter denne innledningen går jeg over til den planen som du mener skal kunne gi deg et virkefelt som er mest i samsvar med Guds vilje. Du føler deg tilbøyelig og kalt til å arbeide sammen med metodistene. Vel deg om Herren virkelig har utvalgt deg til det! Men prøv

> saken nøye i våkenhet og påkallelse – dette er en svak brors ømme råd. Rådet er kanskje helt overflødig, særlig fra meg, som dessverre sikkert er mer vendt mot det sanselige og verden enn du er.
> Etter min overbevisning – ut fra den skissen av metoden som jeg har sett – stemmer også wesleyanernes måte å utdanne religionslærere på bedre enn noen annen kjent metode med det mønsteret Livets Fyrste selv fulgte da han skapte seg tjenere som brøt gjennom helvetes porter. Jeg sier derfor enda en gang: Vel deg om Herren har utvalgt deg til et kjælebarn i denne utdannelsens favn!
> Kanskje ville også din langvarige nedslåtthet forsvinne og din ånd få nytt liv om du helt og fullt fikk vende deg til denne saken, som kanskje er din sjels rette element. Slik kunne du riste av deg det tvangsåket som det er å pugge inn den verdslige filosofiens tomheter – din byrdes åk og din plages stav! Jeg har drøftet denne saken med både pappa og mamma. Begge har sett på den i hengivelse til Guds vilje …

Både foreldrene og den eldre broren godkjente altså det skrittet Rosenius hadde tatt.

Like etter påske forlot han posten sin som huslærer på Lenna og flyttet inn til Stockholm. Sommeren tilbrakte han i Norrland, dels i foreldrehjemmet, dels hos venner fra tidligere år. Han prekte noen ganger i kirken i Burträsk, og han reiste omkring og holdt samlinger i landsbyene i Burträsk, Lövånger, Skellefteå og flere menigheter, der han oppmuntret og styrket brødrene. I begynnelsen av september vendte han tilbake til Stockholm.

Hvilke følelser rørte seg vel i hjertet til den unge mannen på 24 år da han nå forlot den kjære hjembygden der han hadde tilbrakt barne- og ungdomsårene, og der han hadde tenkt å leve resten av sine dager når studiene var avsluttet? Hva var det som drev ham til den beslutningen han hadde tatt? Hva var det som ga ham mot til å forlate alt som da var ham kjært på jorden, for å begynne å virke på et nesten ukjent sted under helt usikre ytre kår? Selv gir han oss et talende svar på disse spørsmålene i noen avskjedsvers til sin forlovede, skrevet 2. september 1840:

Med hjertet blødende, med ømhet varm,
med sorg jeg river meg ifra din arm;
jeg river meg fra ditt så milde hjerte,

som deler med meg glede, deler smerte,
den sjel som er vokst sammen med min sjel –
fra henne må jeg nå ta mitt farvel.
Men å, hvor vil jeg hen? Min plikt meg kaller,
jeg må adlyde, hvor tungt det enn faller.
Jeg må nå ofre meg, med andre ord
all glede som jeg eier på vår jord,
ja, ofre den til Herren og hans vilje;
for ingen annen skal fra deg meg skille.
Du vet: jeg er, og jeg vil fortsatt være
Brudgommens venn – det tilgir du, min kjære!
Brudgommen ber meg tjene bruden sin,
og ham kan jeg ei nekte tjenesten min;
jeg kan ikke si nei til denne røst
som kaller på meg inne i mitt bryst.
På torg og gater ser jeg tallløs skare
som vrimler bort mot evig dødens fare,
som også er døpt og kjøpt så vel som vi;
og nødens rop går ikke øret forbi.
Udyktig er jeg nok og altfor ringe,
men Kristi kjærlighet vil slik meg tvinge,
mitt arme hjerte, at jeg lever ei
om jeg ei bruden tjene får – å nei!
Hun ligger altfor ømt meg på mitt hjerte,
hun er min glede, og hun er min smerte:
min glede når jeg hennes lykke ser,
når hennes dyder øker mer og mer,
min smerte derimot når feil får øke
som gjør den kjære brud til skjøge.
Du vet det, Gud, mitt hjertes trøst, min borg:
hun er min glede, og hun er min sorg.

Nå vel, for brudens skyld jeg reiser gjerne,
Brudgommen selv skal meg på reisen verne.
Hvor herlig i hans tjeneste å gå
ut i verden – med sorg, men glad også,
som den som dør og dog til liv er vunnet
og overalt i ham alene funnet,

så om jeg lever eller om jeg dør,
jeg overalt er Herrens, som det bør.

Og nå – farvel, mitt hjertes venn, min kjære!
Vi skilles nok, men nær skal jeg deg være;
mitt hjerte og min tanke er hos deg
når Gud og kirken ikke opptar meg.
Ja, og i bønnens dyrebare stunder,
i venners krets og i de grønne lunder
ber jeg for deg; jeg er ei ensom mer –
med Gud og deg jeg gråter og jeg ler.

Men, som er sagt: vår høye trøst skal bli
at vi vår vilje til Guds vilje gi.
Hvor kjært, hvor deilig er Guds velbehag,
mitt livs vilkår, min lov hver levedag!
Får jeg ei reise med *min gode vilje*,
så får jeg reise med *Guds gode vilje!*
Guds gode vilje er den skjønnest mø;
med henne vil jeg leve, vil jeg dø.
Jeg *kanskje* kan meg fra Agatha skille,
men *aldri* vil jeg skilles fra Guds vilje.
Om du og Guds behag gikk hver sin vei,
jeg fulgte det – med tårer så på deg.
Men å, i sorgen glede! Glad jeg kjenner:
Agatha og Guds vilje, de er venner.
Guds vilje skal forene oss en dag
og bo hos oss – det gode Guds behag!

Og så farvel, mitt hjertes venn, min kjære!
Den ed jeg svor, skal uforandret være:
en evig troskap etter Guds behag,
en trofast kjærlighet til siste dag.
Jeg ber til Gud, som styrer hvert et hjerte,
å styre våre hjerter i lyst og smerte,
så mitt forblir for evig hans og ditt,
og hjertet ditt for evig hans og mitt.

Da han var kommet tilbake til Stockholm i begynnelsen av september, skrev han derfra den 27. om sine indre og ytre erfaringer til den gamle, moderlige venninnen i Storkåge:

> Nåde, fred og salighet i Kristus! Hvordan skal jeg nå uttrykke meg kort nok? Mye å si, knapp tid, tankene spredt av all susingen og alle bekymringene rundt meg, hånden kald og fuktig. Men prøv å forstå meg i korte ord, og unnskyld at jeg ikke følger noen orden eller plan.
> Det er nå litt over en måned siden vi skiltes. Jeg undrer meg mye over at jeg kunne skilles fra deg uten tyngre følelser. Men det er jo en nåde at vi ikke alltid er fullt ved sans og samling og kjenner alt. Det var jo dagen etter den uforglemmelige lørdagen på Storkåge, som gikk med til vandring og samtale. Jeg husker ennå levende fredagskvelden, lørdagsturen på enga, reisen til markedet, kvelden før søndagen og gudstjenesten ved låven og så videre. Ja, også samværet i Falmark. Å, de tider! Å, de stunder!
> Siden har jeg hatt merkbare erfaringer hjemme, i Umeå og her – du kan nok skjønne noe av det. Når alt kommer til alt, lever jeg nå et nokså underlig, men salig liv, trass i følelsene og fiendens hyling. Å, du kan forstå meg; du fatter mer enn andre. Midt i virvaret av alle slags folk lever jeg for det meste i en viss ensomhet – en åndelig ensomhet. For du skjønner: Jeg har mange venner, men det er få jeg kan åpne meg for om alt som bekymrer meg. Jeg skammer meg ofte over å nevne det, for de vil tro at jeg selv har like mye frimodighet som jeg har lære og formaning om det. Det vet du av egen erfaring.
> Nå kommer det stundom bekymringer som man skammer seg over, og som kunne tolkes slik at de virket enda mer skammelige enn de er. Når jeg for eksempel er bekymret for om Gud vil ha meg i sin tjeneste, kunne det se ut som om jeg mente at kirken ikke klarte seg uten meg. Ja, det er ikke uten synd; jeg må nok skamme meg. Men dette kommer bare nå og da. Ofte har jeg en herlig, sorgløs Guds fred og lar i alle ting bønneemnene mine komme fram for Gud i påkallelse og bønn med takk. Ellers lever jeg i Lammets blod, vasket, trøstet og viss på at jeg er Guds barn – ja, glad i Herren så ofte jeg kommer til besinnelse.
> Ellers har denne tiden vært noe for seg selv. Jeg tilbringer sju timer hver dag i en skole, der jeg underviser i verdslig lærdom. Jeg begynte på skolearbeidet straks jeg kom hit; det var også grunnen til at jeg skyndte meg med reisen. Men det har ofte uroet det misfornøyde

> sinnet mitt. Vi er seks lærere der. I klassen min har jeg 20 gutter, blant dem tre jødiske barn. Jeg ser dem ikke uten å bli rørt, når jeg tenker på at de er i slekt med Kristus etter kjødet, og på den dommen som ennå i dag synes å hvile over dem.
> Siden jeg kom til byen, har pastor Scott hatt mange verdslige gjøremål med arbeidet på den nye kirken og innflyttingen der. Jeg har også nå – nettopp i går – flyttet dit. Alt dette har så langt hindret oss i å få ordnet klassemøtene, som har vært oppløst gjennom sommeren. Derfor har jeg bare holdt andaktsstunder her noen få ganger siden jeg kom. Men alt dette er småting; likevel, hvor mye ville det være å si! Jeg må imidlertid spare alt slikt til en annen gang.
> Det skal du likevel vite, at mitt innvortes menneske nå har det riktig godt. Å, jeg lever helt innsvøpt i forsoningens under. Bare dette ordet, at skylden vår er ti tusen talenter, gir meg en stor og evig trøst. Det skremmer meg nemlig med én gang bort fra ethvert forsøk på å betale; det sier meg straks: Kommer rettferdigheten av gjerninger, da er alt forbi – men da er Kristus død forgjeves. Det er nok for meg at jeg er senket ned i Lammets blod og bestenket med det, og jeg er ved godt mot.
> Mitt arme hjerte kjenner ofte det det helst ikke ville kjenne. Ofte må jeg være den døve, blinde og stumme som ikke har noe svar i sin munn, ofte en ensom, kurrende due, og stundom blir jeg også ført omkring av Satan i fristelser. Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss.

Året 1840, som Rosenius hadde så mange minner fra, var slutt. Beslutningen om å virke for Herrens sak på en annen vei enn prestens var tatt, og det første skrittet på denne veien var gått. Vi skal i det følgende se hvordan Herren førte ham videre – likevel helt annerledes enn han selv tenkte seg det på denne tiden.

Helt siden den nye engelske kirken var innviet, hadde det hver søndag kveld klokken seks vært holdt svensk gudstjeneste der, av pastor Scott eller en svensk prest. Noen ganger i uken ble det også holdt såkalte klassemøter, og der talte Rosenius av og til. Men ved den offentlige gudstjenesten i kirken prekte han ikke før søndagen etter jul. Etter hvert som han ble kjent, ble det flere gjøremål. Om alt dette skrev han ved begynnelsen av det nye året 1841 igjen til den samme gamle venninnen:

Først takk for brevet! Det var som alltid kjernefullt, kjærlighetsfullt og kjært, og samtidig malte det levende og kalte fram igjen i minnet svunne, glade stunder i nord. Å, kjære, snakk ikke om de tidene; det er for meg som en søt drøm når jeg tenker på dem. Men jeg er glad for at jeg har fått oppleve dem.
Å, når jeg nå ved årsskiftet ser tilbake på alt som har hendt meg bare i året som er gått, er det så merkverdig for meg at jeg må bryte ut:

Å Gud, du vis og trofast er!
Din underfulle vei med meg vitner om nåde her.

For et år siden hadde jeg ingen post i Stockholm og bodde ennå på Lenna; nå har jeg så mange oppgaver at jeg knapt rekker å passe dem alle. Den gang hadde jeg ikke prekt så mye for ti personer i en privat stue som jeg nå har prekt for sikkert mer enn tusen. Men dette blir tydeligere for deg om jeg forteller litt av det som har hendt meg siden jeg skrev sist. Og siden jeg vet at du tar del i alt som angår meg, skal du nå få se mitt liv slik det er nå: som kristen, forkynner, skolelærer, misjonssekretær og menneske.
Som kristen har jeg i den julen som er gått, hatt et rikt gjestebud, og *nå* har jeg det også riktig godt i ham som var velkommen. I ham forsvinner alle synder og dyder, så jeg ikke ser noen av dem – bare Jesus alene. Men dette er den våte, trette sjømannens hvilestund etter stormen, i en god havn han nettopp har nådd. Jeg hadde nemlig før vært i harde stormer av mine egne skrøpeligheter (ikke noe uvanlig). Men nå glemmer jeg alt og vet ikke av noe annet enn Jesus Kristus, og ham korsfestet.
Det har bidratt ikke så lite til min frimodighet at jeg i juledagene fikk arbeide med en preken. Jeg talte nemlig første søndag etter jul i den nye engelske kirken for mer enn 1000 sjeler over dagens epistel, Gal 4,1–7. Emnet var: *Guds sønner på jorden* – 1) Guds evige Sønn, født av en kvinne, et menneskebarn; og 2) menneskebarna, født av Gud, Guds sønner. Du kan forstå hvordan jeg hadde det da sjelen min fikk fordype seg i et slikt emne. Hvor fri og rik anledning jeg hadde til det, ser du av teksten; og Gud ga langt mer enn alt jeg noen gang hadde bedt om eller tenkt.
Det syntes heller ikke å være uten velsignelse – det vil si: foruten den usynlige frukten av Guds ord, som ofte er skjult lenge, har vi allerede hørt om en og annen frukt. Det var også kjært å se hvor glade ekteparet Scott var om kvelden. Men nok om dette. Ja, siden

dette var min første offentlige framtreden i Stockholm, hadde det sin vekt. Gud ser alt på forhånd.

Nå skal jeg også i fortrolighet si deg at det er tale om at Scott skal reise til Amerika i sommer for minst et halvt år. Da kan det hende at jeg, stakkars svake barn, må lede gudstjenesten her mens han er borte. Vi venter det endelige svaret fra direksjonen i London nettopp nå. Ellers har jeg mange anledninger til å vitne om sannheten ved klassemøtene og kveldsandaktene her. Men å, Herre, hjelp! Høsten er så stor (81 000 sjeler i denne byen), og arbeiderne er få. Det ser mørkt ut, men han som er hyrde for sauene, har sine veier og sine råd.

Dagen etter at jeg hadde prekt, valgte en forsamlet misjonsdireksjon meg til sekretær for den nylig stiftede «Hjelpemisjonsforeningen» her – et lite bevis på tillit.

Som skolelærer har jeg nå 300 riksdaler riksmynt i lønn. Jeg leser også privat med en liten greve. Så mye om skolelæreren. Så noen ord om meg selv. Som menneske lever jeg nå frisk blant venner, uten noen nød – vennenes venn, en iakttaker, men også en som blir iakttatt. Hvor underlig Gud ordner det! Jeg som ofte er blitt ledd av fordi jeg i tillit til min Gud ikke var flink til å se meg selv til gode, har nå fått den nåde ikke bare å forsørge meg selv – som den første av søsknene – men også å hjelpe far og søsken med lån, nå mer enn før. Nok om det. Men se, jeg har begynt å prate, og da skal alt fram.

Ellers ser det ut til å være en merkverdig tid. Gud, som ser alt på forhånd, vet hva som er i gjære. Men en omveltning, en strid er det. På den ene siden kommer de herligste bekjennelser fra sannhetens vitner, ofte der man minst hadde ventet det – de sier ting som burde tenne ild overalt. På den andre siden kommer de groveste og dristigste utfall av fritenkeri og gudsbespottelse. Nylig sto det en artikkel i en avis mot pastor Scott, så mesterlig skrevet, men også så bitter, at vi nesten ventet at den nye kirken skulle bli stormet med brostein av en opphisset folkemengde.

Likevel ble den samme dagen en av de mest nåderike jeg har opplevd her. Etter at vi hadde styrket oss med bønn og trøstet hverandre, var vi om kvelden budt hjem til en eldre frue, der noen venner var samlet. Først ble jeg nødt til å gå fram og tale, og jeg valgte Luk 12 som tekst; siden talte pastor Scott over Mal 3. Vi var blitt enige om at hovedhensikten den kvelden skulle være å angripe og om mulig utrydde en uskikk som har vært utbredt: at de kristne, når de kommer

sammen, har snakket om småting og tomme ting. Herren velsignet den kvelden på en særlig måte. Både Scott og jeg talte riktig alvorlig, det må jeg innrømme. Jeg tenkte på deg og ønsket at du hadde vært med.

Summen av alt er: Jeg går på et merkelig universitet. Jeg har utmerkede anledninger til å se og samle, tenke over og trekke slutninger. Og foruten dette som kommer utenfra, har jeg i denne tiden også mine egne øvelser innvortes. Det går ikke av uten harde svettebad iblant, så jeg har ønsket meg døden. Og hele mengden av fristelser, bekymringer og så videre, som vil rive hjertet hit og dit – å, hvordan de tukter meg til Herren, til bønnen, til vårt gamle, gode Ord, til enfoldigheten! Ære, ære og pris være vår og min Gud, som gjennom dette viser meg bare troskap!

Jeg takker og vil aldri glemme å takke Gud og de midlene han har brukt for å innvie hjertet mitt i lærdommen i vårt gamle, enfoldige Ord. Der er det liv, fred og trygghet, mens mestrenes mestere drives hit og dit av været, som havets ville bølger, «som skummer opp sin egen skam». Mens disse arbeider for å få massene til å bruse og fare vidt omkring, arbeider jeg i de kretsene der jeg blir bedt om å tale, for å berolige og stille, for å føre til enfoldighet, visshet og kraft; og her blir mange tanker åpenbare.

Jeg sier til de enfoldige hva Kristus har gjort og er for oss, og hva han vil ha av oss: Kristus er vår rettferdighet, ære og velbehag for Gud i himmelen, og hver kristen er Kristi ære, rettferdighet og velbehag for menneskene på jorden. Jeg sier: Kristus gjør nok sitt – gjør dere deres! Kristus skal nok svare for deres ære, rettferdighet og velbehag for Gud; den saken trenger dere ikke å bekymre dere for – bare tro! Men dere skal sørge for Kristi ære, rettferdighet og velbehag for menneskene, slik at Kristus blir æret og elsket av alle som ser dere, på grunn av deres liv, og så videre.

Men å, jeg må forlate deg nå; tiden er kort. Be og arbeid for meg og kirken, og vær ubekymret. Herren er nær, trofast, ordfast, holdfast og allmektig. Han være ditt feste, din trøst, styrke, glede og ditt liv – ditt alt!

Enda noen ord, mens guttene står rundt meg i skolestuen. Takk for påminnelsen om å være våken mot alle slags lærevinder! Ja, det trengs! Vi trenger sannelig å våke, holde hodet gjemt i Ordet og selv stå i øvelse i gudsfrykt og tro – og framfor alt trenger vi en trofast Far, et uendelig trofast farshjerte. Og se, denne Guds trofasthet

alene vil jeg prise. Å, måtte den bli priset i evighet av røstene til alle hellige engler og alle de hellige!
Ennå har jeg mitt liv, min lyst og min fryd i den gamle, enfoldige, høye himmelvisdommen om Lammet som er slaktet og har kjøpt oss til Gud med sitt blod. Og ennå priser jeg Norrland lykkelig for dets sjeldne evangeliske ånd og kraft. Her er mange *fromme*, men få *kristne*, mange *tjenere*, men få *sønner*. Å, hvor deilige, vise og dyrebare sønnene er å treffe på!
Og nå ser jeg at du mer og mer begynner å vende tankens og lengselens blikk mot den Guds hvile som står igjen for Guds folk. Ja, du trofaste Guds tjenerinne, du skal snart få hvile etter ditt arbeid og stå opp til din lodd. Snart kommer den trettes hviletime, bare en liten stund ennå, og den evige sabbat begynner. Da skal det ikke være mer sukk eller tårer, ingen tyngende skrøpelighet, intet kjød, ingen verden, ingen djevel, ingen troens dunkelhet, ingen glødende piler, ingen spott – men ære og salighet til fulle. Men å, hvor lærerikt det er å se svakhet, frykt og svak tro hos en sjel som er høyt benådet, rikt velsignet og kjær for Gud!

Å, hvor det pryder den som store gaver gjemmer,
når en fra hans indre stor ydmykhet fornemmer!

La likevel ditt trette, jagede, beklemte, såre og lengselsfulle hjerte hvile stille og trygt i den store, evige Guds slott og borg – hans fjellfaste løfter! Vær gjerne et fattig, syndig menneske du også, liten og ubetydelig som andre, så får du desto bedre plass i vår felles tilfluktsby, i fjellkløftene, i hulene. Å, hvilken trøst det ligger i vår «litenhet», om jeg får si det slik! Derfor er det et trøsterikt ord: Alle mennesker er for meg som en dråpe i et spann og et støvgrann i en vektskål. Du er altfor ringe til å kunne minske den nåde og salighet i Kristus som er rikelig utøst over deg.
La syndene dine være så mange og store de vil, de er likevel riktig små mot løsepengen: Guds Sønns blod. La motgangen din være så stor den vil, den er likevel riktig liten mot din lykke i Kristus. Synden går tapt i rettferdigheten, sorgen i gleden – all sorg forsvinner i gleden. Du har en Far som vil bære, beskytte og ta seg av deg i evig kjærlighet like til du blir grå; og det har han sverget ved sitt eget vesen, ved fjell og høyder, ved himmel og jord!
Er bønnene dine fattige og tvilen din stor, og sier du: «Ja, om himmel og jord skulle gå sammen i bønn for meg – hvem vet om det ville

> hjelpe?», så er svaret: «Ja, men når en som er større enn himmel og jord, ber for deg, da gjelder det.» Stol på det! Han lever; vi skal leve – en gang, en gang – med alle fedre og brødre og søstre som har gått foran, og som nå ser det vi tror. Å, var vi bare der!
> Nå, Gud være med deg! Kjære, hjelp oss med dine bønner, og arbeid i vingården så mye det lar seg gjøre! Gud, vår trofaste Far, styrke, støtte, grunnfeste, trøste og glede ved Ånden deg, kirken og din venn og bror – for vår store Brors skyld.

Men ikke alle venner så like velvillig på det skrittet Rosenius hadde tatt – å arbeide for at Kristi rike skulle utbres i en friere form, en annen enn prestens – som foreldrehjemmet og den nærmeste vennekretsen gjorde.

Allerede da han besøkte Norrland sommeren 1840, hadde han merket en viss mistro hos flere av sine gamle venner der fordi han hadde bestemt seg for å arbeide sammen med metodistene. Det gjaldt særlig de luthersk-sinnede leserne i og omkring Umeå. Mange av dem var likevel hans åndelige barn, og blant dem hadde han tilbrakt så uforglemmelige stunder i de første, ungdomsvarme årene av sitt åndelige liv.

Enda bitrere og mer sårende bevis på denne mistroen fikk han tre år senere, da han igjen besøkte hjemtraktene sommeren 1843. Om disse erfaringene, som gikk ham sterkt til hjertet, talte han med bevegelse ennå i den siste tiden av sitt liv. Vi får senere anledning til å si mer om dette.

Men også fra andre kanter kom det advarsler og misbilligelse av det skrittet han hadde tatt. En venn og skolekamerat fra gymnaset, som da var adjunkt langt oppe i nord, skrev et brev til ham. Der ga han med de varmeste ord uttrykk for sin dype sorg over et rykte som var nådd fram til ham og andre venner – venner som «ventet og lengtet etter at Rosenius etter endte studier snart skulle komme opp til Norrland for å virke der som prest». Ryktet sa nemlig at han hadde forlatt vår lutherske kirke og var blitt metodist.

Rosenius' utførlige svar (av 26. januar 1841) kaster et klart lys over hvor han innerst inne sto i forhold til metodismen. Det viser at selv om han av fritt valg arbeidet sammen med en metodist, gikk han aldri over til selve metodismen i de læresetningene der den avviker fra vår lutherske bekjennelse.

Skulle noen undre seg over at han arbeidet sammen med en mann av en annen bekjennelse, vil vi for det første bare minne om den åndelige tilstanden i vårt land på den tiden dette skjedde. I hovedstaden og nesten over hele landet rådet søvn og likegyldighet, særlig blant kirkens lærere, og mot dem måtte Scott med sin iver for levende kristendom stå fram i skarp kontrast.

For det andre er det viktig å legge merke til at Scott aldri virket i Sverige med noen annen synlig hensikt enn å vekke til mer liv i den lutherske kirke. Hadde han derimot opptrådt som partigjenger, ville Rosenius' forhold til ham ha blitt et helt annet enn det var. Vi skal senere få rikelig anledning til å vise hvordan han – da mange ulike læremeninger med årene banet seg vei til vårt land – alltid holdt seg borte fra samarbeid med *alle* som prøvde å danne parti og vinne tilhengere for sine særmeninger.

Til den nevnte presten og broren, som var bekymret over at han angivelig var gått over til metodismen, skrev Rosenius nå:

> Redelige, elskelige bror Petrus! For tre dager siden fikk jeg brevet ditt (av 22. desember 1840), drøyt en måned gammelt. Jeg skynder meg nå å svare på det. Men siden tiden min er strengt opptatt (av skolen, privatundervisning, egne studier og så videre), og det er mye å si, må jeg på forhånd be om din broderlige overbærenhet med slurvet. Jeg kan likevel umulig vente med dette svaret.
>
> Å, kjære bror, Petrus, Petrus, takk for din kjærlighet! Takk for din redelige, trofaste kjærlighet, som lyser fram i brevet ditt! Men mer om det siden. Jeg skynder meg å løfte bort den sorgens stein som for min skyld trykker hjertet ditt. Jeg ser at du for min skyld, som du sier, «har en virkelig sorg med stadig pine i ditt hjerte» og så videre. (Jeg er skyldig å ta den redelige Petrus på ordet.) Din sorg er «mitt påtenkte eller iverksatte frafall fra vår lutherske lære til – metodismen», «kunngjort deg gjennom rykter».
>
> Tro meg, bare med tanke på sorgen i ditt broderlige hjerte ville det ha vært riktig tungt for meg om jeg nå hadde måttet si: «Ja, det kan ikke hjelpes, det er ikke bedre enn dere har hørt.» Men nå er jeg virkelig glad for å kunne komme deg til trøst – om dere vil ta imot den.
>
> Petrus, Petrus, kjære bror, la sorgen din stilne; jeg bringer deg et gledelig budskap: *Du er lurt, fullstendig lurt!* Det får du bebreide eller tilgi det uskikkelige «ryktet», som med sine løgner også har dristet

seg til å bedra og uroe deg. Du er lurt; for jeg har aldri i mitt liv tenkt å forlate vår lutherske lære, og enda mindre har jeg gjort det. Jeg er ennå like luthersk sinnet som da jeg skrev nr. 51 av de trykte *Leserbrevene*. Nest etter Bibelen leser jeg ennå helst Luther og lutherske skrifter, og jeg taler ennå deres språk. Den som hører meg, kan vitne om det, og det er mer pålitelig enn ryktet som har løpt helt opp til fjells. (*Samlet under en reise i Norrland av president Sylvander og utgitt på Huldbergs forlag.*)

Nå burde denne opplysningen være nok til å berolige deg. Men jeg vil likevel broderlig dele med deg flere opplysninger, som skal greie ut det som er innviklet og misforstått i det jeg nå holder på med.

1) Du skal vite at det ikke finnes noen metodistprest her som gjør metodister «av det svenske lands barn» (såfremt ikke metodist bare betyr levende kristen). For å bli metodist i kirkehistorisk forstand må man gå fra det særegne i *sin egen* lære til det særegne i *deres*. Eller hva? Noen som arbeider for en slik overgang, finnes ikke – og heller ikke noen som har gått over på den måten. Hvor er de? Si det! Å, brødre, den saken trenger dere ikke å engste dere for. Men når dere engster dere, gjør dere det i beste mening, lurt av ryktet.

2) Av den forrige setningen, som er uomstøtelig sann, følger det at *jeg* – med *én* preken i kapellet og flere egne husandakter, *med* eller *uten* oppfordring fra pastor Scott – ikke har kunnet virke for metodisme, men for kristendom. Jeg har ikke kunnet, ikke villet og ikke gjort det mer enn en doktor Thomander, en pastor Brandell og flere lutherske prester som har prekt i det samme kapellet. Jeg rødmer på dine vegne over at løgnens far og hans engler slik har lurt den redelige Petrus.

Si meg: Jeg, Thomander, Brandell, Säfström i Bjuråker og flere, som har talt Herrens ord i pastor Scotts kirke og vennekretser – gjør vi så mye ondt at «det svenske Sion» (som du spår) «skal bli nødt til å våge en strid på liv og død mot slike forkynnere»?! Hvordan står det da til med det svenske Sion og dets stridshelter? Godt om de ikke har verre fiender å bekjempe enn disse! Kjære Petrus, tenk deg litt om!

Nei, jeg vil peke på en fiendtlig tropp som visselig gjør det svenske Sion mer ondt: fritenkeri, skamløst og frekt fritenkeri, rådende gudløshet og egenrådighet, at alle Guds bud blir tråkket under føtter, og framfor alt tung søvn, laodikeisk lunkenhet, tykt mørke og mer av samme slag. Videre den iveren Saulus hadde, jødiske fordommer med katolisismens valgspråk i spissen: *extra nostram*

ecclesiam nulla salus (utenfor vår kirke er det ingen salighet). Se, det er de hærene som kunne fortjene mer oppmerksomhet og mer motstand enn hjelpetroppene deres. De står jo nettopp i den heteste strid mot disse, det svenske Sions fiender. De er ikke disse fiendenes forsvarere, men deres motstandere – eller hva mener du? (Hvis det lutherske presteskapet er Gustav Adolf med sine folk i kamp mot de keiserlige, så la metodismen være sakserne. Vend ikke sverdet ditt mot dem; la dem stride så lenge de holder ut.) Og vender du sverdet mot de rette fiendene, du svenske Sion, så er det på tide at du våkner og begynner striden på liv og død – du har sovet nok.

Enda mer: Ingen kan bevise at Scott eller de som har hjulpet ham – Brandell, Säfström, Thomander og flere – har forkynt noe annet enn kristendom, lyset fra Kristi rene lære. Er disse predikantene likevel så dødsfarlige for det svenske Sion, ja, da får dere virkelig folk til å tro at dette svenske Sion lider og tar skade av opplysning, og at det altså må være et mørkets rike. For jeg tror ikke at noe annet rike enn mørkets, djevelens, tar skade når lyset, sannheten og Guds ord blir utbredt.

For det tredje vil jeg også gjøre klart dette: Om jeg også i fortsettelsen av mitt korte liv skulle komme til å arbeide sammen med metodistpredikanter, skjer det bare på de grunnene og vilkårene jeg alt har antydet. Jeg vil arbeide for *Kristi* kirke og ofre mitt liv og mine krefter for Kristus og hans brud – ikke for Wesley eller Luther, som er døde, som var tjenere, og som ikke ville være hoder for menigheten. Mitt liv og min tjeneste vil jeg ofre for den *ene*, *hellige*, *allmenne* kirke. Dens lemmer kan gjerne være barnslige nok til å ville kalles paulinske, apollinske eller kefinske – det er det samme for meg hvilket tilnavn de tar. Hører de bare Kristus til, er de mine brødre, og jeg vil tjene dem.

Bare én forskjell, som ligger i sakens natur, kjenner jeg meg tilbøyelig til å gjøre. Jeg kan ingen steder leve og virke uten at kirken der har *et eller annet* økenavn eller tilnavn og utgjør *en eller annen* avdeling av det hele. Derfor vil jeg helst være og virke innenfor *den* avdelingen som gir mest frihet og anledning til sann, kristen, praktisk virksomhet – også om denne avdelingen kalte seg apollinsk og jeg meg paulinsk. Men det skal aldri skje dersom Paulus og Apollos *var*, og de paulinske og apollinske *er*, på ulike veier og tjenere for ulike herrer, det vil si uenige i hovedlærdommene, i de artiklene som gjelder livet. For da kan jeg ikke tjene to så forskjellige herrer;

da kan jeg ikke, uten å fornekte min Kristus, si: For de paulinske er jeg paulinsk, for de apollinske apollinsk, for jødene en jøde, for grekerne en greker, for hver mann alt mulig.

I denne læren derimot – å *være alt for alle for å vinne alle* – kan jeg bare følge Paulus, slik han fulgte Kristus, blant ulike slekter, folk og tungemål (som jo alle er ett i Kristus), selv om det finnes noen ulikheter i skikker, former og annet, ja, også i meninger. For merk deg: Det er alltid meningene som ligger til grunn for skikker, former og lignende; den indre forståelsen av en sak er grunnen til den ytre utførelsen av den.

Slik hadde jøder og grekere nok mange ulike meninger. Men Paulus hadde øyne til å se at alle som var kommet til Kristus – «jøde og greker, omskåret og uomskåret, her er ingen forskjell» – var *ett i Kristus*. Hver av dem hadde sine feil i lære og levesett, og hver hadde sine fortrinn framfor de andre. For de hadde alle, som alle Adams barn, sin del i denne bekjennelsen: «Nå ser vi som i et speil, i en gåte», «vi forstår stykkevis, og vi taler profetisk stykkevis», «ikke så at jeg alt har nådd dette», og så videre. Men Paulus innså også at alt dette ikke var avgjørende. For grunnen til brorskapet i Kristus var ikke engang at man *levde etter* Ordet, langt mindre at man *forsto* det rett, men dette: å komme til Kristus og bli funnet av ham …

Etter å ha gjort grundig rede for de lærepunktene der metodistene avviker fra den lutherske bekjennelsen, skriver Rosenius videre:

Når det gjelder de punktene der metodistene virkelig tenker noe annerledes enn vi, vil jeg slutte med noen bemerkninger. Det kan ikke nektes – det må tvert imot innrømmes, ja, det kan bevises – at Wesley *var*, og at en stor del av wesleyanerne *er*, levende, sanne kristne som har fått nåde, til tross for disse ulikhetene *med oss*. Hva mener du da: Skulle ikke Gud, som ikke gjør forskjell på folk, og som like gjerne hører bønn fra alle, også ha gitt dem det lyset de trenger til liv og gudsfrykt?

Å, om vi hadde mer av Kristi sinn! Om vi, uten å selge sannhet og overbevisning for kjærlighet og ydmykhet, likevel hadde disse egenskapene ved Kristi Ånd i rett mål! Da kunne *vi* være tro mot *vår* nattverdlære og *de* mot *sin*, og likevel ville *vi* la *dem*, slik *de* lar *oss*, ha et navn blant de levende i Israel, være brødre og lemmer på det legemet der vi jo alle holder oss til hodet, Kristus.

Kjære, var de da så englerene i forstand, meninger og vandel, de stakkars disiplene, da Kristus sa: «Jeg er vintreet, dere er greinene», «Dere er alt rene på grunn av det ordet som jeg har talt til dere», «Dere har jeg kalt venner», «Gå til brødrene mine» og så videre? Å, hva så? Hva fant han hos dem da han kalte dem *greiner*, *venner*, *brødre*? Jo, blant mange mangler denne ene, avgjørende egenskapen: De tok imot *ham*, «tok imot hans ord», gjorde hans Fars vilje, ja, var i ham – slik Herren sier: «Jeg er veien og sannheten og livet», «den som tror på meg» og så videre. Se, *der* er hele hovedsaken.

Å, dere lutheranere, hvordan følger dere Luthers eksempel? Har dere noen gang lest hva han gjorde da noen «brødre» fra Böhmen kom til ham for å undersøke om han og brødrene var enige? I flere dager hadde de disputert om forskjellige lærepunkter. Så skiltes de slik at Luther – som det heter – rakte dem broderhånden og sa: «Selv om vi ikke kan bli enige i de stykkene vi har vært uenige om, er vi likevel enige i hovedsaken og brødre i Kristus, og det skal vi også forbli. Dra hjem igjen og vær bøhmernes apostler; vi vil være tyskernes.»

Å, Petrus, løft blikket, se ut over hele Kristi kirkes historie og se! Det går et visst villdyr gjennom alle dens tider, en viss avvei som også ærlige, sanne kristne har løpt inn på – og langt mer de som bare er vakt av loven og har nidkjærhet for Gud, men uten den rette forstand. Det er en kjødelighet med skinn og navn av Åndens nidkjærhet, som stundom har utøst mye blod, stundom vakt pennekrig og stundom ordstrid: egoistisk partiånd og smålighet, fordommer mot alt som ikke er ens eget, og dette: Utenfor *vår* kirke er det ingen salighet.

Se, denne nidkjærheten fikk Saulus til å forfølge Kristus, bare for å verne lovens hellighet mot de nasareerne. Ja, den fikk alle de skriftlærde og lovkyndige til å rase. Den fikk de enfoldige, velmenende og ærlige disiplene til å forby noen som drev ut onde ånder, å gjøre det, «*fordi*», sa de, «*de ikke fulgte oss*». Men du husker hva Kristus svarte – kjære, tenk på det! Den samme nidkjærheten fikk korinterne til å trette, så Paulus gir dem en lekse og kaller dem kjødelige, *fordi* den ene sa: Jeg er paulinsk, den andre: Jeg er apollinsk, den tredje: Jeg er kefinsk. Er dere da døpt til Paulus' (Luthers) navn, eller er det *han* som er død for dere? Gud åpne øynene våre!

Men å, det ser ut som om Gud selv har hatt møye med å åpne også ærlige kristnes øyne for dette og rydde fordommene av veien.

Peter hadde lenge vært apostel, ja, en «støtte» blant apostlene, før fordommene hans mot dem som ikke var av hans folk, kunne rykkes opp. Og det skjedde ikke uten en særskilt åpenbaring fra Gud – det store kledet som ble sendt ned til ham med *alle slags* dyr, alle skapninger under himmelen: «Stå opp, Peter, slakt og et!» Han svarte: «Aldri noe urent.» Men hva sier så Herren? «Det som Gud har renset, skal ikke du kalle urent.» Først nå lærte han at Gud ikke gjør forskjell på folk, men at i hvert folk er de som frykter ham, velbehagelige for ham. Nå er dere ikke mer enn Peter; så det er ikke underlig om dere ennå lider av hans trangsynthet.

Men å, hvor herlig å bli løftet opp fra det lavere, jordiske og menneskelige – fra trangsynthet og former, skranker og stengsler, eller, som en from mann kaller det, sekters og avdelingers gjerder – opp til det høyere stedet der man ser Kristus ved Faderens høyre hånd! Der er han Herre, mellommann og nådig konge, ikke over en liten flekk, en liten avdeling, men over alle som bøyer kne i hans navn, alle som *hører hans røst*, over hele jorden, av alle slekter, folk og tungemål. Å, den skaren som ingen kunne telle, besto sikkert ikke bare av lutheranere, og like lite bare av metodister.

Den skaren er nok broket her nede for en liten tid. Dels er den bokstavelig talt mangefarget, med svarte afrikanere, hvite europeere, brune amerikanere og gulbrune østasiater; dels er den også mangefarget i skikker, meninger og kirkeformer. Men en dag skal den være kledd i den samme hvite silke, og da skal det med rette hete: Her er ingen forskjell. Å, den skaren består ikke bare av lutheranere! Da må også du, Petrus, rekke hånden til evig vennskap og brorskap til mange som ikke er lutheranere, og blant dem mange metodister – forbered deg på det! Og si meg: Vil det ikke da gjøre deg vondt at du gjennom hele din eneste nådetid har vært fremmed for, ja, uvennlig stemt mot denne skaren av brødre?

Å, denne høyere synskretsen er herlig; da kan man si at det heter *Kristi rike*. Se, her er min tro, fritt og uten forbehold bekjent. Det finnes kirkesamfunn der Kristi evangelium blir forkynt – Kristus, vår rettferdighet, visdom, helliggjørelse og forløsning – selv om forkynnelsen der i det store og hele er mer eller mindre ren og fullstendig. Det finnes samfunn der den rene kilden, Bibelen, er til stede og føder og nærer *noen* levende lemmer. Innenfor alle disse samfunnene, enten de heter lutheranere, kalvinister, herrnhutere, metodister, ja, katolikker, finnes det noen *spor av menneskeverk* –

mangler, villfarelser, synder – og noen *spor av Guds verk* – nåde og sannhet – og dessuten noen levende sjeler. Ja, blant alle disse avdelingene *kjenner Herren sine*. Men langt, langt være det fra meg å mene at alle disse kristne avdelingene er like gode; jo renere, desto bedre …

Men å, jeg vet så godt hvor oppriktig dere vil Guds sak vel. Jeg husker hvordan jeg selv ivret mot alt som ikke var Luthers, den tiden jeg ikke så Herrens herlighet og ikke så at Kristi rike strakte seg lenger enn den lutherske kirke; jeg trodde at jeg gjorde Gud en tjeneste med det. Nå står dere nettopp på det samme punktet som jeg sto den gangen, så jeg vet så godt hva man ser, tenker og sier der. Men det som mangler her, er ikke ærlig vilje – nei, det er ydmykhet og et enfoldig øye, åpent for Guds lys. Se, her ligger saken: «Er ditt øye friskt, da vil hele ditt legeme være opplyst.»

Vil dere høre hvordan en Åndens mann, som hadde fått dette enfoldige øyet, talte? «I de mange avdelingene av Kristi store, ene, allmenne kirke ser jeg liksom mange elskelige søstre. Med bare én av dem kan jeg bli forent i ekteskap, men jeg elsker dem alle. De kan nok være ulike i utseende, skikkelse og bevegelser, men de har samme far og mor og samme byrd; jeg elsker dem alle.»

Slik synes jeg at jeg i den lutherske og den metodistiske kirke ser de fromme søstrene Rakel og Lea. Som streng lutheraner i læren mener jeg i sannhet at den lutherske kirke har den reneste læren, ja, at den er den eneste som har ren lære (for det jeg selv tror, *mener* jeg jo er det eneste rette). Derfor synes jeg at vår kirke kan lignes med «den vakre Rakel», mens den metodistiske, som ikke har øyne til å se det vi ser i nattverdlæren og annet, må lignes med Lea, hun med «de matte øynene». Men se nå hva Gud gjør! Da Lea blir foraktet for sine svake øyne, gjør han henne tre ganger så fruktbar som Rakel – for eksempel gjennom misjonsarbeidet, der hun føder utallige sønner. Patriarken Jakob fikk begge disse søstrene til hustru. Gud alene vet om jeg skal bli en slik Jakob. Det er en bekymringsfull tanke, for det står skrevet at søstrene stundom var uenige og dermed voldte den kjære patriarken mye ergrelse. Men nei, jeg vil bare være brudgommens venn og tjener. – Nei, nå leker jeg for lenge; til saken!

«Men hva finner jeg da bedre hos dem enn hos oss?» spør du. Svar: Ikke læren, som jeg ofte har sagt, men formen – måten de arbeider på. Du vet vel at de praktiserer det som hos oss bare er ord: «Vær rede i tide og utide. Overbevis, irettesett og trøst med all tålmodighet og

> lære.» Du vet også at om *noen* tok seg slikt fore (noe som er uvanlig her), ville hans fedre og brødre med lovens makt nekte ham å tale i dette navnet. Om du kjenner meg fra gamle dager, forstår du alt, og jeg trenger ikke si mer. Det var dette T–m hadde for øye da han skrev om metodistenes kirkeordning, som på mange måter er misunnelsesverdig, og om den ilden og virksomheten som kjennetegner den. Å ja, vi lutheranere skurer og pusser stadig våpnene, inspiserer og driller hvert håndgrep og hver fotbevegelse, men bare ekserserer og aldri kommer i gang med krigen, mens mørkets hærer har fritt spill i landet. Da kan metodistene – som (la meg forklare det slik) på grunn av sine stadige krigstokter og feider ikke rekker å holde geværet og sverdet så blankt – likevel tilføye fiendene store nederlag mens vi ekserserer, om det så er med treklubber. Se, her har du det samme som er sagt før: *Måten* betyr ingenting, bare saken går framover.
>
> Men nå må jeg vel slutte dette upassende lange brevet. Mange avbrytelser, distraksjon og hastverk har satt sine spor her, og jeg må be deg være overbærende med dem. Jeg bebreider meg også visse uttrykk som er mindre alvorlige, mindre fromme og gode; men du ser sikkert at jeg i det hele mener det ærlig.

I pastor Scotts hjem var Rosenius kommet i kontakt med de få misjonsvennene som fantes i hovedstaden på denne tiden. Da hjelpeforeningen til fremme av misjonsarbeidet ble dannet i januar 1841, ble han valgt til sekretær. Slik kom han i nærmere forbindelse med grosserer Keyser, som brant så varmt for Kristi kirke. Keyser tok seg av Rosenius med virkelig faderlig godhet, og så lenge Keyser levde, kjente Rosenius at han hadde en jordisk venn i ham, en synlig støtte – særlig i de første, prøvende årene av virksomheten i Stockholm.

Allerede i løpet av 1841 begynte Rosenius å hjelpe til med artikler i *Missionstidning*, som noen misjonsvenner hadde gitt ut i Stockholm på eget forlag siden 1834. Fra begynnelsen av 1842 overtok han redaksjonen av bladet, og den beholdt han til sin død.

I april 1841 dro pastor Scott på en reise til England og Amerika, og han ble borte hele sommeren. Den nye kirken hadde ennå gjeld, og på denne reisen ville han samle inn midler til å dekke den. Mens han var borte, holdt Rosenius den svenske gudstjenesten i kirken søndagskveldene. Hver hverdagskveld holdt han dessuten aftenbønn

i en sal i øvre etasje i samme hus; der la han ut Johannesevangeliet, etter det tilhørere fra denne tiden husker.

Til da hadde han skrevet prekenene sine når han talte offentlig i kirken. Men nå hopet gjøremålene seg opp – så mange at de til og med gikk ut over helsen – og han ble tvunget til å begynne å tale fritt. Om dette skriver han igjen til den gamle vennen i Norrland 25. juni 1841:

> Guds fred, gamle gode venn! Hvor knapp tiden min enn er, skriver jeg noen linjer. Men foruten tidsnøden må jeg nevne en annen grunn til at brevet blir kort. Enten det kommer av en plagsom hete i blodet, som ikke lar meg sitte lenge, eller av egenrådighet, så har jeg begynt å glemme det stille, beskjedne skrivearbeidet, og for tiden kjenner jeg meg svært lite skikket til det. Grunnen er at jeg har begynt å tale fritt, og siden da er det blitt kjærere for meg å studere og tale enn å skrive. Jeg sier så mye om dette for å lokke deg til å si noe om denne forandringen hos den før så flittige skriveren.
>
> Det er også verdt å merke seg at jeg nå har måttet ta vare på helsen, som led mye den tiden alt skulle skrives. Tilhørerne sier at prekenene mine har fått mer liv siden jeg begynte å tale fritt. Men nok om det! Nå skal du vite at jeg lever, Gud være lovet – riktignok ofte i det skjulte, og så tørt, så mekanisk, så naturlig. For jeg holder på som en daglønner: leser, studerer, preker – noen ganger ser jeg og gleder meg, andre ganger tror jeg uten å se, og så tviler jeg og mister motet igjen. Men i alt er Ordet likevel min bok, og innenfor det blir jeg vernet.
>
> – Nå skal jeg også fortelle at jeg er blitt anmeldt til konsistoriet med krav om at jeg skulle stilles til ansvar for prekenene mine i metodistkirken. Men da jeg ble kalt inn til pastor primarius – ypperstepresten – forklarte jeg meg frimodig og redelig, og så tilfredsstillende at hele saken har hvilt siden dette ble ført til protokollen. – I arbeidet mitt har jeg hatt den gleden å se frukt: noen sjeler er kommet til liv og salighet i Kristus og andre til nytt lys. Og dette mens jeg på det tydeligste har fått kjenne både min egen udugelighet og Guds kraft og nåde.

Lenger ut på sommeren, 18. august, skriver han igjen til den samme vennen:

> Guds fred! Guds fred! Igjen kommer jeg til deg. Men hvordan skal jeg klare å være kort nok? For det er mye og mangt å si nå. Å, takk for ditt siste brev! Og forstå meg nå med få ord, for tiden er knapp.

> I sommer har jeg sløst nok med den på brønnkur, men nå har jeg desto mer arbeid og er helt fornøyd med at den tidsspillen er over. Helsen min er, Gud være lovet, blitt mye og merkbart bedre, selv om den ennå er nokså ujevn.
> Mitt indre liv er som en stake i strømmen – der inne blandes undring, tungsinn, glede, frykt, håp, svakhet, styrke og over alt nåde og tilgivelse. Og aldri kan jeg takke Gud nok for alt arbeidet. Var det ikke et middel i Guds hånd, ville jeg bli ubrukelig – av mitt melankolske sinn på den ene siden og av min ustyrlige lettsindighet på den andre. Men når eselet holdes jevnt mellom skjækene, kan det ikke løpe ut til noen av sidene.
> Siden jeg gjerne vil være til litt glede for deg i alderdommen, bør jeg til Guds ære fortelle om en helt underlig nåde som Herren har vist meg. Jeg tør nesten ikke se, forstå og tro det ennå – jo, Ordet har begynt å slå an og bære frukt blant oss, så jeg undrer meg. Folk, eller vennene, sier at jeg har vokst; men jeg tror det er fatteevnen, appetitten og fordøyelsen som har vokst.
> I kirken er det nå tre eller fire ganger så mange folk som før om sommeren, og det på en tid da stockholmerne vanligvis er ute og spaserer. På aftenbønnene våre er det nå oftest opptil hundre personer. Og her og der hører man om bevegelse, sjelenød og nytent tro og liv. Men som sagt, jeg er nesten redd for å se og snakke om dette; likevel ville jeg gjerne glede deg med noe nytt fra nådens rike i den store verden. Samtidig forbereder jeg meg på sorgens tid, da ugresset viser seg blant hveten, da de på steingrunnen visner bort og de blant tornene blir kvalt. Herre, Herre Gud, hjelp, og la det gå vel! Det er ditt verk; styrk det i oss, Gud!

I løpet av sommeren hadde hans gamle far dødd i Burträsk. Til den gamle, prøvede vennen skriver Rosenius:

> Du forstår nok bedre enn mange andre hva jeg har opplevd ved pappas bortgang. Jeg ser bort fra alt det naturlige ved saken, barnesorgens ømme erfaringer, som likevel er blitt mye lindret ved at jeg har så mye arbeid, og ved at jeg er så langt borte. Men du kan forstå at mitt viktigste spørsmål var hvordan det sto til med hans sjel. Og i denne omsorgen, som gikk meg nærmest, fikk jeg stor glede i hjertet. Ut fra det jeg visste fra før og nå har hørt, kom jeg nemlig til denne slutningen: Selv om brudgommen drøyde, har den gamle lampen likevel beholdt litt olje, som tok fyr da ropet lød: «Se, brud-

> gommen kommer!», så i det minste en rykende veke ble tent. I denne troen er jeg lykkelig og har høylig prist Gud for hans trofasthet. Samme dag som jeg fikk sorgbrevet, hadde jeg om morgenen bedt Gud gi min far en salig bortgang.

Den eldre broren Anton var på denne tiden i barndomshjemmet og hjalp moren og de yngre søsknene med å ordne sakene i huset.

I oktober kom pastor Scott tilbake fra den lange reisen og begynte å holde gudstjenestene i kirken annenhver gang med Rosenius. I de månedene Scott hadde vært borte, hadde Herren velsignet Rosenius' virksomhet rikt. Flere av dem som var våknet ved Scotts vekkelsesrop og hadde begynt å spørre: «Hva skal jeg gjøre for å bli frelst?», var kommet til fred og visshet om nåde og barnekår. Andre, som før hadde vært likegyldige, hadde begynt å søke etter sannheten. Tallet på tilhørere ved gudstjenestene hadde økt.

Arbeidet med personlig sjelesorg tok stadig mer tid og krefter, så han måtte skjære ned på timene i skolen, og i løpet av det neste året sluttet han helt der. Om alt dette skriver han i et brev til den fortrolige vennen i Storkåge 12. november 1841:

> Gud gi deg mye glede! Se, så har jeg igjen den gleden å få møte og samtale en liten stund med min sjels fortrolige venn. Å, da kjenner jeg meg som en fange som har sluppet ut og kommer fra den kvalme fengselsluften ut i frisk luft. Hvordan skal jeg nå igjen klare å fatte meg kort på den knappe stunden? I dag er det postdag, flere brev skal skrives, og åtte faste timer går med til skoleundervisning. Men det jeg ikke rekker nå, får du tilgi meg.
>
> Takk, du kjære, for brevet! I det er du for meg den du alltid har vært: den gamle vennen med frisk sjel og frisk tro. Foruten at du så punktlig har svart på mitt siste brev, må jeg også takke deg for nyttige råd og oppmuntringer. Med Guds nåde vil jeg bruke dem. De var gode. Slike har jeg ikke hatt i disse sju månedene Scott har vært borte. Jeg har levd som blant en yngre slekt, og hva det vil si, kan du, gamle venn, best forstå. I alt rent menneskelig får man råd, men ikke i det rent åndelige; derfor var dine råd og oppmuntringer som balsam på mitt hode.
>
> Ved alt som har bekymret meg, har jeg forsøkt å synge bort sorgen med én gang – og det har, Gud være lovet, lyktes ganske godt: «Nå all sorg jeg kaster … på min Jesu rygg.» – Hva skal man gjøre? Til sist makter man ikke annet enn å kaste seg selv og alle bekymringer på

Hyrdens rygg. Gud være lovet, han er også trofast og gjør mer enn jeg noen gang har kunnet tenke eller be om.
Guds rike synes å komme til oss, selv om det skjer på en måte som er stikk i strid med det vi skulle tro. At du gleder deg over å høre slikt, vet jeg. Gud kan aldri bli opphøyet og prist nok – om så alle blader på marken var tunger, alle trær basuner og alle dyr engler. For både Guds verk i mitt hjerte og hans verk i menigheten vitner om hans trofasthet. Vi er nok ikke blitt slik vi burde, men vi har likevel begynt å «høre hans røst og kjenne den», slik fårene kjenner sin hyrdes røst. Og midlene som har gjort hyrderøsten kjent, har vært forskjellige.
Det er en underlig tid i hovedstaden. Med forbauselse og håp venter jeg på å se hva disse tegnene betyr, og hva som skal følge. En slik bevegelse på det åndelige området, en slik bevegelse i hav og vær, har det ikke vært her i manns minne. Doktorer og hoffpredikanter har nå måttet tenke, disputere og skrive om Kristus mer enn de noen gang i hele sin tid har gjort eller engang tenkt å gjøre. Et villdyr fra helvete har tvunget dem til det – det har steget opp i Tyskland, med tunge og penn spisset til strid mot Herren og hans salvedes rike. Han heter Strauss. Han nekter at Jesus var Kristus. Han vil gi verden et annet gudmenneske – ikke mennesket Jesus Kristus, men «menneskeheten, som Gud bor i». Men han som troner i himmelen, spotter dem.
Bevegelsen og striden er dermed begynt, men ikke avsluttet. Om noen dager skal de høylærde felle en dom som skal avgjøre om Kristus fortsatt får være konge på tronen, om Lammet som ble slaktet, fortsatt skal regjere. Si meg om vi ikke har nokså viktige spørsmål for oss her i den store verden! Og om ikke de herrene har tatt på seg en nokså stor sak! Jeg frykter at Kristus igjen står for Pontius Pilatus. Men hva så? Han bryter også Pilatus' segl og går herlig ut av graven når hans tid kommer.
– Mer rekker jeg ikke nå. Dels kan vel *Missionstidning* fortelle deg om dette, dels vil jeg selv snart skrive mer utførlig. Jeg håper å få bedre tid etter jul, når jeg kanskje blir fri fra skolen og kan bruke mer tid på åndelige ting. Midt i disse stormene går en liten, fredelig flokk av får, stille og enfoldige, til kildene i Sion og drikker av livets vann og spiser av livets brød i det gamle, gode Ordet, som er troverdig og kan lære.

> Stadig flere har søkt til kirken her, og mange er kommet sørgende og har spurt hvor den gode vei er, og de har funnet Herren og fred og salighet. Det har vært helt merkelig å se hvor forbauset noen gamle fromme her er blitt. De har fått se at nettopp det ordet som forkynner salighet – det de en tid mistenkte for å være for evangelisk – har gjort folk mest sønderknust. De som aldri fikk Ånden ved lovgjerninger, fikk den ved troens forkynnelse (Gal 3,2), og Ånden knuste dem slik loven aldri hadde gjort. Men dette er en gammel erfaring for oss.
>
> Farvel nå! Guds fred! Å, så kjedelig at skrivetimen min er over. Gjennom Agatha får du vel vite mer. Imens lever jeg selv hver dag på den gamle, kjente grunnen; der søker og finner jeg det verden ikke kan gi eller ta. Riktignok synes troen min å være tørr og livløs, som bare kunnskap; men det jeg tror, holder meg likevel i en viss tukt som de vantro ikke har, så jeg ikke kan bli løssluppen og leve etter kjødet og verden. Det er likevel ingenting i verden jeg heller ønsker meg enn å få tjene Kristus og ofre meg helt for ham som har elsket meg – så mye virker troen min tross alt.
>
> Nå må jeg slutte. Å, kjære venn, hold ikke opp med å be og skrive til gagn for meg og andre. Og bli ikke trett i ditt arbeid i Herren. Han, ja, han skal rikelig lønne dem som elsker hans rike. Han skal komme til oss og ta oss til seg når vi blir utmattet på veien, for at vi skal være der han er (Joh 14,2–3). Korte, ofte hørte, men likevel dyrebare og betydningsfulle ord! Ha der din fred, din skatt, din trøst! Gud velsigne deg, gamle venn!

Vi er kommet til slutten av de viktige årene 1839–1841 i Rosenius' liv – i sannhet en betydningsfull tid, en viktig brytningstid! Fra studentkammeret i Uppsala var han blitt ført til Lenna, og derfra, drevet som av et mektig uvær, til Stockholm. Der ble han kjent med Scott og fikk omgang med ham, og ved ham ble han etter hvert på underlige veier ført inn i arbeid for Herrens sak.

Med det nye året 1842 begynte et nytt arbeid for ham; på denne tiden hadde nok ingen noen anelse om hvor stor vekt og betydning det skulle få for samtid og ettertid. Om den aller første begynnelsen på dette arbeidet vil vi fortelle i neste kapittel.

Fjerde kapittel. Pietisten

Beslutningen om å gi ut Pietisten. – *Forordet*. – *Tidsskriftets navn, innhold og formål*. – *20. mars 1842*. – *Scotts avreise og stengningen av den engelske kirken*. – *Betraktninger*. – *Beslutningen om å fortsette* Pietisten.

Mot slutten av året 1841 kom det opp et spørsmål blant noen venner i Stockholm: Burde de gi ut et kristelig månedsskrift? Det ser ut til at tanken først oppsto hos Scott. Han snakket om den og rådførte seg med noen brødre, og så ble saken besluttet i Herrens navn. Gjennom et kristelig tidsskrift håpet de å komme i kontakt med de sjelene rundt om i landet som spurte etter Herren. De ville gi dem del i noen åndelige gaver og styrke og oppmuntre dem til å bli i troen inntil enden.

Før året var omme, var saken kommet så langt at de bestemte seg for å begynne med det nye året. Scott skulle være redaktør, og Rosenius skulle arbeide sammen med ham. I forordet til det første nummeret, som kom ut i januar 1842, ser vi hvilket sinnelag de gikk til arbeidet i. Der heter det:

> Når man i alvor tenker over hvilken kraft til ondt eller godt et blad har når det kommer i mange hender, vil man se at et slikt blad ikke bør settes i gang uten moden prøvelse. Man bør ha en viss visshet om at det virkelig trengs, og at det – i det minste etter en ærlig og uegennyttig menneskelig beregning – kan bli til gagn for den kretsen som først og fremst vil merke virkningene av det. Det som en gang ble sagt om å gi ut en bok, gjelder også den viktige saken vi her har for oss: ‹Den som gir ut en bok, har en åpen regning hos hele verdens dommer også etter at han selv er gått bort. Så lenge det finnes ett eksemplar av boken som kan gjøre skade eller gagn, er hans regning ikke gjort opp.› …

> Foretaket er begynt i Herren Jesu navn. Det har som mål å ære ham som har elsket oss og gitt seg selv for oss, og å gi de gudfryktige trøst og gagn. Redaksjonen ber de troende om å forene seg med den i trofast bønn til ham som gir velsignelse til all god gjerning: Om dette foretaket er ham til behag, må han gi det god fremgang; men er det ikke til hans behag og til nytte for de gudfryktige, da må han la det bli til intet, jo før jo heller.

Mer enn 26 år er gått siden dette ble skrevet, og *Pietisten* går ennå ut over landet. Først i evighetens lys skal det bli åpenbart hvor mye nytte og velsignelse bladet allerede har fått være for Guds stridende menighet.

Men hva skulle det nye månedsskriftet hete? Det hadde de drøftet mange ganger. Til slutt bestemte de seg for navnet *Pietisten*, som det har båret siden. Grunnene ble lagt fram slik i den første kunngjøringen i januar 1842:

> Bladets navn kan kanskje virke underlig og dårlig valgt på en og annen. Til forklaring kan vi opplyse at redaksjonen omhyggelig har lett etter en betegnelse som kort og kraftig skulle uttrykke bladets art og mål, men ikke har kunnet finne noen som svarer bedre til behovet enn «Pietisten». For den dannede, og særlig for den fromme, er ordet vakkert og meningsfylt. Den ulærde blir heller ikke stående uten å vite hva det betyr; forklaringen som står under navnet, følger nemlig hvert nummer av bladet som fast overskrift.
>
> Ordet «pietist» har riktignok – det skal vi innrømme – blitt misbrukt av lettsindige mennesker som et økenavn, for å håne dem som har omsorg for sin salighet. Men det gir sikkert ingen grunn til å mislike ordet for dem som virkelig har forstått hva det inneholder; ellers måtte man av samme grunn gi opp så å si alle hellige betegnelser. Det er en kristen velgjerning å redde slike uttrykksfulle ord fra misbruk og føre dem tilbake til deres rette plass i språket. Om dette foretaket kan bidra noe til det når det gjelder navnet «pietist», vil redaksjonen være virkelig glad for det.
>
> I den senere tid er navnene «pietist» og «pietisme» blitt brukt i teologisk verdifulle skrifter mer for å betegne en sak, et begrep. De er der ikke så mye brukt om personer som om et hellig alvor, en indre, levende og virksom gudsfrykt, hvor den enn viser seg. Og i dag er ingen i tvil om hva navnet sikter til – enten han godkjenner

> eller misbilliger den åndelighet, den forsakelse av verden og det gudfryktige liv som vanligvis betegnes med ordet «pietisme».

Navnet *Pietisten* er i dag kjært og dyrebart for så mange i vårt land som har funnet liv, oppmuntring og veiledning på salighetens vei i dette tidsskriftet. Likevel ble det i begynnelsen mislikt også av flere oppriktige venner av foretaket. For å forklare nærmere hva navnet betydde, og slik rydde fordommene av veien, ga de neste numrene (for februar og mars) en beskrivelse av hva som egentlig menes med ordene «pietisme» og «en pietist». I den første av disse artiklene, om «pietisme», heter det:

> At pietisme, både som sak og som betegnelse, lenge har vært kjent i Sverige så vel som i andre land, trenger ingen bevis for den som har lest den svenske kirkes historie. Betegnelsen er ikke alltid blitt brukt i sin opprinnelige og rette betydning. Men der mindre opplyste mennesker har villet bruke den som et skjellsord – etter deres mening betegner den en svermerisk, skinnhellig og skadelig iver for gudsfrykten – har det ikke manglet forsøk på å redde den innholdsrike betegnelsen fra slikt misbruk. Ja, øvrigheten har ved offentlige forbud gitt til kjenne sin misnøye når et så viktig ord ble misbrukt.
>
> Vi nevner bare ett eksempel, hentet fra Bælters bok om kirkeseremoniene, der det heter på side 283: ‹Kong Fredrik I la stor vinn på å forebygge all uorden i prekenene. Det er ennå i frisk minne hvordan noen av presteskapet brukte ordene pietist og pietisteri som navn på en sekt, for å stemple noen som et villfarent menneske med kjettersk lære. Kongen fant at pietisme eller gudsfrykt på denne måten ble gjort til et skjellsord, og at det kunne føre til forakt og ringeakt for den sanne gudsfrykt og øvelsen i den hos de enfoldige – eller i det minste til likegyldighet. Derfor ble det i 1726 forordnet at pietist og pietisteri ikke skulle nevnes på en så misbrukende måte, verken på prekestolene eller ved akademier og skoler.›
>
> Av dette ser vi tydelig at det ikke var selve ordene som vakte øvrighetens oppmerksomhet, og heller ikke den ærbødige bruken av dem som stemmer med deres rette betydning. Det var den «misbrukende» bruken, som viste forakt og hån mot ordenes eget hellige innhold – et innhold som inngir ærefrykt. Det kan også være verdt å nevne at av de levende språkene er det to som er viktigst i religiøs henseende, tysk og engelsk. På engelsk er disse ordene aldri blitt

> misbrukt som skjellsord; ordet *piety* (pietet) betegner alltid en sann og levende gudsfrykt. Riktignok har nok også engelsk sine mange underlige økenavn, brukt fra tid til annen, for det man i Tyskland mener med «pietisme» og i Sverige som oftest med «leseri» …

I det neste nummeret ble «en pietist» beskrevet. Her ble det vist i detalj at han for det første ikke hører til noe bestemt land på jorden, men finnes «i alle land der evangeliets ord er kjent og forkynt» osv. For det andre ble det vist hva en pietist er, nemlig en

> som ikke bare har gudsfryktens skinn og skall, men selve saken, virkeligheten, kjernen. Han er født av uforgjengelig sæd, som er den levende Guds ord. Det vil si at dette ordet er i virksomhet hos ham og har skapt om hans hjerte og liv, så han erfarer i hjertet og gjør i handling det Ordet inneholder. Han er altså den som ikke bare leser, hører og forstår om omvendelse, men også i hjertet erfarer hva den betyr. Ved Ordet har han fått et hjerte som ærer Guds bud og kjenner sine synder med anger og frykt. Han har i alvor satt seg fore å legge dem av, og under dette arbeidet med å bli bedre har han lært å søke nåde og hjelp hos Frelseren, rådvill, hjelpeløs og trøstesløs i seg selv … osv.

Etter en videre og ganske grundig utredning av dette spørsmålet heter det til slutt i den samme artikkelen: «Men denne skildringen av en pietist er jo skildringen av en sann kristen, vil kanskje noen innvende til slutt.» Svaret lød:

> Ja visst, med en pietist og en sann kristen mener vi en og den samme. Som vi har vist tidligere, betyr navnene det samme, men de fleste i verden forstår dem helt ulikt. For undersøk hva det i virkeligheten er som verden kaller pietisme, så vil du oppdage at det er kristendommens gamle vitnesbyrd, i sann gudsfrykt, nå anvendt på alle forhold i hverdagslivet.
>
> Åpne øynene og se et merkelig forhold: Kristendommens sannheter får gjerne bli tatt vare på i Bibelen, ordnet i bekjennelsesskriftene, samlet i kristelige skrifter, tatt med i prekenene og rost som landets og kirkens kostbare skatter, satt høyere enn alt annet. Men ve den som krever at disse sannhetene skal være levende i det enkelte hjerte og virksomme i det private liv! Kravet hans blir stemplet som fanatisk, og den som prøver å leve etter det, må finne seg i ikke lenger å bli kalt en kristen, men – «pietist».

I nr. 11 samme år, da det ble kunngjort at man kunne tegne nytt abonnement, ble det tatt inn noen ord til om navnet på det nye tidsskriftet. Fra den tiden syntes misnøyen med navnet å ha lagt seg. Innholdet i *Pietisten* gjorde at også de som før hadde vært misfornøyd med navnet, ble tilfreds. Noe pietistisk blad i ordets kirkehistoriske betydning har *Pietisten* likevel aldri vært.

Etter programmet for bladets innhold, slik det ble lagt fram i forordet, var det utgivernes mening at bladet skulle ha disse avdelingene: 1. *En lederartikkel*, ikke for lang. 2. *En levnetsskildring*, kort og helst om noen som uten bråk og stor oppsikt hadde levd et gudfryktig liv og var blitt trofast inntil døden. 3. *Beretninger* og *brev*. 4. *Litt av hvert*: anekdoter, viktige uttalelser, lærerike bilder, nyutkomne bøker m.m. 5. *Nyere hendelser*. 6. *Lesning for barn*. Denne første planen ble bare fulgt de første årgangene. Siden har lederartiklene mer og mer fortrengt det andre stoffet.

Videre heter det i forordet:

> Men én ting vil *Pietisten* omhyggelig holde seg unna, nemlig polemikk og strid, enten det gjelder kristelige eller jordiske ting. Villfarelser er utbredt, og fienden prøver å så slikt ugress. Da er det rett og i sin orden at de som føler seg kalt til det, særlig kirkens talsmenn, på kirkens vegne legger fram en høytidelig protest mot slikt kjetteri. Men om alle farer av sted med sine motbevis, enten de har evne til å gjøre arbeidet skikkelig eller ikke, vil det skje at fiendens sak i et eller annet tilfelle blir fremmet av svake innvendinger. Og det som er enda verre: Mange åndelig sinnede mennesker blir opptatt med noe annet enn det de er best skikket til – det de i det stille, men sikkert, kunne ha virket aller best med for å befeste og utvide Kristi rike. Sjelefienden har vunnet spillet når han greier å trekke de fleste og beste av de åndelige bort fra en ren åndelig virksomhet og kaste dem inn i polemikkens malstrøm.
>
> For redaksjonen er det klart at farlige, sjelefordervende villfarelser egentlig blir holdt fast fordi den villfarne ikke har fått se og kjenne sin syndefordervelse. For så snart det skjer, finner han at han trenger og må ha nettopp en slik guddommelig gjenløser og en slik salighet som Guds ord tydelig framstiller – og at denne saligheten ikke kan oppnås på andre vilkår enn dem Frelseren har behaget å foreskrive.

> Redaksjonen mener også at ingen av de mindre vesentlige forskjellene som kan finnes blant de gudfryktige her eller andre steder, har så stor betydning at man for deres skyld har lov til å bryte det ofte gjentatte budet om å elske hverandre. Strid om slike forskjeller fremmer heller ikke den enigheten i syn og handlemåte som man søker å oppnå ved den. Uten å underkjenne verdien av de skriftene og bladene som arbeider med den svært prisverdige oppgaven å forsvare og holde oppe kristendommens ytre forsvarsverk, ønsker derfor dette bladet å komme til barna som er gjemt unna krigen, og samtale med dem om det som hører det indre liv til. Med denne erklæringen har redaksjonen villet gjøre kjent at den bestemt har til hensikt å fremme fred og samdrektighet blant de gudfryktige. Samtidig vil den verne seg mot å bli nødt til å ta inn artikler som kunne ha en annen, for ikke å si helt motsatt, retning.

Denne beslutningen har *Pietisten* trofast holdt seg til. Den har ikke en eneste gang tatt opp og tilbakevist de angrepene som fra tid til annen er blitt rettet i tale og skrift mot en eller annen av artiklene, ja, noen ganger mot hele tidsskriftet.

Slik var altså *Pietisten* kommet i gang i Jesu navn. Hver måned gikk bladet ut til «barna som er gjemt unna krigen», og talte med dem om sjelens viktigste spørsmål for liv og gudsfrykt. I begynnelsen var utbredelsen ikke stor. Det ble bare trykt 600 eksemplarer, og ved slutten av det første året var mange av dem til overs.

Pastor Scott hadde imidlertid fått mange uvenner – på grunn av sin opptreden i Sverige, sitt rastløse arbeid for å vekke mer liv i den svenske kirke og kanskje mest av alt sin iver for avholdssaken. I dagspressen ble han angrepet på det skarpeste. Med en virkelig prisverdig frihet fra partiånd prøvde han aldri – så langt de nærmeste vennene hans kunne skjønne – å få noen til å gå over til metodismen; han strevde bare for å vekke de sovende lutheranerne i kirken til liv. Likevel beskyldte motstanderne ham også for sektmakeri.

I tillegg kom dette: Sommeren 1841 hadde Scott vært på reise i Amerika og omtalt og skildret de svenske forholdene på en konferanse. Noen fiendtlig innstilte svensker som reiste der, hadde snappet opp talen hans og gjengitt den i forvrengt form i brev til venner hjemme. Disse forvrengte ordene ble gjengitt i dagspressen og vakte en voldsom forbitrelse.

Det hjalp ikke at Scott lot talen oversette og trykke, og at flere medlemmer av metodistsamfunnet som hadde hørt den, bekreftet med sine underskrifter at den var ekte. Folkets uvilje mot den fremmede presten ble stående, og den vokste ytterligere ved rykter som ble spredt, og ved nye angrep i avisene.

Slik kom det til det kjente opptrinnet i og utenfor den engelske kirken under aftengudstjenesten palmesøndag 20. mars 1842. En opphisset folkemengde hadde trengt seg inn i kirken, og tumulten tvang pastor Scott til å avbryte prekenen. Han fikk ikke en gang avslutte andakten med et fadervår, men måtte skynde seg hjem og søke vern der.

Den nærmeste følgen ble at kapellet ble stengt, og at pastor Scott reiste fra Sverige, for myndighetene mente at de ikke lenger kunne love ham beskyttelse om han fortsatte å preke i Stockholm. Så sto Rosenius igjen alene på sin post, som lærer for en liten flokk vakte og troende sjeler og som redaktør av *Pietisten*.

Når vi nå, 25 år senere, ser tilbake på denne hendelsen, kjenner vi alltid dyp skam og smerte over at Scott – så varm i sin iver for vårt lands åndelige vel og så virksom – skulle bli tvunget til å forlate arbeidet sitt her på en slik måte. Likevel kan vi på den andre siden ikke annet enn se en guddommelig ledelse også i dette.

Scott arbeidet riktignok i Sverige, som vi har sagt, uten noen merkbar partiånd og bare for å vekke mer liv i vår kirke; han oppfordret for eksempel dem som søkte saligheten, til å lese skriftene til Luther, Arndt og andre med ren luthersk bekjennelse. Men det er helt naturlig at det neppe ville ha blitt med det i lengden, dersom flere sjeler hadde rukket å bli vakt til liv og virksomheten hans hadde vunnet mer tillit. Scotts misjon i Sverige var dermed slutt.

Han som ikke lar en eneste spurv falle til jorden uten at han vil det, hadde bestemt det slik. Og den misjonen Herren hadde gitt ham å fullføre i vårt land, var i sannhet ikke liten. Alle som har øyne og hjerte åpne for Guds rike på jorden, skal til alle tider erkjenne og takke Herren for det han har utrettet her gjennom denne mannens tolv år lange virksomhet.

Scott hadde vært en veirydder; fjell av fordommer var blitt sprengt bort. Hele hans opptreden hadde vært et vekkelsesrop som ble hørt vidt omkring i det svenske Sion.

Å vekke de sovende av søvnen og likegyldigheten var tydeligvis hans store gave. Det er uvisst om han i samme grad også hadde gaven til å lede dem som var våknet, til tilfluktsbyen – til å gi fårene føde.

Men også for det hadde den gode hyrde sørget. I Norrlands skogbygder, blant de gamle lutherleserne, hadde han fostret opp en mann for seg – ved Luthers skrifter, den gamle salmeboken og *Sions sånger*. Han hadde ført ham inn i evangeliets hemmeligheter og til sist forberedt ham på en særskilt måte gjennom en langvarig, gjennomgripende anfektelse og nød. Denne mannen hadde han gitt så usedvanlig mye av sitt eget milde hyrdesinn for fårene.

Nå hadde Herren på underlige veier ført denne mannen til hovedstaden før han hadde avsluttet studiene ved universitetet, og satt ham inn i en virksomhet som stadig vokste – og som har vært så rikt velsignet. Der har han i mer enn et kvart århundre tjent og voktet sjelene med sjelden kjærlighet og hyrdeomsorg – ja, nådehungrige sjeler over hele landet.

Og selv om disse sjelene nå kjenner dypt det tapet de har lidt ved at han er kalt hjem, må de på den andre siden tilbe, takke og love den store overhyrden for det dyrebare lånet han ga sin menighet i så mange år. De må beundre og prise hans visdom, nåde og makt i den måten han forberedte sitt utvalgte redskap på og førte ham inn i arbeidet. Og gjennom alle årene, under alt press utenfra og innenfra, holdt han ham fast ved sannheten og bevarte ham fra å falle, både til høyre og til venstre. «Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!»

Etter at Scott hadde forlatt hovedstaden, sto Rosenius, som vi har sagt, alene igjen med omsorgen for den lille flokken av vakte og troende sjeler som hadde samlet seg om de to lederne. Også redaksjonen av *Pietisten* ble overlatt helt til Rosenius. I aprilnummeret skrev han sin første selvstendige lederartikkel, med overskriften «Bryt dere nytt land og så ikke blant torner» (Jer 4,3). Da han i de senere årene snakket om denne artikkelen, sa Rosenius selv at den var et ord i rette tid – et vekkelsesord som passet for tilstanden i menigheten nettopp da.

I de to neste numrene (mai og juni) ble spørsmålet om «religiøse partier» drøftet ganske grundig. Først i nr. 11 skrev Rosenius avhandlingen «Om Guds hellige lov» over 1 Tim 1,8, som er den første

artikkelen i *Pietisten* slik bladet foreligger i dag. (*Da* Pietistens *ni første årganger ble trykt på nytt første gang, i 1852, ble denne artikkelen utelatt sammen med flere andre – ja, alle lederartiklene i de seks første numrene av første årgang. Fra de følgende årgangene ble det utelatt stoff som mer hadde vært skrevet for anledningen, så disse årgangene bare utgjorde 9 ark i stedet for opprinnelig 12. Ved et nytt opptrykk av* Pietistens *eldste årganger i år er den nevnte artikkelen likevel tatt inn i første årgang.*)

Snart hadde det lille tidsskriftet gjort sin første årsvandring, og tiden var kommet da det måtte avgjøres om *Pietisten* skulle opphøre ved årets slutt eller komme ut ett år til. Det hadde ikke manglet verken fiendtlige angrep eller oppmuntringer. Fra ulike kanter var det kommet brev med et innhold som ga saken nytt liv – til og med fra lærere i kirken, som ønsket det lille tidsskriftet velkommen og vitnet om at de selv var blitt oppbygget av det.

Så ble det besluttet at bladet skulle fortsette, og en kunngjøring om nytt abonnement ble tatt inn i novembernummeret. Der heter det:

> Redaksjonen har kjent stor frykt og mange betenkeligheter, fordi den har følt hvor viktig foretaket er, og hvor store mangler og ufullkommenheter utgiverne har. Men like stor har også den oppmuntringen vært som den ved Guds nåde har fått fra leserne. Til den nådige Guds pris og ære mener redaksjonen at den bør meddele at bladet i årets løp har fått et uventet stort antall venner. Det synes vi er et tegn til glede for dem som sukker for Guds rike – et tegn på den åndelige hungeren som råder i vårt gamle, elskede fedreland. … Men for å avgjøre selve spørsmålet om *Pietisten* skal fortsette eller opphøre, kan vi ikke annet enn anta at de som vennlig har tatt imot ham i husene sine dette året, også vil ønske å se ham komme tilbake i det nye året. Ut fra denne antakelsen, og med bønn og håp om at Gud fortsatt vil ha behag i det og hjelpe til, akter vi også å gi ham ut i det kommende året.

Det ble imidlertid nødvendig å sette prisen opp fra 1,12 øre til 1,50, og den prisen har bladet holdt siden. Om grunnen til prisøkningen skrev Rosenius i den samme kunngjøringen:

> Det er kommet en bemerkning om bladets lave pris. Redaksjonen har i brev fått dette spørsmålet: Hvorfor setter dere lavere pris på *Pietisten* enn på *Tro, Kjærlighet, Håp*, når begge disse tidsskriftene har samme form og omfang? Det kunne se ut som om det første

> ville trekke abonnenter fra det siste ved den lavere prisen. Nei, la innholdet alene avgjøre hvilket av dem som er best.
> Dels på grunn av denne bemerkningen, dels fordi enhver vel kan se at bladet – selv om vi ikke kan nekte for at det har fått et oppmuntrende antall abonnenter – på grunn av den lave prisen ikke bare har gått uten fortjeneste, men tvert imot med tap (om man går ut fra at arbeideren er sin lønn verd), har redaksjonen besluttet å gjøre en viss endring her.

(Tro, Kjærlighet, Håp *var et åndelig tidsskrift som begynte samme år som* Pietisten, *utgitt i Uddevalla av C. P. Hallström. Rosenius skrev om dette bladet på denne tiden: «Han er en redelig og kjær medarbeider, og vi trykker gladelig hans broderhånd.»*)

Av de mange verdifulle artiklene i denne andre årgangen av *Pietisten* nevner vi bare en dyptpløyende framstilling av «Gudsfryktens store hemmelighet» og av «Syndefordervelsen og kunnskapen om den». Også «Om syndenes forlatelse» er et vakkert stykke fra dette året.

I sin andre årsvandring ble *Pietisten* trykt i 1000 eksemplarer, men allerede etter noen måneder hadde abonnementstallet steget så mye at opplaget måtte økes til 1500, og de seks første numrene av årgangen måtte trykkes på nytt.

Nå ble også den første årgangen sterkt etterspurt, så de eksemplarene som var igjen, snart var utsolgt. Noen venner satte da i gang en subskripsjon, og et utvalg fra første årgang ble gitt ut som en egen bok. Den kom ut i begynnelsen av 1844 med tittelen *Hemmeligheter i lov og evangelium*, og allerede året etter måtte det gis ut et nytt opplag. Også fra de følgende årgangene kom det etter hvert utvalg med samme tittel.

Slik fikk *Pietisten* stadig større utbredelse. I en kunngjøring i nr. 11 for 1845 kunne Rosenius skrive: «Redaksjonen er år for år og dag for dag blitt stadig mer oppmuntret til å fortsette utgivelsen av dette lille tidsskriftet – oppmuntret både av tallet på venner og lesere, som stadig er blitt større, og av de gledelige og ydmykende bevisene på hva dette enfoldige ordet har virket. Derfor har den, under bønn om Guds behag og hjelp, besluttet å la *Pietisten* komme ut også neste år.»

Slik vokste det lille frøkornet år for år. Det var blitt et tre som strakte grenene sine ut til alle deler av landet og bar åndelig veder-

kvegelse og næring til hungrende sjeler i tusentall. Men den Herren som det lille tidsskriftet gikk ærend for, var selv «et tegn som blir motsagt» (Luk 2,34). Slik ble også *Pietisten* motsagt og angrepet fra flere hold. Disse angrepene skal vi komme tilbake til senere. Men først vil vi gjøre rede for det som skjedde i Rosenius' mer private liv i disse første årene *Pietisten* kom ut.

Femte kapittel. Trekk fra Rosenius' private liv og virksomhet i årene 1842 og 1843

Reise til Norrland. – Det som skjedde ved Scotts avreise. – Ulike planer og tanker om den videre virksomheten. – Forsvar for den. – Betydningen av prestekallet. – Et ytre kall som fører til en indre visshet. – Arbeidet utvikler seg videre. – Reise til Finland. – Den finske pietismen. – Erfaringer på en reise til Norrland. – Ekteskapet. – Mistillit fra venner. – Indre erfaringer.

Tidlig på våren 1842, like etter at Scott hadde reist fra Stockholm, dro Rosenius på en reise til det høye nord. Han ville først og fremst besøke sin gamle mor, som var dypt bedrøvet etter farens død. Arbeidet med de to bladene og annet tvang ham likevel til å gjøre besøket hjemme kort. Like før avreisen (3. mai) skrev han disse linjene til Scott. De maler godt fiendskapet som denne Herrens tjener hadde fått erfare i vårt land, og samtidig det broderlige forholdet mellom ham og Rosenius:

> Elskede, savnede bror, lidende og forfulgte Kristi tjener!
> Dine erfaringer er på en måte misunnelsesverdige og minneverdige, dyrebare til lærdom for ettertiden. Du reiste fra oss, og avreisen etterlot mange ulike inntrykk – dype inntrykk også. Blant annet slo denne tanken meg og flere andre: De andre passasjerene viste seg på dekket for å vinke et siste farvel til elskede og elskende venner. Men vår venn måtte selv gi avkall på avskjeden i det siste øyeblikket og nekte oss den også, for å spare seg for noe ubehagelig, eller snarere for et utbrudd av pøbelens raseri. Han måtte holde seg skjult, slik Luther lå på Wartburg og reiste derfra forkledd som en rød rytter.

> Så snart dampskipet var ute og jeg sto med noen venner og så etter det, kom en tykk herre bort til meg og sa: ‹Overstattholderen, greve Lewenhaupt, ber om å få snakke med herr Rosenius.› Jeg gikk dit, og da jeg kom, sa han: ‹Jeg ville bare spørre: Har pastor Scott virkelig reist?› ‹Ja, det har han›, svarte jeg. ‹Er det sikkert?› ‹Ja, det er sikkert!› ‹Det var bare det jeg ville forsikre meg om.› Det var også mange politibetjenter å se i folkemengden. Overstattholderen hadde nok fryktet at det skulle bli et opptrinn, og nå ville han være viss på at pastor Scott var reist, så han siden kunne slippe den bekymringen.
>
> På mandag leste vi i *Bien* om at *Svithiod* hadde gått, men bare to av passasjerene ble nevnt – de viktigste, naturligvis. Det var ‹den danske legasjonssekretæren v. P. og predikanten i metodistkapellet, herr G. Scott›. *Allehanda* skrev at pastor Scott nå hadde forlatt Sverige ‹med pikk og pakk›. I dag skriver *Aftonbladet*: ‹De siste dagene er det blitt fortalt som pålitelig at man på høyere hold skal ha planer om å kjøpe det beryktede metodistkapellet i kvarteret Putten for statens regning. Men om et slikt tiltak virkelig skulle være nødvendig for å bli helt kvitt herr Scott og hans engelske menighet av de fire eller fem kjente medlemmene der, ville det vel ikke være umulig å finne en uforferdet privatmann som var villig til å skaffe seg den omtalte bygningen til et eller annet formål. Den enkleste utveien ville jo være en auksjon.›
>
> Noe mer om denne saken har ikke stått i avisene. De ‹snakker mye ut i løse luften›. Gud alene være vår trøst, vårt råd og vår hjelper i nøden! Jeg må slutte. Kristus, vår overhyrde, som har all makt i himmelen og på jorden, styrer til sist, slik det står skrevet i hans beslutning.

Ved midtsommerstid var Rosenius tilbake i hovedstaden. Han var allerede kjent gjennom *Pietisten*, og overalt hvor han reiste, hadde han blitt bedt om å holde møter. Stor var gleden i den lille troende flokken i Stockholm da han kom tilbake. Nå som den engelske kirken var stengt, manglet de et større lokale, og de samlet seg derfor hos venner, snart her, snart der. I et brev av 12. juli skriver han om alt dette til den gamle vennen i Norrland:

> Tiden min er så knapp at også jeg må fatte meg i korthet i dette brevet. Takk, ja takk for sist! Det gamle ordet takk er slitt ut, men hva annet skal man bruke? Reisen min gikk godt og raskt. Jeg kom

> hit dagen etter midtsommerdagen. I alle byene der jeg stanset, ble det likevel holdt møter, slik som i Umeå, Härnösand, Hudiksvall, Gävle og Uppsala – og *Gud lever*, det var det jeg så overalt. I Lövånger hadde vi også en herlig kveld. Fra Agatha måtte jeg skilles i all hast, for jeg forlot Umeå dagen etter at jeg kom dit.
>
> Men nå om Stockholm. Ja, som du har hørt, har fru Scott og hele familien reist, og det ser i det store og hele ut til å være avgjort at ingen fra det huset kommer tilbake hit. Kirken blir kanskje solgt til staten for å brukes – til hva? Ja, den gamle hyrden, våre sjelers tilsynsmann, Kongen som har navnet Under, Rådgiver, Veldig Gud, Evig Far, Fredsfyrste, han som selv bærer herredømmet på sine skuldrer – han, Herren, er nær, han er *med* oss. Hvem kan da være *imot* oss? Det er vår trøst. I ham lever, Gud være lovet, noen sjeler, ja, ganske mange. Noen av oss treffes hver kveld på forskjellige steder i byen og oppbygger hverandre på vår høyhellige grunn; det er kveldsarbeidet. Ellers er jeg opptatt med å skrive og gi ut bladene. Gud, all nådes Gud, være med deg og alle de hellige! Be og vent ennå *en liten tid*! Gud med deg og meg!

Etter hvert som det ble klart for Rosenius at Scott ikke skulle komme tilbake til Sverige, ble han også urolig for sin egen stilling i framtiden. Etter at han hadde gitt opp all tanke på å fortsette studiene ved universitetet og flyttet til hovedstaden, hadde han mer og mer gjort seg fortrolig med planen om å arbeide for Herrens sak ved siden av Scott.

Men Herren, den eneste vise, hadde bestemt noe helt annet for ham. Scott skulle bare være et middel til å føre ham inn på en vei som ingen før ham hadde gått, og der han ikke skulle ha noen jordisk støtte å hvile på. Vi skal se i det følgende hvordan han, etter lang uvisshet og anfektet av røster både innenfra og utenfra, til sist kom til klarhet og visshet om sitt kall.

Like etter at han var kommet tilbake til Stockholm, skrev han til Scott (27. juni):

> Uforglemmelige venn og bror Scott, du min eneste av ditt slag! Hvordan skal jeg nå uttrykke meg, hvilke ord skal jeg bruke i en tid og en stilling som denne? Er det sant, eller er det en drøm, at du skal tas fra oss? Men jeg må vel sette lås for munnen min og for det følelsene vil si, for slike ord kan ikke hjelpe nå. Men tenk deg: Det er som om jeg nettopp er vekket opp og har kommet til besinnelse om noe jeg likevel aldri trodde. Jeg har nok villet be i underkastelse

under Guds vilje: *Skje din vilje*. Men hvor mørkt det enn ofte har sett ut, har jeg likevel alltid trodd at Gud skulle snu bladet og gi oss deg igjen. Nå ser det ut til at det er bestemt annerledes; likevel vet vi ingenting ennå.

Dypt i sjelen min ligger nok det gamle håpet at den samme Scott ennå skal synge den samme sangen – og en enda lengre – i det samme tempelet. Men *når* det skal skje – ja, også full visshet *om* det skal skje – er det jeg savner nå. Og å snakke om det er forgjeves.

Men er det ikke et sørgelig tegn på ondskapens makt, på forfølgelsesåndens alminnelige og truende overmakt og på den troende flokkens undertrykte og svake tilstand, at ikke en eneste røst hever seg i en bredere protest mot at de kristnes frihet blir undertrykt? Det høres bare enkelte snikende røster som ikke våger å sette navnet sitt under det de skriver. Kanskje skal også dette gjøre at Guds umiddelbare styring blir desto mer herliggjort – når disiplene selv, tynget av bedrøvelse, sover, fornekter og kryper unna, og Guds sak likevel går fram. Jeg har hørt dem diskutere om vennene burde gi uttrykk for sin mening offentlig, og jeg har syntes at det bare er feighet og kraftløshet som holder de betenkte tilbake.

Kjære bror, jeg ville ikke undre meg om tålmodigheten din snart svikter, så du blir harm på alt som heter svensk, og glemmer oss. Men, kjære, be om nådens, kjærlighetens og underdanighetens Ånd, så alt dette onde bare blir en grunn for deg til å bære desto mer omsorg for Sverige. For landet står ynkelig til; det har jeg sett på reisen i disse dagene, og det har grepet meg sterkt. Men så igjen: Hvem vet om ikke den underlige forfølgelsesfeberen nå har nådd sin krise? På én måte har det jo ikke vært en så velsignet tid for Sverige på hundrevis av år som nettopp nå. At det har vært stille før, kommer bare av at den sterke har fått beholde sitt hus i fred.

Å, kjære bror, gled deg! For om du ikke var født til verden for noe annet enn den bevegelsen du har vakt, så var det likevel en lykkelig tid da du ble født. For hvem vet – hvem ser eller kan se enden på den kjeden av åndelige velsignelser som denne stormen skal føre med seg? Frøene som er sådd, har nok falt i uvær, men de kan likevel bære mer frukt enn vi ser nå, og siden gi frø til nye planter. Og i alle fall har du arbeidet redelig etter beste forstand og evne. Hva Gud videre vil gjøre med deg og med oss, får vi i ydmyk underkastelse ære som det beste. Det er jo ikke din eller vår sak, men Herrens. Han gjøre som han finner for godt! På denne måten må jeg dysse ned de

urolige tankene av sorg og bekymring som har angrepet meg særlig i denne tiden, ja, også andre.

Men jeg burde skynde meg å fortelle noe. Jeg er redd tiden din ikke tillater deg å lese så lange brev. Jeg har fullført Norrlandsreisen min, som var ganske rik på stoff både til sorg og glede. For det første: Mange kjære venner hilste deg hjertelig, ofte med tårer. Å, det er merkelig at de langt oppe i det høye nord snakker med bevegelse om Scott og arbeidet hans og skjebnen hans. Jeg kan umulig skildre alt som ble sagt og hilst for eksempel i Hudiksvall, Bjuråker og flere steder langs veien – og hvordan troende og vantro strides. Men alt dette må jeg la ligge.

I Bjuråker, der jeg var i pinsen, holdt jeg bibelutleggelser. Det samme gjorde jeg i alle byer og steder der jeg stanset, og ofte hadde jeg prester blant tilhørerne. Jeg snakket med enda flere, og overalt ble jeg godt mottatt.

Men jeg må skynde meg over til mine egne forhold, siden jeg både tror og hører at din faderlige og broderlige godhet vil vite om dem. Ja, kjære venn, hva skal jeg si? Jeg er helt blind for framtiden og lever bare i håpet om Guds omsorg. Men for å forklare meg, så merk for det første: Jeg har ennå ikke helt avgjort for meg selv at du blir borte for alltid, og det er én grunn til at jeg holder meg i ro. For kommer du igjen, vil jeg ikke ønske meg noe høyere enn å være en arbeidskar i huset ditt, der du var arkitekt, og få stå ved den veggen i huset der jeg ble satt. For å ha omsorgen for det hele og en mer omfattende ledelse ligger neppe i mitt kall. Om jeg våget å ha et eget ønske, så var det nettopp dette: å få vår elskede Scott tilbake og dele arbeid og erfaring med ham. Og hvem vet, det er vel ennå ikke helt umulig.

Men nå vil jeg gå ut fra det verste, det som for mine øyne ligger nærmest: Hva skal det bli av Rosenius om du blir tatt fra oss? Det er et spørsmål mange stiller nå. Og hva tenker jeg om det? Som jeg allerede har antydet, blir jeg ofte helt maktesløs under usigelige kvaler når jeg med én gang vil se hva jeg skal ha å gjøre og leve av. For jeg ser ofte ikke annet enn min egen maktesløshet og andres likegyldighet overfor tjenesten min. Men da er dette min trøst: Er alt sant som vi tror og bekjenner om vår Gud, så har han allerede målt ut både arbeidsmarken og brødet. Og da blir jeg rolig og stille. Men i vantroens stunder blir jeg ofte nedslått; likevel må jeg stanse ved denne tanken: Det får bli som det blir – jeg gjør og har gjort alt

jeg kan. Kunne jeg skape en verden selv, skulle jeg snart gjøre det; men det kan jeg ikke, og da:

Er det ikke sant det om Herren står,
da er det det samme hvordan det meg går.

Så mye om de mørkere stundene. Nå om hva jeg gjør og tar meg til i mellomtiden. For det første har jeg arbeid nå, og med det holder jeg på til Gud åpner en annen dør og lukker denne. Jeg skriver og redigerer *Pietisten*, og jeg er nødt til å holde på med det i det minste til årets slutt.

Når jeg har tenkt på at jeg aldri skulle få preke offentlig, enda prekeembetet kanskje var mitt kall, har jeg ofte ønsket at jeg kunne arbeide i metodistenes friere form. Men jeg har også vært redd for at jeg ved et slikt skritt skulle vekke anstøt og uro hos mange svenske kristne og gi dem den tanken at lutherdommen ikke duger til salighet – selv om jeg bare søkte *den friere arbeidsmåten*. Hva mer enn å skrive *Pietisten* kan jeg da gjøre for å tjene svenske brødre nå? Ja, heller enn å være bundet til et prestekall vil jeg være en usett «leser» som graver i det stille, som privatmann. En slik har gjennom sin særskilte, men dagligdagse virksomhet – ved å holde andaktsstunder og oppsøke fortapte får – som oftest utrettet mer enn prestene. Med andre ord: Det vi mente med en «bymisjonær», er nettopp det som ennå ligger meg aller varmest på hjertet. Men hvem vil lønne ham? Hvordan skal jeg leve? osv. Om det mer en annen gang.

Her en dag snakket jeg litt med Keyser om denne saken. Han mente at jeg ikke på noen måte kunne hindres når jeg gikk så beskjedent fram og arbeidet på egen hånd; for fra det huset der ingen tok imot meg, fikk jeg «gå ut» og riste støvet av føttene mine. Da kunne jeg ha et arbeid som stadig skiftet: snart å skrive bladene og annet, snart å preke i husene. Ja, det er dette jeg føler meg sterkt kalt til, ved siden av den virksomheten jeg i visse stunder hadde under ledelse. Å, hvor nedslått jeg likevel er blitt ved tanken på at jeg ikke duger til noe! Men samtidig har jeg tenkt på andres og egne erfaringer: Gud kan gjøre langt mer enn alt det vi ber om eller tenker. Ja, «det som er umulig for mennesker, er mulig for Gud».

Rosenius ble altså etter hvert befestet i sin virksomhet i hovedstaden – gjennom arbeidet med de to bladene, forkynnelsen av Ordet på de daglige små møtene i husene og den personlige sjelesorgen – og han

begynte mer og mer å se et guddommelig kall i den, unntatt i anfektelsens stunder, som vi snart skal se mer av.

Men på denne tiden var nok ikke alle vennene hans enige med ham om den veien han hadde slått inn på. En bror og venn fra universitetstiden, som var prest i Sør-Sverige, uttrykte i et brev til Rosenius – like før det engelske kapellet ble stengt etter tumulten 20. mars – at han undret seg over at Rosenius prekte der i stedet for å fullføre studiene ved universitetet og så gå inn i kirkens tjeneste som prest. Rosenius' svar til denne broren, skrevet påskeaften 1842, viser oss hva han tenkte om dette på den tiden. Han skriver:

> … Enda et avsnitt om meg selv. Du uttrykker så kjærlig og broderlig din undring over at jeg fortsetter å preke i kapellet i stedet for å gjøre meg ferdig ved universitetet og så gå i min morskirkes tjeneste. Å, tro meg, det går meg av og til virkelig til hjertet, særlig når prestebrødre skriver og taler til meg i den tonen. Jeg føler meg omtrent slik jeg forestiller meg at Josef følte det da han var solgt av brødrene sine og ført bort av karavanen til Egypt, der han gikk i tjeneste – men i en tjeneste som nettopp ble disse brødrenes redning fra hungersnøden.
>
> Tror du ikke at jeg elsker min morskirke framfor alle andre? Riktignok tror jeg at Kristus har sine levende lemmer også i andre kirker, og derfor elsker jeg også de kirkene for Kristi og disse lemmenes skyld. Men den lutherske kirken elsker jeg ikke bare for dette viktigste (Kristus er jo det viktigste i kirken?), men også fordi jeg mener at vår kirke har den reneste og mest fullkomne lære, og fordi den dessuten er min mor. Jeg sier altså: Selv om mitt syn er så romslig at jeg ser Kristus og hans lemmer også *extra ecclesiam* (*sc. nostram*), og selv om jeg derfor mener at jeg kunne tjene Kristus og bruden, den «ene, allmenne» kirke, også innenfor en annen kirke – tror du ikke likevel at jeg helst tjener *vår* kirke, av de grunnene jeg har nevnt til at jeg holder mest av den? (*Utenfor kirken, nemlig vår.*)
>
> Og tror du at jeg noen gang har tenkt å tjene en annen kirke, eller at jeg allerede har gjort det? Langt ifra! Jeg kaller himmel og jord, Gud, mennesker og engler til vitner på at jeg aldri har forkynt noe annet enn ren evangelisk lutherdom. Og bare *derfor* og i *den grad* jeg har fått lov til det her (i kapellet), har jeg preket her. Slik vil jeg også preke hvor som helst jeg får lov. Læren står over alle skranker: Den er *den samme* hvor jeg enn forkynner den.

Men at jeg tjener metodismen, kan umulig sies å være sant hvis man med metodismen mener den «wesleyanske». Men mener du med metodisme det samme som for eksempel P. sikkert mente da han i konsistoriets protokoll (se *Bien* nr. 51) skriver at «Scott har spredt metodisme ikke bare i hovedstaden, men også ute i landet» – det vil si leseriet, pietismen, religiøs metodisme i videre forstand –, da innrømmer jeg at jeg vil fremme metodismen. At P. må ha ment dette, er klart, for den wesleyanske metodismen har ikke vunnet et eneste medlem i Sverige gjennom Scott. Kan noen vise fram en eneste som har gått over til metodismen og fra den svensk-lutherske kirke over i Scotts menighet, så la ham tre fram! Scott forplikter seg til å ta imot 120 piskeslag for hver eneste en.

Nei, se hva Anjou sier i *Freja*: «Leseriet er den svenske kirkes metodisme» (s. 27); og erkebiskop Wallin kalte i sin levetid metodistene «verdenslesere». Det er den samme saken som i mange land og tider har vært verdens anstøtsstein under ulike navn: Guds ord og vilje anvendt på alle forhold i hverdagslivet. Derfor kan ingen kirkeformer eller bekjennelser avgrense denne saken, den religiøse metodismen; den finnes i alle kirker som har Bibelen til grunnlag og rettesnor for læren.

Er jeg nå et levende lem av denne allmenne, ene kirke, og elsker jeg derfor Kristus høyest – høyere enn det som særpreger meg og min kirke i læren –, da elsker jeg også det levende lemmet av en annen kirke mer enn det døde lemmet av min egen. Wieselgren skrev: «Man er jo heller i slekt og forent med hederlige folk fra et annet rike enn med uhederlige i sitt eget – for eksempel heller med Howard i England enn med Lasse-Maja i Sverige, heller med Baird i Amerika enn med de Ron i Dalarna i Sverige.» På samme måte sier jeg: Elsker jeg Kristus høyest, så ser jeg at han kan ha levende lemmer også i de kirkene som misforstår visse lærepunkter, så sant de forkynner Kristus, omvendelse, tro og helliggjørelse. Disiplene var jo hans «brødre» og «venner» også på den tiden da de hang fast i grovere villfarelser enn noen kalvinistisk, metodistisk eller herrnhutisk villfarelse: 1) at Kristus skulle opprette et jordisk rike, 2) at hans frelse bare skulle tilfalle jødene, og 3) at hedningene, om også de skulle få del i den, måtte ta imot omskjærelsen. Se, nettopp på den tiden, mens de ennå nærte så alvorlige villfarelser, kalte Kristus dem «brødre». Innser jeg dette og akter Kristus høyere enn alle forskjeller, da elsker jeg en troende, levende kalvinist, metodist og

så videre mer enn en vantro, død lutheraner. Eller hva? *Sat sapienti* – den kloke forstår. … (*Howard: en fremragende menneskevenn.*)
Men spørsmålet ditt om meg er ennå ikke besvart. Det har to deler: 1) hvorfor jeg preker i kapellet, og 2) hvorfor jeg ikke gjør meg ferdig ved universitetet og blir prest. Å slutte å preke i kapellet kan jeg nok (og hvorfor jeg har gjort det til nå, har jeg allerede sagt). Men å gå gjennom universitetets forgård inn i den svenske kirkes helligdom – det tror jeg ikke er eller blir min vei. Om min elskede, dypt elskede morskirke vil ha min tjeneste, vil jeg tjene den av all kraft, selv om det ikke kan skje fra prestens bekvemme plass; jeg vet at det kan skje likevel. Grunnene til at jeg ikke blir prest, er for vidløftige til at jeg kan gå inn på dem nå.
Gud være lovet, Kristus sørger for sin kirke uten meg. Og vil han bruke mitt usle kar, så kan han det uten at jeg går utenfor mitt kall. En «*interveniens tertius*», en tredjemann som blander seg inn (språket hans røper ham), har gitt meg det glatte lag i *Freja* for prekenene mine i kapellet. Han har kalt meg frafallen og sagt at jeg har preket uten kall, og mer til.
Nettopp det siste ville ha vært altfor tungt for samvittigheten min om jeg ikke både av Skriften og av fornuften hadde sett at Luther har rett i sin lære om det trefoldige kall. Der sier han at når en bonde sier til en annen: «Kom og undervis meg i Ordet», er det et like guddommelig og like menneskelig kall som når et konsistorium kaller – forskjellen er *bare* at det første kallet gjelder for det enkelte tilfellet og huset. Denne læren til Luther har jeg i alle fall ikke brutt. I alle de åtte–ni årene jeg har preket i hus og kirker, har jeg ikke én eneste gang gått ukalt og uoppfordret; tvert imot har jeg kanskje vært samvittighetsfull i dette til det smålige. Jeg kunne nok svare T–m, om jeg trodde det var bryet verdt.
Antimetodistene, den lutherske kirkes forsvarere, gikk nesten for langt sist palmesøndag. Du har lest om det stygge pøbelbråket i kapellet. Det var den lutherske kirkes forsvarere.

Uttrykket «prestens bekvemme vei» tok den samme vennen opp i et senere brev og bad om en forklaring. Rosenius svarte 24. august samme år, og i svaret ser vi hvilke tanker han hadde om prestekallet – hvor ansvarsfullt og viktig han mente det var:

Av hvilken grunn har jeg kalt prestens vei lett og makelig? Å, kjære bror, om jeg har uttrykt meg slik, kan jeg ikke ha ment annet enn

at den vanligvis er slik for de vanlige prestene i vårt land og under våre forhold. Ser jeg på presten slik Kristus ville ha ham, og slik den tro forvalteren er, så finnes det knapt noen vei under solen som er tyngre og mer betenkelig. Men de vanlige prestene ser bare på de menneskelige kravene – ritualets og de foresattes –, og den veien de da ser for seg og legger til rette for seg selv, er vel, mildt sagt, makelig. Ordspråket sier: «Duger ikke karen til noe, så gjør ham til prest.»

Men å, en rett prest og hans tunge vei er et emne som rører opp det dypeste i hjertet mitt. Jeg taler ikke gjerne i poesi og følelsesspråk, men skulle jeg uttrykke hva jeg føler når jeg tenker på en samvittighetsfull og tro prest, ble det bare følelser: En tro prest må være et under – en martyr. Han har tilhørernes skyldregister og dødsdommer for øynene; han føler hvor tungt det veier om de går fortapt eller blir frelst, han føler hva han selv burde gjøre for dem, han føler sin egen svakhet og hvor mektige hindringene og fiendene er – å, hvordan ser han da ut, den stakkars mannen! Når andre ler og leker, må han engste seg og sørge aller dypest.

Men jeg går ikke inn på å beskrive dette feltet; det er en jammerdal. For å tie om alt annet, som hele bøker har skildret – slik som «En prest i sin prydelse», «Levi sønners renselse» og flere –, vil jeg her bare si: Hvor vanskelig er det, med våre presters drakt og anseelse, å være en sann etterfølger av ham som var «den aller mest *foraktede* og *ringeaktede*, full av pine og sykdom» (Jes 53,3)! Jeg mener: hvor vanskelig det er for herrene med presteanseelse og prestedrakt å nedlate seg til det arbeidet som alle mennesker skammer seg over. Jeg tenker ikke på tjenesten ved alteret og på prekestolen, men på det Paulus kaller å være «rede i tide og utide» og å «overbevise, irettesette og trøste med all tålmodighet og lære» (2 Tim 4,2). Det skal ikke skje med kunstferdige ord og prøver på åndrikhet, med klokskap, lærdom og veltalenhet, men i den ekte kristendommens enfold: å grunne sammen med folket over sjelens tilstand – ikke andres, men deres egen – og så videre.

Se, dette arbeidet, som vanligvis bare blir tilskrevet *svake* folk, passer ikke godt sammen med herredrakt og anseelse. For ikke å nevne mange andre vanskeligheter; dem oppdager man nok når man stiller seg Kristi og apostlenes virksomhet levende for øye … Tvert imot mener jeg at det er en stor, stor og vanlig fristelse – særlig for en prest, med hans anseelse og avhengighet av embetsbrødrene

– å skamme seg over å stå i et vennskapelig forhold, ja, i inderlig fellesskap, med åndelig sinnede venner, som vanligvis lukter altfor ille for store og fine folk. Men *uten denne forbindelsen med trosbrødrene, de virkelig åndelige i landet, kan ingen lett bevare nådelivet*. Dette utsagnet ville tåle en lang preken med utlegning og anvendelse. Nok om det.

Den samme vennen hadde også spurt *om* og *hvordan* Rosenius skrev ut prekenene sine på forhånd. På dette svarte han omtrent samtidig:

Det siste året har jeg som regel preket fritt etter et kort utkast. Men om jeg skriver manuskript, hvordan skriver jeg da? Jo, dårlig. Og hvordan man skriver *dårlig*, trenger jeg ikke fortelle. Like dårlig taler jeg, for det blir tørt hverdagsspråk. Men å, du kommer til å ta anstøt av det jeg sier nå – tilgi meg, men jeg kan ikke si annet enn sannheten: Ser du, om jeg preker med virkning, så ligger det ikke i talen min, men i hva slags ting jeg forkynner. Noe *griper* og rører på en virksom måte, annet bare på en sanselig og flyktig måte.

Jeg legger vanligvis vinn på to ting – etter at jeg først har bedt Gud om hjelp, oftest med frykt, av og til med frimodighet. For det første å drive teksten hjem: la den tale, snu og vende på den slik at den blir helt klar fra alle sider; da preker den selv aller kraftigst, i flere år. For som du selv vet, blir ingenting av alt vi har hørt og lest, sittende igjen slik som bibelordet. For det andre: Siden man likevel for det meste må drive fram et bestemt emne, og teksten kan gi anledning til flere, velger jeg ikke det mest uvanlige for å overraske med uhørte ting, men det mest nødvendige og mest praktiske. Disse mest praktiske og nødvendige tingene hører vanligvis til første og andre part i katekismen: ett eller flere av Guds bud, eller noe om Kristus, Frelseren, troen, nåden og så videre. Dette er gamle, vanlige ting, men de virker aller dypest når vi holder fast på at de ikke bare skal være kjent, men gjøres og troes. Nok om det …

Vil du være en forvalter i Guds rike, får du for din egen del en hard kamp mot en slags nysgjerrighet og lærelyst som vil se alle og kjenne alles tanker og ha mange menneskers bilder i hjertet. Å, jeg lurer på om du vil gi meg rett i dette. Men kanskje har du lest et brev fra Luther til en prest, der han blant annet sier: «Vokt deg for å bli splittet av mange skrifter. Velg deg ut ett, to eller tre av de beste og gjør deg godt kjent med dem, så du liksom suger deres ånd inn i deg.

> Ellers blir du ved å lese mange så splittet, lettsindig og flyktig at du ikke er hjemme noe sted.»
> Jeg vil legge til at dette nok gjelder mer for vanlige, ulærde folk. Men det er viktig også for prester: For det første at han har noe i hjertet – et sant, levende nådeverk i hjertet –, så han bedre kan skille mellom godt og ondt. Dernest at han som regel holder seg til de beste skriftene som sitt viktigste studium – selv om han i bibelforklaringen må rådføre seg med mange om visse vanskelige steder; og de beste kan ikke være mange. Dette gjelder *om* han vil være en tro forvalter i Guds rike, for da må hjertet hans (ikke bare hodet) være fylt av Åndens – den sanne Guds Ånds – elementer. Vil du derimot bare være «en lærd», en *magister philosophiae*, da skal og må du kaste deg over *alt* som finnes. Ditt eget hjertes erfaring vil gi meg rett her, selv om din lærdomshungrige fornuft protesterer …
> Det gledet meg å se av sitatet fra Luthers utleggelse av Galaterbrevet at du leser den og disse lutherske skriftene. Da har du ved siden av Bibelen det som kan fås av *nådemidler* selve nåden er likevel en annen sak … Gud hjelpe deg, for din egen og dine tilhøreres sjelers skyld!

Den samme vennen hadde også spurt om ikke iveren for edruelighetssaken – et av tidens mest brennende spørsmål – kunne bli til hinder for den enda viktigere forkynnelsen om omvendelse og tro. Til det svarte Rosenius:

> Av egen, følbar erfaring forstår jeg så godt din viktigste betenkelighet: at iveren for edruelighetssaken skal lede oppmerksomheten bort fra det ene nødvendige, slik at noen innbiller seg at de er rettferdige og lykkelige bare fordi de er blitt edru. Å ja, det sier både sunn – virkelig sunn – fornuft, kristelig lys og mange eksempler. Men like sunn fornuft, like stort lys og enda *flere* eksempler sier likevel at selv om det av og til går slik, så skjer det 1) ikke alltid og 2) ikke nødvendigvis. Det vil si: De edruelighetsfolkene som gjør edrueligheten til en hvileseng for sin falske trygghet og egenrettferdighet – ville de ha blitt kristne om de *ikke* var blitt edruelighetsvenner? Hva mener du? Er ikke den åkeren som er befridd fra Belials væske, vel så god for den gode sæden til Guds rike som den åkeren som *står under vann* i denne væsken?
> Og videre: Om visse predikanter skulle bli så praktisk opptatt av edrueligheten at de forsømmer forkynnelsen om gjenfødelsen –

hvor mye godt gjør de da om de slutter med edruelighetsprekenene? Jeg tror at de som er svært ivrige edruelighetspredikanter, ikke har særlig hell med seg i den større forkynnelsen. Jeg tror i hvert fall ikke at jeg blir noen edruelighetsapostel, selv om jeg kan gi en liten hjelp i saken, liksom på siden av mitt egentlige felt. Men jeg ønsker velsignelse også i dette forberedende arbeidet for dem som kan forkynne edruelighet på en god måte. Jeg tror også at om *én* god prest skulle la noe viktigere bli forsømt for edruelighetsprekenenes skyld, så vil *mange* andre tvert imot bli mer praktiske prester i alt, etter at de har lært en praktisk måte å preke på gjennom edruelighetsprekenen.

Gud gi oss nåde til med alvor og enfold å bli ved det gamle, gode Guds ord, det faste, som gir liv og fred! Jeg håper at du snart skal få fotfeste der og finne en Guds ro. Smak på de gamle mer enn på de nye, kjære bror – Luther nærmest etter Bibelen.

Høsten 1842 (26. september) skrev Rosenius igjen til Scott om arbeidet sitt og om en viss uvisshet som hadde oppstått omkring det. Først gav han likevel uttrykk for sin glede over meldingen om at Scott etter hjemkomsten til England var blitt utnevnt til superintendent:

Det viktigste jeg føler at jeg vil ønske og si i den anledning, er dette: Så mye som du her trengte nåde til tålmodighet, trøst og frimodighet, like mye trenger du nå nåde til ydmykhet. For jo fastere du holder deg til ydmykheten, desto mer nåde og gaver og velsignelse skal Gud gi; de ydmyke gir han nåde. Men i samme stund som tjeneren blir betydningsfull i egne øyne og gir rom for dette selvbehaget, vil Herren trekke tilbake sine gaver og sin velsignelse; ja, Gud står de stolte imot – forferdelig: *står imot*. Derfor gleder jeg meg i håpet om at vi skal få fryde oss over nye beviser på nåde hos superintendenten i Gravesend, som ble tuktet i Sverige og øvd i denne ydmykelsens skole.

Antakelig er det mitt anlegg for stolthet og hovmod som gjør at Gud har ført meg inn på og holder meg på denne underlige veien, der jeg skal være og hete *ingenting*! «Hva er Rosenius?» spør noen. «Ingenting», lyder svaret. Men jeg er glad for heller å bli holdt nede i ydmykhet med Guds nåde og velbehag ved å være «ingenting» enn å miste Guds nåde og ydmykheten ved å være noe. Gud vil nok også holde meg nede ved sin Ånd om jeg blir noe. Imens har han æret meg

> med sin nåde, så jeg får være hans barn og Kristi tjener; det kjenner jeg daglig …
>
> Det jeg nå egentlig stoler på når det gjelder framtiden og mitt utkomme, er han som er alles Far i himmelen, alles Herre, Kristus, i går og i dag den samme, og til evig tid. Jeg vet ikke om jeg skal tilskrive Guds nåde i meg, troen og tilliten, eller en sorgløs og flegmatisk natur at jeg aldri kan bekymre meg mye for framtiden. Jeg har også sett hvor underlig Gud har sørget for meg. Nå har jeg så mye arbeid som jeg greier, og det er det viktigste arbeidet, og etter min indre lyst og mitt kall.
>
> Men når det gjelder dette arbeidet mitt, er jeg svært usikker i min dom; andre, som kjenner det best, får bedømme det. Av og til synes jeg at jeg ikke duger til noe. Jeg holder riktignok alltid på med noe, enten med bladene eller med mennesker, og har nesten aldri en ledig stund – noe jeg ser at andre har i overflod. Men når jeg vil bedømme hva jeg utretter, blir jeg noen ganger nedslått, andre ganger tvert imot forundret. Jeg ser tydelig at ingen prest, i Stockholm i hvert fall, har så mye sjelesorg som jeg stakkar – for hvilken prest har vel det?
>
> En ting som likevel på en underlig måte hindrer meg i visse foretak, er at jeg ikke – i hvert fall ikke for min egen indre bevissthet – har noe kall å vise til, noe ytre, ordinært kall (som bymisjonær eller noe lignende). Så dypt har Luthers advarsler mot å «gå ut ukalt» festet seg i meg. Jeg tror likevel at den øverste sjelebiskop sørger for dette også. Imens må jeg undre meg over den nåden Gud viser dette arbeidet jeg nå har; jeg kan ikke merke annet enn at forsamlingen av troende heller vokser enn minker. Vi samles alle dager og i alle deler av byen, og alltid ser jeg nye mennesker. Mange besøker meg også.

Denne stadige varsomheten med aldri å «gå ut ukalt» – aldri å gjøre noe han ikke hadde fått særskilt oppfordring og kall til – var et ganske merkelig trekk hos Rosenius. Det holdt seg også de siste årene han levde. Da var han blitt grå i Åndens og erfaringens skole og hadde hatt utallige beviser på at Gud hadde kalt og ledet ham på den veien han hadde gått gjennom livet; likevel åpnet han ikke én gang den hellige bok for å tale over den uten særskilt oppfordring – heller ikke i hjemmene til sine aller nærmeste venner.

I de første årene ble han, som vi har sett, av og til anfektet av tvil om han hadde kall til virksomheten i Stockholm. Til hjelp mot disse

betenkelighetene kom det nå at han omkring denne tiden gjennom Scott fikk i oppdrag av et amerikansk misjonsselskap, *The American and Christian Foreign Union*, å virke som dets misjonær i Sverige mot et årlig honorar. Dette honoraret mottok Rosenius så lenge dr. Baird levde; han var selskapets sekretær og personlig hengiven til Rosenius. Ved Bairds død opphørte det.

For å vise Rosenius' stilling til dette selskapet må vi legge til følgende: Foruten arbeidet i Amerika og annet virker selskapet i mange deler av det europeiske fastlandet. I de protestantiske landene der det har arbeidere, har det satt seg som oppgave ikke å virke for noen bestemt bekjennelse, men å vekke medlemmene innenfor hvert kirkesamfunn til mer iver og liv.

Som svar på Scotts forslag og tilbudet fra det amerikanske selskapet skrev Rosenius i et brev av 1. desember 1842:

> Takk for brevet, dyrebare venn! … Du sa noe i det som gledet meg så mye at jeg straks fikk lyst til å skrive og si amen til det. Det løste nemlig en knute om mitt kall som har plaget meg unødig. Du sa: «Inntil videre må det være nok for deg at Gud vet, American Union vet, Baird vet, og du og jeg vet at saken finnes.» Da må jeg synge: «Stille vil jeg akte kallet!» Jeg ser nå hvor unødige betenkelighetene mine var, og har det godt. Jeg ser også av Guds velsignelse at han ikke er misfornøyd med saken.
>
> Men vær viss på at prestene våre her ikke ser med blide øyne på den. Noen tordner mot den fra prekestolen. Andre har meldt den til overstattholderen, som også har gitt politimesteren beskjed om den. Det fortalte politimesteren selv da han prøvde å få patron Owen til å røpe hvor vi holdt til med våre «prekener i husene». Owen, som verken kunne eller ville oppgi disse stedene – de er forskjellige fra dag til dag –, sa at det ikke var verdt for politiet å befatte seg med *disse* folkene så lenge de hadde så mange *skurker* å jage etter. De som samles for å lese Guds ord, forstyrrer ikke samfunnsordenen, og så videre.
>
> Disse tre siste ukene har vi for øvrig vært forberedt på å få besøk av en politibetjent en kveld; men jeg vet ikke om det er bønnen eller noe annet som så langt har holdt dem tilbake. Keyser tror også at de nok vil nøle før de tar et slikt skritt. Imens prøver vi å være så forsiktige som mulig og å være «kloke som slanger og enfoldige som duer» (Matt 10,16).

Flokken av dem som får liv ved Ordet, vokser imens. Og si meg, hva skal enden bli på alt dette? Når de får litt forstand og åndelig smak, mister de all lyst til å høre våre vanlige prester. Hva blir enden? Jo, «er Gud for oss, hvem er da imot oss?» (Rom 8,31). Å, jeg blir av og til som et skjelvende løv når jeg tenker på framtidige stridigheter; men Herren trøster og styrker meg igjen.

Nå er det likevel en tid som lover godt. Den «sterke lyden» som du i talen din om «Sveriges religiøse tilstand» nevnte som den første frukten av at menneskesønnen profeterte (Esek 37,7), høres fra alle kanter. I sommer, på reisen nordover, besøkte jeg også et sogn som heter Lövånger, der det har vært en større vekkelse, og der presten selv sammen med andre var anklaget for å ha holdt og vært til stede på oppbyggelsesmøter. Fra denne prestebroren har jeg nylig fått et brev som viser at et stort Herrens verk går fram der. Saken deres ligger nå hos kongen, men imens holder de kraftig fram, blir flere og blir sterkere, og mange harde fiender faller til og blir som lam.

Slik begynner markene nå å grønnes her og der. Kanskje en sommer nærmer seg? Velsignelsens Far gi oss regn som gir vekst, og storm eller sol, alt etter hans visdom! (*I et senere brev til Scott, i juni 1843, skrev han videre om dette: «Jeg kan aldri takke Gud nok for at han har ført meg på den veien og til den plassen jeg nå har. Og når jeg i tillegg har et ytre, et middelbart kall til denne virksomheten, kan jeg aldri ha det bedre. Dette kallet, som jeg bare støtter meg på i mitt eget indre, har nå begynt å bli meg svært dyrebart. Det har blant annet hatt den gode virkningen at når det av og til – antakelig på grunn av en anfektelse og motstand fra djevelen – har vært tungt og motbydelig for meg å gå til møtene, dels ved tanken ‹Du har jo ingenting å si der›, dels av skjelving for ytre vold, da har kallet straks styrket meg, og jeg har tenkt: ‹Du, nettopp du, er kalt til dette. Du må overlate til Gud hva du skal få å si, og hva fiendene skal gjøre. Du har likevel et kall og må gå.› Og se, jeg har aldri fått så mye å si som de kveldene da jeg tydelig har fått erfare at det var Guds verk og ikke mitt.»*)

Pietisten kommer i dag ut med sitt siste nummer for i år. Gud være lovet for det gode han har gjort mot oss dette året! Mange prester har skrevet til meg den siste måneden om *Pietisten* og ønsket at den skal fortsette. Takk av hjertet, elskede bror, du som er opphavet til dette bladet; takk for mange bidrag til det! Men nå må jeg rive meg løs fra deg. Herren Gud velsigne deg, ditt hus og ditt arbeid! (*Disse*

bidragene var av mer tilfeldig art og ble utelatt, sammen med annet, da de første årgangene ble trykt på nytt.)

Før han reiste til England, hadde pastor Scott levert en klage til overstattholderembetet etter hendelsene 20. mars. Klagen hadde nå endelig endt med avgjørelsen at Scott ikke lenger skulle få lov til å vende tilbake til Sverige. Kongen stadfestet denne dommen i begynnelsen av året etter. Utfallet gikk Rosenius dypt til hjertet; som vi har sett av brevene hans til Scott, ville han helst ha arbeidet ved siden av denne prøvde mannen. Men Herren hadde bestemt det annerledes.

Om Rosenius' virksomhet på denne tiden og om hvordan saken utviklet seg videre, får vi et tydelig bilde gjennom dette utdraget av et brev til Scott av 25. april 1843:

> … Unnskyld at jeg har latt det gå så lang tid; jeg har mer eller mindre vært tvunget til det av min stadige travelhet. Den kommer av arbeidet med to blader, husprekener hver dag, samtaler med bekymrede sjeler og brevveksling med prester, som nå for en stor del har flyttet den korrespondansen de hadde med deg, over på meg stakkar.
>
> Politiet har ennå ikke rørt oss. Det du sier om dette, er nettopp det jeg også har tenkt: De vil unngå et oppgjør, så spørsmålet om en svensk manns religionsfrihet ikke blir avgjort rettslig. De vet nok hvor vi holder til. Jeg har også vært virkelig glad og takknemlig mot Gud for en nåde: Den hellige ild både brenner og gir liv til sjeler omkring oss, så mange av de kjære vennene er flittige i arbeidet for å opplyse sine medmennesker; likevel har en visdommens og forstandens ånd alltid hvilt over det de gjør – ja, en slangens klokskap ved siden av duens enfold, så de som vil klandre, ikke har fått noe å gripe fatt i. Det kan godt hende at det dermed blander seg inn vel mye forsiktighet, kanskje feighet.
>
> Det jeg også har funnet sant og treffende sagt, er at «Sverige er vakt», som du sier. Turtelduen lar seg høre fra alle kanter. Jeg har bare ikke villet fortelle om private forsamlinger i *Pietisten*, for jeg vet hvordan det ville bli gjenstand for snoking og sammenligninger når det kommer til det stedet som er beskrevet. Men i nord og sør går Herrens verk merkbart fram og slår rot. Det har også vært til stor oppmuntring for meg å merke hvordan *Pietisten* har fått være et ringe middel til det.
>
> For noen dager siden fikk jeg for eksempel et brev fra prost E., som blant annet sier: «Jeg kan ikke med ord uttrykke den velsignelsen i

menigheten som dette året har gledet hjertet mitt og gjort meg selv liksom ny og frisk. I flere år har jeg ikke holdt ut mer enn fjorten dager med husforhør; jeg har verken hatt lyst eller evne til det. Nå derimot har jeg vært ute i menigheten min i fire uker og gitt liv og fått liv av vekkelsene som fortsetter der. Jeg kan ikke skjule for deg, kjære bror, at det jeg har sett som et middel til dette, og som har gitt meg selv lyst og kraft til denne virksomheten, har vært din *Pietist*. Den har jeg lest og lest om igjen for folket.» Litt senere i samme brev heter det: «Så må jeg nå bekjenne, kjære bror, at tross alle de betenkelighetene jeg har nært og uttalt om din egen, uvanlige vei, har jeg nå begynt å se at du står nettopp på rett plass», og så videre. Det er egentlig lite passende å skrive av dette, siden det inneholder selvros; men jeg mente nettopp at *du*, bror Scott, var den som burde få det. For er det noe menneske som i Guds hånd har vært et middel til denne velsignelsen, så er det jo du, som den egentlige opphavsmannen både til *Pietisten* og til den plassen og virksomheten jeg nå har. Det sier både venner og fiender.

Nå skal jeg skynde meg over til arbeidet mitt i Stockholm. Først om prekenene mine i husene: De holdes dels på faste steder, dager og timer, dels ikke. Jeg har nemlig nå satt av to dager i uken til slik ikke-fastlagt virksomhet, som besøk og samtale om det ene nødvendige hos syke og andre som ikke vil eller kan gå på møtene. Ja, i et par måneder har jeg nå hatt noen konfirmanter på en av de to frie dagene.

På de fem andre dagene i uken fordeler tilhørerne mine seg hovedsakelig på tre forsamlinger. 1) Den på Norrmalm (mandager, torsdager og lørdager). 2) Den på Söder (onsdager), som samler alle på Söder som etter hvert har blitt dratt til oss, sammen med noen fra selve byen; også det er en stor forsamling. 3) Søndagsforsamlingen, som består av folk fra alle kanter av byen som ikke har anledning til å komme ut på arbeidsdagene. Også den er stor og svært blandet, fra de fineste til jenter fra Dalarna, men består mest av tjenestefolk. Overalt er trengselen omtrent like stor, selv om vi alle steder har to og vanligvis tre rom åpne for oss. Jeg har også begynt å holde misjonsbønnemøter hos meg på den vanlige dagen; kollekten har da som oftest blitt større enn i Enkehuskirken, der det eneste offentlige misjonsbønnemøtet nå holdes.

Det andre jeg regner til arbeidet mitt for Stockholm, er at jeg har prøvd å vekke og oppmuntre de benådede og opplyste til å arbeide

> i kjærlighet for sine medmenneskers sjeler. Det har jeg gjort ved 1) å tale om det så ofte som mulig, 2) av og til å ta med meg vennene, helst de yngre, til syke- og fattighus, og 3) særlig ved at jeg nå, med penger som vennene har skutt sammen, har opprettet et lite utlånsbibliotek. Det består av et ganske stort antall eksemplarer av noen få gode, ja, de aller beste vekkende og veiledende bøkene, slik som den fortreffelige «Veiviser til det evige liv», «Om Kristi dyrebare forløsningsverk» (av Luther), «Kall til de uomvendte» (av Baxter), «Den sanne kristendoms begynnelse og vekst» (av Doddridge), «Nådens orden» og flere. Av disse utlånsbøkene er allerede 109 ute og gjør Guds verk, foruten de vanlige mindre skriftene som blir gitt bort eller lånt ut og byttet.
>
> Et slikt utlånsbibliotek ser jeg som et velsignet middel i Guds og hans venners hånd: dels til å vekke, dels til å *prege* sjelene dypere enn de små skriftene gjør, og til å *venne* og *grunnfeste* dem i selv å holde det åndelige livet ved like. Jeg har også allerede hatt den gleden å se tydelige frukter av det. Vi har også satt i gang små søndagsskoler, der åtte, ti, femten større og mindre barn blir undervist i Guds ord. Disse skolene er ennå bare unge spirer til flere og større.

Slik virket han ikke bare ved skriftene og forkynnelsen sin, men i ganske stor grad også ved sitt eksempel. Ikke så få er blitt vakt nettopp ved det, drevet framover og styrket til selv å ta del i arbeidet for Guds rike.

Ser vi på tilstanden i vårt land før 1840, da han begynte arbeidet i hovedstaden, kan vi i sannhet si at han har vært en banebryter for lekmannsvirksomheten. Den har vist seg å ha uoverskuelig betydning i våre dager, og det har behaget Herren å bruke den som et av de viktigste midlene til den åndelige fornyelsen som den svenske kirke har fått oppleve de siste tiårene.

I et senere brev til Scott, av 8. januar 1844, skriver han igjen:

> Vi samles, vi leser, vi ber, vi samtaler og synger, og Herren er nær. Hans nærvær erfarer vi ikke bare av løftet hans, men også av det han virker blant oss. Uten ham kunne vi ingenting gjøre. Jeg blir ofte ydmyket når jeg ser hvordan han selv vil være blant oss: Han lar redskapet være så svakt og udugelig, men virker likevel gjennom det, for at den store kraften skal være av Gud og ikke av oss. Ofte, når jeg har syntes at jeg var helt død og uskikket, har jeg fått erfare at en sjel samtidig har fått liv av det ordet jeg forkynte.

> Jeg ser også hvor underfullt nådig og vist Gud har ordnet sitt åndelige legeme i Stockholm. Blant prestene her er det noen tuktemestere som bare river og driver og tvinger tilhørerne sine, til de, utmattet og fortvilet, må se seg om etter noe annet. Hagar, som føder til trelldom, har aldri fred med barna sine; der hersker en kaldklok, hard og slavisk ånd så lenge de ikke er blitt smeltet av evangeliets varme. I årets løp er disse prestenes disipler ofte kommet til oss og er blitt vunnet for liv, fred og virkelig helliggjørelse ved evangeliet. Dette er *én* ting jeg ser. Nå tror jeg også at det heller er mitt kall å tale til slike enn til selve verden, den rå, ubrutte mengden. «Til én blir det gitt visdoms tale», til en annen noe annet.
>
> Men det er merkelig, og et godt tegn på den rette, levende ånd, at hele vår lille flokk er et åndelig presteskap som virker og samler med Jesus, så menigheten vokser og bygges opp av seg selv. Jeg regner det også for en særlig nåde at vi (både du og jeg) så alvorlig har krevd denne virksomheten av andre – ikke bare unnlatt å forby den, slik schartauanerne gjør, men krevd den. Å, den er jo helt nødvendig for at menigheten skal vokse og bestå.

Forsommeren 1843 reiste Rosenius over til Finland. Oppfordringen kom fra en finsk prest, Stenbäck (tidligere utgiver av *Evangeliskt Veckoblad*), som inderlig ønsket at Rosenius skulle være til stede ved et bryllup som var fastsatt til 3. juli. Der skulle en stor mengde prester av de finske pietistene – tjuetre i tallet – samles.

Rosenius tok imot innbydelsen; grunnen ser ut til å ha vært et ønske om å møte troende brødre i dette nabolandet vårt. Lite ante han hva han skulle få se og erfare under besøket. På denne tiden synes han å ha vært helt ukjent med at de finske pietistene avvek både i lære og liv.

Erfaringene fra reisen har han skildret i et brev av 2. februar 1844 til en bror i Sør-Sverige. Vi tar bare med det viktigste av det han skriver om selve avvikene. Først gir han en livlig skildring av flere hendelser i de dagene han var der – de viste tydelig hvor fritt, egenrådig og grovt verdslig disse finske pietistene levde. Så skriver han videre:

> Hittil har jeg bare snakket om småting, som jeg nå og da omtaler med et smil. Men de viktige og alvorlige forskjellene mellom oss, som siden fikk meg til å sukke, gjaldt selve livsspørsmålene. Her kan jeg ikke fortelle alt jeg fikk erfare, men summen av det var dette: Hovedpersonen for disse finske pietistene er en gammel bonde fra

Savolaks som heter «Paavo». Han var lærernes lærer. Det han sa, var talt fra himmelen, ja, mye viktigere enn Bibelens ord.
Summen av læren hans var: 1) Mennesket har nåde hos Gud bare den stunden det «kjemper ved nådestolen». 2) Å leve, tale og oppføre seg noe annerledes enn verden var alltid hyklernes kjennetegn. I livet skulle man være *fri* – men det betydde ikke bare ukunstlet, naturlig eller kristelig fri fra fanatisk tvang, men en frihet slik jeg allerede har skildret: til å banne, bråke, skryte, drikke og så videre. Med andre ord: I samvittigheten skulle man ikke være fri, men bundet like til helvete så lenge man ikke kjempet i bønnen og angeren; men i livet, for kjødet, flagrende fri.
At det virkelig var slik, vil jeg underbygge med noen fakta. Dagen etter at bryllupet var over, mente jeg at sinnene var mer mottakelige for alvorlige ting, og jeg hadde en lang, grundig strid med St. om disse hovedpunktene. Da han, liksom trett av striden, kastet seg på en seng, sa jeg: «Siden vi nå er på tomannshånd og taler fortrolig: Si meg hvordan du selv har det! Tror du virkelig at du er et benådet Guds barn i denne stund?» Han så forundret på meg fordi jeg kunne spørre om noe slikt. «Nei,» svarte han, «jeg måtte vel vite at jeg nå er fordømt.» – «Fordømt? Hva sier du?» svarte jeg. «Ja,» fortsatte han, «om jeg døde nå, ville jeg fare til helvete.»
Jeg ble forbløffet og spurte: «Hvordan kan du da være så frimodig? Jeg ville ikke kunne si et ord til deg hvis jeg hadde det slik. Jeg har ofte, bare av frykt for at det ikke stod bra til med meg, blitt ute av stand til å arbeide og blitt sengeliggende – og har likevel aldri kunnet føle og angre synden slik jeg ville.» «Men,» spurte jeg videre, «er du da ennå ikke kommet til tro?» Da ble han enda mer forundret. Jeg hadde skjønt at han trodde i visse stunder, og spurte når han sist trodde; og han gikk så langt i velvillig og oppriktig fortrolighet at han svarte: «I går kveld, etter at jeg var blitt alene. Nå taler jeg jo med deg og ligger ikke ved Jesu fotskammel», og så videre.
Du vil knapt tro at slike ord er riktig gjengitt. Jeg kan knapt tro det selv – og likevel er ikke ett eneste ord oppdiktet. Av dette forstod jeg at disse ikke trodde på noen *nådestand*. Den egenrettferdighetens kreft som de ved sitt frie, uåndelige liv hadde villet drive ut av det ytre, hadde slått seg innover – inn på de indre deler, inn på selve hjertet. Hjertets beklemmelse og bøyning for Gud i bønnen var nå for disse det samme som hendenes gjerninger for de vanlige fariseerne. Slik er de «listige angrep» fra *ham* som kalles «en basilisk»,

> «den raske slangen og den buktende slangen». Kort sagt: De viktigste stykkene i Kristi og apostlenes lære – troen, troens frukter, den evige rettferdighet i Kristus som dekker over alt, *hele* menneskets forvandling (også det ytre) – alt ble her fornektet, ikke bare i livet, men i selve læren, fordi det behaget Paavo.
>
> Det jeg mest prøvde å holde fram, var først generelt det Luther sier, særlig i epistelpostillen, nr. 8, om «Kain-helgenene». Dernest påpekte jeg særskilt at evangeliet åpenbart lærer det stikk motsatte av Paavo: Det krever *samvittighetens frihet*, men *kjødets korsfestelse*. Se Gal 5,1–13. Kristus vant syndenes *forlatelse*, ikke syndenes *tillatelse*. Videre: Det som tjener til å føre fram til omvendelse og anger, er ikke *lovløsheten*, men *loven*. Det står: «Men loven kom til for at fallet skulle bli stort» (Rom 5,20) – merk: «*kom til*», ikke *ble kastet bort*. Og å «gjøre det onde for at det gode kan komme av det» – med vilje å gjøre i dag det man tenker å angre i morgen – det er da grovt nok.
>
> Når det gjaldt troen, mente jeg at den ikke bare bestod i deres kamp ved nådestolen, ikke i at tankene ble vendt og satt i virksomhet, men i hjertets tillit og hvile – og den kan godt bli værende selv om jeg tenker på eller taler om en jordisk sak, eller taler med et menneske. Hva ville ellers vår nådestand være, vår trygghet, vårt gagn av Kristus? Om jeg døde av slag i denne stund, eller om jeg talte med et menneske, så var jeg likevel salig. Troen er i sannhet noe annet enn en gjerning; men den kampen jeg nevnte, er åpenbart en gjerning.
>
> Det var om slike saker striden vår nå stod, til vi skiltes. M., hovedmannen, innrømmet likevel det meste når jeg tok ham til side; men så snart han kom inn i flokken, var han borte igjen. Dessuten var E. og en H–g mer medgjørlige. Men etter det jeg hørte, var B. den reneste av dem; uheldigvis – og kanskje betegnende nok – var han ikke med, etter sigende fordi han ikke hadde anledning. Noen få, tre–fire, kom nesten sky bort til meg og strålte i ansiktet da jeg talte Kristi evangelium – dette etter at de hadde merket hvordan jeg hadde satt meg mot «kjemperne».

Det Rosenius fikk se av den finske pietismen på denne reisen, stod ennå etter tjuefem år levende i minnet hans, og han fortalte gjerne vennene sine om det han hadde opplevd. Vi vet at det var et av de fremste trekkene ved ham – både i den private sjelesorgen og i den offentlige forkynnelsen og skrivingen – at han på den ene siden alltid hadde et liflig, lindrende nådeord til «de elendige», og på den andre

siden angrep og jaget egenrettferdighetens smitte i vår natur, uansett hvilken skikkelse den viste seg i.

Her i Finland hadde han møtt den i en høyst underlig form, hos det partiet som på denne tiden var samlet om den finske bonden og folkelederen Paavo Ruotsalainen. Det er et lærerikt bidrag til kunnskapen om de mange avveiene fra den eneste rette, *smale* vei: uavlatelig å *tro* nåden som en fortapt synder, men å *tro* og *ta imot* denne nåden så virkelig at man blir et nytt menneske. Å, hvor vanskelig er det for det stakkars menneskehjertet, som alltid vil gå «den urette vei», å bli værende på *denne* veien!

Etter hjemkomsten fra Finland reiste Rosenius opp til Norrland, til traktene der han hadde levd i ungdommen, og som alltid var kjære for hjertet hans. Denne gangen skulle han hente sin kjære Agatha derfra som sin hustru og føre henne til sitt eget hjem i Stockholm. Herren hadde nemlig velsignet arbeidet hans også i det timelige – med utgivelsen av de to bladene og annet – så han kunne tenke på å gifte seg.

Like før han reiste fra Stockholm, skrev han til Scott:

> Det gleder meg å se i brevet ditt at du er glad for at jeg skal gifte meg. Ja, jeg vil, som du sier, innrette hjemmet vårt så nøysomt som mulig. Det er en gave fra Gud at Agatha både av natur og ved oppdragelsen utmerker seg nettopp ved enkelhet, nøysomhet og arbeidslyst – så hun passer godt til min naturlige skjødesløshet og likegyldighet for det jordiske.

Vi tar med enda et brev fra denne tiden, der han forteller om erfaringer under selve reisen. Det viser også hvilket fiendskap de som på den tiden stod fram og åpent bekjente sannheten, måtte møte. Brevet er skrevet i Umeå 1. august 1843, dagen før bryllupet hans:

> Jeg har ikke på lenge hatt slike erfaringer som på denne reisen. Jeg fikk virkelig kjenne det David sier: «Alle som ser meg, spotter meg, vrenger munnen og rister på hodet» og så videre (Sal 22,8); ja, i sannhet, jeg var «spottet av mennesker og foraktet av folk». Kapteinen er min bitre fiende og hvisket om meg til alle, ja, til og med for at jeg skulle høre det og bli såret eller egget til å svare. Noen dumdristige prøvde også å tiltale meg. Dem gav jeg korte svar, en gang bare med et blikk, som så ut til å virke ganske avvæpnende. Jeg holdt meg til lesning og samtale med dem som var omgjengelige.

> Men gjett hva som hendte meg i Gävle? Jeg var oppe hos en flokk forsamlede venner om morgenen, og dampskipet, som skulle gå klokken ni, gikk mens byens klokke var fem minutter for sen – og jeg ble stående igjen på stranden. Jeg tok straks hest, kjørte dag og natt og tok igjen dampskipet i Hudiksvall etter fjorten mil over land. Kapteinen så helt skamfull ut. Jeg lar det være uavgjort hva han hadde i sinne; men flokken omgav meg med et sus av bebreidelser og hentydninger om hva jeg hadde gjort i Gävle og mer til – så langt at til og med oppvartersken måtte legge inn et ord. Gud være lovet, jeg led saktmodig, taus og enfoldig, «lik en døv» som «ikke hører», og «lik en stum» som «ikke har gjenmæle i sin munn».
>
> I alle byene gikk jeg i land og ble omgitt av venner, som så fulgte meg ned til stranden og gav kapteinen og flokken ny ved på bålet. Klokken elleve lørdag kveld kom vi til Umeå. Snart så jeg mange glade, gode venner, og snart fikk jeg vite at rentemesterens hest og gutt stod på brygga for å føre brudgommen og sakene hans til bryllupshuset. Å, hvor fullstendig glemte jeg nå alt slitet på reisen og spotten fra dem som foraktet meg! – Slik skal også sjelen en gang, fri fra legemet og fra alt strevet i denne tiden, glemme alle prøvelsene på veien så snart den går inn i himmelens store, salige, evige bryllupshus for å feire Lammets bryllup!

Den 2. august holdt han så bryllup med Agatha Lindberg i foreldrehjemmet hennes ved Umeå. Etter et kort besøk hos moren sin i Burträsk og hos andre nære venner i hjemtraktene vendte han tilbake til Stockholm med sin hustru.

Noen erfaringer fra denne tiden fortalte Rosenius av og til om til nære venner. Det var bitre midler som Herren brukte for å ta bort det som kunne virke skadelig berusende i de nye jordiske forholdene han nå gikk inn i. Han fortalte om dem for å vekke både vennene og seg selv til å prise denne Guds trofasthet og stole på den. Denne trofastheten, som tukter oss *der det trengs*, må jo hver kristen regne som en velsignelse. For å minne om dette tar vi her med et av disse «bitre midlene».

Vi har allerede nevnt at han ved det siste besøket i hjemtraktene, særlig i og omkring Umeå, hadde møtt et og annet tegn på mistro fra noen av sine gamle venner fordi han hadde arbeidet sammen med Scott. En preken han holdt i Umeå over Apg 10, om Peters syn og hva

Herren ville lære også oss med det, hadde gitt denne mistroen ytterligere næring.

Nå var tiden kommet da han skulle få kjenne dette på en enda mer nærgående måte, særlig i Röbäck, som ligger rett overfor Umeå på den andre siden av elven. Der hadde han åndelige barn og mange kjære brødre og søstre i troen, og der hadde han usigelig kjære minner fra de første, livlige ungdomsårene i nådelivet. Nettopp her skulle hjertet hans nå bli såret aller dypest.

Det var ikke nok at han ikke fikk tale på vennenes møter. De behandlet ham dessuten rett og slett som en frafallen, ja, erklærte ham åpent for å være det på samlingene sine, og hadde også prøvd å så mistro til ham hos forloveden hans. Vi forstår lett hvor smertelige erfaringer dette var – for Rosenius! Ennå de siste årene han levde, kunne han av og til bli rørt til tårer når han ble minnet om det og fortalte nære venner hvor følbart denne tuktelsen hadde rammet hjertet hans.

Særlig *én* stund husket han som den bitreste: Kvelden før avreisen fra Umeå fulgte han sin hustru til noen venner som hadde ønsket å ta farvel med henne. Selv fikk han ikke engang komme inn, men måtte se døren bli lukket og vente lenge nok ute i et mørkt kjøkken til hun kom tilbake.

Slik tar Herren seg av sine kjæreste barn (Hebr 12,6); slik sliper han fint det verktøyet han vil utføre de herligste verkene med; slik oppdrar og tukter han særlig dem som skal bære fram evangeliets hemmeligheter og lære å tale til de trette i rett tid. Salige de sjeler som overlater seg helt til Herrens pleie, også den mest følbare, og likevel blir i tro og tillit til ham!

Vi må likevel føye til at denne misforståelsen mellom Rosenius og vennene fra ungdomstiden – som alltid sto hans hjerte nær – ble ryddet av veien noen år senere. Mange av dem erkjente, dels muntlig og dels skriftlig, hva de hadde gjort galt, og ba om forlatelse. Når Rosenius senere besøkte Umeå, pleide han alltid å preke i kirken eller skolehuset, og da var de gamle vennene å finne blant de mange tilhørerne. Skriftene hans er likevel blitt mindre forstått i denne delen av landet.

Tilbake i Stockholm flyttet Rosenius nå inn i sitt eget hjem. Vi lar ham selv fortelle om en del erfaringer fra denne tiden, indre og ytre, i brev til nære venner. Til pastor Scott skrev han 1. november:

> Kjære, gode bror! Nå er jeg gift, og jeg undrer meg over Herren. Dette trodde jeg visst ikke for fire år siden, da jeg første gang snakket med deg om mine private forhold – da jeg ute på gaten første gang skalv ved en anelse om det samarbeidet med deg som siden ble virkelighet. Dette trodde jeg ikke da jeg til slutt tok skrittet og forlot den banen jeg hadde begynt på, og sjelen min ble glad og fri fra de kvalene som i flere år hadde tæret på meg dag og natt. Det skrittet angrer jeg ikke, for nå har jeg sett at det var Guds bestemte vilje. Jeg har nå arbeid og velsignelse, åndelig og legemlig, mer enn jeg noen gang hadde drømt om. Helt siden nåden grep hjertet mitt, har jeg stadig ønsket og bedt om én ting, men aldri kunnet regne meg fram til at det var mulig – og nå har jeg fått det: en plass der jeg *daglig* får grave i Herrens vingård. «Av Herren er dette gjort, det er underfullt i våre øyne.»
>
> Nå litt om arbeidet mitt. Som du husker, er jeg av naturen lite foretaksom; skal jeg utrette *noe*, må jeg alltid drives av andre. Slik går det nå også. Det er ikke bare Kristi kjærlighet som tvinger meg, men også de stadige kallene, behovene og tilskikkelsene som holder meg i jevnt arbeid. Andaktsstundene fortsetter som vanlig, nå på sju forskjellige steder, og delvis er det forskjellige mennesker som samles på hvert sted – særlig på noen av stedene. På den måten blir trengselen mindre. Dessuten har jeg en og annen ekstra samling for dem som ikke vil blandes med mengden; til dem hører for eksempel noen av de fornemme. Hver dag får jeg besøk av bekymrede sjeler fra alle mulige steder.

Omtrent samtidig skrev han til den gamle, trofaste venninnen oppe i Storkåge:

> For omtrent en uke siden fikk jeg endelig det brevet fra deg som jeg lenge hadde lengtet etter og ventet på. Dagen før hadde jeg nettopp grunnet på om du var syk, og derfor var det så mye kjærere å få det. Hjertelig takk, takk og atter takk! Å, det var godt å se den gamle, kjente skriften og det gamle, fromme og milde språket. Takk også for lykkønskningene til vår nye stand, for påminnelser og oppmuntringer. Du er deg selv lik, Gud være lov! Nå vil jeg svare med å

fortelle deg en del om hvordan vi har det – så kort og raskt som den knappe tiden min krever.

Først det som gjelder mitt eget indre: I denne tiden er livet ofte svært skjult. Jeg blir forskrekket når jeg kjenner hvor lite jeg elsker Gud, ber og øver min egen personlige kristendom. Men midt i og sammen med all denne bekymringen og skrøpeligheten får jeg likevel ofte selv del i noe av det jeg hver dag forkynner for andre på møtene våre. Da kan jeg bli helt forundret over Guds trofasthet og nådens rikdom, ja, den overstrømmende nåden i Kristus! Og skal jeg ha noen trøst og glede, så er den nettopp der. Slik lever jeg altså, enda jeg er svak.

Som du nok kan forstå, har den nye standen også for meg ført med seg de vanlige fristelsene til lunkenhet, forfengelighet og mer til. Men hittil har alt dette bare blitt nye anledninger til påminnelser og spørsmål, dels i mitt indre og dels oss imellom. Oss imellom, ja – Agatha og jeg hjelper hverandre med å våke. Så er det også sant om Guds trofasthet, det Rutström sier:

Og jo mer bratt jeg fant min vei,
og jo mer dristig jeg ble funnet,
jo mer av nåde har du unnet
og vært min velferds pant for meg.

Men jeg må skynde meg videre til andre ting. Når det gjelder det jordiske, har Gud nå gitt meg så mye at jeg stundom skjelver, stundom setter meg ned og undrer meg. Ja, virkelig! Jeg både frykter og undrer meg. Jeg, som vel aldri trodde at jeg skulle få noe av det jordiske, har nå for det første en hustru som er en søster og som styrer huset sitt godt; dessuten rikelig med mat og klær, venner og arbeid, synlige frukter blant folket og mer til. Jeg nevner alt dette fordi jeg husker hvordan du har tatt del i alt som har angått meg. Du husker og vet hvor knapt jeg har hatt det på mange måter; nå er det ikke slik lenger.

Nå har jeg eget bord, en kristen tjenestepike og møbler nok til tre rom – noe har jeg fått av venner, noe fulgte med Agatha, og noe har jeg kjøpt – og rommene er hyggelige og lyse, og mer til. Vennene samles og fyller alle rommene. Vi leser, synger og samtaler. Og nå en tid har vi igjen hatt den gleden å se nye barn komme til og bli løst fra loven, som folk her strever så mye under, for her har evangeliet like

til nå vært fortiet. I løpet av de siste fjorten dagene eller tre ukene er fire eller fem treller blitt barn, og en eller to er blitt kraftig vakt. Blant dem som er kommet fra loven til Jesus, er en skipskaptein, en ung mann fra Sør-Sverige som ligger her med fartøyet sitt. Og styrmannen hans er blitt vakt fordi han hadde holdt kapteinen for den fromste av alle; men nå bekjenner kapteinen at han hittil har vært under forbannelsen, og da tenkte styrmannen: Hvordan kan da *jeg* bli salig? Slik ble den ene redd da den andre ble slått. – Det kommer alle slags folk og besøker meg, og stundom er jeg nær ved å bli oppblåst. Men før jeg vet ordet av det, blir jeg ydmyket og anfektet, så jeg gråter som et barn. Slik holder Gud hus med meg og flere av oss. Av dette kan du forstå det viktigste.

– Du sier også noe om *Pietisten*. Takk for det du sier om språket i bladet, og for påminnelsen om ikke å bruke for fine ord. Jeg kjenner levende at du har rett. Men dels glemmer jeg meg, og dels – når det gjelder bladet som helhet – kan jeg aldri skrive det slik at det passer helt for mine norrlandske venner, som elsker det friske, sunne og enkle lutherske språket. Men jeg ser for meg en mengde mennesker som ennå har så svak og dårlig mage at jeg stundom må pirre appetitten med *alle slags* krydder, så de ikke skal bli trette, men lese til de får det de egentlig trenger. Bladet leses jo av mange slags mennesker, som man må fiske med list, slik Paulus sier til korinterne: «Fordi jeg var listig, fanget jeg dere med list» (2 Kor 12,16, etter grunnteksten). Om jeg her klarer å finne middelveien, får du selv dømme.

– Lev nå vel i Gud! Av hjertet ønsker jeg deg alt godt fra Gud, mye glede i troen og Ordet, mye kraft og trøst i svakhetens og mørkets stund. *Vivit!* Han lever! Du blir svak, men *han* skal bære deg når du blir grå. Amen.

Fra nå av ble brevene til denne gamle, fortrolige venninnen stadig kortere, og stadig sjeldnere ga travelheten ham rom til å fortelle henne om sine egne indre erfaringer. Gjøremålene økte, som vi har sett, og vennekretsen ble større. Arbeidet med *Pietisten* tok mye av tiden hans, og han måtte skrive stadig flere brev til folk som søkte råd og hjelp i vanskelige åndelige spørsmål – fra alle deler av landet der bladet hans var kjent og elsket.

Siden vi heretter sjelden har noe å gjengi fra Rosenius til hans gamle venninne, må vi her føye til noen ord om denne usedvanlige

kvinnen. Selv i de siste årene av sitt liv – med all den rike erfaringen han da hadde samlet gjennom omgang med fremstående menn og kvinner nær og fjern – sa Rosenius at han hadde lært *mer* av henne enn av noe annet menneske han hadde møtt.

I de første årene av hans liv i nåden hadde hun stått ved hans side som en åndelig mor. Hun formante og advarte, oppmuntret og ga ham ny kraft til tro og gudsfrykt, arbeid og strid – og først og sist ba hun for ham.

Allerede tidlig anet hun at Rosenius skulle bli et redskap i Herrens hånd til å utrette store ting i menigheten. Det kommer tydelig fram i brevene hun skrev til ham, og flere av dem er fremdeles bevart.

Når vi har skildret de første årene av Rosenius' liv i nåden, har vi regnet det som en helt særlig gave fra Gud – og sett Guds forutseende godhet i det – at de fleste av brevene hans til den gamle venninnen fremdeles er bevart. Da hun døde, ba han om å få dem tilbake. Mangt et dyrebart innblikk i hans indre liv i denne brytningstiden hadde vi gått glipp av om Herren ikke hadde bevart disse brevene for oss. – Som vi før har fortalt, levde Maja Lisa Söderlund mer tilbaketrukket i de senere årene av sitt jordeliv. Hun døde først i juli 1851.

Vi har nå sett *Pietisten* gjøre sine første årlige vandringer og fulgt Rosenius gjennom de første årene av hans virksomhet i hovedstaden. Nå vil vi også se nærmere på de fiendtlige angrepene han i disse og de følgende årene måtte tåle fra *Nordisk Kirketidende*, som kom ut i Stockholm i et tiår.

Sjette kapittel. Nordisk Kirketidendes angrep og Rosenius' forsvar

Årsaken til striden. – Angrepet i 1844. – Seks anklagepunkter mot Rosenius' person og virksomhet. – Gjendrivelse. – Et første angrep på Pietisten. – Rosenius' forsvar: 1) om nådens orden, 2) om Guds vrede, 3) om kjødet hos de hellige. – Tilsvar. – Nye angrep. – Tilbakeblikk.

Av alle som fra tid til annen har angrepet Rosenius for hans virksomhet både som forfatter og forkynner, har ingen vært bitrere og mer utholdende enn det tidsskriftet vi allerede har nevnt, *Nordisk Kirketidende* i Stockholm.

Bladet ville slett ikke være av verden. Tvert imot refset det verdens grove vesen, holdt nidkjært fram gudsfryktens vei og stilte seg på de frommes side. Mange steder i landet ga det «leseriet» sitt bifall, ja, her og der forsvarte det til og med separatismen. Desto mer må denne bitterheten mot Rosenius og *Pietisten* forbause dem som ikke har lys til å se årsaken i Ordet.

De som har Åndens lys i dette spørsmålet, vet at striden slett ikke var ny. Den er omtalt allerede på Bibelens første blad. Den raste allerede mellom Adams to sønner (1 Mos 4,4–5). I Abrahams hus fortsatte den mellom de to brødrene, sønnen til den frie kvinnen og sønnen til trellkvinnen (1 Mos 21,9).

Og i Det nye testamente taler Herren selv om denne striden – den eldste sønnens knurring mot den yngre (Luk 15). «Men han som var født etter kjødet, forfulgte ham som var født etter Ånden. *Og slik er det nå også*» (Gal 4,29). Få i vår tid har fått kjenne denne eldre brorens

knurring mer følbart og vedvarende enn nettopp *Pietisten* og bladets forfatter.

Allerede i første årgang (1840) og i de følgende hadde *Nordisk Kirketidende* flere ganger angrepet pastor Scott og metodismen. I disse angrepene lyste det – side om side med en prisverdig nidkjærhet for å bevare vår lutherske lære og bekjennelse ren – fram mye personlig bitterhet og uvilje, og en tydelig iver etter å forvrenge pastor Scotts ord og handlinger og tolke dem i verste mening. Da Rosenius ble stående alene igjen, vendte uviljen seg mot ham og hans *Pietist*.

Vi kan ikke ta med alle de ulike angrepene som kom fra tid til annen, bare de mest fremtredende. I et «Tilbakeblikk på det svunne år» i nr. 3 for 1844 heter det om Rosenius og den lille flokken av troende som hadde vokst fram rundt ham:

> Vurder da for en gangs skyld fordomsfritt følgende kjennetegn på at denne åndeligheten er falsk, og sammenlign dem med Guds hellige og usvikelige ord.
>
> 1) Etter at Scott måtte rømme feltet, har tilhengerne av denne åndeligheten *valgt og kalt seg selv* en lærer – uten studier, uten ordinasjon, uten noe annet lovlig og ordentlig kall. Og dette kallet har C. O. Rosenius uten videre behaget å ta imot, under den noe kuriøse tittelen «bymisjonær». Men hvem har gitt dem, som statsborgere og medlemmer av nasjonalkirken, rett til å *kalle* – og ham, i den nevnte egenskap, rett til å ta imot et slikt kall? Hvilken nødvendighet drev dem til det? Fantes det ikke adgang til åndelig næring og ømhjertet sjelesorg uten dette overordentlige skrittet? Har da de som ikke har gått inn på deres villsti, vært uten slikt? Finnes det ikke lærere *innenfor* kirken å betro seg til?
>
> Visst var det bekvemmere for herr Rosenius å gå inn gjennom den vide, åpne døren og trenge seg inn i det embetet som ikke tilhører ham på annen måte enn stjålet gods tilhører tyven (Joh 10,1). Visst var det lettere og bekvemmere for ham enn de besværlige studiene og den møysommelige veien vi andre må gå for å komme til brød og embete. Men han burde ha besinnet seg før han fulgte en så blind drift. Han bør tenke på det ansvaret som hviler på ham og på dem som er ført vill!
>
> Han vil kanskje si at «i prekenembetet kan ingenting utrettes; i det minste kan han som menighetsprest ikke arbeide med så frie hender». Men vi har gjort tjeneste i menigheten i over seksten

år, og vi er ikke uten erfaring og kjennskap til kirkens historie. Likevel har vi ikke funnet at en klok og forsiktig embetsførsel har møtt andre eller større vanskeligheter enn dem som har latt seg overvinne. Slike vanskeligheter har vært nødvendige til vår egen prøvelse og stadfestelse i Guds nåde, og de har naturlig fulgt av onde menneskers vrangvilje eller av et kirkevesen som trenger til reform. Disse vanskelighetene vil vel ikke herr Rosenius unndra seg – hvis han ellers vil være en Jesu disippel. Og mot slike vanskeligheter kan neppe hele flokken av tilhengere skjerme ham under de nevnte vilkårene!

Hvordan et slikt kall skal bedømmes etter Luther og Bibelen, kan man se i 5. supplement til dette bladets 4. årgang. Og herr Rosenius har vel ikke siden den tid fått gave til å bekrefte sitt guddommelige og apostoliske kall med undergjerninger – og uten det bør og kan ingen varsom kristen tro ham.

2) Deres lære er *falsk* og *uren*. Ved siden av den metodistisk-herrnhutiske frelsesveien som de har podet inn i kirkens lutherske lære om nådens virkninger, finner vi hos dem den mange hundre år gamle antinomismen, eller forkastelsen av loven – den villfarelsen som Luther allerede i sin tid måtte kjempe mot. I stedet har en *ensidig evangelisk retning* vokst fram. Bare evangelium, ingen lov! Og omgitt av et mystisk følelsesmørke svømmer de så i en evangelisk vellyst. Gud gi at det ikke skjuler seg mye hykleri bak misbruket av evangeliet! Gud gi at de ikke river evangeliet løs fra dets uatskillelige sammenheng med loven for å bruke det i kjødelig frihet som en kappe «til å skjule ondskapen med»!

Av samme grunn og av slektskap med herrnhutismen har Brødresalen, etter at metodistkapellet her ble stengt, blitt deres offentlige møteplass. Av samme grunn er den grove herrnhuteren Rutström, tidligere prest i Hedvig Eleonora menighet, i bladet deres *Pietisten* blitt opphøyet framfor så mange andre redelige lærere – som et klart lys på den svenske kirkehimmelen, uoppnåelig i sin tid. Av samme grunn synger de sine falske «Sions sanger» framfor «Åndelig duerøst» eller «Mose og Lammets viser», og leser sin «Nådens orden» og andre bøker der loven og den uforfalskede læren er trengt så langt i bakgrunnen som mulig, eller helt utelukket. Av samme grunn dreier alt deres åndelige vrøvl seg bare om det «søte evangelium». Og av samme grunn skyr de til slutt enhver lærer som forkynner lovens ord like mye som evangeliets.

Og selv om de bruker Luthers *skrifter*, gjør de det likevel ikke som *disipler*. Enten vil de mestre, avstumpe og forvri ordene hans, eller de henter stav og krykke fra denne lærefarens rike forrådshus for å halte mot livets grense, støttet på dem. Det som – feiltolket eller revet ut av sammenhengen – synes å gi dem støtte, er de flinke til å påberope seg; det andre, som er langt mer og går mot dem og fordømmer dem, skjuler de omhyggelig. Men hvordan stemmer denne antinomistiske ånden, som er fiendtlig mot loven, med Matt 5,17 og 1 Tim 1,8 – for ikke å nevne flere steder?

3) Også personer av kvinnekjønn blant dem tar på seg å *lære, formane, trøste* og *lede*. Men dette strider åpenbart mot 1 Kor 14,34: «Kvinnene skal tie i menighetssamlingene. For det tillates dem ikke å tale»,

det vil si å forklare Skriften og holde åndelige taler. Det strider også mot 1 Tim 2,12: «Jeg tillater ikke en kvinne å opptre som lærer.» At kvinner taler og lærer på denne måten, er tydelig en ringeakt for det hellige prekenembetet og derfor forbudt. Og det som er verre: Det er en overtredelse av Guds forbud gjennom apostelen – desto mer uventet når dette folket vil ha ord på seg for å være de ypperste blant alle kristne. Men hva er kristendom uten lydighet mot Herrens ord?

4) *De hater og forkaster alle bøker og lærere som misbilliger deres vesen.* Slik er Schartau – den varsomme, men bestemte og dype kjenneren av tiden og advareren – for lenge siden blitt dømt landsforvist fra deres fellesskap. Sellergren står ikke lenger i gunst hos dem, fordi han advarte mot «Sions sanger» og annen åndelig løsaktighet. Fjellstedt er ikke lenger deres mann, fordi han protesterte mot villfarelsen deres. Med Moritz går det vel på samme måte. Og den som skriver dette, kunne klage over den samme ulykken – om han ellers manglet ting å sørge over, eller om deres unåde hadde noe å bety for ham.

Det er ikke få som ved Guds nåde mer og mer begynner å se hvor det bærer hen. Men la dem bare ta bladet fra munnen eller så mye som ytre en tvil, så er dette folkets nådedør straks stengt, og hat og bitterhet er den lønnen de får. Tenk deg at disse menneskene virkelig «bedrar sine sjeler» – hvor ytterst beklagelig er da deres stilling når de slik motstår all overbevisning!

5) *De lider ingen forfølgelse*. Uforstyrret og uhindret får de drive sin uskikk. Den har lenge vært kjent også for myndighetene. Konventiklene deres kjenner hele verden. Men ingen rører seg: verken

konsistoriet, politiet eller avisene! Dette kunne tyde på at den heftige agitasjonen mot Scott gjaldt *personen* mer enn *saken* for siden personen er borte, går saken uhindret sin gang. Men det viser også noe mer: Det viser at saken ikke gjør Satans rike noen nevneverdig skade. Det riket har nemlig aldri skjelvet for hykleriet, og når det ikke føler seg angrepet, trenger det verken å forsvare seg eller å vekke noen forfølgelse mot saken. For oss ser det ut som om det ligger en skjult straffedom under denne uvanlige medgangen: Som de har lekt med sin frelse, slik leker også Gud med dem ved å føre dem ut på glatt is, der dypet truer under.

6) Hit kan endelig regnes denne sektens *uhørte vekst*, som vi allerede har talt om. Men når de i hele sitt vesen stiller seg an som om de var et sant motstykke til den første kristne menighet, når de daglig holder sine ulovlige private sammenkomster – enda kirkens bryster ennå ikke er helt uttørket – og når de sniker seg omkring i mørket for å gi seg et skinn av å frykte forfølgelse, da må de ikke glemme å se sitt bilde og sin dom i 1 Tim 5,11–13.15 og 2 Tim 3,6–9. La dem holde seg i ro, passe sitt, ha omsorg for sin egen sjel og beholde Guds ord!

Disse seks anklagepunktene trenger vel ingen vidløftig gjendrivelse. Rosenius har nå fått hvile sitt hode, som ble grått altfor tidlig av arbeid og møye i Herrens tjeneste. Fruktene av virksomheten hans står igjen som ugjendrivelige bevis på et guddommelig kall, og disse fruktene – åpenbare for enhver som har øyne til å se et Guds rike på jorden – svarer godt nok på det *første* punktet. På *det andre*, at læren hans var «falsk og uren», trenger vi ikke å gå inn. Alle skriftene Rosenius etterlot seg, svarer på det; den som er i tvil, får lese dem.

Og hvem av oss er vel – i alle fall nå – i tvil om hvordan 1 Kor 14,34 og 1 Tim 2,12 rett skal brukes? Hvem av dem som har hjerte for Herrens sak, erkjenner ikke med glede og takk til Herren den velsignelsen som er kommet over Guds menighet også gjennom kvinners arbeid? Vi har jo fått så mange skjønne frukter av det arbeidet som diakonissene, de kristne lærerinnene og andre kristent sinnede kvinner har gjort blant de kjære barna, blant de syke, de fattige og de stakkars fangene. Det var ikke Paulus' mening med disse bibelstedene å nekte kvinnen å «lære, formane, trøste og lede» slike! Dermed er vel *det tredje* punktet besvart.

Når det så gjelder *det fjerde*, går vi forbi det som sies om «hat» mot og «forkastelse» av lærere som Schartau og Sellergren. Den som vil

se hvor varsomt Rosenius for eksempel uttalte seg om Nohrborg, kan lese nr. 21 i hans *Brev om åndelige emner*. Mot ordene «Fjellstedt er ikke lenger deres mann» vil vi bare anføre noen ord fra et brev doktor Fjellstedt skrev like etter Rosenius' død. De viser hvordan Rosenius og Fjellstedt stod til hverandre:

> Den elskede og inderlig savnede bror, som nå har fått gå hjem, var svært dyrebar for hjertet mitt. Det rørte meg dypt at den kjære broren fikk det anfallet nettopp på min prekestol – det vi kunne kalle den andre klokkeringingen før han ble samlet inn i den triumferende menighet. Minnet hans er velsignet blant oss, og ennå taler han kraftig til mange tusen, enda han er død. Nei, ikke død! (1 Tess 4,14.) De salige som bor i Guds forgårder, er ikke døde; de sover.

Slike ord vitner jo om det vennligste forhold i broderlig kjærlighet. «De lider ingen forfølgelse», lyder *det femte* punktet. Hva er da – for ikke å nevne alle de andre erfaringene Rosenius gjorde på dette området – dette bitre angrepet i *Nordisk Kirketidende*? *Det sjette* anklagepunktet er nesten gledelig. Allerede i 1844 kunne til og med fiendene se at Rosenius' arbeid ikke hadde vært uten frukt, ettersom bladet i sitt sjette punkt taler om «denne sektens uhørte vekst». At «de i hele sitt vesen stiller seg an som om de var et sant motstykke til den første kristne menighet», er et ganske vakkert vitnesbyrd fra en så heftig motstanders munn.

Omtrent på den tiden dette angrepet kom, skrev Rosenius til en venn i Norrland:

> Nå blir jeg angrepet av et blad som heter *Nordisk Kirketidende*, og som gis ut av en bitter fiende. Der blir jeg og den lille flokken rundt meg malt i verste farger; men jeg hviler likevel fornøyd og i ro i min Fars favn. Han som har bygd mitt stille rede, har det i god forvaring. Din sak det er, o Herre mild! Vil Herren at vi skal hvile, så får det gjerne skje. – Vi lever her som vanlig, riktignok i skrøpelighet, men likevel *på nåde i nåde* hos Gud.

Slik øste Herren ut sin nåde og fred i hjertet hans; slik gjemte han ham i *sin hytte* på den onde dag og førte ham opp på en klippe (Sal 27,5–6).

Senere i samme årgang av *Nordisk Kirketidende* ble angrepene rettet mer direkte mot *Pietisten*, i en «Samtale mellom Herodion og Rufus om de merkeligste nyere foreteelser innenfor kirken i vårt fedreland».

Samme år hadde Rosenius i nr. 9 av *Pietisten* tatt inn en artikkel, «Kristus alene salighetens vei og orden», som den finske broren Hedberg hadde sendt ham. I et senere nummer hadde han føyd til «en forklaring» av noen «uttrykk som kunne brukes til skade og villfarelse». I den nevnte «Samtale mellom Herodion og Rufus» ble nå både Hedbergs artikkel og Rosenius' «forklaring» angrepet på det skarpeste.

Da *Pietistens* ni første årganger ble trykt opp igjen første gang (som vi har fortalt om før), ble disse artiklene utelatt sammen med andre. Derfor går vi forbi dette angrepet her – særlig fordi Rosenius tok opp de egentlige anklagepunktene og besvarte dem året etter.

Etter råd fra noen av vennene sine sendte han da en forklaring på disse punktene til *Nordisk Kirketidende*, med anmodning om å få den trykt i bladet. Det skjedde også. I tilleggsbladene til nr. 8 og nr. 10 av *Nordisk Kirketidende* for 1845 finner vi denne artikkelen under overskriften: «Er Pietisten kommet på bedre tanker?» Enda den er vidløftig, tar vi den med her uforkortet. Det gjør vi desto heller fordi denne forklaringen fra Rosenius kaster lys over spørsmål som fremdeles er brennende i menigheten mange steder i landet vårt. Han skriver:

> Bare fordi noen velmenende venner har bedt meg om det, og bare for å forsvare sannheten og tjene noen redelige, men lett forvirrede sjeler, går jeg her i gang med å besvare noen spørsmål som *Nordisk Kirketidende* har gitt anledning til ved sine utfall mot meg. Men min bønn til Gud Den Hellige Ånd skal være at ånden min og ordene mine i hver linje jeg skriver, må passe for hans hellige nærvær, for det er under hans øyne jeg sitter.
>
> Jeg vil bare besvare de spørsmålene som noen av leserne av *Nordisk Kirketidende* har festet seg ved, og som de har ønsket en forklaring på fra meg. De er disse: 1) Hva mener du egentlig om *forkynnelsen av nådens orden*? 2) Benekter du *Guds vrede* og de positive straffene? 3) Hva mener du med *kjødet* når du sier at det ikke kan bli hellig? – Dem som har spurt slik, vil jeg svare på følgende måte.
>
> *Første spørsmål.* *Nordisk Kirketidende* har tolket ordene mine om nådens orden – om disse tolkningene vil jeg ikke si noe, men overlater dem til den store, hellige Gud og alle opplyste kristne. Av den grunn er noen blitt svært forskrekket og har nesten trodd at jeg rett og slett har benektet nådens orden, ja, benektet at omvendelse er nødven-

dig, og mer til. Men særlig har man ikke forstått hva jeg mener når jeg på den ene siden innrømmer at nådens orden finnes, men på den andre siden misbilliger den svært vanlige måten den blir behandlet på – nemlig at sjelesørgere bruker den teologiske oppstillingen av den.

Jeg innrømmer, ja, beviser med Skriften, at selve *saken* er virkelig og må være det. Også *ordene* (vekkelse, omvendelse, gjenfødelse, helliggjørelse osv.) står i Skriften, og ut fra sakens egen natur er det også en viss orden mellom disse nådevirkningene av Den Hellige Ånd. Dette innrømmer jeg – og likevel misbilliger jeg at en sjelesørger som vil *fremkalle* de samme nådevirkningene hos tilhørerne sine, går fram på *den måten* at han stiller opp denne nådens orden med alle trinnene, kunstferdig ordnet og avmålt på teologisk vis i en vitenskapelig form, og så forkynner og innprenter denne oppstilte nådens orden og vil få menneskene til å gå inn på den og gjennom den. Denne måten misbilliger jeg, og jeg krever den gamle, enkle, praktiske forkynnelsen av lov og evangelium som Kristus, apostlene, Luther og flere brukte. Dette har man ikke forstått.

Med andre ord: Man har ikke sett forskjellen mellom på den ene siden å *studere* og *beskrive* nådevirkningene og på den andre siden å *fremkalle* dem i *sjelene*. Men for dem som ikke har forstått meg på dette punktet, vil jeg forsøke å gjøre meg forståelig med en lignelse.

I en hage ser jeg to menn gå og grave blant plantene, men de holder på med noe forskjellig. Den ene er gartner, den andre botaniker, det vil si en som studerer planteriket – som deler opp, klassifiserer, nummererer og beskriver plantene og delene deres. Gartnerens arbeid er å legge frø og stiklinger i jorden, å gjødsle, vanne, skjære og klippe og på alle måter stelle trærne og plantene.

Om du nå ønsket deg et godt frukttre i hagen din, ville du da bry deg om botanikerens beskrivelse av alle treets deler for å få det, og om hvordan du i god orden skulle få den ene delen først og den andre etterpå? Ville du begynne med å lage en rot, så en stamme, marg inne i stammen, så greiner og kvister osv.? Nei, da ville du heller rett og slett følge gartnerens framgangsmåte. Se hvordan han gjør! Han vet nok også at treet har alle disse delene. «De kommer vel av seg selv», mener han, bare *han* gjør sitt: setter et frø eller et skudd ned i jorden og siden gjødsler og vanner det. Så følger nok et tre med alle sine deler i *vekstens orden* – det slår ikke feil. (*At gartneren også er botaniker eller plantekjenner, skader slett ikke, men er tvert imot i en*

viss forstand og til en viss grad nødvendig. Men det hører ikke til spørsmålet. Spørsmålet her er om botanikerens egentlige sak og virksomhet er den samme som gartnerens og har de samme resultatene – det vil si om botanikerens egentlige virksomhet tjener til å frembringe *plantene og delene deres, eller om det krever gartnerens arbeid.*)

Slik ser jeg også disse to slags arbeidere i Herrens vingård. Til gartnerne hører de lærerne i kirken som følger den apostoliske eller bibelske forkynnermåten. Til botanikerne hører først og fremst skoleteologene, men dernest også alle som bruker den nevnte teologiske læremåten i menigheten. Men hva er så den apostoliske eller bibelske forkynnermåten? Det kan enhver se som gir akt på de nedskrevne prekenene av Kristus og apostlene hans og tenker over hvilke forskrifter Kristus ga apostlene sine om dette.

(Å si at vi ikke kan vite hvordan Kristus og apostlene hans forkynte, er bare egnet til å føre mennesker vill. Dels har vi mange virkelige prekener av dem, skrevet ned i evangeliene og i Apostlenes gjerninger. Dels kan enhver lett se at hvis de noen gang skulle ha brukt den teologiske oppstillingen, måtte det heller ha skjedd i skriftene deres enn i prekenene, og da ville vi vel ha funnet den et sted i Skriften. Men nei, de hadde et høyere og viktigere mål for øye enn å teologisere: «*Theologia est scientifica et in artis formam redacta tractatio religionis*» – teologi er en vitenskapelig behandling av religionen, satt i kunstmessig form (dr. Bruhn). Apostlenes sak var derimot å rive sjeler ut av Satans vold, rive dem løs fra synden og døden og gjøre dem til Guds barn. Se, å føre krig er noe annet enn å eksersere.)

Som eksempler på virkelige prekener av Kristus kan vi først lese hans såkalte bergpreken, Matt 5–7. I Matt 13 holdt han en preken «fra båten ved stranden», og i Luk 12, «da folket var samlet i mange tusener», holdt han også en preken. På alle disse stedene kan vi nok se hvordan Kristus pleide å forkynne. Men er det ikke særlig påfallende at da han forkynte gjenfødelsen for Nikodemus i Joh 3, underviste han ham ikke i mer systematisk orden om de trinnene og gradene han nå burde begynne å ta for å bli født på ny?

Hva gjorde han da? I stedet for å tilfredsstille rådsherrens vitebegjær gjorde han ham så blind, så tom for viten og så misfornøyd med sitt mesterskap i Israel og sin åndelige kunnskap som mulig. Han sa ham bare ting som gjorde ham urolig. Han slo ned og fordømte alt han var, hadde og maktet – «det som er født av kjødet, er kjød» (v. 6) – og ga ham slett ingen tilfredsstillelse ved å vise ham til noe han

selv kunne gjøre. Men *Guds kjærlighet* forkynte han for ham (v. 16), og frelsen ved *troen* holdt han fram til trøst for ham (v. 18). Se, slikt var egnet til å *fremkalle* selve *saken* i Nikodemus' hjerte, nemlig vekkelse, omvendelse og gjenfødelse. En *scientifica et in artis formam redacta tractatio regenerationis* – en vitenskapelig og kunstmessig behandling av gjenfødelsen – ville derimot heller ha gjort Nikodemus til en lærd og selvtilfreds teolog enn til en fattig synder som søkte nåde, og en gjenfødt Jesu disippel.

Den samme måten finner vi også hos apostlene. De hadde fått i oppdrag at «i hans navn skal omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag», og i kraft av det forkynte de ganske enkelt og praktisk Guds hellige vilje, bud og dommer, syndens skyld og straff og den forløsningen som hadde skjedd i Kristus Jesus. De forkynte at man må *omvende seg straks* og *tro på Kristus straks*. De priste den rettferdigheten som kommer av troen, og formante de troende, som sto i en slik nåde, til å «leve sedelig og rettferdig og gudfryktig i den verden som nå er, mens vi venter på det salige håp» og mer til. Ja, straks og uten omvei fikk fangevokteren i Filippi, i samme stund som han var blitt vakt og forskrekket, denne anvisningen: «Tro på Herren Jesus, så skal du bli frelst.»

Slik forkynte de, og mens de forkynte slik, *skjedde hele nådeverket med alle sine deler i sjelene* – og det i god nådens orden: De ble vakt og bekymret, de kom til tro, de ble gjenfødt og rettferdiggjort – det slo ikke feil. Det er som når bonden ganske enkelt pløyer, sår og planter, mens det er Gud som gir veksten – og det også i en viss vekstens orden. På denne måten blir det *levende* kristne, født av *Ånden*.

Den skoleteologiske læremåten, brukt i kirken, er derimot egnet til to ting. 1) Den danner forstandskristne, kristne som er *laget* og ikke *født* den danner studerende og kaldkloke skriftlærde, som «har den rette form for kunnskap og sannhet i loven», men bare mangler ånd og liv. 2) For virkelig vakte og alvorlige sjeler, som av seg selv alltid er tilbøyelige nok til omveier og forbehold før de våger å ta imot Jesus, gir den enda flere anledninger til omveier og skrupler. Den vender oppmerksomheten deres mot deres egne trinn i stedet for mot Jesus.

Følgen blir at så lenge de ikke kan se at framskrittene deres er slik de bør være, holder de seg borte fra Jesus, som er selve *livet*, veien og sannheten. Eller også kommer de en dag til å mene at trinnene deres og graden av forbedring nå er slik de bør være, og så blir de

fornøyd med seg selv og tror da – tror når de er blitt fornøyd med seg selv. Begge deler strider fullstendig mot ånden og hensikten i Kristi evangelium. Hensikten er jo at nettopp de som er minst fornøyd med seg selv, skal trøstes først og mest. Ja, de som er helt fortapt og fordømt med alt de er og har, skal frelses og trøstes ved *Kristus* mens de ennå er slik – han som «rettferdiggjør den *ugudelige*». De som er fornøyd med seg selv, kan derimot aldri rett gripe Kristus, for han er bare de *fortapte* synderes frelser. Det er jo den samme fariseeren, enten man er fornøyd med seg selv for sine *ytre* gjerninger eller for sitt *indre*.

Med dette er det ikke sagt at Herren ikke *kan* fullføre – og ikke har fullført – sitt verk hos mang en sjel som var ført gjennom trinnene i denne teologiske oppstillingen, så den til sist lykkelig har fortvilt over alle sine trinn til forbedring og kastet seg på bare nåde i Jesu favn. Her er bare vist hva selve læremåten er egnet til å føre til, selv om en og annen av disiplene dens skulle ha kommet til sannheten. Heller ikke bør det føre oss vill at mange av dem som i større eller mindre grad har brukt den nevnte læremåten, selv har vært levende og oppriktige. Her gjelder det som Luther sier i en preken på helligtrekongersdag: «Gud tillater ofte at de hellige får legge menneskelærdommer fram for oss (mye på menneskelig vis), for at vi skal lære å holde oss, ikke til deres eksempel, men bare til hans hellige skrift.»

Det andre spørsmålet. Hva mener du om Guds vrede, når du i *Pietisten* 3. årgang, side 165, sier at «Gud ikke har vært vred på Adams falne slekt siden Sønnen steg ned i menneskehetens drakt», og at «det bare er vår vantro, at vi frivillig holder oss borte fra nådens bryllup, som fører oss inn i fordømmelsen, som er betydningen av ‹Guds vrede› – og at det ikke er noe vredesmot i Guds hjerte som fordømmer oss»? Har du ikke med dette benektet Guds vrede? (*Det eldste opplaget*. I *de nyere finnes ordene på side 77 i samme årgang*.)

Svar: Før vi forklarer og underbygger saken, må du først legge merke til hva den gjelder – det vil si hva som *er sagt* i de siterte ordene, og hva som derimot *ikke er sagt*, men bare er lagt til ved skadefro utlegning. Dette er sagt: 1) «at Gud ikke har vært vred på Adams falne slekt» (merk: «*slekt*», det vil si selve slekten som den falne Adams slekt), men at det bare er det *enkelte* menneskets egen «vantro og at det frivillig holder seg borte fra nådens bryllup, som fører det inn i fordømmelsen». 2) At vi med Guds vrede ikke skal

forstå et «*vredesmot*» i Guds hjerte, som får ham til å «formørkes» slik et sint menneske forandrer seg i ansiktet, men den rettferdige straffen, «fordømmelsen» (slik det her ble uttrykt for korthets skyld i en parentes). Med andre ord: *Guds hellige rettferdighet og faste dommer, anvendt og fullbyrdet på syndere*.

Legg merke til hva jeg talte om, og hvordan! Jeg talte om Guds kjærlighet, om Guds hjertelag, som er forsonet med verden (2 Kor 5,19), og ut fra det om hva som da kunne bli årsaken til at et menneske blir fordømt, eller hva som fører oss dit. Og jeg sa at årsaken ikke var at Gud var vred på Adams slekt, men bare «vår egen vantro, at vi frivillig holder oss borte fra nådens bryllup». Derfor sa jeg: Denne vantroen *fører* oss inn i fordømmelsen, som (nemlig fordømmelsen) «er betydningen av Guds vrede».

– Da sier *Nordisk Kirketidende* at jeg har sagt at «Guds vrede bare *betyr* eller *består* i vår egen vantro, at vi frivillig holder oss borte fra nådens bryllup». Da sier bladet at jeg har benektet Guds vrede og Guds straffende rettferdighet (benektet at den *finnes*), og benektet (merk!) «de positive straffene». Men en slik utlegning får enhver dømme om etter sin innsikt! Vi forlater *Nordisk Kirketidende*.

For nå å svare på spørsmålet om hva jeg egentlig mener om Guds vrede: Legg først merke til *hva den består* i, og dernest *hvem den hviler over og rammer*, og *hvorfor*. Min mening er denne: Guds vrede består ikke i at det rører seg vredesmot i Guds hjerte – denne syndige sinnsbevegelsen hos Adams barn som får blodet til å koke, og som Guds ord alltid refser. Med Guds vrede menes bare hans *hellighet* og *rettferdighet*, *anvendt og fullbyrdet på syndere* – hans hellighet og rettferdighet, som gjør at han elsker rettferdighet, men hater og straffer urettferdighet. Og denne rettferdige straffen i evigheten kalles gjerne med et kort ord «fordømmelsen». (På det siterte stedet i *Pietisten* var det bare tale om *frelsesspørsmålet* derfor ble bare denne *evige* vreden, «fordømmelsen», nevnt. Ellers kalles også Guds *straffedommer i tiden* for Guds vrede.)

Men når det likevel finnes en Guds vrede, forstått på denne måten, blir det neste spørsmålet: Hvem rammer den, og av hvilken *årsak*? Om dette sa jeg at Guds vrede ikke er rettet mot «Adams falne slekt» som sådan, men mot det enkelte mennesket som ikke tror på Sønnen. Mennesket blir ikke fordømt fordi det er et *Adams barn* med del i Adams skyld, dom og død, men bare fordi det er et *vantroens barn* – fordi det ikke tror, men frivillig holder seg borte fra nådens bryllup.

Grunnen er nemlig denne: «Sønnen er steget ned i menneskehetens drakt», det vil si at han har kledd seg i hele menneskeheten med all den Guds vrede som hvilte på den. Han er blitt vår andre stamfar og har stått for Gud i hele slektens sted. Han har båret den vreden, skylden, dommen og døden som lå på den – båret og utholdt den *alene* for *alle*, slik at alle bærer den i ham og ved ham. På samme måte syndet Adam for alle, så alle i ham og ved ham ble syndens og dødens, ja, «vredens barn». Ved den andre stamfaren er Gud nå forsonet med slekten. Nå lar han hver enkelt stå sin egen prøve ved det nye prøvetreet, *Kristus* om man tar imot ham eller forakter ham, avgjør nå liv eller død, nåde eller vrede.

Alt dette er klart og åpenbart ut fra hele den store forsoningslæren, men les særlig Rom 5,12–19 om dette. Der tales det om de to stamfedrene og urkildene, den ene til all synd, død, vrede og forbannelse, den andre til rettferdighet, all nåde, alt liv og all salighet – nemlig *Adam* og *Kristus*. Der står det uttrykkelig i vers 10 at vi «ble forlikt med Gud *ved hans Sønns død, da vi* var *fiender*». Og i 2 Kor 5,19–20 står det: «Gud var i Kristus og forlikte *verden* (det vil si hele menneskeheten, ‹Adams falne slekt›) med seg selv, så han ikke tilregner dem deres overtredelser … Vi ber i Kristi sted: La dere forlike med Gud!» Gud er på forhånd forsonet med dere, vil han si.

Slik sier også Kristus selv i Joh 3,16 først at «Gud elsket» hele *verden* og ga hele verden sin Sønn til frelser, men at *hver* enkelt «som tror», skulle få evig liv. Men (v. 18) «den som ikke tror, er *allerede dømt*, *fordi* (merk!) *han ikke har trodd* på Guds enbårne Sønns navn». Og i det siste verset i kapitlet står endelig disse ordene: «*Den som ikke vil tro på Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede blir over ham*.» Enhver burde legge merke til at dette verset betyr det samme som vers 18, og at det som her heter «Guds vrede blir over ham», er det samme som der heter «han er allerede dømt».

Men aller tydeligst ser vi hvordan det er med Guds vrede, i Jesu lignelser om «kongen som holdt bryllup for sin sønn» (Matt 22,2–14) og om «det store gjestebudet» (Luk 14,16–24). I begge disse lignelsene er det tale om Guds vrede. For i begge sier Jesus at da de innbudne ikke ville komme, men gikk sin vei, den ene til gården sin, den andre til handelen sin og så videre, da «ble kongen vred», da «ble husbonden vred». Her får vi altså lære hvordan det er med Guds vrede. La oss da se nærmere på disse eksemplene, og først på kongen som holdt bryllup for sin sønn! I vers 7 står det: «Da kongen hørte det, *ble han*

vred, sendte ut sine krigshærer og drepte disse morderne og satte ild på byen deres.» Vi må tenke over hvilken *sak* Kristus egentlig siktet til med denne lignelsen.

Hver og en forstår lett at Kristus med kongen og hans sønn mener den himmelske konge og hans Sønn, og med «morderne» og «byen deres» jødene og deres Jerusalem. Kongens hærer, som drepte morderne og brente byen deres, var romerne, som tilintetgjorde jødene da Jerusalem ble så jammerlig ødelagt. Vil du nå en gang for alle se tydelig hvordan det er med Guds vrede – hvordan det ser ut i hans *hjerte* når en så forferdelig vrede som denne skal bryte løs – så legg godt merke til hva du ser og hører hos Herren Kristus da han liksom kastet et siste avskjedsblikk over det arme Jerusalem og for siste gang, med uttrykkelige ord, uttalte denne vreden over byen.

Slik står det: «Da han kom nær og så byen, *gråt* han over den og sa: Visste også du, om enn først på denne din dag, hva som tjener til din fred! Men nå er det skjult for dine øyne … fiendene dine (‹kongens hærer›) kaster en voll opp omkring deg … og de skal slå deg til jorden, og dine barn i deg … fordi du ikke kjente din besøkelsestid» (Luk 19,41–44). Og videre: «Jerusalem, Jerusalem! Du som slår i hjel profetene og steiner dem som er sendt til deg (‹for å innby til bryllupet›)! Hvor ofte jeg ville samle dine barn, som en høne samler kyllingene sine under vingene. Men dere ville ikke» (Matt 23,37).

Hva synes du? Forstår du nå hva Guds vrede betyr? Men kanskje Faderen har et annet hjerte og sinn enn Sønnen? Paulus sier at Sønnen er *avbildet av Faderens vesen* (Hebr 1,3); Jesus sier: «Jeg og Faderen er ett» (Joh 10,30), og: «Den som har sett meg, har sett Faderen» (Joh 14,9). Men er det slik, kan du se her hva Guds vrede betyr.

Her ser vi da også hva som er den egentlige *årsaken* til at Guds vrede kommer over en sjel, og hvem den skal ramme. Her står det: «*Dere ville ikke*» (la dere samle under mine vinger); her står det: «fordi du ikke *kjente* din *besøkelsestid*»; her står det: «De *ville* ikke komme, men *gikk bort*, den ene til åkeren sin, den andre til handelen sin.» Alt stemmer med ordene: «*fordi han ikke har trodd på Guds enbårne Sønns navn*.»

Med dette er også lignelsen om det store gjestebudet forklart, for begge lignelsene lærer det samme. Bare anvend den på det åndelige, på alle tider og folk og på den enkelte sjel, så får du det samme å vite om Guds vrede og om hvordan Gud forholder seg til menneskene:

Hans vrede er forferdelig over dem som forakter den nåden han tilbyr. Det vil si: Den uendelige hellighets og rettferdighets vredesdom hviler urokkelig over hver og en som ikke tror på Sønnen, og skal i sin tid begynne å brenne med evig straff og ve, når skålene med Guds vrede blir tømt ut over hodene deres. Men hans *hjerte* – hvordan er *det*? «Da han kom nær og så byen, gråt han over den.»

I gammel tid var det en hedensk konge, Seleukus, som ga sine undersåtter en lov med samme innhold som det sjette bud i Guds lov. Som straff for den som brøt den, fastsatte han at begge øynene hans skulle stikkes ut. Nå ville det seg ikke bedre enn at kongens egen sønn ble den første som brøt den. Her kom kongens rettferdighet og farens kjærlighet i sterk strid. Men hvordan ble de forent – hva gjorde han? Han lot det ene øyet stikke ut på seg selv og det andre på sønnen. Så streng var hans straffende rettferdighet, men så stor var kjærligheten i hans *hjerte*. «Se, for en vrede, at han stikker ut øyet på sin egen sønn!» må du si. Men se, for et hjerte, når han selv mister et av sine egne øyne for å spare sønnens andre!

På samme måte taler Skriften om Gud. Ikke bare ga han av barmhjertighet og kjærlighet sitt øye, sin eneste Sønn, for den verden som lå under hans vrede og hans rettferdige dom. Skriften sier også uttrykkelig: «For det er ikke av *hjertet* han plager eller bedrøver menneskenes barn» (Klag 3,33). «Så sant jeg lever, sier Herren Herren: Jeg har ikke *behag* i den ugudeliges død, men i at den ugudelige vender om fra sin ferd og lever. Vend om, vend om fra deres onde veier! Hvorfor vil dere dø, Israels hus?» (Esek 33,11). «Det ordet jeg har talt, det skal dømme ham på den siste dag» (Joh 12,47–48). Kort sagt:

Om vi kommer eller ei, hans hjerte
brast likevel for hver en sjels smerte.

Dette er altså *Bibelens* lære om saken. Men hva hjelper det? Det er bare i Bibelen dette bildet av Gud står tegnet. Mennesket bærer et annet bilde av ham i sitt indre, hver og en etter *sitt* eget sinn og forhold til Gud, for hver og en vil alltid avbilde Gud etter seg selv. De hedningene som er svarte i huden, maler gudebildet svart og djevelen hvit, fordi de synes svart er vakrest, ettersom de selv er svarte. Vi hvite maler derimot Gud helt hvit, for vi er selv hvite og synes et hvitt ansikt er vakkert. Slik maler man også gjerne hans hjerte og sinn etter seg selv. Den som selv er svært oppfarende – særlig om

han bruker vrede i åndelige saker og holder sin religiøse vrede for å være selve Åndens ild – må nødvendigvis synes at også Gud har en slik vrede. Men Skriften sier at Ånden kom «i skikkelse av en due», og om duen sier man at den ikke har galle.

Det tredje spørsmålet: Du antyder at *kjødet ikke kan bli hellig*. Hva mener du da med kjødet? Svar: Naturligvis det samme som Paulus mener når han sier: «For *kjødet* begjærer imot *Ånden*, og Ånden imot kjødet. De to står hverandre imot, for at dere ikke skal gjøre det dere vil» (Gal 5,17). Det samme som han mener når han sier at kjødet ikke skal bevares og helliggjøres, men *korsfestes* (v. 24), ja, at vi skal *ta livet av* det (Rom 8,13). Med kjødet kan han umulig ha ment *legemet* eller noen av de tre store delene mennesket består av – ånd, sjel og legeme; for skulle vi vel korsfeste legemet og drepe sjel og ånd?

Videre mener jeg det samme som Gottfried Büchner mener når han om ordene «Kjøtt og blod kan ikke arve Guds rike» (1 Kor 15,50) sier at det med kjøtt og blod menes «ikke selve legemet, men den syndefordervelsen som henger ved det». Og jeg mener det samme som Christian Schöttgen og Tobias Krebs – to høylærde menn – når de gjengir en av betydningene av ordet σάρξ (kjød) slik: «*depravata hominis natura; id quod depravatum est in homine*» (menneskets fordervede natur, det som er fordervet i mennesket); og det hører til både legeme og sjel. Hvis jeg sa at dette kjødet skal bli hellig, ville det være akkurat som om jeg sa at skitten skal bli ren (ikke renset bort, men selv bli ren), at isen skal bli varm og ilden kald.

Dette får være nok. Jeg gjentar enda en gang at jeg denne gangen bare har svart av plikt mot den guddommelige sannhet – ikke for å forsvare min egen person, men for å forsvare Guds sannhet og tjene velmenende sjeler som søker sannheten. Det kan hver og en se som vet og husker at jeg aldri har gått inn på noe forsvar, enda *Nordisk Kirketidende* så mange ganger har øst sin vrede ut over meg. Til den samme tausheten vender jeg nå tilbake, glad og takknemlig for all Herrens nåde, og sier med David: «Hvor stor din godhet er, som du har gjemt til dem som frykter deg! Du gjemmer dem i ditt åsyns skjulested mot menneskers sammensvergelser. Du skjuler dem i en hytte mot trettekjære tunger … og den som farer overmodig fram, gjengjelder han i fullt mål – de løgnaktige lepper, som med overmot og forakt taler frekt imot den rettferdige. Vær ved godt mot! La hjertene være sterke, alle dere som venter på Herren!» (Sal 31,19–25)

Stockholm 4. april 1845.

Redaktøren av tidsskriftet *Pietisten*

I det neste tilleggsbladet tok *Nordisk Kirketidende* inn et svar på denne forklaringen fra Rosenius, under samme overskrift: «Er Pietisten kommet på bedre tanker?» Svaret holdt en svært uverdig tone. Hvis vi gjenga det, ville det vise klarere enn noe annet hvilke våpen *Nordisk Kirketidende* førte striden med, og hvilken motstand og hvilke fiender Rosenius måtte kjempe seg fram mot.

Likevel har vi etter en del tvil funnet det best ikke å ta det inn her – særlig fordi det ikke inneholder noen egentlig gjendrivelse av stridspunktene. Det er bare en mengde av de groveste beskyldninger mot Rosenius' person og virksomhet, og et forsøk på å latterliggjøre en del uttrykk i forsvaret hans. De som ønsker å se disse grovhetene, kan lese dem i det nevnte tilleggsbladet til *Nordisk Kirketidende*.

I årene som fulgte, angrep *Nordisk Kirketidende* ikke *Pietisten* direkte. Etter at den finske presten Fredrik Gabriel Hedberg i 1845 hadde gitt ut *Pietisme og kristendom* (trykt i Umeå), ble hoggene rettet mot denne boka. Gjennom en rekke numre i 1846 ble den anmeldt med mye hat i tone og uttrykk. Bare et og annet bittert utfall ble i dette og de følgende årene rettet mot Rosenius' person og lære.

Slik het det for eksempel i et sluttord i desember 1848, som tydelig siktet både til Rosenius og Hedberg: «En slik lære – og det den aller fineste, helligste og mest åndelige som djevelen noen gang har funnet på her på jorden – søker nå spillerom blant de ‹kalte› sjeler, og vinner dessverre manges bifall. Den går ut fra en viss sekt og sprer seg i tidsskrifter og brosjyrer, og det legges ned stor innsats i dette. Det er et falskt evangelium, som lover evig liv uten forbedring og omvendelse; som roper ut læren om forbedring som en gjerningslære og en menneskelig fornuftsregel; som skyver den tredje trosartikkelen til side for siden å behandle den andre som den vil; som skjærer bort hele frelsesordenen og bare forkynner en løs tro, så veien til Guds rike blir gjort lett og bekvem. Den plyndrer hele den kristne lærebygningen og river den ned, så bare to nakne pilarer, *troen* og *forsoningen*, står igjen (merk – for en beskyldning!), ved at den forkaster og stempler som vranglære alle skrifter og bøker der Guds Ånd taler, og der tusener har funnet og finner oppbyggelse. En slik falsk lære hører med til forførelsen i den siste tid» og så videre.

Året etter, 1849 – det siste året *Nordisk Kirketidende* kom ut – viste fiendskapet seg i en artikkel som gikk over flere numre, om «Troens og rettferdighetens vei». Den var lagt fram som en samtale mellom Asper og Lenis. Gjennom «Asper» legger redaktøren i en lang og vidløftig utgreiing fram sitt eget syn på nådens orden. Deretter lar han «Lenis» legge fram den motsatte meningen, som *Nordisk Kirketidende* stemplet som den «falske åndelighet».

Som en liten smakebit på tonen når Asper gjendriver Lenis, kan vi ikke la være å sitere dette: «Din fortrolige omgang med R. og A. og L. og hele denne legionen av falske ånder, som i vår tids mørke flagrer omkring som forkledde spøkelsesskikkelser fra avgrunnen, har altså båret sin sørgelige frukt – likeså din utidige lyst på nyheter, rikelig mettet av de rettene som blir satt fram på bordet til *Pietisten* og hans like» og så videre.

Med dette året opphørte, som sagt, *Nordisk Kirketidende*. Ifølge et «avskjedsord» skyldtes det mangel på oppmuntring, ettersom antallet abonnenter hadde gått betydelig ned dette siste året. Den bitterheten som også i disse avskjedsordene kommer til uttrykk mot den «falske åndelighet», «rosenianismen», går vi helt forbi.

Vi ser nå tilbake på hva Rosenius' forkynnelse og hans *Pietisten*, som *Nordisk Kirketidende* angrep så skarpt, har fått utrette til oppbyggelse i tro og gudsfrykt i vår kirke. Sammenligner vi det med hva det er blitt av *Nordisk Kirketidende* – som jo hele veien ville opptre som talsmann for denne kirken – og hva den har utrettet med sine kvasse piler, rettet mot alle kanter, også mot levende nådebarn i kirkens moderlige fang, trengs det vel ikke mange ord som avslutning på denne striden.

Striden var dessuten ikke ny. Den begynte tidlig, ja, som allerede sagt, mellom det første brødreparet på jorden. Den fortsatte i Abrahams hus. Og fortsatt kan vi si: «Men likesom han som var født etter kjødet, den gang forfulgte ham som var født etter Ånden, slik er det nå også.» Slik vil det vel fortsette til dette ordet får sin aller fullkomneste oppfyllelse: «*Driv ut trellkvinnen og hennes sønn! For trellkvinnens sønn skal ikke arve sammen med den frie kvinnens sønn*» (Gal 4,29–30).

Sjuende kapittel. Strid og erfaringer i årene 1844–1847

Følgene av Nordisk Kirketidendes *angrep. – Spredningen av* Pietisten. *– Strid med erik-janserne. – Erfaringer da Hedberg og Hamberg besøkte Stockholm. – Brev til Hedberg. – Martyrhistorien. – Ytre motstand og fiendskap. – «Forargelser» i menigheten. – Trekk av broderkjærlighet.*

Før vi går inn på stridene og erfaringene i de nærmeste årene som fulgte, vil vi se på hva som ble den egentlige følgen av de angrepene vi har skildret. Når vi gjør oss klart hva den var, blir vi minnet om et ganske merkelig forhold: Selve fiendene må ofte tjene Herren og hans sak. Noen eksempler skal gjøre dette enda tydeligere for oss.

Både i eldre og nyere tid har mang en Herrens tjener arbeidet helt i det stille, kanskje bare kjent av noen få som tok imot i sitt hjerte den guddommelige sæden han sådde. En tid utviklet saken seg langsomt og stille.

Men så begynte man å tale mot det forkynte ordet. Herrens tjener, som før ingen hadde lagt merke til, ble ropt ut som kjetter og forkynnelsen hans som vranglære. Det kom forfølgelser, mer eller mindre bitre alt etter sinnelaget i den tiden han levde i, og den rasende stormen så stundom ut til å ville ødelegge den vakre plantningen som først hadde sett så lovende ut.

Ser vi så etter en tid nærmere på hvilken virkning motstanden, bitterheten og forfølgelsen har hatt, får vi ofte til vår forundring se nøyaktig det samme som Paulus vitnet om lenkene han var ført i som fange til Rom: «Det som har hendt meg, har heller ført til fremgang for evangeliet», fordi det var blitt kjent «for hele livvakten» at han var

i lenker for å ha bekjent Kristi navn, ja, «for alle de andre» i den store verdensbyen (Fil 1,12–13).

Det som i menneskers øyne var til hinder og skade, ble altså ved Guds underlige ledelse til fremgang for saken. «Martyrenes blod er kirkens sæd» er et gammelt ord som har vist seg sant mange ganger siden de blodige forfølgelsene i de tre første århundrene.

I kirkens første tid, da livskraften var størst, nådde motstanden sitt høydepunkt. Mørke og lys brøt skarpere mot hverandre, og de som bekjente Kristi navn, måtte ofte besegle troen med sitt blod. Men nettopp gjennom denne motstanden ble den læren de bekjente – og som det overalt ble talt mot – mer og mer kjent og omtalt, og slik spredte den seg fra sted til sted. Mang en som før aldri hadde spurt etter den eller visst noe om den, ble først oppmerksom på den gjennom motstandernes hån og forfølgelse av den nye lærens tilhengere.

Slik har det gått til alle tider, og slik også i våre dager. Hvor mange er først blitt drevet av ren nysgjerrighet til å høre den læreren som alle snakket ille om og ga et økenavn, og har så fått det første frelsende stikket i hjertet under den prekenen! Og hvor mange skaffet seg først den boka som fikk evighetsviktige følger for dem, da alle talte mot den! Slik ble selve motsigelsen stundom et indirekte middel til å fremme og utbre Guds rike. Hele saken ble mer kjent og åpenbar gjennom den.

Dette ser også ut til å ha vært den nærmeste følgen av *Nordisk Kirketidendes* angrep på Rosenius' virksomhet. Fra nå av vakte *Pietisten* mer oppmerksomhet. Noen som ikke kjente til bladet før, begynte å undre seg over det lille tidsskriftet og gi akt på det, da de hørte suset av de skarpe pilene som ble skutt mot det.

År for år fikk det stadig større utbredelse. Mange steder måtte det bryte seg vei gjennom fjell av fordommer, uvitenhet og mørke. Mange steder der det nå i flere år har vært kjent og kjært for troende hjerter, ble det i begynnelsen sett på med mistro – og det ikke bare av verden, men også av alvorlige sjeler, som fryktet det og advarte mot det som mot den dødeligste gift.

Litt etter litt brøt likevel evangeliets lys fram, snart her, snart der. Sjeler som var slitt ut under lovens åk, tok begjærlig imot det herlige budskapet om fri og ufortjent nåde, og snart gikk det lille tidsskriftet ut over landet i tusenvis av eksemplarer.

I vårt land finnes det i dag ikke så få sjeler som opplevde at det første møtet med *Pietisten* ble et avgjørende vendepunkt for hele deres åndelige liv. Da kan det vel være av interesse å kjenne til de ofte ganske underlige veiene bladet fant inn i den eller den familien, til det eller det stedet. Derfor er det kjært for oss å kunne fortelle her, som et eksempel, hvordan det først banet seg vei til en bygd i Småland, der det før hadde vært fryktet fordi det skulle inneholde skadelig vranglære. En eldre bror, som i mange år har tjent Herren og sjelene som skolelærer, har fortalt oss følgende:

> I 1842 begynte det en viss åndelig vekkelse blant de lavere folkeklassene på et sted som til da hadde ligget i dypt åndelig mørke. Det fantes ingen såkalte «redelige prester» å henvende seg til i nærheten, og lekmannsvirksomhet var nesten ukjent den gangen. Derfor måtte de sjelene som var bekymret for sin frelse, gå lange veier for å få høre en preken som passet for deres tilstand, og for å rådføre seg med prester som hadde ord på seg for å være oppriktige. Hos dem, og likeså hos noen omreisende skolelærere som var godt kjent for sin åndelighet, fikk de nok vite hva de selv skulle gjøre. Men den gangen ble det bare sparsomt talt om hva Kristus har gjort for oss. Nådestolen ble som regel omgjerdet med så mange *om* og *men* at bare ganske få sjeler våget å nærme seg den.
>
> Kristelige blader eller andre evangeliske skrifter fantes heller ikke å få tak i på stedet, og om de hadde funnes, ville ingen ha våget å lese dem, fordi prester og ledere strengt forbød det. På denne tiden begynte man å snakke om at en ny lære var i omløp i Stockholm, og at hovedmannen for den ga ut et blad som het *Pietisten*, med et innhold som skulle være villfarende.
>
> En skolelærer her på stedet, en svært avgjort kristen som hadde vært redskap for vekkelser i flere bygder, skulle i et ærend til hovedstaden. Ved den anledningen ble han alvorlig advart av vennene sine mot all omgang med de såkalte rosenianerne. En smålending som da bodde i Stockholm, pleide å sørge for at åndelig sinnede personer som kom til byen, ikke kom i berøring med dem som ble regnet til den nye læren. Men denne gangen slo hans årvåkenhet feil. Før skolelæreren vår fikk anledning til å treffe ham, måtte han skaffe seg losji, og – helt uten å vite det – fikk han det hos en kristelig sinnet frue som var blant Rosenius' venner. Her kom han i kontakt

med noen evangeliske kristne, og omgangen med dem gjorde et dypt inntrykk på ham.
Da han kom hjem, skrev han til meg som skriver dette, at det slett ikke var så farlig med den påståtte nye læren; de som holdt seg til den, mente han var «bedre kristne enn vi». Da vi traff hverandre en tid etter, ga han det samme vitnesbyrdet om Rosenius' lære og om den kristendommen han mente den hadde skapt. Han var da syk, og døde kort tid etter i troen på sin Frelser. Vår siste samtale fikk den virkningen på meg at jeg for enhver pris ville gjøre meg kjent med den læren som overalt ble motsagt. Derfor skaffet jeg meg den så fryktede *Pietisten*.
I begynnelsen leste jeg den med stor engstelse, for jeg var redd den skulle føre meg på avveier – for eksempel til å tro på nåden før jeg hadde gått opp alle trinnene i den såkalte «nådens orden». Men snart klarnet blikket mitt, og jeg fant at den kjære *Pietisten* hadde både salt og sødme å by på. Den avdekket hjertets grumsete kilde i stedet for å drive med ytre ting hele tiden, men viste samtidig middelet og veien til helbredelse for det syke hjertet.
Likevel skrev jeg til forfatteren, som jeg da ikke kjente, og spurte om han ikke av og til kunne la lovens tordener rulle i bladet sitt, så det enfoldige og villedede folket kunne se at den læren *Pietisten* forkynte, ikke inneholdt noen villfarelse. På denne ukyndige henvendelsen min svarte Rosenius rolig og vennlig at han ville la Gud avgjøre om den læren han drev, virkelig var den vi burde rette oss etter; han regnet med at det snart skulle vise seg. Når det gjaldt hans egen åndelige virksomhet, viste han til apostelens ord: «Jeg er heller ikke min egen dommer» (1 Kor 4,3).
Grunnen til spørsmålet mitt var, som allerede antydet, at jeg ønsket å få ryddet bort fordommen mot *Pietisten*, så den kunne bli spredt og lest av det stakkars folket som hadde slått leir på grensen mellom Sinai og Golgata. Jeg kjente godt den beklagelige tilstanden som rådde blant de søkende sjelene – hvordan de, slik som jeg selv før, arbeidet i egen kraft og ga ut penger for det som ikke er brød. Jeg trodde fullt og fast at det å bli kjent med Rosenius' skrifter ville gi dem klarere innsikt i evangeliets sannheter. Men så sterk var fordommen mot bladet, og så stor var feigheten hos meg selv, at jeg ikke våget å forsøke å spre det – ja, ikke engang å bekjenne for vennene mine at jeg leste det.

> Men for å kunne gi dem jeg mente trengte det, noe av denne sunne, helsebringende sjelematen, pleide jeg i lukkede kretser å lese et og annet stykke fra *Pietisten*, som stadig ble kjærere for meg, uten å nevne verken forfatterens eller bladets navn. Det som ble lest, ble tatt imot med begjærlighet, og mang et skyet ansikt begynte å klarne opp. Slik fortsatte det i flere år, og i hele den tiden fantes det bare ett eksemplar av *Pietisten* på stedet, det jeg selv abonnerte på.
> Endelig begynte likevel utsiktene for Guds rikes fremgang å bli lysere. Ved siden av en flittigere gransking av Den hellige skrift begynte man også å skaffe seg Luthers skrifter, og dessuten lot en og annen røst seg høre som vitnet om den korsfestede. Til slutt våget jeg på en sammenkomst å vise fram tittelbladet på det skriftet som så ofte hadde oppmuntret, veiledet, trøstet og vederkveget meg og vennene mine. Forundring og glede blandet seg, og innen kort tid hadde ti personer tegnet seg som abonnenter på den før så miskjente *Pietisten*. Fordommen var brutt, og noen år senere var det kjære bladet en kjærkommen gjest i mange hytter, både innenfor og utenfor det kirkesamfunnet jeg da tilhørte. Og hos mange av de mer alvorlige kristne finner man i dag hele samlingen av Rosenius' skrifter.
> Slik kan Herren gjøre når man, som Rosenius, lar ham styre og fremme den saken man arbeider for. Og slik får vi gi ham æren for det gode som er blitt utrettet ved hans utvalgte redskap på jorden. Lovet være Herrens navn i evighet. Amen.

Slik banet Herren vei for *Pietisten* til stadig flere bygder og hjerter. Ved begynnelsen av bladets tredje årgang (1844) var antallet abonnenter igjen gått noe opp. «Om den uforanderlige rettferdighet som de troende har i Kristus» er fra dette året. Det er et vakkert stykke der Rosenius, som så mange steder i skriftene sine, klart viser hvordan vi som tror, har en rettferdighet i Kristus som er uforanderlig som Herren selv, helt uavhengig av våre bedre eller verre stunder.

Med den nidkjærheten for sjelene som var så typisk for ham – at de ikke måtte bli bedratt av falsk åndelighet – skrev han dette året «Noe om hykleri», og videre «Om søvnighet og sikkerhet» med mer. Og hvor ofte har han ikke siden den tid, i tale og skrift, ropt sitt alvorlige varselrop mot dette! «Ære være Gud i det høyeste og fred på jorden» er også et kostelig lite stykke fra samme år.

«Herren øser deg nok fra det ene karet over i det andre, så du ikke skal få noen bismak – fra fremgang over i ydmykelse, fra bitterhet

over i trøst», skrev en av Rosenius' venner en gang til ham. Og denne «øsingen» har kanskje ikke mange fått erfare i samme grad som han, særlig i de to første tiårene av virksomheten hans i Stockholm.

All den fremgangen og oppmuntringen han fikk i arbeidet sitt, ble fullt ut veid opp av anfektelser innenfra og angrep utenfra. Og alle disse og andre bitre erfaringer fikk igjen sin motvekt i gleden over å se hvordan Guds verk likevel gikk fremover mange steder, og over å få være med i det. Slik førte den trofaste Herre ham gang på gang «fra fremgang over i ydmykelse, fra bitterhet over i trøst».

Noen av disse skiftende erfaringene kommer også fram i brev fra 1844. Til den gamle, fortrolige venninnen i Storkåge skrev han 12. november:

> Å, kjære, gamle, trofaste venninne, dette er en urolig tid. Partistrider i nord og sør, så den blinde mengden står helt rådløs og ser på. I Hälsingland farer Erik Jansson fram som svermer og lærer at en sann kristen ikke må vedkjenne seg noen synd (i kjødet, NB!) og ingen anfektelse, men stadig hellighet og stadig fred. Han lærer også at man skal brenne alle bøker unntatt Bibelen, eller i det minste slutte å lese dem; og der har de virkelig brent Luthers skrifter med flere. Her i Stockholm er partiene mange, men mer moderate og passive.
>
> Herre, Herre, hva mener du med alt dette? Stundom blir jeg så engstelig over det at jeg kunne ønske å dø. Slike som jeg har regnet for kristne, gjør opprør mot evangeliet, slår alarm og mener at jeg vil komme med noe nytt. Det har noen trodd og også sagt høyt, og da står jeg halvveis alene og skjelver for et raslende løv. Men, Herre, du vet at jeg ikke vil noe annet enn å herliggjøre ditt navn og frelse sjeler. Og så skje meg etter din vilje.

Bare noen dager etter at han hadde skrevet disse linjene, ble han personlig kjent med noen av Erik Janssons disipler. De var på besøk i Stockholm for å be kongen om nåde og frihet for partiets leder, som da igjen var blitt arrestert, og de oppsøkte Rosenius for å legge fram sitt syn for ham. Han fortalte om dette i brev til venner på denne tiden. I et av dem, skrevet 29. november 1844, heter det:

> Det er tre dager til jeg kan sende dette, og likevel vil jeg skrive nå, for i går, som var postdag, ble jeg så brått avbrutt, ja, avskåret fra all

mulighet til å skrive. Som sagt tenkte jeg å skrive i går; men hør nå hva som hindret meg, for det var en merkelig erfaring.
Først hadde vi en bror fra broderlandet Norge til middag, ved navn Stene, som hadde vært militær, men har tenkt å bli misjonær; han er nå på vei til Hamburg for å utdannes til det. Han er god og nidkjær, men mer Arndts enn Luthers disippel. Da jeg en stund hadde snakket med ham om misbruk både av loven og evangeliet, kom en bonde fra traktene ved Mariefred, en søkende sjel, for å hente skrifter og bøker.
Mens jeg ennå snakket med ham, gikk døren opp, og fire høyvokste, ærverdige bønder fra Hälsingland kom inn (klokka var nå fire). De var nettopp kommet til byen og spurte om jeg hadde tid til å snakke med dem. De sa navnene sine og hvor de kom fra (Norrala). Navnene Olof Olofsson og Jon Olofsson sa meg straks hva slags folk de var: Erik Janssons fremste disipler, ledere for bokbrennerpartiet, kommet hit som partiets utsendinger for å be kongen om nåde og frihet for lederen (Erik Jansson). Han er nå igjen pågrepet og satt i fengsel i Gävle, noe du nok vet fra avisene.
At jeg så på dette som en heldig tilskikkelse og ville snakke med dem, var naturlig. Snart kom det i gang en samtale som jeg nesten skulle ønske du hadde fått overvære. Den varte i tre timer, til klokka sju tvang meg til å gå til en sammenkomst hos N.s; to av mennene ble med dit. Å, kjære venner, hvor gudfryktige vi burde være – jeg mener, dag og natt ligge på kne og be: Lær meg i all sannhet! For djevelens listige angrep, for all villfarelse, for trollmannens makt bevar oss, milde Herre Gud!
Du kjenner nok partiets hovedlærdommer: en stadig og fullkommen frihet i oss fra synd og anfektelse, og at alle åndelige skrifter, særlig Luthers, er skadelige og bør brennes – bare Bibelen unntatt. Når man leser eller hører at dette er påstandene deres, legger man ikke så mye vekt på det; man tenker at beretningene kan være overdrevne og forvrengte. Men å se disse store, gamle mennene nå, tenksomme og anselige å se til, forfekte disse lærdommene rett for øynene mine og selv høre dem – det var i sannhet merkelig. Å høre dem uttrykkelig påstå at hos den som virkelig griper Kristus i tro, er «kjødet straks helt dødt» og «alt ondt som bor i en, renset ut», og at det av dette følger en «stadig fred og fryd» – det var ganske merkverdig. Samtidig talte de helt klart, levende og sant om den første

omvendelsen og om hvordan troen først blir til, så vi på det punktet ble helt enige.

Men du spør: Hvordan forsvarer de det de setter fram? Svar: Med den mest skjødesløse og forbløffende slengingen av bibelord, revet ut av sammenhengen, og med en behendig flukt fra all grundig gransking av Skriften. Når jeg la fram de tydeligste bibelord og bibelske eksempler, fløy de av sted til noe annet. Talte jeg for eksempel om synd og anfektelse hos en eller annen av de hellige – Job, David, Peter, Paulus med flere – så sa de: «Ja, da var de falt fra nåden, de hadde veket bort fra Gud» og så videre.

«Men Job», sa jeg, «han syndet, han forbannet Gud og sin fødselsdag, men Gud forsvarer ham likevel mot de ‹plagsomme trøsterne›.» – «Ja, men», sa de, «han straffet ham også.» – «Men straff og tukt var ikke unåde», sa jeg, «det skjedde slik som Salme 89 sier: ‹Dersom hans barn forlater min lov … da vil jeg hjemsøke deres synd med riset og deres misgjerning med slag. Men min miskunn vil jeg ikke ta fra ham›» (Sal 89,31–34). Ja, da fløy de av sted og ville ikke stanse ved det tydelige beviset.

Da jeg igjen sa: «Er alt ondt renset ut og alt kjød hos dere dødt, så har dere ingen strid. Da hører dere ikke til den stridende menighet, til Kristi *stridsmenn*, og da trenger dere ikke den *fulle rustning* som Ef 6 taler om», da sa de: «Jo, vi har ennå verden, vantro mennesker og djevelen igjen.» Men når jeg da sa at det jo er djevelen som volder anfektelse – og de nektet at en kristen har anfektelse – forivret de seg slik at de også nektet at djevelen kan angripe en sann kristen: «Djevelen er slått ned og bundet.» Slik benektet de også denne fienden, som de nettopp hadde sagt at de hadde.

Og når jeg sa: «Men dere sa nettopp at djevelen er den fienden vi må stride mot, etter Ef 6. Og djevelen våget å angripe selve Herren Kristus, ja, Adam og Eva, som ikke hadde noen synd, og Job, som etter *Guds* eget vitnesbyrd ikke hadde sin like i landet, og Paulus (2 Kor 12,7) og mange flere» – da fór de av sted og kastet fram noe nytt. Det er umulig å regne opp alle slike sidesprang. Jeg ville bare vise hva slags måte de forsvarer seg på.

Imidlertid er det et lærerikt eksempel på hvor langt man kan føres også i vår tid. Tenk deg: De tror i fullt alvor at Luther og *alle* som før Erik Jansson har forklart Skriften og lært i samsvar med Luther, Arndt og andre, har vært «djevelens apostler», som de selv sa, og at først nå er deres lille flokk Kristi eneste sanne saueflokk.

Men, kjære venn, i denne saken har jeg ennå et sørgelig punkt å føye til. Du har kanskje hørt det: St., vår venn St., er blitt en av dem etter at han kom til Hälsingland, og det nettopp til partiets sentrum. Han har skrevet hit til to–tre av vennene våre og forkynt den nye læren. Hva synes du? Jeg har skrevet til ham, jeg har påkalt Gud for ham; nå slipper jeg ham og sier om alle disse: Det er ennå et år eller to for tidlig til å kunne utrette noe som helst. De må først gjøre noen erfaringer som lærer dem å gi Ordet rett – nedslående erfaringer av hvor ubestandig den priste helligheten er.

Nå har jeg talt om andre. Men hva synes du om at jeg bekjenner dette: Samtidig som jeg fekter og strider slik for læren og er så viss på den at jeg kan leve og dø på den, går jeg ofte – særlig nå i noen uker – med en fæl frykt for at mitt eget åndelige liv er eller snart blir helt slukket.

Ved en morgenbønn i forrige uke leste jeg om Samson. Mens han sov på Dalilas fang, ble han fratatt nasireertegnet sitt, håret, og den underfulle kraften. Da han ble vekket med ropet «Filistrene er over deg!», gikk han ut like modig som de to gangene før, og det står: «*han visste ikke at Herren var veket fra ham*.» Det er et forferdelig ord. Jeg skalv ved det.

I mange dager har jeg kjempet for min frelser, som har vært trofast fra gammel tid. Men endelig – dette skriver jeg 2. desember – fikk jeg på lørdag den visse trøsten (en trøst i Gud selv og hans egenskaper) at Gud er så trofast, trofast, trofast at han ikke i det skjulte overgir noen som er redd for seg selv og mistenker sin egen tilstand, og som roper: «Ransak meg, avdekk det verste, vekk meg, overgi meg ikke i det skjulte, la meg få vite det!» Se, å overgi en slik sjel strider rett mot Guds eget vesen. Derfor er det et sikkert kjennetegn på alle som blir bedratt, alle de dårlige jomfruene, at *de* ikke frykter og aldri blir forskrekket, men er trygge. Se Kristi beskrivelse av de lunkne i Åp 3,17.

Med dette mener jeg nå delvis å ha svart på to spørsmål som ligger deg ømt på hjertet, nemlig både om mitt og om ditt åndelige liv. Det er sant, som du antyder, at jeg er i stor fare midt på medgangens dag. Kjære, si meg du hva du ser.

Men jeg nevnte hvilken trøst jeg fikk på lørdag. I går fikk jeg så min vanlige, gamle hverdagstrøst gjort levende igjen, nemlig *Kristus* – trøsten i Kristus og nåden for hans skyld. I anledning av dagens

> evangelium (første søndag i advent) leste jeg Sak 9. Kjære venn, dette er jo nok, så vi bør forsvinne, tie og bare si: Nok, det er nok.

Slik førte Herren ham «fra fremgang til ydmykelse, fra bitterhet til trøst».

Samtidig skrev han også til andre venner om denne striden med Erik Janssons tilhengere. Vi tar med enda et brev, som belyser og gjendriver denne villfarelsen nærmere.

Tanken som egentlig lå til grunn for denne vranglæren og kom til uttrykk i den, er ikke ny; den har hatt talsmenn i alle kirkens tider. Så grovt og utilslørt som her – og noen år senere hos de såkalte «syndfrie» – har den nok ikke ofte vist seg. Men i finere og mer forkledd form sniker den seg omkring i menigheten og dukker opp snart her, snart der, både i skrift og i tale. Den bekymrer og binder våkne samvittigheter og blåser opp og forhekser dem som sover dypere. Da kan det ikke være unyttig å ta med alt som kan gjendrive den.

Rosenius skrev nå til en bror i Norrland:

> Du vet at deres hovedpåstand er at en rett kristen er fri fra kjødet så lenge han tror og ber. Det onde som bor i oss, er renset ut, kjødet er dødet; derfor er han fri fra all synd og anfektelse og har bare fred og glede.
>
> Spør jeg da: «Så har dere altså ingen strid?», svarer de: «Jo, med djevelen og verden.» «Men volder ikke de anfektelse?» – Ikke noe svar, bortsett fra dette: «Er Guds rike da i oss bare visse stunder? Guds rike er rettferdighet, fred og glede» og så videre. «Ja,» sa jeg, «men i kamp med det som står imot.» «Nei, det står ikke slik, men at Guds rike er fred og glede.» «Jo,» sier jeg, «det står: ‹Kjødet begjærer imot Ånden› (Gal 5).» «Ja – så lenge kjødet lever,» svarer de, «men når kjødet er dødt, er det noe annet; og hos den som har Kristus, er det dødt. Hvordan skulle Kristus kunne bo i hjertet om det onde fremdeles bodde der? Kristus og Belial kan ikke forlikes» og så videre.
>
> Da svarer jeg: «Kristus er kommet og bor i hjertet nettopp fordi synden bor der – på samme måte som en lege bare oppholder seg på sykehuset fordi det ligger syke der. Når alle er friske, går legen; når vi blir fri for all synd, tar ypperstepresten avskjed. Han har bare med syndere å gjøre. Og dere sier at Kristus og Belial ikke kan forlikes. Nei, riktig – de forlikes ikke, de strider; og de strider bare når de kommer sammen.»

«Men,» sier de, «da er Kristus så svak at han ikke kan døde all synd. Bør jeg ikke tro at han også formår å døde all synd i meg, slik han formådde å utslette den for Gud?» – Svar: «Jo, hvis jeg bare har hans løfte om at han på én gang skal feie hjertet rent for alle synder. Men et slikt løfte har jeg aldri sett, bare at han vil stå oss bi i all strid når vi i troen påkaller ham. Det som står om forbildet, det jordiske Israel da det inntok Kanaan, gjelder også det åndelige Israel: Herren lot ikke hele folket utrydde, men lot noen bli igjen for å prøve israelittene med dem. Og det han sa til den lamme: Ta sengen din og gå.» Når man så nevner eksempler på de helliges feil og svakheter, svarer de: «Ja, da var de ennå ikke født på ny» eller «da var de falt fra» og så videre. Men den gamle kom i stor knipe da jeg sa: «Dere sier at hos den som har Ånden, er kjødet dødt og borte. Hva mente da Kristus da han sa: ‹Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse! *Ånden er villig, men kjødet er skrøpelig*›? Hos hvem fantes disse to, ånden og kjødet? Hva mente Kristus? Kanskje slik: Ånden hos *dere* er villig, men kjødet hos *en annen* (som ikke har Ånden) er skrøpelig? Eller omvendt: Kjødet hos *dere* er skrøpelig, men ånden *hos en annen* er *villig*, og derfor bør vi våke og be? Slik må det jo forstås om det dere påstår er sant, at den som har Kristus, troen og Ånden, ikke lenger har kjødet eller det iboende onde i seg.» – Dette var et punkt de ikke kunne forklare med all sin kvikkhet og kunst; i stedet fløy de over til noe annet.

Det samme skjedde når jeg holdt dem fast ved Gal 5. (Å tale med dem om Rom 7 var ikke verdt det; der tales det, mente de, bare om dem som er under loven, enda de siste versene synes å si noe annet.) Men Gal 5 var en altfor tydelig tekst. Der står det uttrykkelig: «Til frihet har Kristus frigjort oss. Stå derfor fast.» Og det er til dem som står i friheten, apostelen sier: «La bare ikke friheten bli et påskudd for kjødet» og så videre; og igjen til de samme: «Vandre i Ånden! Så skal dere ikke fullføre kjødets lyst.» Kan apostelen oppfordre dem som ikke er født av Ånden, til å vandre i Ånden? Og er det ikke de samme som vandrer i Ånden, som ikke skal fullføre kjødets lyst? Men hvordan kan man tale om ikke å fullføre kjødets lyst om det ikke fantes noen slik lyst? Og hva følger så? Jo, vers 17: «For kjødet begjærer imot Ånden, og Ånden imot kjødet. De to står hverandre imot, for at dere ikke skal gjøre det dere vil.» Taler apostelen her om kjødet hos den ene og Ånden hos den andre?

> Alt dette prøvde jeg å holde fram for dem. Men er det ikke et lærerikt eksempel at så tydelige ting ikke kan opplyse dem? Og likevel skryter de av at de ikke akter noe annet enn Bibelen. Men hver og en av oss bør likevel lære av dette å vandre i gudsfrykt og be Gud om nåde til å bli i den rene forståelsen av hans ord og i ydmykhet, og om å bli bevart fra Satans forførelse – den hellige djevelens, den hvite engelens forførelse …

I en verdifull artikkel i *Pietisten* året etter (1845), «Om Guds evige fredspakt med sin Sønn og testamente til menneskene», la Rosenius fram den dype grunnen for vår frelse og salighet – lagt før verden ble til, og helt *utenfor oss*. Samme år kom også et utførlig svar på spørsmålet «Hva skal jeg gjøre for å bli frelst?», og dessuten noe om «Loven og dens fremste hensikt og virkning» med mer.

I begynnelsen av dette året skrev han til pastor Scott om arbeidet sitt i Stockholm og erfaringene han gjorde der:

> Arbeidet mitt er det samme som før, og – Gud alene æren – heller ikke Guds nåde og velsignelse over det har forandret seg. Men storm og strid har vi hatt noe mer av enn før. Om *Pietisten* får jeg stundom de mest oppmuntrende vitnesbyrd i brev fra landsbygdene, stundom de bitreste angrep i *Nordisk Kirketidende*. Abonnentene var i fjor omkring 1300. Også *Missionstidning* hadde da flere enn noen gang. Fruktene av det daglige arbeidet er at en og annen sjel blir vunnet, og at de som er vunnet, blir bevart i nåden. Men alt dette er bare den store, gode hyrdes verk. Mitt arbeid er elendig, men hans underfulle makt og troskap er stor.
>
> I det ytre går det også som vanlig. Vi samles, leser, taler, synger og ber. Underlig nok har vi fått være i fred med det; bare T—m angriper det en og annen gang i avisen sin. Likevel råder det nok en viss uro hos flere av kirkens ledende menn, som frykter at vi en dag skal volde splittelse i den gamle, lutende kirken. Det er vel noe slikt som har fått enkelte til å prøve å føre meg inn i en kirke, for å trekke flokken med meg dit. E—hl og A—ff har gjort seg stor umak med saken, og den siste reiste til Uppsala hovedsakelig for å få erkebiskopen til å gi meg skriftlig tillatelse til å preke og holde bibelutleggelse i Adolf Fredriks kirke. Men erkebiskopen var redd for avisbråket og ville at E. skulle gjøre det selv, uten skriftlig samtykke, bare på grunnlag av muntlig godkjenning, og så bare melde saken til konsistoriet. Men det tør han nok ikke. Av E—hl hørte jeg også at de frykter at jeg med

> tiden skal føre til en kirkelig splittelse. At det ikke er min hensikt, vet jeg, og det sa jeg ham også; men om *Gud* vil det og gjør det, vet jeg ikke. ...
> Nå under riksdagen har særlig prestene brutt hodet over hva man skal gjøre med R—s og prekenen hans i husene, slik Thomander har fortalt meg. Men det er ikke kommet lenger enn at de har rådslått og diskutert og så måttet slippe saken. For det har vi vel den trofaste Israels vokter å takke, han som har sagt: «Hvem vil samle seg mot deg og overfalle deg, når de samler seg uten meg?» Blant annet har de tenkt å gjøre meg til forstander for et av de store fengslene, nå da cellesystemet er vedtatt og innført; til det mener man det trengs forstandere med varme og nidkjærhet, som av egen drift vil arbeide med de ensomme fangene. Dette har vært Thomanders plan med meg, men sannsynligvis etter råd fra mange av byens prester, som gjerne så meg gjemt bort i et fengsel. (*Jes 54,15 etter den svenske Bibelen og oversettelsen fra 1550. Luther og den norske oversettelsen gjengir stedet annerledes; se Gerlachs bibelforklaring, bd. 3,2, s. 146. Overs. anm.*)

Vi har også tatt med disse forslagene for å vise desto tydeligere hvordan Herren holdt sin hånd over denne tjeneren sin under alt presset – både fra verdens fiendskap og fra alle slags falske meninger – og bevarte ham ved sannhetens ord og på den veien han hadde staket ut for ham.

Pietisten for det neste året (1846) åpnet han med en sterkt gripende framstilling av det mest fryktelige forholdet vi kan tenke oss i Kristi rike: «Den skjulte død under livets navn og skikkelse». Den var samtidig skrevet med så stor varsomhet at mang en levende sjel som i mørke, anfektelse og frykt for selvbedrag hadde søkt til den – som for å få sin dypeste frykt bekreftet – i stedet har fått trøst og nytt lys over sin tilstand.

Fra dette året er også «Anstøtssteinen, den store hemmeligheten» og «Ditt ord er en lykt for min fot», og dessuten den trøsterike påminnelsen «Det finnes ingen nød som Gud ikke kan hjelpe i». Mot slutten av året skrev han også noe om våre hellige sakramenter, dåpen og nattverden.

Tidlig på våren 1846 reiste Rosenius igjen til Norrland. Dagen før avreisen skrev han linjene nedenfor til den finske bror pastor F. G. Hedberg, kjent som utgiver av *Allmän Evangelisk Tidning* og andre

skrifter. Rosenius hadde sett ham blant de mange finske prestene han møtte under besøket i Finland sommeren 1843.

Da Hedberg en tid etter fikk øynene opp for hvordan den finske pietismen avvek fra sannheten, skrev han til Rosenius. Rosenius hadde vunnet hans tillit ved de sannhetene han forkynte, og ved måten han opptrådte på i brødrekretsen under besøket i Finland. Dette ble begynnelsen på et broderlig fellesskap mellom dem i Herren, og i flere år førte de en livlig brevveksling. Noen av Rosenius' brev til pastor Hedberg er blitt overlatt til oss, og de er oss desto kjærere fordi han i dem forteller både om sine egne erfaringer i denne tiden og en hel del om den lille forsamlingen i Stockholm.

Den 28. april skrev han nå til Hedberg:

> Med brevet til deg har det gått meg akkurat som det går en synder som stadig venter på en bedre og mer beleilig tid til omvendelse eller tro – og som til slutt blir nødt til å komme til nådestolen slik han er, ja, når det står som verst til. Jeg har hatt det særlig travelt i noen uker på grunn av en planlagt reise til Norrland, mellom 80 og 90 mil. I den tiden har jeg fått brevet ditt av 24. mars og stadig tenkt på den kjære stunden da jeg skulle sitte hos den dyrebare bror Gabriel – men «jeg burde ha bedre tid». Og se, nå er det kommet så langt at jeg om 24 timer allerede er på sjøen, om alt går som planlagt. Nå må jeg skynde meg til deg, så du ikke skal vente enda lenger.
>
> Først, kjære bror, må jeg fortelle deg – til ære for Gud, vår trofaste frelser og hyrde – at vi lever riktig lykkelige i troen her, midt i all vår egen elendighet. Mitt arme hjerte har vært usedvanlig lykkelig i den herlige påskehøytiden som nettopp er over. Vi har lest og talt og sunget mye om den velsignede Herre, Frelseren, som ble gitt for våre synder og reist opp for vår rettferdiggjørelses skyld; og om hvordan han siden i gjerning viste kraften i dette ved sin mildhet mot de arme, falne, bortkrøpne disiplene «og Peter», sine «brødre». Slik har vi i ham funnet den gode hyrden som Jes 40 og Esek 34 og 37 har lovet: han som gir sitt liv for sauene og siden steller med dem slik de *trenger* det (selv om det ikke er slik de etter fornuften har t*e*nkt seg det). Han styrker de svake, leger de syke og sårede, henter tilbake de bortkomne, bærer lammene som ikke orker å gå, i fanget og i favnen, og forsikrer kort sagt at ingen skal rive dem ut av hans hånd. Alt dette har vært fullt av glede, og med glede har vi også fått

> se virkningene på flere syke sjeler som er kommet til liv – Gud, Gud alene være æren!
> Men, kjære bror, vi har på ny begynt å tenke på om vi ikke kunne få se deg her nå i sommer. Det er en fin utenlandsreise, som du vet, og vi kunne få glede av det på begge sider. Nå er det trolig at også Hamberg kommer hit i sommer for å ta farvel og så reise ut – kanskje til selve Kina. Hva synes du? Aller kjærest ville det være om dere traff hverandre. Nå reiser jeg og blir borte til midten av juni, da mange gamle herrer av alle slag kommer hit fra alle kanter, innenfor og utenfor riket (mon tro også fra Finland?), til det store skandinaviske avholdsmøtet 15., 16. og 17. juni.
> Men nå, kjære bror, til brevet ditt. Jeg vil bare svare så kort som mulig på ett bestemt spørsmål i det, enda jeg fikk lyst til å gjenta og si amen til det du øser ut av tro og hjerte om vår Kristus, når jeg leser det. Spørsmålet ditt gjelder altså redaksjonen av *Missionstidning*? Ja, det er sant, jeg redigerer den, men mest som en kapellan som gjør arbeidet og har sjelesorgen, mens soknepresten stundom vil ha et ord med i laget. Denne min soknepresten, om jeg så må si, er grosserer Keyser, som er alt i alle i misjons-, bibel- og avholdssaken. Han kommer ofte med sine småstykker og sier: «Her har jeg skrevet noe som jeg ønsker å få tatt inn.» Derav en viss blanding i stilen, særlig i stoffet om forholdene i landet, men også i en del fra utlandet.

Allerede ved midtsommer var Rosenius tilbake i hovedstaden. Hedberg hadde med glede tatt imot innbydelsen til å besøke brødrene i Stockholm. Han lovet å komme, og ikke bare han, men også en annen finsk bror, Roslin, den gang teologisk kandidat, nå prest på Åland. De fastsatte til og med dagen for reisen.

For å uttrykke sin glede over at de to brødrene skulle komme, og for å ønske dem velkommen skrev Rosenius 17. juli på ny til Hedberg:

> Selv om det glade håpet om snart å få tale med deg ansikt til ansikt gjør det mindre fristende å skrive brev, vil jeg likevel skynde meg å ønske deg velkommen med disse linjene. Med glede har jeg mottatt brevet ditt, der du til og med nevner dagen da du, om Gud vil, begynner reisen til oss. Takk, kjære bror! Det har gledet oss stort, alle oss her som er dine og Guds venner. Og jeg sier ikke mer enn: Velkommen, du og din kjære reisebror!
> Jeg vil om mulig selv stå på brygga når det kjære dampskipet kommer med to Kristi brødre fra den andre siden av havet over til

> det arme Sverige. Alt dette *om Gud vil og vi lever*. Jeg tør nesten ikke lenger regne noe for sikkert av det som hører med til at slike menneskelige ønsker går i oppfyllelse, før jeg ser det – særlig når det er noe svært kjært og etterlengtet. Og selv om Gud lar oss møtes, ligger det fremdeles i hans hånd hvor mye glede og velsignelse vi skal få av det. La oss derfor bøye oss for Herren i alt og gi ham æren.

De finske brødrene Hedberg og hans reisefelle Roslin tilbrakte nå noen dager i Rosenius' hjem og blant vennene i Stockholm – dager som ble minnerike for begge parter. Hver dag samlet man seg om Ordet i bønn og sang. For mange av vennene fra den tiden som ennå lever, står minnet om disse høytidsdagene sikkert fremdeles levende.

Hedberg hadde imidlertid allerede da en svak dragning mot den antinomistiske retningen som han siden kjempet for i noen år, og i det fortrolige samværet med Rosenius hadde han en del å si om måten Rosenius preket på. Rosenius drev nok sterkt på med lov og formaning, mente han, og gjentok altfor ofte i tale og skrift advarselen mot hykleri, egenrettferdighet og så videre.

I flere dager drøftet de to vennene disse spørsmålene med hverandre. Den siste dagen satt de til sent på kvelden, ja langt ut på natten, og stred i broderlig kjærlighet, hver for sin mening og sitt syn. Etter noen dager sammen måtte de likevel skilles.

Erfaringene både fra disse dagene og fra den nærmeste tiden etter kommer klart fram i et brev fra Rosenius til Hedberg, skrevet 7. september. Der heter det:

> Tilgi, kjære bror, at jeg ikke har skrevet før. Dels vet du hvordan jeg har det, dels skal du få høre om enda flere ting som er kommet imellom. Etter at dere, kjære brødre, hadde reist, ble det stort hastverk med bladet, og vennen Hamberg tok også en del av tiden min. Og tirsdag morgen 25. august kom i tillegg den kjære hindringen (en ny reisende): en liten sønn kom til verden. Når jeg nå er inne på det huslige, må jeg nevne at den lille fredag 4. september ved den hellige dåp ble tatt opp som Guds barn og Jesu Kristi medarving og fikk skjøte og segl på det; og navnet hans ble Johannes. Kvelden var riktig glad og oppbyggelig, for vi leste og talte om dåpens herlige skatter og pantebrev, så vi alle sammen liksom ble døpt på ny med Den Hellige Ånd og med ild. Tre dager før var den kjære bror W—g kommet, og han er virkelig en kjær bror – det kan jeg forsikre enda

mer nå. Han og Hamberg tok livlig del og talte trøsterikt og herlig da vi betraktet dåpen. Nå har du sett noen av de erfaringene som har tatt tiden min.

Det gledet oss meget å lese i brevet ditt hvordan du hadde det under og etter Stockholmsreisen. Ja, kjære bror, jeg tror helt og fullt som du sier, at vi til slutt forsto hverandre og så hverandres mening i det rette lyset; og også at det ved Guds nåde skal bli til gjensidig nytte at vi på denne nære måten har delt tankene våre og utvekslet syn.

Du innskjerpet for oss det vi riktignok hadde, lærte og trodde før, men som vi aldri kan tenke nok over, drive nok på og akte nok på: at alt liv, all salighet, all kraft, kort sagt *både all rettferdighet og all helliggjørelse*, er i *Kristus* alene og kommer fra ham, og at det alltid blir skuet og tatt imot i troen, gjennom evangeliet. Vi på vår side innskjerpet for dere det dere riktignok hadde, lærte og trodde før, men som man til visse tider, på grunn av visse forhold og tilfeldige formål, kan glemme: at «*hele* Skriften er innåndet av Gud og *nyttig* – ja, nødvendig – til lærdom, til overbevisning, til rettledning, til opptuktelse i rettferdighet, for at Guds menneske kan være fullkomment, satt i stand til all god gjerning» (2 Tim 3,16–17). Og at Gud, som *nihil facit sine ratione sufficienti*, best vet hvorfor han har funnet det nødvendig å stille så mange både milde og skarpe formaninger til «de troende i Kristus Jesus», de hellige og elskede, som brevene og Åpenbaringen (ja, også evangeliene) inneholder. (*Intet gjør uten tilstrekkelig grunn*.)

Ja, kjære bror, dette forstår og ser vi begge, og vi kan også se noen *rationes* (både grunner og forhold) som gjør det nødvendig å bruke denne gamle bibelske måten. Det Israel ikke trenger straks det er gått ut fra faraos undertrykkelse, straks det er kommet gjennom Rødehavet og straks det har begynt å ete manna, det trenger det når det har vandret en tid i ørkenen og begynner å bli «lei av denne usle maten», som de sa (4 Mos 21,5).

Og jeg må nesten le når jeg igjen tenker på det vi minnet hverandre om (du og jeg og Roslin og Ahnfelt) i avskjedsstunden klokka ett om natten: at om dere (du og Roslin) hadde tatt vårt parti og stridd for loven og formaningen, så hadde vi tatt deres parti og stridd for evangeliet. Gud være lov, pris, heder og ære!

Hedberg skrev til Rosenius:

> Jeg ville ikke for alt i verden ha vært denne reisen foruten. For jeg er glad og fryder meg av hjertet hver gang jeg tenker på troens enfoldige ånd og den innbyrdes kjærligheten jeg merket hos så mange av dere. Derfor følte jeg meg også så glad, oppmuntret og styrket av vår felles tro, deres og min, mens jeg var hos dere, og jeg håper at samværet vårt ikke skal bli uten frukt, verken for meg eller for dere …

Dagen etter at de to finske brødrene reiste, kom, som allerede nevnt, en annen lenge ventet bror, misjonær Hamberg. Han hadde gjennomgått et toårig kurs ved misjonsinstituttet i Basel og kom tilbake til hjemlandet bare for å ta farvel med de kjære vennene der, før han dro ut til misjonsmarken i Kina. Der fant han sin grav (1854) etter bare noen års arbeid i vingården.

Det var svært lærerikt å høre Rosenius selv fortelle om erfaringene sine under dette siste besøket Hamberg gjorde i hovedstaden. Rosenius hadde nettopp stridd med Hedberg om hvor viktig loven og formaningen er: loven som en tuktemester til Kristus og en rettesnor for livet vårt, og formaningen som en nødvendig påminnelse og hjelp for den ånden som ved nåden er villig.

Nå kom Hamberg og hadde etter noen dagers omgang med vennene en helt motsatt innvending mot Rosenius' forkynnelse, som han la fram for ham i fortrolige stunder. Det var *altfor lite* lov og formaning i prekenene hans, mente Hamberg; helliggjørelsen ble ikke forkynt rett, og de kristne i Stockholm klaget også for mye over svakhet og elendighet. Man skulle bare med alvor holde fram Guds vilje, mente han, og så for alvor sette seg fore å gjøre den; da skulle kraften nok bli gitt, og den stadige klagingen ville ta slutt.

Under de to årene i Basel hadde Hamberg vært opptatt av studier og spekulasjon. Han hadde tatt opp i seg noen mindre sunne lærdommer og hadde hatt liten anledning til å prøve i livet den kunnskapen han hadde samlet i hodet. Også her måtte Rosenius kjempe for sannheten og i kjærlighet vise den kjære broren hvor uerfaren han var i disse tingene.

For nærmere venner fortalte han stundom om noen erfaringer fra Hambergs siste besøk i Stockholm. De skal få plass her, nå da begge er gått inn i det evige livet fra den tilstanden der man «forstår stykkevis» og «taler profetisk stykkevis».

Disse erfaringene er et lærerikt bidrag til å forstå noe som for mange er en gåte: hvorfor noen i en flokk som samles om Herrens ord, virkelig synes å ha kraft til å gjøre nesten alt det gode de vil – i det minste klager de aldri over mangel på kraft – mens andre nesten hele tiden sukker under følelsen av avmakt, brist og udugelighet.

Særlig lærerik var hans beretning om en reise til Uppsala som han på denne tiden gjorde sammen med Hamberg. På vei dit gikk de to vennene helt uforstyrret fram og tilbake på fordekket og fikk tale sammen i flere timer.

Hamberg la da igjen fram for Rosenius sine tanker om det omstridte spørsmålet om helliggjørelsen og de kristnes kraft. Han holdt på ny fram hvordan man etter hans syn burde forkynne: helt enkelt legge fram hva en kristen bør være og gjøre, formane til det – og så ikke snakke så mye om svakhet; kraften skulle nok bli gitt, bare man for alvor la vinn på å få den. Rosenius på sin side lyttet, tenkte etter og – ventet.

Etter en dag i Uppsala var de to vennene klare til hjemreisen, og den avbrutte samtalen skulle nå fortsette. Men knapt hadde de funnet seg en ensom plass på dampbåten, som var full av passasjerer, før en regnskur tvang dem til å søke ly i salongen, som allerede var nesten overfylt.

Her traff Hamberg noen han kjente fra tiden før sin omvendelse, og hilste på dem. Det ble en samtale med dem, og de kom inn på oppholdet i Basel, hans nåværende stilling og planen om snart å dra ut som misjonær til Kina. De som sto nærmest, lyttet nysgjerrig, andre ville også få med seg det som ble sagt, og snart så Hamberg seg omgitt av en krets av oppmerksomme mennesker som ba ham fortelle om reisene sine, om erfaringene fra Basel og annet.

Rosenius hadde trukket seg tilbake i et hjørne. Han gledet seg og priste Herren i sitt hjerte for den anledningen den kjære broren slik fikk til å vitne for en ikke ubetydelig flokk verdslige mennesker om det håpet som var i ham.

Og Hamberg fortalte. Levende og med stor glede skildret han reisen til Basel og det merkverdige han hadde sett underveis, og ankomsten dit. Han beskrev misjonsinstituttet, forstanderen, elevene, rommene – alt, det minste som det største, og alt i stor detalj.

Rosenius begynte å undre seg og så urolig på uret sitt mens tiden gikk. «Han vil vel fange dem med list,» tenkte han likevel for seg selv, «og når han har fått tak i oppmerksomheten deres og vunnet deres velvilje, kommer han med et vekkende ord, en formaning om at omvendelse og tro er nødvendig.» Men tiden gikk, de nærmet seg allerede hovedstaden, og ikke ett eneste ord til virkelig gagn for de udødelige sjelene var blitt sagt. Snart meldte det vanlige kanonskuddet at de var nær Riddarholmsbryggan. Alle skyndte seg opp på dekket, og folk skiltes; de fleste var tydelig fanget av den underholdende fortelleren.

Vel i land virket Hamberg ikke lite forbauset over Rosenius' noe alvorlige spørsmål: «Hvordan står det til med deg, kjære bror?» Men det var ingen tid til forklaringer; de måtte skilles for å komme seg hver til sitt i regnskuren.

Dagen etter møttes de to vennene igjen. Nå var det Rosenius som ble forbauset: Da han på ny spurte prøvende hvordan Hamberg hadde det, fikk han et fornøyd «Jo – bra» til svar. «Jeg trodde jo at samvittigheten din ville være såret etter det som skjedde i går,» sa Rosenius.

Nå måtte han forklare seg. Han fortalte Hamberg hvordan han hadde gledet seg over anledningen han hadde fått til å si et gagnlig ord til de mange som i flere timer hadde lyttet oppmerksomt til ham, og hvordan han hadde ventet på det – men var blitt skuffet. Nå hadde han tenkt at Hamberg selv måtte lide under å ha forsømt en så åpenbart gudgitt anledning til å bekjenne hans navn. Men Hamberg – hadde ikke engang tenkt på det.

Nå var det Rosenius' tur til å ta opp samtalen om en kristens kraft. Han viste den kjære broren at de som ennå kan *tale* mye om denne kraften, slett ikke *har* mer av den til å bekjenne Kristus i livet. De er heller ikke, som man skulle tro, de som tar saken mest alvorlig; snarere slumrer de lettsindig over mang en hellig forpliktelse. Tvert imot må de sjelene som med størst alvor går inn for å lyde Herrens vilje i *alt*, nødvendigvis kjenne svakhet, udugelighet og avmakt – og det i samme grad som de vil *gjøre alt*.

Vil man derimot bare velge ut de av Herrens bud som man lettest klarer, og la det ligge som er tyngre for naturen, da kan man snart bli sterk, og så videre.

Nå var det Hambergs tur til å lytte og tenke etter. Etter at han hadde reist fra Stockholm og kommet fram til Alexandria, skrev han et brev til Rosenius fullt av klager over brist og elendighet som han ikke hadde kjent før, og nå erkjente han fullt ut de gagnlige lærdommene han hadde fått under samværet med Rosenius i Stockholm. Hvilke erfaringer på reisen som framkalte denne klagen, fortalte Hamberg aldri; det er heller ikke så viktig. Hendelsen står igjen med all sin gagnlige lærdom for hver og en som kan og vil lære noe av den.

Hambergs besøk i Stockholm og de synspunktene han stundom uttalte åpent, gikk imidlertid ikke sporløst forbi. En og annen velmenende, men ennå lite erfaren sjel var blitt fanget av dem og hadde begynt å undre seg på om man ikke virkelig kunne vinne mer kraft på en annen vei enn ved å forkynne og høre evangeliet. Etter kortere eller lengre tids strev og arbeid i egen kraft vendte likevel de aller fleste av dem som slik var ført på villspor, tilbake til enfoldigheten i Kristus – noen riktignok først etter langvarig strid og ydmykende erfaringer.

Mens Rosenius nå ble angrepet fra begge sider og i kjærlighet til de kjære brødrene holdt fram og stred for sannheten, måtte han ofte i sitt indre kjempe seg fram gjennom tunge anfektelser og fristelser – «mange slags prøvelser» (1 Pet 1,6). Slik skulle han holdes nede i ydmykhet og kunne være til hjelp for andre fristede og anfektede sjeler. «Til et kristelig liv hører tre ting: *troen*, *kjærligheten* og *korset*,» skriver vår lærefar Luther. Disse tre finner vi igjen på hvert blad i Rosenius' historie. Slik heter det i et brev til en venn på denne tiden:

> Jeg har nå en tid levd et svært skiftende og broket liv: stor glede og fred og stor anfektelse og strid. Ved besøk av kjære brødre har vi hatt mye å glede oss over. Men hva synes du? Samtidig er jeg blitt angrepet av grufulle fristelser – jeg har vært i tung, ynkelig strid, har jamret og grått. Dette er de skiftene jeg nevnte. Men den som vet noe om vår Konge, kjenner også hans trofasthet. Imens: Fader vår, du som er i himmelen, frels oss fra det onde! Kom snart, Herre Jesus!

Også i et brev til Hedberg, skrevet i desember samme år, kommer noe av disse indre og ytre erfaringene til syne:

> … Takk, du flittige, raske Gabriel! Du skriver ofte og vennlig. Det siste brevet ditt var av 23. oktober. Jeg ser at du har godkjent artik-

kelen min om dåpen. Jeg er enig med deg i at æren ikke tilkommer oss, men Gud. Det merker jeg mer og mer.

Å, kjære bror Gabriel, om jeg hadde hatt deg her nå! Jeg har vært i tung indre strid, ynkelig strid. Med møye er jeg igjen kommet opp på stranden, på klippen. Herren har husvalt sin elendige slik:

«Vel er den stor, din syndeflod,
dog større Lammets død og blod.»

Jeg tror og vet at om han vil trette med meg, gå i rette med meg og tilregne meg misgjerning – ja, om han så mye som én stund vil se på *meg* og dømme meg etter det jeg er – så er det ute med meg for evig; da fortjener jeg døden hver stund. Men fordi han ser meg i Kristus, skal jeg tvert imot bestå for ham til alle tider. Siden han har elsket oss og gitt sin Sønn for oss «*mens vi ennå var syndere*» og «*fiender*», skal vi så mye mer bli frelst fra vreden nå, «*etter at vi er rettferdiggjort ved hans blod*» (Rom 5).

Jeg ser også at han *vil* trøste syndere, for han gir dem blodet i munnen og sier: Dette er for deres synder – ta, drikk, dette er utgytt «til *syndenes forlatelse*». Å, det står jo slik: *εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*! Og det – det gjelder også meg personlig. Det er min eneste trøst i troen, og det skal bli min religion: *εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*. Gud hjelpe meg!

Men nå vil jeg skynde meg å fortelle deg noe om erfaringene våre her. (*Til syndenes forlatelse*.)

Du vet at Hamberg kom dagen etter at du reiste. Hvor kjær han var meg, hvor kjær han er! Det kan du bare delvis forestille deg. Men hva synes du? Tror du gleden vår var helt ublandet? Nei, her ble det også noe bry og bekymring. Å, jeg vil tro at den kjære broren *lever*, lever i Kristus og under den trofaste sjelesørgerens omsorg. Men han hadde tatt med seg adskillig mindre sunt fra den filosoferende tyske teologien.

Du kjenner den filosofien som rår ved de tyske lærestedene under overskriften *Wiederbringung aller Dinge*, der *alle* mennesker – ja, i sin groveste form selve djevelen – til slutt skal bli frelst. Han var ikke fri for å tro noe av det vakrere og finere i denne læren. Det var én ting. (*Alle tings gjenopprettelse*.)

Ellers trodde og lærte han nok rent og godt om hovedstykkene, om troen og rettferdigheten i Kristus. Men om helliggjørelsen ville han ikke regne det vi hadde her, for helt nok og fullkomment; han ville si at vi drev den læren for løst og for lite – at vi nok forkynte Kristus

for oss godt, men Kristus *i oss* mindre. Med dette vakte han dype skrupler hos en flokk, eller i alle fall noen, særlig fromme, gudfryktige kvinner.

Jeg talte mye med ham om dette, og han med meg. Da innrømmet han alt, og jeg trodde at alt var vel mellom oss. Men så holdt han igjen fram de samme meningene med ny kraft: Kristus i oss skulle gjøre oss så og så hellige, fromme og fullkomne – Kristus er mektig og hellig; der han bor, må det finnes en mektig hellighet; mindre enn det var ikke godt nok. Kort sagt: det hellet ikke så lite mot Erik Janssons villfarelse.

Min fremste og stadige påstand var at Kristus er både mektig og svak i oss, alt etter som det behager ham og vi i det enkelte tilfellet får nåde til å tro. Videre: at Kristus ikke bruker sin allmakt, men virker etter nådens lover, med nådens midler, i nådens rike. Og endelig viste jeg til eksemplene og bekjennelsene til de hellige i Den hellige skrift.

De fleste som ble urolige av meningene hans, er nå kommet tilbake til det gamle, gode Guds ord (se, da det sto verst til, ble Luther usmakelig for dem). Men én er fremdeles i dypt mørke og nesten død av denne saken. Å, nå så jeg den galatiske villfarelsen for øynene: ikke å forkaste Kristus og troen, men å legge noe til som skal fullføre verket. Man nøyer seg ikke med den helliggjørelsen som kommer av troen, og som siden holdes ved like og næres av Den Hellige Ånd gjennom hele Guds ord, men lærer sjelene et nytt tiltak, et *eget tiltak* for å bli hellige, nemlig å tro at Kristus *vil* og *kan* gjøre deg ren, sterk, hellig og så videre.

Jeg innrømmet hele tiden at også denne senere troen er god på sin plass, nemlig når en enfoldig sjel fortviler over om det noen gang blir mulig å bli kvitt en bestemt syndelenke – på samme måte som det andre ganger kreves at jeg tror at Gud kan fø meg når jeg er fattig, eller at Gud kan forsvare meg og slå mine fiender når jeg er forfulgt, og så videre. Alle disse slags tro er gode frukter av den troen som frelser. Men helliggjørelsen er ikke en frukt av å tro på helliggjørelsen; den er en frukt av å tro på Kristus som vår rettferdighet, og den består i *alle* fruktene som følger av det, også all slags tillit til Gud. Nå forstår du hvor stridsspørsmålets midtpunkt ligger.

Imidlertid var striden svært ubehagelig og full av bekymring, for jeg fryktet for den kjære brorens liv. Men jeg har overgitt ham til Gud. Og nå nok om dette. Gud holde oss fast i ydmykheten, så vi

> blir værende som barn i Skriftens og Åndens skole! Fornuften er et villsvin i Herrens åker.
> Hamberg er vel nå på Rødehavet eller kanskje allerede kommet til India. Å, for en elskelig personlighet den broren har! Jeg ville få stor sorg om han kom helt bort fra sannheten. Gud, Gud, du vet råd! Men si meg, kjære bror, når du skriver neste gang, hva du tenker om dette jeg nå har fortalt.
> Så ser jeg at du har bestemt deg for å skrive en «Gjendrivelse av gjerningslæren». Den tittelen er god og mer omfattende enn om man nevner pietistene eller lignende. Ja, Gud hjelpe, styrke og lede deg! Arbeidet skal bli kjært for de troende, håper jeg.

Året 1846, som på mange måter var et minnerikt år for Rosenius, var nå over. Året etter skrev han i *Pietisten* et svar på spørsmålet «Hvordan skal et sant liv i Ånden både vinnes og bevares i sjelen?» Deretter fulgte noen trøsterike og lærerike stykker: «Kristus alt i alle», «De sanne kristnes salige fred», «Kristus tapt og likevel ikke tapt», «Kristi rike et forlatelsens rike» med flere. Fra dette året er også «Hvordan en troende sjel faller og blir åndelig død» og «Den store villfarelsen avslørt».

Helt i begynnelsen av året (7. januar 1847) skrev han til Scott om arbeidet sitt:

> I hovedsak er alt omtrent som da jeg skrev sist. Det eneste som kunne legges til, er at noen enkeltpersoner er kommet til liv, og at jeg har gjort adskillige erfaringer, noen lykkeligere, andre ulykkeligere. Mitt arbeid er det samme. Guds nåde og velsignelse er også ny hver dag og hvert år, og fiendene og hindringene er som før.
> Når det gjelder min virksomhet her, synes det å være stadig mer bruk for den; folk strømmer til i stadig større tall, både til sammenkomstene og ved private besøk. Om søndagene er vi blitt nødt til å dele oss slik at jeg forkynner Ordet på Söder i det romsligste lokalet, og A. samtidig på Norrmalm for en mindre forsamling. Selv om det til samme tid holdes en tredje sammenkomst i Brødresalen, er det likevel stor trengsel hos meg. Like stor er trengselen på ukedagene. Og virkningene – Ordets virkninger, mener jeg – har også vist seg å vare ved. Mer allmenne virkninger, som setter massene i bevegelse, får vi riktignok ikke se. Nei, havet er dypt i de store byene. Menneskefiskeren kan ikke røre det opp, bare fange en fisk her og en der. Men jeg er stundom redd for at også slike betraktninger og

tanker skal virke skadelig på hjertet mitt. Jeg vil be og krype for Herren om at han ikke tar sin Hellige Ånd og sin hånd fra oss. Og han, den trofaste Herre, har også festet steiner om halsen min, så jeg ikke skal fly bort med hovmodets og selvinnbilningens vind.

Helt fra 1840 og til i år har jeg hatt en tung og for meg ofte nedslående strid med en flokk av mine beste venner i Norrland, som har fordømt meg og stemplet meg som vranglærer. Denne striden endte i fjor vår med at de innrømmet at de hadde tatt feil, og at mine påstander var sanne. Men siden den tid har alle slags andre «forargelser» hengt ved virksomheten min. Til dette kommer mine egne bitre erfaringer av den fordervelsen som bor i meg. ...

Imens nyter vi fremdeles den friheten og det frie leide som Kristus ga sine disipler da han sa: «Er det da meg dere leter etter, så la disse gå!» (Joh 18,8). Stundom ser det så truende ut at mitt arme hjerte skjelver som løvet i skogen for harde vinder; men Herren verner oss.

Nylig har vi også hatt besøk på sammenkomsten av den berømte romanforfatterinnen fru C—n, som nå skal skrive noe om leserne og leserprestene og derfor har besøkt oss for å samle stoff – slik som da T—w gikk og hørte deg for å spille jesuitten. Verden er seg selv lik og bruker de samme våpnene som før, hån og spott.

Et par måneder senere skrev han også til bror Hedberg om arbeidet sitt:

Endelig får jeg skrive noen ord til deg. Det brenner i meg når jeg tenker på alt jeg forsømmer, og likevel blir det ikke bedre. Slik har jeg også forsømt å svare på det siste brevet ditt. Men her sitter den som har lidd mest under det og klaget over travelhet og hindringer – og har jeg det ikke travelt, blir jeg også urolig.

Men jeg må nevne noen spesielle omstendigheter som har tatt tiden min en stund nå. For det første har jeg nå, ved siden av det vanlige arbeidet, begynt å gi ut en martyrhistorie. Det er en bearbeidelse av dr. Hagerups beretning om de ti forfølgelsene i de tre første århundrene etter Kristus. Bearbeidelsen går mest ut på å forkorte og klargjøre de mer langtrukne innledningene og lignende, ikke selve historien. Dessuten er jeg blitt hindret av en flytting.

Men nå til viktigere saker. Vi har nettopp feiret påske. Lovet og priset være Herren, som ble gitt for våre synders skyld og reist opp for vår rettferdiggjørelses skyld! Han har åpenbart seg for oss mens

vi har vært samlet. Han har vist oss sine hender og føtter og sin side og åpnet vårt sinn, så vi har forstått Skriftene, kjent ham igjen og vært riktig glade. Min gamle is, min vantro og hjertets hardhet, er virkelig blitt godt smeltet denne tiden. Å, om jeg kunne, ville jeg prise og love den kjære Herre! Han er nå mitt alt i alle, min eneste *hele* og *tilstrekkelige rettferdighet*, min bror og trofaste hyrde, som oppsøker de to disiplene som går bort fra brødrene i Jerusalem i sorg og vantro, og Tomas, som går åtte dager lenger i hard vantro! Ja, den som vet noe om vår Konge, kjenner også hans trofasthet.

I går kveld hadde vi den største sammenkomsten jeg har sett her (for nå har vi fått et lokale som er større enn noe av dem vi har hatt før). Da den var slutt, surret det i alle kroker av glade samtaler om hendene og siden som har sår – de hendene, se der våre gode gjerninger, mine og dine! den siden, se der mitt gode hjerte, som står og består for Gud! – og om den trofaste Herre og hyrde, som ikke glemte Tomas, men lærte ham og oss: «Salige er de som ikke ser, og likevel tror.»

Når det gjelder Herrens verk her på stedet, kan jeg ikke la være å fortelle, til Herrens pris, at det en tid nå igjen ser ut til å være i vekst. Vi har hatt den gleden å se ikke bare nye tilhørere som er blitt opptatt av sin sjels frelse og smak på Herrens ord, men også noen som har fått liv i Kristi evangelium. Å, jeg skammer meg, og jeg fryder meg! Gud, vær meg nådig! Det er ikke mitt verk. Mange ganger har jeg trodd at Gud helt skulle ta sin hånd, sin nåde og velsignelse fra oss for min skyld, jeg som i alt er så uskikket og uverdig til det arbeidet jeg likevel blir nødt til å stå i.

Særlig må jeg nevne en av brødrene våre. Det første som vekket ham, var – T—m! Men ved Herrens trofaste og underfulle ledelse er han kommet til å høre og ta imot evangeliet og er blitt en inderlig elskelig kristen. Nå har han takket T—m og Moses for tjenesten de har gjort ham, og er kommet til «en annen mann» (Rom 7,1–4), nemlig til ham som ble reist opp fra de døde, og går nå bare hos oss. Du vet hva det betyr, siden du kjenner forholdene i Stockholm – ikke at det betyr «*extra ecclesiam nostram nulla salus*», men at det mellom T—m og oss er den samme forskjellen som mellom Mose disipler og nasareernes parti. (*Utenfor vår kirke er det ingen frelse.*)

Som vi har sett av brevet til Hedberg, var det på denne tiden Rosenius begynte å gi ut en martyrhistorie. Lenge hadde han kjent og satt pris

på dr. Hagerups martyrhistorie; allerede i barndomsårene hadde den gjort dypt inntrykk på ham da han leste den. Nå hadde den lenge ikke vært å få i bokhandelen, og flere venner ønsket å eie den; derfor bestemte han seg for å gi den ut på eget forlag. Mot slutten av 1847 var boken klar til å spres.

Det hadde, som nevnt, vist seg nødvendig å revidere den, fordi språket var svært foreldet og stilen noe langtrukken, treg og tung. Her og der hadde Rosenius også funnet det nødvendig å tilføye en viktig lærdom og anvendelse. Boken ble dessuten utvidet med en kort, men lærerik innledning og et lengre tillegg med beretninger om noen bemerkelsesverdige martyrer like før eller under reformasjonstiden, slik som Jan Hus, Henrik Boes, Johan Esch, Adolf Clarenbach og flere.

Selve boken er delt i ti kapitler, som hvert beskriver én av de ti store forfølgelsene som rammet Kristi menighet i de tre første århundrene. I forordet til boken skriver Rosenius noen ord som er særlig verdt å merke seg i vår tid; vi tar bare med følgende:

> Det ligger allerede i *selve* arten til alle eksempler, både onde og gode, at de virker sterkere enn ord, og at de fester lærdommene sine dypere både i *minnet* og i *følelsen*. Og særlig har all sann historie den oppgaven og kraften både å *lære* og å *bevege*. Da må dette i særlig grad gjelde martyrhistorien. Der får man liksom se med egne øyne kirkens kraftalder, de første tidene etter verdens Frelsers forsoningsdød, etter Den Hellige Ånds underfulle utgytelse og apostlenes eget personlige arbeid – får liksom se med egne øyne hva dette ordet inneholder: «*Guds rike består ikke i ord, men i kraft*.»
> «Nest etter Bibelen» – slik lyder derfor vitnesbyrdet fra en tro lærer, som mange oppriktige kristne har stemt i når de har lest en sann martyrhistorie – «nest etter Bibelen, med dens makeløse beretninger om *Kristus*, hans lidelse og død, kjenner jeg ingen bok som har gjort et slikt inntrykk på hjertet mitt som beretningene om de hellige martyrene, deres uhørte lidelser og deres seirende tro og tålmodighet inn i døden.» – «Av Bibelen min og Luther (eller en annen god utlegger) har jeg lært *omvendelse og tro* – av martyrhistorien har jeg lært *alvor*, kristendommens alvor, livets alvor.»
> Dette er en sannhet. Man puster inn en særegen luft når man går inn i kirkens planteskole, inn i de første kristnes hage – særlig de blodbestenkte vitnenes, de hellige martyrenes. Det er en særegen duft, en frisk og forfriskende morgenluft, duften av de tider da Kristi

> blod, som en av de gamle kirkelærerne har sagt, «ennå rant varmt og levende i de kristnes årer». Man blir mer alvorlig stemt enn ellers; man blir både vakt, knust, ydmyket og gjort levende når man ser i hvilken brennende kjærlighet og med hvilken uovervinnelig Guds kraft disse første kristne gikk i sin Herres fotspor. Ja, her ser man alvoret og betydningen av *Kristi etterfølgelse*. Og har man da smakt en gnist av Kristi kjærlighet, ønsker man seg selv den nåde å kunne dø helt bort fra seg selv og helt ofre seg for den Herren som har vist seg så herlig og mektig i de svake. …

«I en tid med så mye slapphet og løsaktighet som vår,» fortsetter Rosenius, «burde ingen kristen være ukjent med denne boken. Nå er tiden inne til å hente fram og betrakte det som er fortalt om de første kristnes alvor, ånd og kraft.» Boken fikk også en ganske stor utbredelse og har vært til advarsel og oppmuntring for mer enn ett hjerte. Allerede i 1855 kom et nytt opplag, og det ble snart utsolgt. Et tredje opplag kom derfor i 1860, og et fjerde er utgitt i år.

Fra 21. mai har vi igjen et brev til bror Hedberg i Finland. I et tidligere brev hadde Rosenius, i sin iver for at sjeler skulle bli frelst og bevart, uttrykt en viss frykt for en bror i Stockholm. I foredragene sine pleide denne broren å tale over de dunklere stedene i Skriften og holde seg til emner som fanget interessen fordi de var uvanlige, mer enn de tjente til oppbyggelse i tro og gudsfrykt.

Hedberg hadde ikke forstått denne frykten rett; han mente å se et kjødelig motiv hos Rosenius. Nå ville Rosenius rydde misforståelsen av veien, men først forteller han litt om sitt eget og vennenes liv med Herren:

> … Hjertelig takk, min særlig kjære bror, for det siste brevet. Det kom i en svært passende stund. Det var tirsdag kveld den 11. i denne måneden, mens en stor flokk kjære venner satt hos oss i symøtet – med det samme arbeidet som da du første gang traff dem. Vi leste nettopp i Praetorius da det banket på døren og brevet ditt kom inn. Jeg leste opp det som kunne leses for alle, og gleden var stor over besøket ditt blant oss og over de gode ordene vi fikk. Hjertelig takk, og takk være Gud og vår Herre Kristus, som virker alt i alle!
>
> Så må jeg i all hast fortelle at vi lever her som vanlig. Selv har jeg – gamle tørre stubben – hatt noen litt særlige dager, fordi jeg har grublet over et emne til *Pietisten*: *Kristus alt i alle*. Guds ord gir alltid

fra seg en forfriskende duft bare man omgås det. Det er jo en sann og trøsterik sak, kjære bror, at vår Kristus er alt i alle for oss – at han for alle som tar imot ham, er alt de trenger, i alle tenkelige forhold. Er jeg syndig, så er han «Herren, vår (min) rettferdighet», min «talsmann hos Faderen, Den Rettferdige». Er jeg kald, så er han brennende; er jeg svak, så er han sterk. Er jeg vaklende, ustø og skiftende, så er han Kristus, «i går og i dag den samme, ja, til evig tid». Er jeg i fare for å gå meg vill, så er han den gode hyrde som roper på meg.

Og selv om mine synder er altfor store – slik jeg særlig synes av og til – er de likevel uendelig små mot Kristus. Derfor har jeg en rettferdighet som til alle tider strekker til, som ikke kan bli mindre, og som er jevn og varig. Men å, hvor jeg glemmer dette midt mens jeg forkynner det for andre! Det er Guds nåde og gave å få det inn i sitt eget hjerte. Men også det sørger han merkelig trofast for, «den herlige Herre Krist». I en slik tro lever også mange venner her, noen mer og andre mindre levende, sterke og glade i troen.

Å, du skrev i brevet ditt at du kunne regne opp tretti unge prester i Finland som nå forkynte dette fredens evangelium – da er det jo en herlig tid, og den lover en herlig høst. Det gjør den selv om vi, med erfaringens og historiens triste tavler for øynene, må regne med at mange om noen år vil være – ja, hvem vet hva og hvor.

… Av et sted i brevet ditt ser jeg at jeg kanskje har uttrykt meg slik at du har fått et feil inntrykk, eller at du på annen måte har misforstått meg. Det er nok ikke så viktig, men i dette tilfellet må det likevel rettes opp. Du skriver: ‹At N. forklarer Ordet for andre, og slik at de blir oppbygget av det, er jo noe vi må glede oss over.› Og så viser du til 4 Mos 11,16–30, Fil 1,16 og Mark 9,38 ff.

Kjære bror, i alt dette er vi jo helt enige. Og godt, ja, godt at en ordinert prest holder fast på dette prinsippet! Selv har jeg fulgt det så konsekvent – ikke bare for egen del, men også ved å oppmuntre alle vennene mine – at det aldri kan ha vært min mening å se med uvilje på *at* Ordet ble forklart, og aller minst på at folk fikk *oppbyggelse* av det. Nei, jeg talte om den særegne måten det skjedde på. Etter det jeg hadde hørt, holdt N. seg til dunkle, mørke og lite praktiske tekster i Det gamle testamente, og han ville ikke lese Luther og de herlige nytestamentlige tekstene som er så rike for troen og livet. Dette var det ene. Det andre var det *motivet* jeg fryktet lå bak: ikke håpet om

større *oppbyggelse*, men – i verste fall – egen ære, noe slikt som ‹Tenk hvilket lys N. har i Det gamle testamente!›, som jeg tror jeg nevnte.
Visst kan også jeg få kjenne den gamle ormen jeg taler om og var redd for på *hans* vegne; jeg vil slett ikke si at *jeg* er fri. Men at hans ære skulle forminske min, falt meg ikke inn denne gangen. Gud spare meg for all den ære jeg får! Jeg vet ikke om større anfektelse og hjertesmerte enn den det gir meg – de svettebadene gjør æren dyrekjøpt nok. Men det får være mindre viktig å forklare hvilken fare jeg fryktet mest, faren for min *ære* eller for hans *sjel*. Det er nok om du nå tror din bror C. O. R–s når han sier at han ikke har noe mot at brødrene leser for folk. For jeg vil gjerne bli rett forstått og kjent av en bror som er så dyrebar for mitt hjerte som du.
Derfor kan jeg også legge til at hver søndag hører 30–40 personer på A. med stor oppbyggelse, og det samme gjelder G. P. Begge to er så godt som tvunget av meg til å begynne å lese for folk, så vi kan dele forsamlingen noe når trengselen er så stor om søndagene. Vi har nå fått et større lokale enn vi noen gang har hatt, og likevel ville vi ikke få plass om vi ikke delte oss slik. Dette er den Guds nåde vi kan rose oss av nå: Folket hungrer etter evangeliets ord, og flere kjenner også merkbart kraften i det.
Men jeg må slutte. Slik jeg nå tror at du også forstår hva som drev meg, bør du like sikkert og fast tro at jeg ikke ser med uvilje på innvendingen din, men at alt nå er helt klart. Og med dette overgir jeg deg til Gud.

Vi har sett av Rosenius' brev hvordan den lille flokken av troende i Stockholm holdt seg samlet om ham etter Scotts avreise og vokste år for år. Etter at den engelske kirken var stengt, kom de sammen til felles oppbyggelse snart her og snart der, hos de vennene som kunne og våget å åpne hjemmet sitt for dem. Slik samlet de seg om Ordet nesten daglig.

Helt siden opptrinnet 20. mars 1842 hadde likevel forbitrelsen mot disse samlingene vært stor og utbredt. Og der forbitrelsen av en eller annen grunn hadde gitt seg, var mange redde både for å delta og for å åpne rommene sine for samlingene. En og annen husvert forbød til og med en troende leieboer å ha sammenkomster hjemme hos seg; man fryktet vold fra en opphisset folkemengde. Samlingene hadde heller ikke vært fri for uro, ja, til og med vold.

Det var ikke bare det at de som gikk ut fra en slik andaktsstund, ofte ble møtt med skjellsord og all slags hån, og at det til og med ble kastet ting etter dem. Det hendte også at selve den stille betraktningen av det dyrebare bibelordet ble forstyrret av høylytte hurrarop utenfor, av en stein som ble kastet inn, eller av bråkete folk som trengte seg inn.

Særlig truende var et opptrinn som fant sted en kveld ved en slik sammenkomst på Söder. En larmende, hånende folkemengde brøt opp døren til salen, og noen grove karer stormet inn i rommet. Men Rosenius' rolige holdning og alvorlige ord holdt dem tilbake, og etter en stund gikk de ut igjen, så sammenkomsten kunne avsluttes i ro. Utenfor og i trappen trengte det seg likevel en hånende flokk som truet og så ut til å vente på å få kjølt forbitrelsen sin på dem som kom ut – og særlig på «leserpresten».

Hvordan skulle de nå våge seg ut blant disse, når hver og en måtte hjem? Mange mente det kunne koste livet.

I denne stunden av rådvillhet og uro åpnet en av vennene en dør på motsatt side som ikke hadde vært brukt før. Gjennom den døren og en rekke rom i en annen leilighet kom Rosenius og den noe skremte lille flokken ned en annen trapp og uantastet ut på gaten. Der møtte de riktignok noen bråkete menn og kvinner, men de villeste blant fiendene fikk ikke vite at den lille flokken hadde sluppet unna på denne måten før det var for sent å forfølge dem.

I et brev til Scott, der Rosenius fortalte om hele denne hendelsen, skrev han videre:

> Dagen etter ble jeg i all hast hentet til politimesteren, som spurte meg svært grundig ut om alt, både om virksomheten min generelt og om dette opptrinnet. Som et sluttord om sammenkomstene våre sa han at de ikke kunne forbys oss så lenge konsistoriet ikke klaget over dem fordi det hadde oppdaget vranglære eller sammensvergelser mot kirken, og så lenge det ikke forekom uro og opptøyer ved dem. Han forsikret meg at også han gjerne så at jeg virket for det gode – han virket selv for samme mål, for «sedeligheten», som han sa, om enn med andre midler, nemlig politiet. Deretter rådet han oss til å skifte sted for samlingene, så fiendene ikke skulle ha så nøye rede på oss osv. Noen dager senere meldte pastor W. saken til konsistoriet, men uten at det vakte oppmerksomhet. Regjeringens

> prinsipp og løsen er: frihet for folket. Det er for tiden en slags beskyttelse for oss.

Som et lite bidrag til å forstå denne tiden og de mange, ofte helt forunderlige ryktene om «leseriet» som da var i omløp, skal det også nevnes at det her og der (1843) ble fortalt som helt sikkert at preikesyken hadde brutt ut i hovedstaden. Theodor Hambergs omvendelse, som skjedde omkring denne tiden og vakte enorm oppsikt, synes å ha vært den nærmeste foranledningen til dette ryktet. Og Rosenius' sammenkomster skulle være arnestedet for den fryktede sykdommen, mente man. Saken ble tatt så alvorlig at spørsmålet om den til og med kom opp i leseselskapet.

Det vakte ikke liten forbauselse i den lille flokken av troende da tre menn omkring denne tiden kom inn i rommet under en sammenkomst på Söder. Holdningen og hele utseendet deres røpet at de hørte til de høyere samfunnslag. De satte seg ned og ble sittende til det var slutt, mens de lyttet oppmerksomt og iakttok alt.

Forbauselsen ble ikke mindre da det ble kjent at en av de tre var den nå avdøde professor Cederschjöld. Sammen med to venner hadde han gått til sammenkomsten, drevet av vitenskapelig iver etter å iaktta de ytre tegnene på preikesyken. Da de gikk ut, ble professoren hørt si høyt til følget sitt: «Men det var jo ingenting å utsette; alt som ble sagt, var jo riktig.» Hendelsen er betegnende for tiden.

Tilstrømningen av søkende sjeler økte imidlertid. Vi har sett hvordan de små lokalene, særlig på Norrmalm, ble stadig mer utilstrekkelige, ikke minst om søndagene. I 1847 leide derfor en av Rosenius' nærmeste venner en større sal i Regeringsgatan nr. 58, sammen med noen små rom ved siden av, og stilte lokalet til rådighet for søndagssamlingene. Da også dette ble for lite, måtte de som før dele seg på flere steder om søndagene. Også i dette lokalet (nr. 58) fikk de merke fiendskap.

Rosenius fortalte selv en gang om en særlig ubehagelig stund han hadde opplevd en kveld da han gikk derfra. I den mørke portgangen grep en grov kar ham i kragen og bannet over «leserne», mens andre slo igjen porten. Noen av vennene som var der, befridde ham likevel snart fra fiendenes hender.

Herren ga Rosenius ro, frimodighet og besinnelse ved denne og lignende anledninger. Likevel kom han ikke alltid fra denne ytre volden uten indre anfektelse. Det vitner et brev til en venn om:

> Vet du, sist søndag hadde jeg en underlig, nesten uvanlig fristelse til stygg menneskefrykt – en beven for pøbelopptøyer og legemlig mishandling. Merkelig! Noen ytre grunner vet jeg om, men de er ikke nok til en slik anfektelse. Til slutt merket jeg at det var en kraftprøve fra djevelen selv. Men snart strålte Guds lys inn i sjelen min, da Agatha så vidt minnet meg om vår «himmelske Far». Bare de ordene – å, for en salighetspil! Siden leste jeg også en salme av David. Helt uten at jeg lette, falt Salme 25 opp. Jeg hadde tenkt på hvor *ensom* jeg er, uten *noen* menneskelig beskyttelse; selv regjeringen kan ikke love meg det, alle har bare ord. Å, hvor denne salmen passet da, og hvor den smakte – særlig det 16. verset, som øyet falt på: «Vend deg til meg og vær meg nådig! For jeg er *ensom og elendig*.» Nå er jeg glad igjen. Men slik er vi, svake og ynkelige. Be til Gud for meg!

Den lille forsamlingen fikk også merke andre ytre vanskeligheter, «forargelser». Om dette skrev Rosenius 6. september 1847 til en bror i Sør-Sverige:

> Lovet være Gud, som holder dere i live, ved trøst og ved kraft! Men du kjenner nok at du nå har et liv som står i fare for å bli ødelagt eller dø ut. Det forrige livet ditt sto nok mer jevnt og fast. Gud være lovet, også mot oss viser Herren barmhjertighet. Vi lever uten store forandringer, på den måten du kjenner.
>
> Ja, på en måte har dette året vært noe for seg når det gjelder de «forargelsene» som har villet hope seg opp på veien vår og forvirre den forvirrede verden enda mer. Men samtidig er flokken av dem som tror, blitt stadig større, og tallet på dem som lytter til Ordet, har også økt ganske mye.
>
> Jeg nevnte forargelse. Den stakkars C. hadde først vært sinnssyk i et år. I en periode da han var bedre, begynte han å være med på sammenkomstene våre. Så fikk han en stilling i * *, var der i fjorten dager og kom tilbake sinnssyk igjen – og *vi* fikk skylden, enda hoffretten i sin kjennelse hadde bekreftet at han *var* frisk da han reiste fra oss. Men foruten dette har en ulykkelig kvinne, hardt besatt av djevelen, begynt å gå sammen med oss. Hver gang hun blir opphisset, får hun krampeanfall og bryter ut i forferdelige ord og fakter, og flere ganger har hun skapt uro i forsamlingen med krampetrek-

> ninger, grufull tale og vill gestikulering. En annen, som lenge har vært et ugress med sin løgn og baktalelse, brøt en gang ut i hatske ord på en mindre sammenkomst en søndag morgen osv. Men vår Gud er så stor at han viser at hans sak likevel skal gå fram!

Bare noen dager senere (9. september) skrev han til bror Hedberg i Finland om disse «forargelsene» i forsamlingen. Det er lett å forstå hvor nær slike erfaringer måtte gå Rosenius. Men nettopp i dem stråler Guds trofasthet, hans nådige hjelp og bevarende hånd så kostelig fram.

«Om tilstanden blant oss kunne det være mye å fortelle,» skriver han, «om tid og krefter bare hadde tillatt det.» Brevet fortsetter:

> Gud, den trofaste Far, og Herren Kristus, hyrden og våre sjelers tilsynsmann, være pris og lov og ære i all evighet for all den nåde han likevel viser oss! Når jeg tenker på det, våkner mitt kalde, trege hjerte og blir styrket. Først kan jeg fortelle at jeg selv ennå sitter i hans skygge, slik jeg lengter etter, og ennå har trøst og vennskap med min Gud ved den uendelige og uuttømmelige rikdommen av nåde som er i Kristus og hans evangelium. Det ser nok ofte underlig ut. Å, noen ganger er jeg nær ved helt å dømme meg selv ut av all del i den nåden jeg priser for andre. Men før jeg vet ordet av det, blir jeg på ny trøstet av den trofaste Herren og gjort viss på at jeg som synder har rett til hans blod.
>
> Men jeg må skynde meg å si mer. Gud gleder også hjertene våre med tegn og kraft av sin Ånd blant folket som hører oss. Vi har hatt en underlig tid. Det har kommet forargelser (σκάνδαλα), anstøtssteiner og bekymringsfulle ting, som har gjort meg så engstelig at jeg har fryktet at djevelen dermed skulle sprenge den lille kirken helt og gjøre Guds planting til en ødemark. Men nei, tvert imot! Alvoret og oppmerksomheten på Ordet er bare blitt større. Vi har en slik Herre og en slik sak at dødsrikets porter – ja, de verste angrep og anslag – ikke kan gjøre dem til intet.
>
> Jeg har jo før fortalt om kvinnen som på nyttårsdagen hoppet opp og ropte: ‹Hevn, hevn!› Hun har igjen voldt oss mye bekymring og ubehagelige opptrinn, så jeg ble nødt til å tale om henne og be for henne åpent i sammenkomsten. Og en annen, som ved djevelens mektige tilskyndelse lenge hadde vært et stikkende ugress i forsamlingen, har løpt omkring med ondskapsfull hvisking, sladder og løgn.

> En søndag (11. søndag etter trinitatis) ba jeg folket mer alvorlig enn ellers om å ta advarsel av Kristi ord om fariseerens selvros, for Herrens skyld. Jeg sa da at jeg, til skrekk for alle, ville gi et grufullt eksempel på det: Jeg ville fortelle hvordan jeg uken før hadde talt med et menneske som i mange år hadde hørt det samme Guds ord som vi nå hadde for oss, og som likevel gikk så langt at det sa: ‹De *indre* fiendene er ingenting mot de *ytre*, og de *ytre* fiendene er – *de kristne*!› (Med det mente hun ikke den store mengden, men ‹alle som går på disse sammenkomstene›; jeg og A. var de verste, for vi sa alt ondt om henne, selv om hun var uskyldig.) ‹Jeg nevner ikke noe navn,› sa jeg, ‹men når noen i fullt alvor ser bare seg selv som from og alle andre som onde, da er det et forferdelig tegn› osv.
>
> Det gjorde straks sterkt inntrykk på forsamlingen. Men hva tror du? Da alt var slutt og folk reiste seg for å gå, sto det stakkars mennesket fram og avslørte seg selv. Hun ropte vilt og uhyggelig, særlig mot A., og påsto at han hadde baktalt henne. Å, for et uhyggelig opptrinn! Men hva skulle man gjøre? Riktignok har hun siden gått omkring og bedt om tilgivelse, men jeg tenkte: Hva skal det bli av dette? De uerfarne, uforstandige nybegynnerne kommer til å tro at her er Satans rike og ikke Guds.
>
> Men det har vært lærerikt å se i ettertid at det her ikke ser ut til å ha skjedd annet enn det som står i Apg 5,11. Merkelig var det også at nå skjedde det jeg, A. og noen andre så ofte har ønsket og talt om, men ikke visst hvordan vi klokest skulle få til: å skille dette ugresset fra oss. Skulle vi følge Matt 18,17 og advare forsamlingen åpent, eller hvordan? Det ble aldri noe av; vi merket bare hvordan en og annen som hadde begynt å høre Ordet, holdt opp på grunn av løgnhistorier fra dette mennesket. Hun så ut til å være med bare for å skade saken ved å fordreie ord og uttrykk. Nå skjedde det vi hadde ønsket: Hun ble avslørt, og det på den måten som står i Matt 26,21–25 – slik Kristus avslørte Judas. Men nok om det!
>
> Til forargelsene kan jo også regnes de løgnene som en T–m skriver, for eksempel at fire av oss er blitt sinnssyke. Selv vet jeg ikke om flere enn C. og en pike som aldri har vært en av oss, men bare (noen ganger) har kommet til oss. Men i alt dette vinner vi seier ved ham som elsker oss, bevarer oss og velsigner oss. Herren er det!

Et vakkert trekk av ydmykhet og broderkjærlighet, og av det inderlige forholdet mellom Rosenius og den lille flokken av troende som var

samlet om ham, kommer fram i et senere brev til Hedberg, skrevet 26. oktober 1847:

> … Nå straks til saken. Klokken er seks om morgenen, og jeg har allerede hatt den gleden å bli viss på den samme nåden som jeg hadde i går – den nåden som er ny hver morgen: at Gud i Kristus likevel er vår evig milde Far, som selv har tatt oss til barn etter sin viljes gode behag. Gud være pris og lov for sin uutsigelige gave, sin evige trofasthet!
>
> Din tørre, fattige bror har i en uke hatt litt mer tro enn i tiden før. Likevel må jeg si at min trøst og fred består i å *tro*, ikke i å *se* eller fornemme. Jeg vet ikke hvorfor Gud holder meg i et så tørt og øde landskap. Jeg leser, taler, skriver og *tror* virkelig de største, uutgrunnelige sannhetene om nåden, og jeg fryder meg over at de er evig sikre og pålitelige. Så inderlig gjerne ville jeg også en stund beholde en mer følbar smak og saft av dem. Men nei! I min barnslighet prøver jeg å holde ham fast i følelsen – nei, han liksom glipper meg ut av hendene. Derimot får jeg ofte og sterkt kjenne det jeg ikke vil: synd og skam, og iblant også en ynkelig maktesløshet.
>
> Å, hvor underlig, men hvor sant og treffende det er sagt på forhånd: *Vårt liv er skjult med Kristus i Gud.* Likevel kan jeg ikke miste motet; jeg vil la hans ord og urokkelige testamente gjelde mer enn mine stakkars følelser, synsinger og fornemmelser. Også jeg er jo en av dem som Sønnen ble gitt til – en av verden. Jeg er også døpt til Kristus, ikke til meg selv. Jeg skal ikke stå i mine egne klær, men er kledd i Kristus, og det gjelder mer enn alle mine synder og følelser.
>
> Ja, jeg sier ofte til meg selv: Visst er du avskyelig død, kald og syndig, men du er da bare endelig og veier svært lite mot Kristus, mot Guds Sønns blod – som en dråpe mot det store, vide havet. Og følelsene dine er bare som sand, jord og støv mot hans ord, som er et stort, høyt fjell. Du ser hvordan jeg slik strir med fornuften og følelsen. Men andre ganger har jeg stor fred, ja, fryd. Det var det ene jeg ville fortelle deg: hvordan jeg selv har det.
>
> Når det gjelder vennekretsen og Kristi lille hjord her, ser det ut til å stå bedre til. Gud være lovet, vennene mine lever bedre enn jeg; de tror og gleder seg mer, ja, de har det ganske godt. Slik ser det i hvert fall ut for meg. Visst klager også de iblant, men det er bare barnslighet. De er likevel trofaste venner av Jesus, fryder seg storlig i Kristus og følger sin Herre oppriktig.

Tilgi meg, jeg taler fortsatt i dårskap, etter det som synes og føles – nemlig at andre har det bedre. Etter min bedre forstand vet jeg at vi har det helt likt. Men jeg ville med dette si at vi nå lever i kjærlighet og enighet her, så vi akter hverandre høyere enn oss selv. *De* tror at *jeg* har det best, og *jeg* synes at *de* har det best. Du vet at det har vært noe sykelig og splittet her etter en viss manns besøk. Nå er det blitt stadig klarere, og vi er helt fornøyd med at alle er like – like syndere i oss selv og like rettferdige i Kristus!

En og annen «forargelse», som jeg har nevnt før, har til en viss grad lagt seg. Men det er likevel uvisst om nettopp de som forargelsen kom ved, har fått det bedre. Dette i korthet om oss her i Stockholm. Ute på landsbygda er Herren merkbart på ferde. Stridslarmen, som skremmer visse gamle krypskytter så fryktelig, vitner likevel mer om godt enn om ondt.

Det har også gledet oss å se hvilke erfaringer du har, selv om ikke alle er like behagelige. Å, kjære bror, de trengs, de gjør oss godt. Og de står dessuten under vår mektige og virksomme overhyrdes ledelse. Han reiser seg og truer stormen når hans tid kommer.

Sværmeriet om at vi alle er salige, har også hatt sitt motstykke i Sverige. For tjue år siden oppsto det et parti i de nordlige traktene som hevdet akkurat den samme meningen, og som også hadde en prest ved navn Schmaltz i spissen; men det er nå sovnet inn. Ja, vi ser at djevelen prøver på *alle* måter å forvrenge den sannheten han ikke tåler.

Jeg tror ikke det er helt slutt med det antinomistiske partiet (som du skrev om for omtrent et år siden) på den finske siden eller på Åland. Akkurat i går hørte jeg at det nå er to ålendinger her som sier rett ut at de *på ingen måte* vil vite av loven. De advarer folk mot å gå på sammenkomstene våre eller å lese *Pietisten*, for ikke å bli smittet av den lovtrelle læren. Jeg lurer på om ikke også du, slik Luther gjorde, burde gi enda en advarsel mot dette sværmeriet, som den du ga i bladet ditt for to år siden, så de ikke tror at du nå skulle være på deres side. De to ålendingene har villet påstå noe slikt.

Slike advarsler fører bare til at det evangeliet du forkynner, vinner desto mer tillit og innpass hos dem som trenger det mest – de som ennå frykter at evangeliet opphever loven. Og de stakkars sjelene som trenger advarselen direkte, er også dyrekjøpte sjeler, som ikke tar imot råd og lærdom fra hvem som helst. Ja, nå forstår du meg.

> Gjør som du synes best, og fortell meg ved anledning hvordan det står til med dette!
> Jeg må nå slutte, enda det kunne vært mye mer å skrive. Å, kjære bror, Herren være med deg! Skriv til oss. Vær frimodig og uforferdet! Satan anfekter deg ikke for ingenting. Du hører til legemet til kvinnens ætt; slangen skal stikke, stikke, stikke i hælen. Men hodet hans er knust. Og Kristus er Herre. ... Gud, all nådes og all trøsts Gud, vår Far, trøste, styrke, støtte og velsigne deg!

Enda et år var gått, rikt på erfaringer av Herrens nåde og barmhjertighet, både den som tukter, og den som trøster. Den ilden Herren Kristus var kommet for å tenne på jorden, hadde vært kvalt i de foregående tidene av lunkenhet og likegyldighet. Nå brant den allerede med stadig klarere flamme mange steder i landet. I de følgende årene av Rosenius' liv og virksomhet skal vi, til pris for Herrens navn, få se enda mer av dette.

Åttende kapittel. Årene 1848–1850

Brev til Scott om virksomheten i hovedstaden. – Brev til Hedberg. – Julebetraktninger. – «Gjerningslærens gjendrivelse». – Politisk uro. – Kiliasmen. – Utgivelsen av Evangelisten. *– Diakonisseanstalten. – Reise til Norrland. – Erfaringer i Hudiksvall. – Et bilde av den religiøse tilstanden i landet: Det ulike preget på det åndelige livet i Nord- og Sør-Sverige. – Indre strid. – Den indre misjon. – Fiendskap og motstand i verden. – Utgivelsen av Rosenius' sanger.*

Med det nye året 1848 kom en tid med mye uro og strid, særlig på det politiske området. Revolusjonen i Paris styrtet det gamle kongedømmet og innførte for en kort tid republikk der. Den tente opprørets fakkel i mange av de andre landene i Europa, rystet kraftig grunnvollen under den bestående samfunnsordenen og truet med å løse opp de gamle samfunnsbåndene. En merkelig frihetsrus grep folkene. Frihet, frihet var dagens løsen – frihet fra alle gamle bånd – religionens, øvrighetens og moralens.

Dette året sto det flere artikler i *Pietisten* som tydelig hadde til hensikt å berolige sinn som var opprørt av dagens ytre spørsmål. Av dem ser vi at også flokken av troende var blitt urolig og skremt av den mektige strømmen som gikk gjennom tiden. Senere skal vi få anledning til å berøre hvordan dette også kom til uttrykk i vårt land.

Dette året skrev Rosenius blant annet en kort, men utmerket artikkel i *Pietisten* om «Den sanne omvendelse og vår rettferdighet for Gud». Videre skrev han om «Kristendommens sjibbolet», en betraktning som manet alvorlig til selvprøvelse og ransaket hjertet; noe om «Den sanne kunnskap om Kristus»; «Jesus Kristus i går og i dag den

samme, ja, til evig tid»; og et lite vekkende stykke: «Guds rike består ikke i ord, men i kraft».

I de siste numrene for året kom en oppfordring med utgangspunkt i Åp 3,14–19. Der formaner han på én gang: «Vær brennende i ånden», og holder samtidig fram det som alene *gjør* oss brennende i ånden. Dette er den rette måten å gi den *evangeliske* formaningen på, og den var i særlig grad Rosenius' gave.

Om arbeidet sitt i hovedstaden og om dagens viktigste kirkelige spørsmål skrev han ved begynnelsen av det nye året (8. januar) til Scott:

> Når det gjelder oss her i Stockholm, kan jeg si det kort: Herrens godhet og trofasthet har ennå ingen ende. «Guds bekk er full av vann» (Sal 65,10), ja, den flommer ennå over blant oss; og jeg ber Gud, med både engstelse og håp, at det ikke må ta slutt. Jeg vet nok at mange kristne må nøye seg med den nåden de selv har fått erfare, og at de i bønn og arbeid for andre ikke alltid får merke og se velsignelsen av det. Men vi ber likevel om den nåde at vekkelsen ikke må stanse.
>
> Gud være lov og pris: Flokken av dem som tror, og enda mer flokken av dem som trenger seg sammen om forkynnelsen vår, vokser fremdeles. Og det jeg selv ikke rekker å se og høre av det indre livet hos søkende sjeler, vil jeg likevel tro. For når folk viser en slik iver at de tåler det ubehagelige og pinlige ved verdens hån og spott, og i tillegg kvelende trengsel og varme, for å høre Ordet, må det være en indre drivkraft bak. Å ja, verket er Herrens, og han ser det. Også vi får *se* så mye av det at vi burde *tro* det vi ikke *ser*.
>
> Når jeg av og til treffer og får snakke med noen jeg bare har sett på sammenkomstene, oppdager jeg at her er et vakkert, gledelig verk av Herren. Slikt har gledet hjertet mitt så mye i disse dager at jeg er senket ned i salig skam for Herren. Jeg har sagt, slik Daniel ropte ut i løvehulen da Herren lot bringe ham brød: Herre Gud, tenker du ennå på meg! …
>
> Det er vanskelig å si hva riksdagen som nå er samlet, vil føre med seg for kirken. I disse dager har det vært livlige debatter om å oppheve konventikkelforbudet. Men nei, jeg har i så mange år sett at Herren har beskyttet oss likevel, som om forbudet hadde vært opphevet. Og om Herren tillater forfølgelse, kommer den likevel, også om dette gamle, foraktede forbudet blir opphevet. Kristus er konge! Og når

> han bøyer småkongenes hjerter så de tillater disse sammenkomstene, da er det lett nok.
>
> Et viktigere spørsmål for kirken er om forslaget til ny straffelov blir vedtatt. Blir den vedtatt, har vi full religionsfrihet i Sverige, for der er all straff for å gå over til en annen kirke tatt bort. Man tror likevel ikke at forslaget vil bli vedtatt. Herren styre alt etter sin hellige vilje! Religionsfrihet er en tanke som rører seg i mange sinn, men her er et stort og mektig parti som skjelver for den – prestenes. Men når Herren vil, så skjer det. Han kjenner sin tid og har all makt i himmelen og på jorden. Jeg hører visselig til «de stille i landet», for jeg blander meg ikke i politikk og reformer av det ytre. Men mens de ruster seg og strir, blir det født levende barn blant oss – den Høyestes barn og arvinger til riket.

Om de to bladene sine skriver han i samme brev:

> Nå gis det riktignok ut en ny misjonstidende av Fjellstedt, som på grunn av utgiverens navn og anseelse nødvendigvis må bli godt likt, og som også har stor utbredelse. Likevel har vår *Missionstidning* det siste året hatt et høyere abonnenttall enn noen gang før, nemlig 2868, og den har gitt misjonskassen et overskudd på 1521 riksdaler. *Pietisten* har det siste året ikke hatt flere abonnenter enn mellom 1200 og 1300. Men jeg må likevel være takknemlig, for intet tidsskrift i Sverige med samme ånd og formål har hatt så mange.

Noe senere (13. januar) skrev han igjen til den kjære broren på den andre siden av havet. Hedberg hadde sendt ham det første heftet av sin «Gjerningslærens gjendrivelse». Rosenius forteller hva han tenker om dette arbeidet og gir broderlige formaninger og råd. Men som alltid taler han først om sjelens indre liv med Herren, og nå særlig også om den julehøytiden de nettopp hadde feiret, og om dens store gledesbudskap:

> Gud velsigne deg, særlig elskede bror, med mye nåde og kraft i dette året, med troens, kjærlighetens, visdommens og tålmodighetens Ånd i alle de stridene du kommer til å føre i din Herres navn og tjeneste! Det og mye mer enn det som kan sies, ønsker jeg deg av hjertet, sammen med dine mange venner her og mange andre steder.
>
> Og, kjære bror: Jesus Kristus er i går og i dag den samme, ja, til evig tid! Alt han noen gang har vært, skal han fremdeles være blant oss.

Han har ennå ikke vist oss sin siste velgjerning. Har han noen gang alene i seg selv vært Herren, vår rettferdighet, ja, *rettferdighet og styrke*, så skal han fortsatt alltid være det. Vi skal ennå ofte få synge den sangen på ny: «Bare i Herren er det rettferdighet og styrke», ja, vi skal sverge at vi har det i ham, sier Herren. Derfor må dette være vårt løsen, vårt feltrop: Jesus Kristus er i går og i dag den samme, ja, til evig tid. Det er vår trøst nå, når tidene skifter og går. Slik har vi tenkt og talt på denne siden av havet, og slik også dere på deres side. Takk, elskede bror, for brevet fra Israelsdagen 1847. Det inneholdt også en herlig seierssang for det åndelige Israel: Du har brutt i stykker åket som tynget oss, stokken på våre skuldrer og plagerens stav – slik Israels byrder og slavedriverens stokk i Egypt ble brutt og tatt fra dem da de sto på stranden etter å ha gått gjennom Rødehavet og sang Herrens pris. Ja, også her har vi gledet oss sammen over denne herlige teksten og denne herlige saken, denne forløsningen.

Gud har gitt oss en riktig glad julehøytid og fylt hjertene våre med fryd, så vi har sunget og talt. Og noen har i denne høytiden for første gang sett forløsning og frihet og salighet i det velsignede frelserbarnet – i at Gud, da tidens fylde kom, sendte sin Sønn, født av en kvinne, født under loven, for at han skulle kjøpe dem fri som var under loven. Ja, det har gledet oss at nettopp det som loven krevde, men ikke kunne utrette fordi den var maktesløs på grunn av kjødet, *det gjorde Gud*, da han sendte sin egen Sønn i syndig kjøds lignelse (Rom 8,3). Særlig ble Hebr 10,5–10 et merkelig, rikt og sterkt trøstested for oss, og Hebr 2,11–18 ikke mindre. Av dette kan du til en viss grad se hvor vi har holdt til i julen.

Foruten brevet vil jeg takke deg inderlig for de kjære forsendelsene: «Gjerningslærens gjendrivelse» og de to siste numrene av *Allmän Evangelisk Tidning*. Takk være Gud, som leder deg slik! Først «Gjerningslærens gjendrivelse»: Vi er svært glade for den og ser den som et meget viktig og merkelig stykke. Det gjelder selv om en og annen blant oss – meg selv iberegnet, for jeg heller kanskje vel mye mot forsiktighet – synes at noen uttrykk var vel sterke og kom vel tidlig. (Tidlig? Ja, kanskje de hadde gjort seg bedre i et senere hefte, når grunnvollen først var godt lagt.) Men dette er mygg! Bær over med oss i kjærlighet når vi siler dem.

Bare én ting vil jeg ennå legge på ditt broderlige hjerte som en varig påminnelse, og jeg gjør det i inderlig barnlighet: Mens du skriver på dette verket, som kommer til å bli så skarpt kritisert, så pass godt

på å skille mellom skrifter som bare inneholder lov – men den rett forkynt – og skrifter som gir seg ut for å fortelle oss hele Guds råd til vår frelse, men forvrenger Kristi evangelium. Det er ikke gitt at enhver bok som ikke tjener til å gi liv i Kristus, dermed er forkastelig. Om den bare inneholder bokstaven som dreper, er den likevel en god bok. Også loven er en guddommelig lære som vi holder all ære verd, selv om den bare er en bokstav som dreper.

Jeg venter at du vil få denne innvendingen mot det du har sagt om visse skrifter – at de ikke har ført deg lenger enn til deg selv og til fordømmelsen: ‹Ja, men Guds egen hellige lov gjør ikke mer, og den vil likevel ikke bli forkastet.› Eller slik: ‹I Bibelen finnes visse bøker som inneholder mindre evangelium enn dem Hedberg forkaster, og likevel står de som hellige skrifter i bøkenes bok.› Å skille og klargjøre dette – å skille mellom lovbøker og lovpredikanter som har Johannes' omvendelsesdåp å anbefale, på den ene siden, og dem som forvrenger evangeliet, på den andre – blir en viktig og påtrengende sak i «Gjerningslærens gjendrivelse». Det er min iver for saken som får meg til å si dette. Ut fra sammenhengen og den rike samlingen av eksempler fra Bibelen og kirkehistorien som du har tatt med, er det nok klart for den som *vil* se, at du gjør denne forskjellen. Men kanskje burde det fremheves særskilt for dem som *ikke vil* se det.

Men nok om dette nå! Enda en gang: Vi har takket vår Gud for det som allerede er skrevet, og ønsker deg mye nåde, kraft og velsignelse til resten.

Ikke mindre kjærkomne var de to siste numrene av bladet ditt som er kommet hit. Se, nettopp da jeg ba deg komme med denne læren til evangeliets vern og belysning, var det allerede gjort – og gjort så kraftig og tilfredsstillende at jeg ikke kunne ha ønsket meg så mye. Gud, hvor hjertelig jeg ville takke deg! Alt gjør du vel; du sørger for og ordner det slik at alt blir godt. …

Du spør om leserne i Norrland. Jeg rekker ikke å si mye, men det du skriver i brevet at du tror om dem, er svært treffende. I Hälsingland blir de ledet av prester og heller, i hvert fall delvis, mot Schartaus lære. Andre er mer evangeliske, men svake, skrøpelige og late på grunn av det kvietistiske livet de lever under lærernes ledelse. Lenger nord, der de henter sin åndelige næring på egen hånd, med Luther som tolk, viser det seg mer kraft, liv, bevegelse og fasthet i sannheten. Der arbeider de nå for å få tilbake «de gamle bøkene».

Hedbergs svar synes å ha gledet Rosenius særlig – ikke minst måten han tok imot de broderlige rådene om «Gjerningslærens gjendrivelse» på, skriftet som kom ut på denne tiden. Rosenius hadde alltid et åpent sinn for Åndens nådeverk i sjelene. Den 12. mai skrev han igjen til Hedberg:

> Ditt siste, svært kjærkomne og svært kjære brev burde jeg ha svart på for lenge siden, men den vanlige travelheten min har ført til at det har dratt ut. Den glade, levende trosbekjennelsen din, prøvelsene du forteller om, og ditt kristelig medgjørlige sinn, som ydmyker meg dypt – alt har vært til oppbyggelse for meg, de to første tingene også for mange år framover. Om du ikke husker hva jeg sikter til med det tredje: Det var svaret ditt på tankene mine om et par punkter i «Gjerningslærens gjendrivelse», og måten du tok imot det jeg hadde sagt om dem på. Apostelen sier om en slik holdning i sin beskrivelse av den visdom som er ovenfra, at den «lar seg si».
>
> Vi er vant til begge deler her: De som er av Gud, *de* lar seg som regel si, selv om det ofte koster kjøtt og blod hard kamp. Men våre motstandere, hvor elskverdige de ellers er, viser seg stive mot sannheten selv i de klareste saker og røper at visdommen deres er «jordisk, sanselig og djevelsk».
>
> Å, kjære bror, når jeg tenker på både det ene og det andre som Herren har gjort med deg – og det siste brevet ditt vitner også om det – da vil jeg av hjertet og med full overveielse rope til deg: Gled deg, min bror, og hold fast på det du har! Får Satan anfekte deg innenfra og utenfra, så undre deg ikke; sorgen din skal bli med måte. Han kan ikke fordømme deg og heller ikke røve fra deg det du har. Jesus, den store hyrden for sauene, sier: «Ingen skal rive dem ut av min hånd. Min Far, som har gitt meg dem, er større enn alle» (Joh 10,28–29). Jeg, stakkars menneske, har nok mangen gang trodd at det var ute med meg; og likevel sitter jeg ennå her i skyggen av hans vinger, slik jeg lengter etter.
>
> Om vi nå bare kan bli bevart: for det første i ydmykhet, i fattigdom i ånden (for «Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han nåde»); for det andre i en troens stahet, hvor ynkelig den enn er – ikke vantroens stahet, som hos Kain-helgenene, nei, men en stahet som holder fast ved nådeløftene i storm og mørke, slik skipet ligger for anker i hard storm – da er det *umulig* at vi skal gå til grunne. For *det*

> håpet som har ankeret sitt festet på klippen Kristus, lar ingen bli til skamme.
>
> Jeg vet at du vet dette og lærer andre det. Men jeg ville så gjerne si deg et godt ord der du går. Jeg ser deg i en viss ensomhet, slik som jeg, med dine kinnslag fra Satans engel. «Ensomhet»? Ja, kjære bror, vi som skal regnes som ledere og trøstere for andre, vi går ensomme. For ingen våger å trøste oss; alle mener at *vi* er slike troshelter at et godt ord til oss ville være som å gi bakerbarn brød. Å, vi stakkarer! Det er ganske underlig med en kristens liv. Men den gode hyrde og våre sjelers tilsynsmann har lovt særskilt å lede «de får som har lam» (Jes 40,11).
>
> Men jeg må skynde meg. Jeg burde nemlig også fortelle deg en del fra den gledesfylte påskehøytiden vi nettopp har lagt bak oss. Lovet være vår døde og oppstandne Herre! Han har vært oss nær i sitt ord, gledet og vakt hjertene våre, så de ofte er blitt brennende. Også jeg, som nesten alltid går i mørke – vantroens og min egen elendighets mørke – har fått stor glede. Likeledes har vi de siste månedene hatt den gleden å se flere sjeler komme til liv og noen bli vakt. Ja, Gud være lovet!
>
> Under alt dette er fiendene seg selv like. De ser de mest talende eksempler, men ingenting hjelper. … Som jeg til dels har fortalt i *Pietisten*, er det også her og der ute på landsbygda en svært velsignet tid. Og alt dette midt i en tid da vi ellers, ute i verden, har det hardere enn noen gang. Eller hva sier du om tidene? Gud forbarme seg! Akkurat nå regner jeg Russland som det politisk lykkeligste landet. Men kanskje vi ikke bør tale om dette; vi kan heller ikke si stort før det har utviklet seg. Men tidens tegn synes jeg er skremmende, og tiden er uten sidestykke. Etter det lille jeg kjenner til verdenshistorien, har verden aldri før sett en tid med så omfattende opprør: Hele vår verdensdel brenner av opprør og krig, og det finnes ikke et land der blod ikke flyter eller nettopp har flytt – unntatt Russland.

Vi vet hvordan den uroen og gjæringen som dette året rådde i nesten alle Europas land, delvis også bredte seg til vårt land. Den fikk utløp i de kjente marsuroligheten i Stockholm, som ikke kunne dempes uten at blod måtte flyte. I et brev til Scott (11. april) skildrer Rosenius disse hendelsene og nevner også en liten episode som fortjener en plass her:

> … Da skytingen begynte, visste jeg så lite om det at jeg som vanlig hadde et møte her på Norrmalm; og da det sluttet (kl. 7), begynte vi å høre geværskuddene. En av vennene, en mann som bor inne i byen, kom på hjemveien så nær folkemassen at han så en mann som nettopp hadde falt, ligge i sitt blod på gaten med ansiktet i sølen. En annen ble truffet av en kule i brystet og ropte forskrekket: «Jeg tror en kule har satt seg fast i frakken!» Men snart merket han at den hadde gått dypere, og han sank ned i sitt blod. Og dette var svenske medborgere! Av de mange eksemplene som kunne nevnes, forteller jeg bare det én av vennene våre så, for at du skal få se saken på nærmere hold. For noen sørgelige hendelser! Mange mistet den kvelden en far, en bror eller en ektefelle.
>
> Dette førte likevel til at det ble stille. Landsregimentene ble kalt inn så fort det lot seg gjøre, og blant husene der soldatene ble innkvartert, var også den engelske kirken. Det var et underlig syn å se den full av soldater, kalt inn for å holde styr på det samme folket som drev ut kirkens første predikanter. «Første?» Ja, nå kaller jeg soldatene kirkens *siste* predikanter. Jeg tenker på Luthers ord: «De som ikke vil høre lærernes og foreldrenes milde varselrøst, må høre bøddelens, og han preker skarpere – han preker hodet av dem.» De som ikke ville høre den utenlandske Scott, fikk likevel høre de innenlandske skuddene; de som ikke hører Herren, må høre geværene.
>
> En dag gikk jeg forbi den engelske kirken mens soldatene myldret ute og inne eller sto i de store, grønne portene ut mot gaten. Akkurat da jeg gikk forbi, ropte en kvinne, som utvilsomt kjente meg, hånlig: «Det er så mye folk i Engelsken, jeg undres hvem som preker der. Scotten burde preke for dem!» Jeg pleier aldri å svare på slike tilrop, men denne gangen kom svaret av seg selv, og jeg sa: «Madam, hadde Scott fått preke og blitt hørt, hadde ikke disse behøvd å være der.» Hun hadde ikke et ord til svar.

Men også på det åndelige området rørte det seg stridende krefter, selv om den lille forsamlingen i Stockholm ennå ble spart for mer gjennomgripende splittelser. I Norrland derimot, der den åndelige bevegelsen hadde pågått lenger, hadde den gamle striden mot de såkalte «nye bøkene» endelig ført til at folket gikk ut av kirken og dannet egne menigheter. De var blitt trette av at ingen tok hensyn til klagene deres. Slik oppsto de første separatistmenighetene i vårt land

– i Luleå, Piteå og Skellefteå. Om dette skal vi tale mer utførlig i et senere kapittel.

Her vil vi bare kaste litt lys over en lære som avviker fra vår lutherske bekjennelse, og som på denne tiden kom fram i Stockholm, selv om den den gangen ikke fikk gjenklang i mange hjerter: den såkalte chiliasmen, eller læren om et tusenårig fredsrike på jorden. Denne læren dukker opp i stadig nye former og blir i alle fall omtalt også i våre dager, og den uroer en og annen sjel.

Derfor vil vi gjengi et brev fra Rosenius, skrevet 15. august 1848, til en venn på landsbygda som var blitt urolig over den nye læren. Der gjør Rosenius rede for saken og legger fram noen bevis mot den. Han forteller også om en gang da han sammen med noen troende brødre kjempet for den lutherske kirkes syn på dette punktet mot den mannen som på denne tiden åpent bekjente chiliastiske meninger i hovedstaden. (*Mest utviklet hos de såkalte irvingianerne, som de siste årene også har prøvd å vinne tilhengere i vårt land gjennom sine utsendinger.*)

I brevet har Rosenius først fortalt om en misjonsreise i traktene omkring Torshälla, der han «hadde hatt den gleden å se Herrens verk på sjelene og under forkynnelsen av Ordet selv fått sin del av det». Så sier han:

> Du ber meg forklare hvordan det forholder seg med M. og det han har fortalt. Men kanskje det allerede er unødvendig, kanskje du allerede har fått lys over saken. Det tar seg så ille ut å omtale det som er mindre godt hos en som ellers har en god bekjennelse, ja, er en kjær røst i våre dager. Jeg vil derfor heller si noen ord om hovedspørsmålet, den læren der noen av oss har motsagt ham.
>
> Det er den såkalte chiliasmen, eller læren om et tusenårig fredsrike på jorden, der det ikke er noe ondt igjen, der alle er hellige og ingen er vantro. Denne læren er riktignok ny og ukjent for deg og vennene her, men den er slett ikke ny. Den er en gammel jødisk mening som er grundig beskrevet i kirkehistorien. I den første kirken, samlet av jøder og hedninger, var den ofte omstridt, inntil en mann, Dionysius av Aleksandria, gjendrev den så kraftig at den siden aldri har fått ordentlig innpass.
>
> For noen dager siden var vi altså noen venner samlet, omkring 30 personer og dessuten et par prester, for å ta et oppgjør med den nye

meningen. Egentlig var det de to prestene, Janzon i Kisa og vår Janzon her, som både begynte og sluttet. Det jeg sa, var hovedsakelig dette:

Chiliasmen har egentlig sin rot i menneskets dype, grenseløse tilbøyelighet til å ville se *med øynene*. Det vil ikke se Herrens herlighet i *troen*, men ser etter det synlige, og tar derfor «anstøt» av Kristus, fordi han ikke har den skikkelsen som kunne behage oss (Jes 53,2). Når man så ikke kan forstå hvordan herlighet og elendighet kan høre sammen, og hvordan synd og rettferdighet, død og liv kan være forent, da faller man på den uråd å tyde skriftordene om det hellige på én tid og én person, og ordene om det elendige på en annen person og en annen tid.

Mot denne måten å tyde Skriften på har vi en stor advarsel, spredt over hele verden: jødene. De forkastet Herren og kunne ikke kjenne den tiden da de ble besøkt, bare fordi de så at han skulle være *herlig*, og ikke ville forstå at den samme skulle være den *mest foraktede* og *ringeaktede*, en *smertenes* mann, vel kjent med *sykdom* (Jes 53,3). Slik gjør også de som sier om bruden, kirken: Hennes tid er ennå ikke kommet – og de venter og venter, slik jødene i vantro venter på brudgommen. Bruden får synge den samme visen som brudgommen: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg.»

Til slutt la jeg til: Alle de skriftordene chiliastene fører fram om det riket de venter på, har store hellige i alle tider funnet oppfylt i *dem som tror*. Opplyste fortolkere før og nå har uten vanskelighet forklart dem slik, uten å gi støtte til en lære som rett ut strider mot en hel mengde *klare* skriftord. Vi må aldri bygge en lære på de *dunkle* ordene når den strider mot de *klare*. Dette var det viktigste jeg sa den gangen. …

Men før jeg forlater dette emnet om tusenårsriket, vil jeg bare legge til at hovedgrunnene til at det må forkastes, er disse: For det første vitner Skriften med så mange tydelige ord at ondt og godt alltid skal leve side om side på *jorden*, og at *nådens* rike ikke skal fremmes med *allmakt*. Det ville jo skje om *alle med nødvendighet* skulle bli villige til å bli kristne, for da ville deres frihet, deres frie motstand, bli opphevet. For det andre er denne læren (chiliasmen) den største anledningen til å glemme Guds dom, for da kan den jo ikke komme når som helst.

Men det finnes enda flere grunner til at også denne meningen – at Kristi rikes tid ennå ikke er kommet – er blitt forkastet av de

> troende. Med glede er den derimot blitt omfavnet av dem som har villet gjøre seg bemerket uten å klare det, og som ikke har sett den fremgangen de ønsket seg. De flykter gjerne til denne læren: Tiden er ennå ikke kommet, «bærene er ikke modne». Men jeg tror at de troende som ser *Herrens herlighet under skrøpeligheten*, ikke skal vente noe annet rike på jorden enn det som allerede er kommet. Legg merke til at *Kristus* har funnet for godt å kalle det *himmelriket* (for eksempel i Matt 22).
>
> Dessuten, kjære venn, har vi mye viktigere ting å tenke, tale og skrive om enn et gammelt, utlevd stridsspørsmål som ikke hører med til livets næring. La oss derfor forlate slikt og i enfold holde oss til ordet om *troen* og *kjærligheten*, som er sikkert og kan lære oss noe. Dette har vært min formaning også her i Stockholm. …

Gjennom *Allmän Evangelisk Tidning*, som også var noe utbredt i Sverige, og andre skrifter var den finske broren Hedberg blitt mer og mer kjent i vårt land. *Nordisk Kirketidendes* angrep på hans bok *Pietisme og kristendom*, utgitt i Umeå, hadde også bidratt til å vekke oppmerksomhet om virksomheten hans. Særlig etter besøket i Stockholm var han elsket og verdsatt i den lille brødrekretsen der, selv om han ikke fikk noen større innflytelse blant dem. Det fikk han derimot andre steder, for eksempel i enkelte trakter av Norrland.

Dette nære forholdet til brødrene på den andre siden av havet fikk imidlertid Hedberg til å tenke på å gi ut bladet sitt i Sverige i stedet for i Finland, om enn under et annet navn (*Evangelisten*). Forslaget ble lagt fram for de svenske brødrene og også for Rosenius, for Hedberg ville gjerne vite hva han mente. Det fikk tilslutning, og også Rosenius gledet seg over det, slik vi ser av svaret hans, skrevet 15. september 1848:

> Takk, kjære bror, for de to brevene, som jeg nå besvarer på én gang. Du er alltid en kjær gjest i huset, også når du bare kommer i et brev. Først vil jeg svare noen ord på ditt siste brev om utgivelsen av *Evangelisten* i Stockholm. P. kan nok fortelle deg mer utførlig hva vi kom fram til da vi la hodene sammen som brødre; men når det gjelder hovedspørsmålet, om foretaket er formålstjenlig, må du likevel høre noen ord også fra meg.
>
> For det første anser jeg slett ikke saken for «overflødig». Nei, tvert imot synes jeg det kan gjøre mye godt at folket får se at det ikke bare er *Pietisten* og bare R—s som taler og skriver slik. Man kan heller

aldri få nok av det som er godt; og vi har hver fått vår gave – du kan kanskje skrive bedre i én henseende og jeg i en annen. (Du ler kanskje av hvor rett fram jeg er, men når jeg taler med deg, Fredrik Gabriel, kan jeg vel få tale slik. Det ligger likevel et visst alvor under de muntre ordene mine her.) Ja, dette er min mening. Jeg har heller ikke hentet den fra min egen smak, som alltid er partisk, men fra folket som leser skriftene våre, og den dommen regner jeg som den sikreste.

Så lenge Gud bevarer meg i sin nåde og i sin frykt, skal jeg aldri se skjevt eller surt på en medstrider på marken, selv om han stiller seg tett ved siden av meg. For *da* skal jeg alltid huske og salig kjenne at saken er vår Herre Kristi og ikke min, og at vi bare er tjenere og så videre – så lenge jeg ikke har mistet den nåden, og Gud forby at jeg noen gang skulle miste den!

For det andre ser jeg heller ikke noe særlig «betenkelig» ved foretaket. Jeg ser ingen egentlig grunn til å tvile på at *Evangelisten* skal få nok abonnenter til å dekke utgiftene. Likevel vet jeg ikke noe mer betenkelig enn om den, særlig det første året, skulle få for få. Prisen er lav, de religiøse tidsskriftene her er ikke få, mine og dine lesere her har nettopp hatt en større evangelisk bok (et nytt opplag av Praetorius' *Skattkammer*) både å betale og lese, og *Evangelisten* er ennå ukjent, og så videre. Dette er mindre betenkeligheter som har falt meg inn i min vantro, som ofte plager meg, men som jeg likevel ikke kan regne som noen virkelig grunn til frykt. P. bemerket glad: «Selv om vi trykker 1000 eksemplarer og ikke selger ett eneste, er det ikke verre enn at jeg og min bror taper 300 riksdaler hver.» Og det lo vi av. Med dette har jeg vist at vi ikke ser noen stor betenkelighet. Får *Evangelisten* (det første året) bare halvparten av *Pietistens* abonnenter, er et opplag på 1000 eksemplarer likevel betalt. …

Nå, Gud og vår Herre Jesus Kristus, hvis sak det er, og som alene vet hva han har besluttet og hvordan det skal gå – han gi både råd og dåd! Vi kan bare gjøre våre forsøk og prøve hensiktene og meningene våre; så er det i hans hånd å gi fremgang eller sitt veto. Og hvordan det enn går, må hans barn være glade. Da David hadde besluttet å bygge Herren et tempel og Natan hadde gitt sitt samtykke, kom Herren og sa: Nei, David skal ikke gjøre det. I stedet fikk David nådeløfter som var mye dyrebarere enn æren av å bygge Herrens tempel. …

> Guds rike har her – priset være Herren Jesu navn – vært svært velsignet i denne tiden. Fiendene har også noen kvelder stormet ganske vilt med bråk og hurrarop ved veggen til møtesalen vår og rundt meg når jeg har gått ut. Og i riksdagen har de utarbeidet en ny konventikkelplakat med så mye mildere straffebestemmelser at de faktisk kunne brukes: Om vi samlet oss, skulle vi først bøtelegges med 1 til 5 riksdaler banko og så settes i fengsel. Men den nye plakaten ble kvalt ved fødselen, den gamle får bli stående, og det er vi glade for. I mellomtiden fikk jeg likevel mine heftige anfektelser, både over urostifterne og over lovgivernes planer. Men Gud har alltid latt oss få trøst igjen, etter sin godhet mot oss i Kristus Jesus. Hans nåde være evig priset!

Det ble altså besluttet å gi ut *Evangelisten* i Stockholm. Fra begynnelsen av det følgende året, 1849, kom den ut på brødrene Palmqvists forlag, redigert av Hedberg. Den kom ut i kvartalshefter på tre ark hver, men fikk ikke stor nok utbredelse til å kunne fortsette. Allerede ved utgangen av det neste året overlot Hedberg redaksjonen til en annen bror, magister Wiberg. Ved slutten av 1851 måtte bladet likevel helt opphøre.

Året 1848 var gått til ende. Også det hadde vært rikt på nød og nåde, møye og arbeid, men også på husvalelse og hjelp.

«Hele denne sommeren og høsten har vært en tid med den største anstrengelse,» skrev Rosenius ved årets slutt, «men siden jeg er kommet gjennom den med helsen i behold, er jeg glad og håper at tiden er brukt med velsignelse. Det året vi nå avslutter, har i visse henseender vært det merkeligste noen av oss har opplevd. Det taler så kraftig om hvor forgjengelige og elendige alle jordiske ting er – ikke engang kongers lykke er trygg. La oss da være vise! La oss søke det som er der oppe, ikke det som er på jorden; la oss ikke så i vårt kjød, for av det høster vi bare fordervelse, men i Ånden, for av den høster vi evig liv. Det gi Gud oss for sin Sønns skyld!»

Våren 1849 ble de første forberedende skrittene tatt for å opprette en diakonisseanstalt i Stockholm. Rosenius var opptatt av så mange oppgaver at han ikke kunne vie saken sine personlige krefter, men sin deltakelse ga han den alltid. Han ble valgt inn i komiteen som ble dannet i 1850, og tok del i drøftingene der, om enn sjeldnere. I særlige

tilfeller som lå mer innenfor hans egne gaver og kall, søkte anstalten fra tid til annen hans medvirkning og råd.

Tidlig på våren samme år reiste Rosenius igjen opp til det høye nord, til sin gamle mor. Etter farens død og nådeåret i Burträsk hadde hun flyttet til den eldste sønnen, Anton. Straks etter farens død hadde han gått inn i kirkens tjeneste, og på denne tiden var han kapellpredikant ved Robertsfors nær Umeå.

Flere norrlandske byer (Gävle, Hudiksvall, Umeå med flere) fikk besøk under reisen, som gikk helt opp til Storkåge. Der levde fortsatt den gamle, moderlige venninnen, som han nå besøkte for siste gang. Da Rosenius neste gang reiste til hjemstedet, sommeren 1852, var hun gått inn til sin Herres glede.

I et brev til bror Hedberg av 12. august – det siste av dem som er blitt sendt oss – skildrer Rosenius levende en del av det han opplevde på denne reisen:

> Høyt elskede bror Hedberg!
>
> Det er ikke uten skam og forlegenhet at jeg nå viser meg for deg, kjære bror, siden jeg så lenge har forsømt å skrive. Dels omstendighetene, dels min egen treghet og forsømmelse har skylden. Men vi bør vel bruke tiden og kreftene våre mer for andre enn for gleden ved brorlig samvær.
>
> Jeg nevnte «omstendighetene». Du har kanskje hørt at jeg har vært på en lang reise nordover. Reisen varte over seks uker, men jeg ble ikke lenge på hvert sted. Det var en svært oppmuntrende reise, og jeg håper den også har vært til noe nytte og velsignelse. Men så glad og åndelig som jeg var under reisen, så ulykkelig, uåndelig, ja, ugudelig har jeg vært etter at jeg kom hjem. Å, kjære bror, vi har en stor og underlig Gud – «Under, Rådgiver, ja, Evig Far, Fredsfyrste». Hadde jeg skrevet til deg for ti dager siden, hadde jeg knapt våget å regne meg blant de kristne. En forferdelig ugudelighet, tørrhet, dødhet, likegyldighet, vantro og maktesløshet, og deretter rasende lyster og begjær – alt dette hopet seg opp i nesten fjorten dager, så jeg i det stille trodde at jeg var kommet under denne dommen: «For enda de kjente Gud, æret de ham ikke som Gud … derfor overga Gud dem til et udugelig sinn.» Og midt i denne elendigheten, som jeg bare kunne klage til noen få eldre venner, skulle jeg gang på gang sitte og tale om åndelige ting for andre og være et lys og en ild de

skulle tennes av. Tenk deg – eller minn deg selv om – hvordan det smaker!

Men lovet og æret være den evige barmhjertighet og trofasthet hos vår underlige, men uforanderlige Gud og Far! Ved sin Ånd har han igjen forklart sin Sønn for meg mens jeg grunnet på Ordet, så jeg nå igjen synger om seier og har *rettferdighet og styrke* i Herren. Det er særlig den gamle livsartikkelen om vår frihet fra loven som igjen har vært midlet til å gjenreise tro, liv og tillit i mitt arme hjerte. Nå sier jeg ofte til meg selv: Står jeg under loven og skal svare for loven, da tar jeg straks avskjed med enhver tanke på salighet. Da er alle troende fortapt, intet kjød frelst, og da er Kristus død forgjeves. Men er Guds Sønn derimot «født under loven, for at han skulle kjøpe dem fri som var under loven» (Gal 4,4–5), og har Gud gjort nettopp det som var umulig for loven, da han sendte sin Sønn «i syndig kjøds lignelse» (Rom 8,3) – da er jeg satt i en herlig frihet. Da står jeg på et sted der i*ngen* synd kan tilregnes meg, der intet i meg er fordømmelig, og så videre. Men jeg ber Gud om at han selv alltid må øke troen i meg, for jeg har kjent at troen er Guds *gave*.

Fra Norrland kunne det nok vært mye å fortelle, men jeg vet ikke hvor jeg skal begynne eller slutte, og tiden gir meg så lite rom. Kort sagt: Alt i alt er det svært herlig der, sammenlignet med det vi vanligvis ser på jorden. Det vakreste punktet i denne Guds plantning, så å si selve blomsterhaugen, fant vi i og omkring Umeå. Tenk deg en så liten by, og der seks–sju kristne handelsmenn, og dessuten håndverkere, menn og kvinner, ekte lutherske, evangeliske kristne. Riktignok var de fleste fra landet, samlet fra tre–fire sogn, da jeg var der. Men tenk deg et møte med minst 500 personer i og omkring et stort, rommelig handelshus! Der talte jeg tre dager på rad, fire–fem timer hver gang.

Så vil jeg også gi deg et innblikk i årsakene til den ugudeligheten jeg nevnte. I alle byer og menigheter ser man seg omringet og fulgt etter som et vidunder. Man ser prester (vakte) reise lange veier for å få se, treffe, rådspørre og høre den forbireisende R—s. Man ser Ordet slå an på store mengder, ser frukter og hører pris og lov – riktignok, riktignok til Herrens ære, men også til tjenerens. Da forstår du nok hvordan hjertet, med en svamps evne til å suge opp all fuktighet, trekker til seg noe av alt dette herlige, enten man vil eller ikke, til egen fornøyelse og hemmelig nytelse – selv om det indre mennesket redelig vil gi Herren all ære og vokte seg for hovmodsdjevelen. Men

Paulus bekjenner det rett ut: «Og for at jeg ikke skal opphøye meg av de overmåte store åpenbaringene … Om denne ba jeg Herren tre ganger at den måtte vike fra meg» (2 Kor 12,7–8). Ja, kjære Paulus, jeg ba nok mer enn tre ganger tre ganger og måtte likevel pines i den samme ilden. …

Særlig skal jeg hilse deg fra Hudiksvall. Der er en liten, livlig flokk troende gutter. Som man kan vente ut fra alderen deres, går det ikke alltid så klokt for seg; men vi feiler alle og må alle lære mer og mer. Ett hovedinntrykk etter samværet med dem ble imidlertid sittende i meg: Vokt godt deres klenodium! Klenodier har dere, men vokt dere! De trenger særlig det samme ordet av Jesus som disiplene fikk da de kom tilbake fra sine første forsøk på å forkynne og gledet seg over de *gavene* og *kreftene* de hadde fått: «Gled dere ikke over dette at åndene er dere lydige! Gled dere heller over at navnene deres er innskrevet i himmelen!» (Luk 10,20). Dette var en bemerkelsesverdig og minneverdig formaning, som betyr mye også for oss i våre dager.

Det virket som om de brukte lyset sitt noe for selvopptatt, og stundom til unødig anstøt. Hør et eksempel! Jeg spør en av dem: «Hvordan står det til med brødrene N.?» Svaret: «Jo, begge er åndelige, men noe ulike. Nils er en oppriktig kristen, men Gustav – ja, han er en slusk, men han vet det jo også selv!» Hvem skulle forstå noe annet av dette svaret enn at det sto bedre til med Nils, at han *var* en «oppriktig kristen»? Men meningen var stikk motsatt: Nils var en hykler og gjerningshelgen, og Gustav en evangelisk kristen.

Dette er riktignok fint og skarpt sagt. Men det styrket meg (sammen med flere lignende ord) i den dommen bror W. hadde gitt uttrykk for: I Hudiksvall kan det være kristne på begge sider, i begge partier. For de evangeliske, som ellers har fått evangeliets lys, bruker talemåter som kan støte også et sant nådebarn som ikke er skarpsindig nok til å forstå deres fine, stundom ironiske uttrykk.

Her er et annet eksempel. De hadde skrevet til meg på forhånd: «Striden vår med motpartiet er denne: De påstår at loven *skal* trenge inn i samvittigheten også hos en kristen, straffe og dømme og alltid være vår tuktemester til Kristus; og at troen ikke er av det rette slaget hvis loven ikke gjør det. Vi på vår side påstår at nå, når troen er kommet, er vi ikke lenger (*οὐκέτι*) under tuktemesteren. Det står at loven *har vært* vår tuktemester til Kristus, ikke at den *skal*

være det. Nei, i samvittigheten, brudekammeret, der skal bruden og brudgommen være alene.»

Jeg svarte i forbifarten: «Dere *lærer* helt riktig; vi lærer akkurat som dere. Men dere skiller ikke mellom læren og øvelsen. Vi skal forklare oss litt bedre. Tenk dere at vi har sittet en stund og snakket om vår frihet fra loven og om hvordan brudgommen skal være alene med bruden, og så står en fram og sier: ‹Dette er riktig. Slik har jeg hatt det siden jeg kom til lyset for et år siden; siden den gang er Moses ikke kommet inn i brudekammeret.› Da får han store øyne av meg, og jeg spør: ‹Hvor kommer du fra, du som kan denne kunsten? Nei, du har misforstått oss, min venn! Vi trodde ikke at noen skulle *kunne* den. Du har en altfor fullkommen tro. Rett ut sagt: Din tro er ikke av det rette slaget når du er utlært i denne kunsten.› Når Luther har preket som sterkest om vår frihet fra loven, legger han til: ‹Men se bare til at du ikke kan denne kunsten altfor godt!› Se hva han sier videre om det i evangeliepostillen nr. 70, § 33, og sammenlign også med de foregående paragrafene. Dette er sagt for de sårede hjertene, som kjenner hvordan loven stadig trenger inn i samvittigheten, og så videre. Men se, nå har motstanderne deres også rett.

Alvorlig talt: Selv om dere også blant motstanderne har slike som rett og slett er gjerningshelgener eller kainske i sjel og hjerte, må dere likevel se til at dere taler riktig, så dere ikke gir dem anledning til å hogge etter dere. Også vi tror jo at den troen som ikke blir anfektet (av synd, lov og djevel), ikke er av det rette slaget.»

Omtrent slik talte jeg. S—n hadde etterpå sagt at R—s nok snart skulle få det riktig; han (Rosenius) var ikke så langt fra sannheten, mente den kjære broren. Men andre av de evangeliske forsto meg og mente at det nok kunne være like godt at S—n fikk en liten rettelse i kjærlighet. Ja, alt ble sannelig tatt i kjærlighet, og vi skiltes som kjære brødre. Det var og er ubestridelig at de har den store sannheten på sin side; de har liv og lys og salighet i Kristus. Gud bevare dem! Men jeg skriver dette for at du, som har deres særlige tillit, skal vite så nøye som mulig hvordan det står til, og desto bedre kunne tjene dem.

Og det er *én* tanke jeg stanser ved først og sist: Den som kan holdes i den største fattigdom og ydmykhet, med åndelig liv og lys i Kristi hemmelighet, blir til størst nytte og får mest velsignelse. På den andre siden kan vi også med det høyeste lys styrte ut i den største galskap om vi ikke vandrer i frykt og blir holdt i ydmykhet.

> Et sørgelig eksempel på det fikk jeg i Västerbotten, i den kjente G—n, den eldste og mest velsignede arbeideren og den mest skarpsindige evangelisten som fantes der. Han er blitt svimmel på sin høyde og har styrtet ned i dårskaper med sine grå hår, så jeg bare vil gråte og klage når jeg tenker på ham: Herre, hvorfor lot du ham leve så lenge? Hvorfor tok du ham ikke mens alt sto vel til? Men Gud, du vet selv bedre enn jeg hva du vil gjøre. Du kan ennå gjøre alt godt igjen. Imidlertid gir dette eksemplet oss en kraftig påminnelse om det Luther sier i evangeliepostillen, preken nr. 22, § 12–13.
> Men nå må jeg slutte. Se for et langt brev jeg har skrevet til deg! Jeg kan hilse deg fra mange venner. Vi er, Herren til pris og evig ære, blitt stadig flere. Å, jeg kunne gråte av glede når jeg tenker på alle de nådeundrene Gud har latt oss se. På møtene må vi stadig mer omhyggelig fordele oss for å få plass.
> Gud, all nådes, krafts og visdoms Ånd, være rikelig over deg, elskede bror, og over din skrøpelige, men benådede venn og bror!

Til en annen venn skrev han på denne tiden om de samme erfaringene etter at han var kommet hjem fra reisen i Norrland:

> Du forstår hvordan gjøremålene som hadde hopet seg opp mens jeg var borte, gapte ropende mot meg da jeg gikk inn over dørstokken hjemme. Og ikke bare det – nei, det har nok vært andre årsaker til at jeg ikke har skrevet. All Guds nåde var rømt fra hjertet, og i stedet var det en sjø av ugudelighet, kaldsinn, synd, vantro og fortvilelse, så du ikke kan tro det. Det er blitt noe bedre, men Gud hjelpe meg! Be Gud for meg! Og vil du vite grunnen til denne elendigheten, så les 2 Kor 12,7–10! Reisen var behagelig, men farlig, særlig på visse steder. Nå vet du nok. …

Slik førte Herren stadig denne tjeneren sin «fra fremgang til ydmykelse», men også «fra bitterhet til trøst».

I de tre første numrene av *Pietisten* for 1849 hadde Rosenius skrevet sin kostelige utleggelse av Davids 103. salme, vers 1–17. Etter den fulgte også andre stykker som var verdifulle som næring for troslivet.

Også dette året, som de foregående, skrev han en god del om helliggjørelsen. Noen mener at Rosenius først i de senere årene tok for seg dette viktige stykket i kristendommen. Dem vil vi hjertelig vise til den utmerkede utleggelsen av Kol 3, som han begynte på dette året og avsluttet det neste, under overskriftene «Om et kristelig levnet», «Om

Guds fred», «La Kristi ord bo rikelig blant dere!» og «Hustavlen eller Guds orden i huset».

Vi ber Herren om at denne undervisningen om et kristelig levnet og «Guds orden i huset» måtte *legges på hjertet* og *etterleves* i alle kristne hjem – også der man aldri har vært fornøyd med Rosenius' måte å forkynne helliggjørelsen på.

I brev til Rosenius hadde Scott uttrykt ønske om å få en kort skildring av den religiøse tilstanden i Sverige, som han kunne ta inn i engelske blader. Mot slutten av sommeren 1849, etter at han var kommet hjem fra reisen til Norrland, skrev Rosenius en slik skildring. Vi gjengir den her i sin helhet, viss på at mange vil ta imot den med glede, for den gir et bilde av den åndelige tilstanden i vårt land på denne tiden.

Siden den gang har forholdene riktignok forandret seg noe. På den ene siden har søvnighet og likegyldighet her og der fått mer rom der det den gangen rådde større liv. På den andre siden er evangeliets lys nå gått opp over trakter som den gangen lå innhyllet i mørke eller var bundet i en mer lovisk ånd.

«Herren vår Gud velsigne deg, ditt hus og ditt arbeid, nå og alltid,» skrev han i brevet til Scott av 9. august.

> Nå som jeg er kommet tilbake fra reisen i Norrland, skynder jeg meg å sende deg en hilsen i kjærlighet og fred fra mange venner der oppe og fra vennene her. Mange har spurt etter det fortsatt kjære navnet Scott og bedt meg hilse. Men jeg rekker ikke å nevne og omtale mange hver for seg. I stedet for å fortelle om enkelte opplevelser fra reisen vil jeg nå skynde meg å oppfylle en plikt jeg lenge har forsømt: å gi en kort skildring av den religiøse tilstanden i Sverige generelt, så langt jeg, stakkar, har kunnet oppfatte den.
>
> Guds stads faste grunnvoll har alltid denne innskriften: *Herren kjenner sine*. Han har selv sin kasteskovl i hånden. Men så langt vi mennesker ser i Åndens lys, tror jeg til Herrens pris å kunne si dette: Riktignok hviler vinterens mørke og kulde ennå tungt over store strekninger av mitt fedreland. Likevel kan Høysangens ord nå med sannhet brukes om den største delen av det: «Våren er kommet, turtelduens røst lar seg høre, og vintreet setter knopper og gir sin søte duft.» Sammenligner man landet vårt, ikke med ditt eller andre land, men med dets egen tilstand i tidligere år, kan man si: Vi lever i en vårtid, en tid da knoppene springer ut, en tid med en

mer alminnelig vekkelse enn noen her har opplevd i manns minne – ja, kanskje mer enn det har vært her siden reformasjonstiden. Og likevel, likevel ligger store, vidstrakte landskap under et forferdelig tykt mørke og i dødsdvale.

Dette mørket er stort sett tykkest omkring rikets hjerte, det vil si i lenene omkring hovedstaden, særlig mot sør og vest (slik som Uppland, Södermanland, Östergötland, Västmanland og Värmland, Dalarna og Härjedalen). I disse provinsene har vi ikke hørt om noen mer alminnelige vekkelser i det siste, bare enkelte tilfeller der en sjel eller et hus her og der i de senere år har begynt å våkne til en viss åndelig ettertanke. I de andre landskapene er tilstanden bedre; i noen er den svært velsignet, ja, herlig – alt sammenlignet med hvordan den har vært før.

Går vi til de traktene som ligger lenger fra hovedstaden, møter det oss både i nord og sør en vakker duft av Herrens plantning. Den har riktignok sine variasjoner og ulikheter som kommer av de ulike midlene og redskapene Herren har brukt på hvert sted til å vekke og nære det åndelige livet. Disse midlene er hovedsakelig av to slag. I noen trakter er kristenlivet blitt vakt og næret ved prester, andre steder ved at folket selv har lest Guds ord, Bibelen, og åndfulle læreres skrifter (først og fremst Luthers), og ved disse «lesernes» virksomhet blant naboene. De siste hører hovedsakelig hjemme i de nordligere delene av riket. Der har de dels ikke prester med åndelig liv og sinnelag som vil og kan lede de åndelige bevegelsene, og dels nærer de selv stundom en viss fordom mot alt som heter prest, og holder seg atskilt fra dem.

Mellom disse egentlige «leserne» og de kristne som blir næret og ledet av åndelig sinnede prester (de kalles riktignok også lesere så snart Ordets kraft og virkning merkes hos dem), merker man som regel denne forskjellen: De som er kommet til liv i Kristus ved egen lesning, er vanligvis mer grundige i kristendommens hovedlærdommer, mer kraftfulle og nidkjære. Til gjengjeld er de mer eller mindre trangsynte, stundom ensidige, og kjenner ikke til eller godtar ikke noe mer enn det de selv har lært i sine gamle bøker. Men nettopp derved har de en fasthet mot «fremmede lærdomsvinder» som de andre savner. For alt som i minste måte avviker fra de godkjente ordene til Luther, Arndt og andre, forkaster de straks.

Mens erik-janssonismen førte store skarer av de vakte bort fra sannheten i de delene av Norrland der prestene står i spissen for de

åndelige bevegelsene, vant den knapt en eneste tilhenger i bokleserområdet. (Jeg bruker ordet «boklesere» her, selv om det ikke er noe vanlig navn.) Det er også bemerkelsesverdig at ingen steder i riket er de levende kristne så mange i forhold til folketallet som i disse bokleserbygdene. Der finnes en nidkjærhet og en innsats for hverandres vekkelse, omvendelse og opplysning som man aldri hører om der all sjelesorg er prestens sak alene.

Deres synskrets er dessuten trangere, og hele deres visdom er bare det mest nødvendige: om omvendelse og tro, synd og nåde, rettferdiggjørelsen i Kristus ved troen og helliggjørelsen som frukt av troen og av at Ånden bor i hjertet. Derfor blir tankene og hjertene deres oftere holdt fast ved de punktene som gir liv, og som tjener til gjenfødelse, liv og kraft i Herren. Av det fødes sterkere, friskere åndelige barn, selv om de, som allerede nevnt, er ukyndige i visse andre lærdommer.

Når jeg sammenligner disse med de troende i Stockholm og andre steder, der lærerne gir barna sine flere emner å tenke over og lære om, oppstår den samme forskjellen som i det legemlige mellom en grov, sterk bonde og en dannet byboer. Bonden har med sin enkle kost – enkelt brød, fisk og melk – og sitt grove arbeid en sterk kropp, frisk ansiktsfarge og grove lemmer, men lite belevenhet og fine manerer. Den dannede byboeren derimot, med sine utsøkte og mangfoldige retter, sitt bløtaktige levesett og sin fine dannelse, er ofte blek, svak og ømfintlig eller sykelig. Det finnes riktignok unntak i begge tilfeller.

Men som eksempel på den trangsynthet og mangel på åndelig dannelse som finnes lenger nord, må det nevnes at avholds- og misjonsarbeidet ennå knapt har vunnet innpass blant de mange ellers kraftfulle kristne der, som er nidkjære og virksomme for den indre misjon. Selv om de nok for egen del vil være edruelige (eller i det minste måteholdne), skyr de likevel avholds*foreninger*. Mot misjonsarbeidet har de nok ingen skrupler; de savner bare noen til å lede dem i det. Likevel har dette arbeidet i de senere år begynt i noen av disse nordligste sognene.

Men jeg avslutter min skildring av kristendommen i Norrland med igjen å erklære at *her*, blant disse enfoldige «leserne», finner man det største antallet levende kristne i forhold til folketallet, og det mest lutherske, evangeliske og varme livet i Kristus som nå finnes i Sverige. Herfra bryter det ofte fram kraftige vekkelser som sprer seg. (*Av*

nidkjærhet for den «kristelige frihet» og av frykt for «selvrettferdighet uten omvendelse og gjenfødelse» kan de ennå forkaste totalavholdets lære og heller selv ta seg en moderat «appetittdram». De er likevel sanne, levende kristne.)

Går vi over til det sørlige Sverige, finner vi at Herrens plantning der er mer stelt av gartnere, det vil si prester, mer passet og pyntet, men kanskje likevel mindre frodig. Med andre ord finner man her *som regel* ikke den kraften til å vokse og den dybden i nådens erfaringer som i nord. Visse strøk der kraftige vekkelser og evangeliets nåderegn nylig har gått fram, er unntak fra dette.

De vakte her er, likesom i nord, mer eller mindre forskjellige. For det første er det her, som alltid og overalt, den gamle striden mellom dem som vil bli rettferdige ved loven, og dem som har lært å oppgi håpet om lovens gjerninger og ikke vil vite av noe annet enn Jesus Kristus og ham korsfestet. De finner både rettferdighet og helliggjørelse i ham, og de finner at *troen*, at *gleden* i Herren er vår *styrke* og fører med seg den sanne helliggjørelsen. Men innenfor hver av disse to hovedgruppene finnes det dessuten noe ulike fargetoner.

Her har vi de *loviske*. De ledes enten av de mer rent sinaitiske røstene til Murbeck, Tollesson og Linderoth, av en Schartaus skolastisk-teologiske og systematiserende omvendelsesorden, eller av en Hoofs ettertrykkelige og lidenskapelige røst. Hos Schartaus disipler råder mer stivhet og regeltvang, og de legger overveiende vekt på læren; Hoofs disipler har derimot en del særheter, som nidkjærhet for ytre ting, klesdrakt og lignende.

Til de *evangeliske* hører dels noen medlemmer av brødremenigheten, dels andre lutherske kristne som helst leser og elsker Luthers skrifter og andre skrifter som stemmer med dem. I de senere år har et mer evangelisk lys av ren luthersk ånd brutt fram her og der i det sørlige Sverige. Det har skapt bevegelse og liv der lovtvang og formvesen før for det meste holdt de vakte fanget, døde og livløse. For loven kunne ikke gjøre noen levende (Gal 3,21).

Men når dette salige lyset av Kristi herlighet har skint inn i forsmektende hjerter, har det ofte gått som det står i Luk 15. Den bortkomne sønnen ble så ufortjent, så raskt og så nådig omfavnet av farens kjærlighet og holdt gledesfest. Men den eldste broren, som i sin blinde formastelighet «alltid hadde tjent faren og aldri overtrådt hans bud», ville ikke gå inn og være med på festen. Han knurret over

at han for all sin troskap og tjeneste ikke hadde fått et kje så han kunne glede seg med vennene sine.

Med andre ord har det ofte hett: «Hva er dette for et nytt, lettvint evangelium? Vi har arbeidet så lenge med forbedringen og kan ikke glede oss slik og tro så fritt. Nei, nei, vi vil vandre i gudsfrykt» (og ikke gå inn til gledesfesten), «og *vi* vil sky denne formastelige, dristige troen.» Slik er den evangeliske forståelsen av troen blitt spottet.

Med denne korte antydningen om det sørlige Sverige har jeg også beskrevet det indre forholdet i de religiøse bevegelsene i hovedstaden. Der finner vi de samme åndelige synene og fenomenene, bare med det tillegg at det der også rører seg enda flere slags åndelighet, blandet med grove kjetterier som swedenborgianisme, Böhmes mystikk, katolisisme og mer.

Men summen av det jeg har villet si, er denne: I all denne blandingen av lys og mørke, sannhet og løgn, liv og død, ondt og godt ser vi likevel *én* ubestridelig og gledelig ting. For et par tiår siden var kristendommen i Sverige som regel bare en tom, offisiell form og en gammel saga, og det sanne, virkelige livet i Gud var en sjelden krypvekst som bare fantes i en fjern krok hos noen få enfoldige sjeler. Nå er dette livet blitt et nesten alminnelig spørsmål. Det er omstridt og blir oppfattet ulikt, det er sant, men i mange hjerter er det forklart ved egen erfaring – ja, det er et spørsmål som har trengt seg inn i alle mulige samfunnsklasser.

De verdensbegivenhetene som har rystet alt de to siste årene, synes også å ha vakt oppmerksomhet og ettertanke på steder og i samfunnslag der man aldri før hadde tenkt at religionen var verdt en tanke. I de tre siste månedene har det i hovedstaden kommet forslag – til og med fra ganske betydelige menn – om å danne et «Selskap for den indre misjon». Om det også blir satt ut i livet, er ennå uvisst. Samtidig er det på samme sted dannet et selskap for å få i stand en diakonisseanstalt. Alt tyder på en våknende ettertanke om religionen.

Et svært talende tidstegn for Sverige, som også vil føre med seg stor velsignelse, er dessuten den rikdommen på religiøse tidsskrifter som har vokst fram her det siste tiåret. For ti år siden fantes det bare ett eller to; nå finnes det i vårt lille land ti religiøse tidsskrifter med ulike formål og farger, for ulike klasser og åndelige ståsteder. Det er to misjonsblader og to kirkeblader (i Uppsala er det i år kommet ut et nytt), ett barneblad, tre–fire for det indre livet – *Pietisten*, *Evan-*

> *gelisten*, *Bibelvännen*, *Budbäraren* og så videre –, ett for den indre misjon (*Fridsbudbäraren*) og ett for sedelighet, *Nykterhetshärolden*, og så videre. Disse er riktignok skrevet med mer eller mindre liv og kraft, men alle er de egnet til å fremme Guds rike. Og jeg sier det enda en gang: For det lille Sverige er det ganske mye, og det vitner også om et nytt liv, om vårtid og knopper som springer ut.
> Selv om mørkets makter samtidig rører seg med ikke mindre nidkjærhet og iver for å stride mot Herren og hans salvede, vet vi likevel at han skal vinne seier midt blant sine fiender. Kristi rike lider mest av søvn og stillhet og vinner mest på stridens dag. Og Herren har sverget ved sitt eget evige vesen at hvert kne skal bøye seg for ham, og hver tunge bekjenne ham og si: «Bare i Herren er det rettferdighet og styrke.» Derfor ber vi fortsatt i troen på Herrens løfte at *hans Ånd må hvile over Nordlandene*.

Og vi kan jo til pris for Herrens navn vitne om at denne bønnen er blitt hørt. I de to tiårene som er gått siden dette ble skrevet, har Herrens verk – tross all slags motstand og alle hindringer – gått herlig fram i vårt land, og Herrens Ånd har hvilt og hviler fortsatt over det.

Ved utgangen av 1849 overlot grosserer Keyser, som hadde gitt ut *Missionstidning* på sitt forlag de siste årene, også selve forlagsretten til Rosenius. Rosenius hadde, som tidligere nevnt, redigert bladet helt siden begynnelsen av 1842. Prisen ble da satt ned fra 2 riksdaler til 1,50.

Ved slutten av samme år skrev han, da «gledet ved et nådeblikk fra den trofaste Herre», til en fortrolig venn:

> For egen del har jeg det nå, Gud være lov, ganske godt, særlig ved det blikket inn i Guds hjerte som jeg igjen har fått. Å, kjære venn, det ønsker jeg også deg fremfor alt. Hvor salig man har det, hvor godt, hvor salig det er igjen å få et troens blikk inn i både Jesu fortjeneste og hans hjertelag! Ja, det leger all slags sykdom. Les en betraktning og be for alvor om en grad mer av tro – les for eksempel Luk 15, ja, også Luk 5! Hvor godt disse to kapitlene har gjort meg de siste par dagene! Jeg har kjent at kunnskap og klokskap er én ting, men troens gave noe annet. Kort sagt: Alt, alt kan leges i Sions helsebrønn. Vår Frelser, som brenner av kjærlighet, kan og vil lege alle synder og urenheter, alle kvaler og alle hjertets lenker.

Året 1850 synes å ha vært et år med mye indre strid og anfektelse for Rosenius. De brevene vi har fra dette året, der han forteller noe om sine indre erfaringer, vitner om kamp og dyp nød. Vi gjengir her noen utdrag av disse brevene. I februar skrev han til en venn i Norrland:

> Takk, elskede venn, for at du likevel regner meg som en bror. Ja, det er jeg også; men skulle jeg fortelle hvordan det ser ut og kjennes med mitt åndelige liv, ville du bli forskrekket sammen med meg. Jeg blir nødt til å lukke øynene og, helt oppgitt, kaste det fra meg over på Kristus og håpe der det ikke er noe håp.

Til en annen venn skrev han 21. mai samme år:

> Gud bevare oss fra noen gang å miste det livet i Gud som binder oss sammen! Iblant kjennes det forferdelig ille med dette livet hos meg. Herren forbarme seg! Ja, Gud hjelpe meg! Be for meg, du kjære, gode venn! Av og til – som i går, ved den herlige teksten i Joh 3,16 – kom jeg til meg selv igjen og fikk dyp og salig trøst av Guds usigelige gave. Men hvor underlig fort kan dette forsvinne igjen, ja, blåses bort av fristelsens uvær! Likevel vil jeg ikke slippe den gamle, dyrebare gaven helt.

Bare noen dager senere (24. mai) het det i et brev til en annen venn:

> Når det gjelder min ånd og mitt indre, er jeg som et lite barn eller en svak kvinne i storm – en som ligger nede i kahytten og ikke vet hvor det bærer hen, men som ikke kan gjøre noe med det og bare ligger og sukker, mer eller mindre redd eller trøstig. Å ja, Gud, du vet det. Du vet hvor jeg er, og hvor det bærer hen.

Til sin gamle, kjære venninne i Storkåge skrev han 16. september – det siste han skrev til henne:

> Så kort, tørt og uåndelig som mitt indre er, vil jeg bare i all hast hilse med Guds fred og si at vi ennå lever – «som døende, og se, vi lever, som straffet, men ikke slått i hjel». Her er det stor strid, fiendskap og uro, men Guds verk går likevel fram. Selv er jeg ofte i lange tider helt uutholdelig; jeg blir kastet hit og dit av fristelser og lider jammerlig av vantro og svakhet, så jeg har tenkt på Lot og døtrene hans. Akkurat da Herren hadde gitt dem den herligste frelse og latt en dom uten barmhjertighet gå over de onde – da disse frelste altså burde ha vært som aller helligst – nettopp da syndet de som aller grusomst. Eller jeg har tenkt på disiplene den torsdagskvelden da Herren ble tatt fra dem: Det var «deres time og mørkets makt». Slik har snart feighet

og menneskefrykt, snart synd og vantro vært blandet sammen hos meg. Nå forstår du meg vel. – Ellers står pakten nok fast ennå. Ja, jeg tror det – og venter også på lindring i prøvelsene. Be til Gud for meg, kjære Maria!

I oktober skrev han igjen til en annen venn:

Å, kjære venn, om jeg kunne fortelle hvor elendig jeg er nå, og hvor elendig jeg har vært en tid! Synd, synd, du sjelegift! Og vantroen sitter så dypt og fint i hjertet mitt at den hele tiden hvisker – ja, iblant skriker – i sjelen min, enda jeg ikke helt kan slippe det siste grepet om Frelseren: «Å ve, du synder, du trygge, falske synder! Du forgriper deg på evangeliets sannhet og tar til deg det som ikke tilhører deg.» Og alt dette på grunn av mine store skrøpeligheter. Herren Gud forbarme seg over meg! Dere som står godt med Gud, be for meg!

Slik gjorde Herren ham stadig mer utvalgt i lidelsens ovn, i anfektelsens hete. Slik bevarte han ham på den ene siden fra å opphøye seg selv og gjorde ham på den andre siden skikket til den viktige og ansvarsfulle oppgaven han hadde gitt ham i sin menighet.

Om de viktigste ytre hendelsene dette året skrev Rosenius i et brev til Scott 14. august:

Vår høyt elskede bror Scott!

Igjen må jeg begynne med å erkjenne en feil og be om tilgivelse for at jeg har nølt med å skrive. Men jeg har heller aldri hatt så mange og så store hindringer. Denne sommeren har Stockholm vært møteplass for mange og store religiøse begivenheter og personer, og de har lagt beslag på både tankene og tiden vår. Midt i denne mengden av bevegelser og tilreisende har jeg alene hatt ansvaret for de to bladene, og det har vært ganske tungt for meg.

Men nå straks til saken. Det meste av det som har rørt seg på det religiøse området, kjenner du sikkert fra bladene; likeså har du hørt om det bitre og fiendtlige sinnelaget som verden nå legger for dagen i alle aviser. Kort sagt har jeg aldri opplevd en tid som denne. Så uavlatelige utfall mot Kristi lille hjord, så alminnelig strid og gransking – med ett ord: så mye uro – har jeg aldri før sett.

Jeg vil også nevne hva som har vært midlene og årsakene til disse stridighetene. For det første har Herren, som jeg har skrevet før, mer og mer «gitt liv til sitt verk» og begynt å tenne den hellige ild her og der. Gjennom årene har dette gjort verden stadig mer forbauset

og forbitret. Så har man også i landsortsavisene hørt klager over «leserepidemien», for eksempel i Västerås, Uppsala, Strängnäs, Eskilstuna, Örebro og flere steder.

Til slutt støtte to vidt kjente størrelser sammen her i Stockholm, og hver på sin måte vakte de stor alarm i leiren: Wieselgren og Jenny Lind – Wieselgren med sin preken om den indre misjon, og Jenny Lind med sin fordømmelse av verdens aller kjæreste fornøyelser. Wieselgren nådde vel ikke egentlig målet sitt. Han satte sitt håp til fyrster, og det ble også fyrstene som gjorde verket hans til intet, da de nektet å gi kongelig stadfestelse til de vedtektene som var utarbeidet for foreningen. Han tok på seg det alltid fruktesløse arbeidet å få verden til å gripe til våpen mot sin egen fyrste («denne verdens fyrste»); det vil si at han ville vekke iver for den indre misjon også hos verdslige mennesker – uomvendte, døde verdensmennesker – ja, stille slike i spissen for saken.

En annen feil var vel også vedtaket om at man ikke skulle sende ut andre enn prester som misjonærer. Nå forstår man jo at ingenting annet kunne tillates i *stor skala* og synlig for verden, slik de statskirkelige forholdene er hos oss nå. Å la bare de troende arbeide for denne saken, med noen utsendte kolportører, var for lite til å snakke om. Dermed er selve saken blitt til intet. Men én ting ble likevel utrettet: Selve tanken, selve spørsmålet om å *sende ut misjonærer i vårt rene, evangelisk-lutherske land*, har på det kraftigste og offentlig i mange aviser vitnet for verden om at *det står dårlig til i landet*. Ja, det ble skrevet i en avis at Selskapet for indre misjon med dette tiltaket hadde erklært at alle vi som ikke er «lesere», er *hedninger*, og så videre.

Samtidig med den indre misjon kom nå også Jenny Lind til Sverige og ble til ikke mindre sorg og forbitrelse. Man kan tenke seg hvordan det ble når efesernes store Artemis ikke bare bestemt nekter å opptre på scenen, men også ved mange anledninger åpent erklærer at hun er forferdet over ugudeligheten i sitt eget fedreland. Hun sluttet seg til de foraktede leserne og overvar ikke bare alle prekenene til Wieselgren og Fjellstedt (som også var her), men også R–s' oppbyggelsesmøter, ja, hun besøkte meg privat, og jeg henne.

Nå brant det i alle hus, nå bruste nesten alle aviser, nå gjorde man alt for å hisse opp sinnene til det ytterste mot leserbevegelsen, som hadde kommet med forslaget om den indre misjon og «fanget gullfuglen», Jenny Lind. Hver uke stod navnet mitt i avisene, sammen

med de groveste galskaper om møtene våre – at det ble drevet utukt der, at den såkalte «paradisdansen» var i bruk blant oss, og mer som ikke fortjener å nevnes.

Til slutt grep verden til det samme middelet som da den forhatte metodistpresten skulle gjøres enda mer forhatt. På det mindre teatret ble det satt opp et stykke som het «Leserpresten». I et par uker ble det spilt hver dag – ja, noe man aldri før hadde hørt om, også om formiddagene, så stor var iveren etter å hisse opp massene. Visst skalv vårt svake kjød, for vi kunne vente å bli steinet; visst bad vi vår *Immanuel* om hans makt og trofasthet – og se, til nå har Herren hjulpet oss! Vårt håp har vært under hans vinger (Sal 91). Visst burde og ville vi prise ham. Møtene våre har tross alt fortsatt uhindret, og mye folk trenger seg dit. Vi er nå fordelt på to eller tre steder.

Også A–lt er i avisene blitt utmalt som en av de farligste. I juli reiste han til Uppsala og menighetene omkring, og like etterpå oppstod det adskillig uro ved et møte i den store universitetsbyen, rundt sorenskriver H.s hus (slik som palmesøndag 1842 i kapellet). Saken ble rapportert til justitiekanslerembetet. Det krevde ikke lovlig rettsforfølgelse, men at H. skulle innkalles for konsistoriet og få en «alvorlig advarsel». Legg merke til det: Leserne, som var blitt forstyrret og overfalt, var de som skulle ha refs! Ja, jeg husker hvordan det gikk deg.

Men til slutt har verden, forblindet av fiendskapet, gjort en dumhet som den har fått angre. Den store, verdensberømte Gützlaff fra Kina besøkte landet vårt forrige uke. I Stockholm ble han godt mottatt, men han tok også en kort tur til Uppsala – og se hva han fikk oppleve der! Her, i Sveriges fremste universitetsby, ble han hilst med steinkasting. I disse dager har det også stått mange artikler i avisene som viser hvordan man nå skammer seg for den store Gützlaffs skyld: at Uppsala, rikets fornemste universitetsby, som all dannelse skal gå ut fra, kunne oppføre seg så stygt og gi grunn til mistanke mot vår kirkes og vår stats ufeilbarlighet.

Men nå må jeg slutte. Du ser hvordan det står til hos oss. Hva som kan skje, er i Guds hånd. – I vennekretsen er det egentlig ikke noe nytt å fortelle. Gud har vært med oss og velsignet oss mer og mer, så vi aldri kan prise ham nok. Også *Pietisten* ser ut til å bli tatt imot stadig bedre; den har nå over 2000 abonnenter.

Fra dette året tar vi også med noe fra et annet brev til Scott. Også her ser vi noe av det livet Rosenius levde, i stadig virksomhet og arbeid for sjeler. Vi ser også de åndelige behovene som var våknet i landet, og verdens motstand og fiendskap, som vi har sett adskillig av i det forrige brevet til den samme vennen. Han skrev 16. oktober:

> Dyrebare, elskede bror!
> Jeg regner med at du unnskylder alle tegn på hastverk, og skynder meg å fortelle deg adskillig om det vi har opplevd. En så anstrengende tid som denne sommeren, helt fram til høsten, har jeg aldri hatt før. Men jeg har heller aldri – jeg sier det igjen – opplevd en tid så full av ting som har lagt beslag på oss og holdt oss opptatt, som denne sommeren: så mye folk, både tilreisende og byfolk, så mye uro, så mange spørsmål og så mye gransking. Bare i dag har jeg hatt mellom tolv og femten forskjellige besøk. Når skal jeg skrive? Nå er klokken ni om kvelden, og møtet er nettopp slutt. Hvert av de to bladene skal ha sitt ark hver måned, og så er det en mengde folk rundt i landet som jeg brevveksler med. Men nok om det! Bare din kjærlighet unnskylder alt; jeg vet jo at jeg ikke har skrevet så flittig som jeg burde.
> Nå først takk for det siste brevet ditt – et så hjertelig, varmt og broderlig brev, så inderlig, så oppmuntrende og styrkende for mitt arme, svake hjerte. Takk, kjære bror og uforandrede gamle venn, for din deltakelse, dine lykkønskninger, råd og oppmuntringer! Det er en stor hjelp å oppleve at man ikke er alene i striden, men har brødre som lider den samme motgangen, og at de også tar del i det og tenker på oss i kjærlighet.
> At «Gud er oss en veldig borg», har vi også fått erfare. Så mange og sterkt opphissende hendelser, så mange bitre avisartikler, karikaturer, nidviser mot leserne og teaterstykker som var egnet til å hisse opp massene – og likevel har vi hatt nesten uforstyrret ro! Riktignok har en og annen noen ganger forstyrret oss med skrik og bråk; men – Gud være lovet – det har ikke vært noe oppløp som det i Uppsala. Og all annen forfølgelse har ennå ikke skremt meg; ja, om det ble landsforvisning, skulle jeg ikke engang ta det tungt (slik har det i hvert fall fortonet seg for meg til nå). Men redsel for pøbelens raseri har likevel noen ganger grepet meg ganske sterkt. Djevelen anfekter meg iblant med det.

> Nåvel, jeg ser at også dere metodister er i prøvelsens ild. Ja, slik skal det være. Alt som er salt og kjemper mot forråtnelsen, må bli angrepet. En åndelighet som ikke blir angrepet, gjør nok ikke mørkets rike noen skade.
>
> Du spør hva vi syntes om Gützlaff. Jo, han var en elskelig mann, stor i tanker og virksomhet. Jeg fulgte ham rundt i Stockholm og snakket mye med ham, så langt engelsken min rakk; men vi mener nok at også han på sin side går vel langt. I mellomtiden er det stiftet en forening for Kina her under hans ledelse, og jeg er selv medlem av styret. Tegningen til huset er laget, «men dersom Herren ikke bygger, arbeider vi forgjeves».

I tillegg til betraktningen over Kol 3, som Rosenius hadde begynt på året før og avsluttet dette året, skrev han også en utleggning av Luk 15 («Glede i himmelen» og «Den gamle striden, eller den bortkomne sønnens bror»). Årets siste nummer inneholdt en kraftig formaning: «Voks i nåde og kjennskap til vår Herre og frelser Jesus Kristus». Det hadde også en ubeskrivelig dyrebar veiledning om hvordan vi vokser åndelig – et viktig emne, men så skjult for all fornuft.

Til jul dette året kom det første heftet med åndelige sanger, samlet og utgitt av O. Ahnfelt. De fleste sangene i dette og de tre neste heftene er hentet fra *Pietisten* og skrevet av Rosenius. Med melodier til har disse sangene gått ut over hele landet, og de har uten tvil hatt sin betydningsfulle misjon. De er blitt sunget i den rikes bolig og den fattiges hytte, på møtene og i det ensomme kammer, ved rokken, bak plogen og i fiskebåten. Overalt har de vært til velsignelse for sjeler ved den rene evangeliske tonen som går gjennom dem.

Hvor stor utbredelse disse sangene har fått, ser vi av at det første heftet allerede er kommet i 28. opplag. De er også oversatt til norsk og har i flere år vært kjent og elsket også i vårt broderrike. Også til de senere heftene av denne sangsamlingen – det niende kom nettopp ut – er en og annen sang hentet fra *Pietisten*.

Dermed var det første tiåret av Rosenius' virksomhet i hovedstaden fullført. Før vi går inn i det andre tiåret, vil vi først se litt på et spørsmål som var viktig for Guds menighet på denne tiden: de separatistiske bevegelsene i landet. Vi har sett at Rosenius nevner dette i brevene sine; nå skal vi se nærmere på hvordan han selv stilte seg til disse bevegelsene, og hva han skrev om saken.

Niende kapittel. Rosenius' forhold til de separatistiske bevegelsene i landet

Overblikk over Rosenius' stilling til separatismen. – Konventikelplakaten. – Opphevelsen av den. – De nye bøkene. – Luleå-bøndenes utmeldelse av kirken. – Hva skal man si om det? – Rosenius' svar. – Brev til venner som var bekymret over separatismen. – Separatistenes villfarelser forklart. – Om ulver, leiekarer og tro lærere. – Brev til brødre i Piteå. – Nye forviklinger.

Etter hvert som lyset brøt fram her og der i landet, stadig flere spurte etter sannheten og flokken av troende vokste, begynte – slik det alltid har vært – ulike meninger også å gjøre seg gjeldende. Noe av dette har vi allerede sett, og vi skal se mer. Det var særlig to ting som skapte uro, misnøye, atskillelse og splid, både tidligere og på denne tiden og ikke minst i de nordlige provinsene i landet vårt: konventikkelforbudet av 1726 og innføringen av de såkalte «nye bøkene» i gudstjenesten og i ungdomsundervisningen.

Under press fra leservekkelsen i Norrland var Konventikelplakaten riktignok blitt noe mildnet ved kongebrevet til landshøvdingembetet i Västerbotten av 9. januar 1822. Der ble «de såkalte lesere innrømmet frihet til private sammenkomster og andaktsøvelser», og det eneste vilkåret som ble satt, var at de ikke «fikk holde disse sammenkomstene under den alminnelige gudstjenesten, men da skulle gå til kirken og delta i den alminnelige gudstjenesten sammen med menigheten».

Likevel ble denne forordningen ikke fulgt overalt, enten av uvitenhet eller av uvilje. Mange steder hjalp prester og lensmenn hverandre med å forstyrre og på alle måter hindre de møtene der vakte og troende sjeler søkte felles oppbyggelse, og med å erklære dem ulovlige.

Det er vel kjent at dette mange steder utartet til åpen forfølgelse, slik at både det å holde og det å besøke konventikler ble straffet med bøter eller fengsel.

Ja, det ble til og med fortalt som helt sikkert – og det sier mye om forholdene på denne tiden – at det under vekkelsen i Orsa og den uroen som fulgte, ikke var plass til tyver og andre forbrytere i cellefengselet i Gävle. Det var nemlig fullt av «lesere», som ikke hadde gjort seg skyldige i noen annen forbrytelse enn at de hadde samlet seg om Herrens ord til felles oppbyggelse.

På den ene siden ble den åndelige bevegelsen som var begynt her og der i landet, behandlet på denne måten; på den andre siden har menneskehjertet et urolig begjær etter noe nytt, noe annet enn det man har. Det var helt naturlig at dette før eller senere måtte føre til alle slags forviklinger og til separatisme i en eller annen form. Slik gikk det også mange steder der Herren ikke gjennom et særlig redskap bevarte sjelene i en mer enfoldig lydighet mot den bestående kirkelige orden. Et slikt redskap var uten tvil Rosenius.

Når vi med fordomsfritt blikk ser over forholdene i landet vårt de siste tiårene, og særlig ser fruktene av Rosenius' virksomhet – de tusener av sjeler som ved ham var kommet til liv i troen på Guds Sønn – må vi erkjenne at han har vært et av Herrens fremste redskaper til å både nære og lede den åndelige livsstrømmen som i vår tid har gått gjennom kirken. Hans stilling til de separatistiske bevegelsene må derfor ha hatt en uberegnelig innflytelse.

Dette forstår vi enda bedre når vi tenker på den nesten ubegrensede tilliten han nøt i åndelige spørsmål hos en mengde mennesker fra alle samfunnslag – og særlig på hvilken tid av uro og splittelse han levde i. Desto mer skadelig kunne innflytelsen hans ha blitt om den hadde gitt den åndelige bevegelsen en gal retning.

Derfor må vi tilbe og prise ham som er giveren av all god og fullkommen gave, fordi han holdt sin hånd over dette utvalgte redskapet sitt. Han bevarte og ledet ham og gav ham nåde til å bruke innflytelsen slik at han, langt fra å støtte de separatistiske bevegelsene, søkte

å stille og berolige de opprørte sinnene og med bevis fra Skriften frarådet å gå ut av kirken vår og å avvike fra bekjennelsen hennes.

Man kan derfor med rette si at Rosenius, ved den stillingen han hele tiden holdt fast ved overfor all slags separatisme, har vært årsak til at det ikke har kommet til større brudd i landet vårt enn det som har skjedd. For nettopp med den vidtrekkende innflytelsen han hadde, ville det – som noen har skrevet – ha vært lett for ham å danne frimenigheter, både i hovedstaden og andre steder i landet.

Men hans iver for Herrens ære og kjærlighet til sjelenes vel, og dessuten hans dype overbevisning om separatismens farlige følger, drev ham til å avverge dette og i stedet vie all sin tid og alle sine krefter til å forkynne evangeliet i tale og skrift.

Og uten tvil var det nettopp ved denne ømheten for sjeler og ved den inderlige og enfoldige troen som i så høy grad preget Rosenius, at han selv ble bevart og også ble et middel til å bevare andre fra å avvike.

Med blikket uavlatelig rettet mot sjelens indre forhold til Gud – sin egen og andres – og med omhu for å unngå alt som kunne lede bort fra det, levde og rørte han seg uopphørlig i den ene store hovedsaken i kristendommen: Kristus, omvendelse og tro, synd og nåde – eller hva man vil kalle summen av det som er gjort *for oss*, og det som skal virkes *i oss*.

Mer enn noen annen av sine samtidige – også blant dem som satt i de høyeste embetene i kirken – må han på grunn av sin stilling ha kjent presset fra alle disse ulike retningene og partiene. Snart sagt hvert parti søkte å vinne ham for sin mening, og sjeler som var bekymret over de mange stridende meningene, vendte seg til ham fra alle kanter for å få råd og veiledning.

Likevel var det uten tvil, som før sagt, nettopp ved denne dyrebare gaven – denne enfoldige og stadige omgangen med den store hovedsaken – at Herren holdt ham urokket midt i de meningsstridene og lærestormene som suste rundt ham.

Til og med motstanderne må erkjenne hvor mye han har fått tjene Guds stridende menighet i landet vårt ved den faste holdningen han hadde til de separatistiske bevegelsene helt til sin død.

I de mer tilfeldige artiklene i *Pietisten*, der han av og til berørte eller prøvde å rydde opp i dagens stridsspørsmål, ser vi derfor alltid en tydelig bestrebelse på å stille de opprørte sinnene og føre dem bort

fra stridsspørsmålene til troens enfoldighet. (*Det kan være av interesse å se hvordan Rosenius' virksomhet er blitt bedømt av opplyste menn også utenfor landet vårt. I juninummeret av* The Christian World *for 1861 skrev dr. Baird – som mange også i landet vårt satte høyt, og som nå er død: «Probably no man in Sweden has done more, in one way or another, for the resuscitation of the truth and the diffusion of the spirit of missions, among the churches of that land, than he* (Rosenius) *has done.» Vi kunne ha anført flere lignende vurderinger fra åndelig opplyste menn i andre land.*)

Rosenius' holdning til de separatistiske bevegelsene i landet, som vi her har prøvd å vise i et kort overblikk, skal bli enda tydeligere for oss når vi tar med det han selv har skrevet om spørsmålet. Først vil vi da se hvordan han forholdt seg til den ene av de to kildene til uro vi nevnte, den kjente Konventikelplakaten. Med sine straffebestemmelser for dem som fredelig samlet seg om Ordet, skapte den uro og misnøye og førte mange steder til separatisme.

Rosenius var selv vokst opp med konventikkelen, det åndelige oppbyggelsesmøtet. Han var dypt overbevist om hvor viktig det var for at det åndelige livet skulle vekkes og vokse, og han viste denne overbevisningen ved de mange tusen møtene han selv holdt gjennom sin lange arbeidsdag i Herrens vingård. Drevet av kjærlighetens iver for sjelene fortsatte han med denne virksomheten uten å la seg hindre av forbud og trusler. Men samtidig underordnet han seg, som vi allerede har vist, all menneskelig ordning så langt det var mulig.

Det samme prinsippet fulgte han også når han uttalte seg om dette spørsmålet. Han oppmuntret riktignok alltid til å delta i slike oppbyggelsesmøter, men formante samtidig til forsiktighet og stillhet, og – der det var mulig – til lydighet mot den bestående orden. Dette går også fram av det han har skrevet om saken i *Pietisten*. Slik finner vi for eksempel i nr. 11 for 1848 «Noen ord om Konventikelplakaten», som vi gjengir her; de er ikke tatt med i de senere opplagene. Han skriver:

> Dette er nok et ganske ømtålig emne å snakke om. Men motstanderne har gang på gang skremt og uroet mange enfoldige sjeler som søker frelse, med denne plakaten – særlig i visse deler av riket, der de ikke har fått vite hvordan det egentlig forholder seg med den. Derfor vil vi her gi dem en liten, enkel og oppriktig orientering om saken.

> Konventikelplakaten er en gammel, foreldet forordning fra kong Fredriks tid, nærmere bestemt fra 1726, som forbød svenske kristne å samles i husene sine for å betrakte Guds ord. Av dette ser vi at den regjeringen Sverige hadde for 120 år siden, forbød slike sammenkomster. Men den regjeringen Sverige har nå, tillater disse sammenkomstene. Den ser at de holdes hver uke i hovedstaden og over hele riket, og den forbyr dem ikke, men beskytter dem tvert imot. For å beskytte dem har regjeringen nemlig forbudt at noen reiser rettslig påtale mot disse sammenkomstene, med mindre det har forekommet noe særlig galt ved dem som krever påtale, og kongens justitiekanslerembete først har gitt særskilt samtykke til rettslige skritt …
>
> At det forholder seg slik, kan for det første enhver selv se av det som skjer overalt: De som bare holder seg til rett tid for møtene sine og leser og elsker vår egen kirkes lærebøker, blir aldri forbudt av *regjeringen* å samles. Da de som brente vår kirkes bekjennelsesskrifter, ble forbudt å holde sine sammenkomster, holdt «leserne» sine helt uhindret på samme sted og samme tid. Allerede av dette kan enhver selv se hva den nåværende regjeringen vil. Men i tillegg har vi uttrykkelige erklæringer fra regjeringen – kongebrev som åpent innrømmer «leserne» denne friheten. Se her den kongelige forordningen av 9. januar 1822.

Selve forordningen, som så blir gjengitt i sin helhet, hopper vi over her. Det viktigste i den er allerede nevnt: at «leserne» fikk frihet til å holde sammenkomster, med det ene vilkåret at de ikke holdt dem under den alminnelige gudstjenesten. Deretter heter det videre:

> Slik lyder de nyeste forordningene om saken. Det er altså ikke mildhet eller ettergivenhet fra prester og lensmenn, men kongelige forordninger – regjeringens vern – vi har å takke for den friheten vi har. Dermed er nok den barbariske Konventikelplakatens egentlige onde avverget. Men så lenge den fortsatt står blant lovene våre, bruker mange med ond vilje den som et fugleskremsel for å skremme og bekymre de enfoldige – og de lar seg ofte gjøre urolige av den når de ikke kjenner de rette forholdene. Derfor har doktor Sandberg og noen andre som har støttet forslaget hans, både under den nylig avsluttede riksdagen og under en tidligere gjort et kristelig og prisverdig forsøk på å få den gamle plakaten strøket helt ut av lovene våre.

Hvor mye det enn er blitt talt for og mot, har likevel alle vært enige om at den gamle plakaten ikke passet og ikke kunne brukes i våre dager, men hørte til en mørk, forgangen tid. Uenigheten gjaldt bare dette: Noen mente at den derfor bare burde fjernes, mens andre ville sette en annen plakat i stedet, en som kunne brukes.

Som et eksempel på hvor lite den gamle plakaten gjelder der man kjenner sakene, skal vi bare nevne det redaktøren selv hørte under en av riksstendenes debatter om saken. En av lovgiverne (doktor Thomander) viste med lynende iver at det bare var spørsmål om å stryke en forordning som ikke lenger gjelder som lov – som ikke blir anvendt, ikke blir opprettholdt av regjeringen og heller ikke blir fulgt. Han viste til at kongen, høyesterett og flere andre ønsket at den skulle fjernes, og minnet om at man overalt i riket, ja, midt i hovedstaden, holdt konventikler hver eneste dag, og så videre. Til slutt la han til: «Jeg har selv vært med på mange konventikler og har tenkt å gå til en i kveld. Den som vil, får anklage meg!»

Riksstendene var altså, som sagt, enige om at den gamle plakaten ikke dugde; men det ble vedtatt at det skulle settes opp en ny. Noen medlemmer av prestestanden utarbeidet også et forslag til den nye plakaten. Men Gud var så nådig at han vakte opp redelige menn som med iver satte seg mot den, slik at den ble kvalt i fødselen. Ja, det var en nåde; for nettopp fordi den kunne brukes, ville den siden ha blitt verre enn den første. Riksdagen gikk mot slutten, og andre saker var viktigere; derfor stanset saken. Dette er i korthet hvordan spørsmålet ble behandlet på riksdagen.

Den som kjenner forholdene, skal altså verken la seg skremme av trusler om bøter og fengsel eller la seg bekymre av den hyklerske, samvittighetsømme iveren for «menneskelig ordning» fordi han samles med Ordets venner. Han skal svare: Når det gjelder forfølgelsen, tror jeg ikke at noen lov skaper den, og ingen lov beskytter meg mot den; for den kommer av *åndenes* strid. Når *Kristus* tillater en storm, så blåser den opp, og når *han* sier: *Vær stille!* – så legger den seg, og jeg har fred så lenge *han* befaler det.

Når det gjelder Peters ord om menneskelig ordning, vet jeg at det er den regjerende kongen som skal bestemme den, nettopp fordi han er satt til å håndheve loven. Det er den nåværende regjeringen som bestemmer hva som er menneskelig ordning – ikke den foraktede og latterliggjorte bestemmelsen til en konge som for lengst er smuldret bort, en bestemmelse som våre lovgivere åpent gjør narr

> av og spotter. Når vår nåværende regjering «i nåde innrømmer (som ordene lyder i den kongelige forordningen vi har sitert) de såkalte lesere frihet til private sammenkomster og andaktsøvelser», da er nettopp dette menneskelig ordning.
> Apostelen har også selv forklart hva han mener med menneskelig ordning, når han sier: «enten det nå er en konge, som den høyeste, eller landshøvdinger som er utsendt fra ham for at de skal straffe dem som gjør ondt og hedre dem som gjør godt» (1 Pet 2,13–14). Sannelig, om noen som kjenner de forholdene vi har pekt på, likevel påberoper seg menneskelig ordning, da sitter nok betenkelighetene hans mer i *viljen* enn i *samvittigheten*.
> Men du som misbruker Guds ord til å bekymre og føre de enfoldige vill – frykter du ikke nidkjærheten til den kongen som har kjøpt dem med sitt blod? Skal ikke *hans* ordning, *hans* vilje og bud en gang falle tungt over deg og knuse deg når han kommer for å spørre etter hvordan vi har forvaltet den friheten han har gitt oss – om vi har brukt våre pund til oppbyggelse og frelse for dem han har kjøpt så dyrt?

Slik søkte Rosenius å opplyse de uvitende, styrke de motløse og berolige de opprørte. Men framfor alt søkte han også gjennom dette ytre spørsmålet å føre dem til Herren og få dem til å besinne seg på at han er allestedsnærværende og griper inn og styrer i alle forhold.

Vi vet hvordan spørsmålet om Konventikelplakaten ble tatt opp og behandlet på den neste riksdagen, i 1852, uten at det førte fram til det man ønsket. Først på den minneverdige riksdagen 1856–1857 ble saken avgjort. Kongen selv hadde lagt fram et forslag om religionsfrihet, og de forsamlede stendene behandlet spørsmålet med stort alvor. Allerede i nr. 11 av *Pietisten* for 1856 skrev Rosenius dette som svar på spørsmål om saken fra bygdene:

> Jo, det er sant: Kongen sa virkelig, da han satt på tronen med septeret i hånden nå den 23. oktober, at «de lovbud som legger hindringer i veien for religionsfriheten og fri andaktsutøvelse, bør forsvinne», og at han skulle legge fram et forslag om dette for rikets stender. Og ingen som har noe blikk for tidens tegn, tviler et øyeblikk på at det blir religionsfrihet også i vårt land. Det ligger så tydelig i tidsåndens strømretning – eller for å si det med det rette ordet: Det viser seg å være dette Herren i vår tid gjør med folkene, det ene etter det andre, at menneskers bud over samvittighetene skal bort.

> Og nå står Sverige for tur. Religionsfriheten har nemlig nådd så langt opp mot nord at Sverige har den tett innpå seg ved alle grensene sine unntatt den russiske. Religionsfrihet blir det altså her, om ikke ved denne riksdagen, så snart.
> Men meningene om nytten av religionsfrihet er så delte, også blant opplyste, tenkende kristne, at noen ser fram til den med glede, mens andre frykter den. Derfor vet vi ingen sikrere trøst, hva som enn skjer, enn den David uttrykker slik: *Herren er konge* – Herren styrer. Herren leder også kongers hjerter som bekker, og han har sagt til sin hellige stad: Dine murer står alltid *for meg*. De som tror på denne Herren, skal ikke være bekymret, men bare takke og be.
> Det er sagt og skrevet så mye om religionsfriheten, både for og mot, både ut fra Ordet og ut fra fornuften og erfaringen med fruktene av den, at det ikke er verdt å gå *inn* på det vide feltet i denne trange spalten. Vi vil heller rette alles oppmerksomhet mot det som er sikrere enn alt annet, nemlig *at det Gud gjør, blir det beste*. For dem som elsker Gud, tjener *alt* til det beste, også når Gud sender det som i seg selv er ondt, til straff og tukt for et folk – som krig, pest, forfølgelse, urettferdighet og undertrykkelse. Men det Gud gir i *nåde* og *som svar på de troendes bønner*, det er for alle mennesker og på alle måter det beste.
> La oss derfor bare be flittig i denne tiden! De som vet hvor mye Gud gjør på de troendes bønner, også for et helt folk (se 1 Mos 18; 2 Mos 32; Dan 9), og som forstår hvor forbausende viktige spørsmål for landet vårt, for barna våre og for hele framtiden som i disse dager skal avgjøres i stendenes rådssaler – de burde sannelig nå holde bedende hender opp mot himmelen, slik Moses gjorde mens striden sto på. La oss ikke sove, men våke og be!

Som nevnt ble kongens forslag om religionsfrihet drøftet av de fire riksstendene. Tre av dem – adelen, presteskapet og bøndene – forkastet imidlertid det kongelige forslaget, og dermed så saken ut til å være avgjort for denne gang. Men kravet om å forandre den gamle Konventikelplakaten hadde gjennom tiden vokst seg mektig, og presset fra det førte likevel til at spørsmålet ble overlatt til lovkomiteen. Den utarbeidet så en ny konventikkellov. Om disse «kirkelige spørsmålene på riksdagen» skrev Rosenius igjen i nr. 2 av *Pietisten* for 1858:

> Riksdagens arbeid med de kirkelige spørsmålene er slutt for denne gang, og resultatet av dette viktige arbeidet er følgende: 1) Rikets

stender har avvist Hans Kongelige Majestets proposisjon om utvidet religionsfrihet, uten å kunne bli enige om noe annet forslag. 2) Stendene har for sin del opphevet den gamle Konventikelplakaten og vedtatt en ny konventikkellov, og dessuten en forordning som gir rett til å bruke en annen prest enn den i sin egen menighet ved dåp og nattverd. 3) De har vedtatt en underdanig skrivelse til kongen om at de som ønsker det, skal få tillatelse til å bruke de såkalte «gamle bøkene».

Det punktet de fleste kristne legger vekt på, gjelder de åndelige sammenkomstene, altså den nye konventikkelloven. Derfor vil vi bare si noen ord om den. Og hva skal vi da si? Vi ser nå at stendene ønsker at den gamle Konventikelplakaten endelig skal dø. I mer enn hundre og tjuefem år har den tjent til å plage og bekymre så mange fromme sjeler i landet vårt. Den har gjort de mest lovlydige undersåtter – de som helst ville være underordnet *all* menneskelig orden for Herrens skyld – til lovbrytere, slik også de hellige martyrene alltid var tvunget til å være. Nå blir endelig denne gamle plakaten kanskje opphevet. Nå blir det endelig kanskje slått fast i svensk lov at det ikke er noe ondt, men rett og riktig at de som ønsker det, samles i Jesu navn «her og der i husene».

Men rikets stender har funnet det nødvendig å gi friheten visse forskrifter for å hindre at den blir misbrukt. Derfor har de for sin del vedtatt en ny konventikkellov, som regenten etter alt å dømme kommer til å godkjenne. Den har sin egentlige verdi i at selve prinsippet endelig blir anerkjent og uttalt i svensk lov: at religiøse sammenkomster og legfolks tale i Jesu navn ikke er noen forbrytelse. Å få denne sannheten anerkjent og uttalt er nemlig en stor tjeneste for de uforstandige.

De som har forstand, vet at når en menneskelig lov strider mot *Guds* lov – for eksempel mot det store kjærlighetsbudet – da er det synd å lyde den loven, så sant det er en hellig plikt å lyde Gud mer enn mennesker. For dem som har forstand til å tenke slik, betyr denne ventede konventikkelloven ikke mye; de vet uansett på forhånd hva de bør gjøre. Det er bare forblindelse og tankeløshet når menneskelige lovgivere ikke vokter seg for å gi lover som mennesker *må bryte* for *Guds* og *samvittighetens* skyld, selv om man tok i bruk alle tenkelige pinsler for å opprettholde loven. Men som sagt: For de enfoldige og uforstandige er det godt at sannheten blir anerkjent også i menneskelig lov.

Ingen må likevel tro at den nye konventikkelloven, om regenten godkjenner og utsteder den, skal beskytte oss mot forfølgelse for disse uskyldige sammenkomstene. Nei, det avhenger ikke av menneskelig lov, men bare av hva vår himmelske konge har bestemt for sin menighet. Når det behager ham å gi den fred, har den fred; ellers har den forfølgelse og uro – «for at de både i øst og i vest skal vite at det er ingen uten meg. Jeg er Herren, og det er ingen annen. Det er jeg som er lysets opphav og mørkets skaper, som *gir lykken* og *skaper ulykken*. Jeg, *Herren*, gjør alt dette» (Jes 45,6–7).

Dessuten kan hver og en se hvor lett også den nye konventikkelloven kan brukes til å forfølge de kristne. Der står det nemlig at når en legmanns åndelige tale bare «*anses* å føre til splittelse i kirkelig henseende eller til forakt for den alminnelige gudstjenesten», skal det være opp til kirkerådet å forby ham å tale åndelig i menigheten igjen. Og den som da ikke adlyder kirkerådets forbud eller klager på det i rett tid, skal bøtelegges med fra femti til tre hundre riksdaler riksmynt …

Men la oss takke og love Herren, som gjør alt vel! Det er sannelig opprørende for følelsen at de frommeste menneskene skal kunne forfølges for den mest velmente iver, tent av Guds egen Ånd. Men det er langt mer gagnlig for Kristi rike enn om de fikk en så rettferdig og betryggende lov at den dro tillitens øye bort fra den eneste rette gjenstanden, den eneste mektige beskytteren, og over på en avgud: loven som man mener beskytter. Det er svært gagnlig ikke å ha noe annet enn Gud å stole på. Mye frihet og ytre trygghet er skadelig for Guds menighet. Alle som med noen innsikt klager over forfallet i Kristi rike, fører det særlig tilbake til den tiden da det fikk ytre beskyttelse, frihet og makt.

Når de som brenner for Herrens rike i sjelene, også gjennom ytre omstendigheter blir holdt i en viss frykt, ydmykhet, bønn og varsomhet, bevarer det dem fra mange farligere fristelser og gjør hele deres vesen mer til gagn for dem som hører og ser dem. Ikke noe vann er friskere og renere enn det som har trengt seg fram gjennom fjell, gjennom mye sand og småstein. Slik er heller ikke Guds ord noen gang renere og friskere enn når det trenger fram og blir silt gjennom mye anfektelse, frykt og prøvelser.

Derfor: Alt er godt som Herren gjør, og han leder fremdeles kongers hjerter som bekker. Måtte han lede vår regents hjerte når han, etter å ha hørt den høyeste domstolen og statsrådet, skal avgjøre

> om forslaget fra stendene som er omtalt ovenfor, bør godkjennes og dermed bli lov. Ikke engang en spurv faller til jorden uten den himmelske Fars vilje; langt mindre kan riket til hans høyre hånd være overlatt bare til menneskers innfall. «Men endog hårene dere har på hodet, er talt alle sammen» (Matt 10,30). «Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende» (Matt 28,20).

Da kongen endelig hadde godkjent forslaget fra lovkomiteen, kunngjorde Rosenius også dette i nr. 12 samme år med de gledelige ordene:

> Nå er det lovlig å samles i Jesu navn! Det er nok allerede kjent for de fleste kristne i landet vårt at kongen nå har vedtatt og stadfestet den nye konventikkelforordningen fra den siste riksdagen som gjeldende lov. Måtte nå alle bruke den friheten som også loven har gitt oss, med ydmykhet og gudsfrykt! Ellers blir friheten bare til skade og gir den late og ustadige naturen ny anledning til å forakte det gode som vi nå får en rikere og friere adgang til. Ja, måtte Herren Jesus, den store, gode hyrden, selv bevare og passe sin lille hjord, slik den trenger! Til ham setter vi vår lit. Måtte han være oss alle nær og nådig! Amen.

Vi er blitt ført et godt stykke fram i tid for å kunne si noe mer samlet om det ene av tidens to urofrø, den gamle Konventikelplakaten, og om hvordan den til slutt ble opphevet, og for å vise hva Rosenius har sagt i dette spørsmålet. Nå må vi gå noe tilbake for å se på det andre urofrøet i denne tiden: innføringen av de såkalte «nye bøkene» og den enda mer betenkelige splittelsen som den førte til.

Ved å gjengi noen av de mange brevene Rosenius skrev om denne splittelsen, kan vi aller tydeligst vise hvordan han forholdt seg til de separatistiske bevegelsene.

I flere år hadde de «nye bøkene» – håndboken av 1811, salmeboken av 1819 og katekismen – vakt uro blant vakte og troende, særlig i Norrland. Så lenge både de nye og de gamle bøkene fikk brukes, gikk det likevel nokså rolig for seg. Men da bruken av de gamle bøkene til slutt ble forbudt, oppsto det mange steder misnøye og uro, og det endte med splittelse. Fra mange kanter av landet kom det da inn begjæringer til regjeringen om frihet til å bruke «de gamle bøkene».

Bøndene i Luleå hadde først levert sin begjæring om dette ved riksdagen i 1844. Da den ble avslått, sendte de to utsendinger med den samme bønnen til regjeringen. Kongen ba da konsistoriene i både

Uppsala og Lund om en uttalelse om de nye bøkene. De teologiske fakultetene innrømmet nok at de nye bøkene hadde mangler, men mente likevel at disse var av mindre betydning, og derfor ble det ikke gjort noe med saken.

Da Luleå-bøndene hadde ventet forgjeves på svar i noen år, gikk de ut av kirken i 1848. De organiserte seg som en egen menighet og satte selv inn sine lærere til å forkynne Ordet og forvalte sakramentene. Slik oppsto de tre første separatistmenighetene i landet: i Luleå, Piteå og Skellefteå.

«Hva skal man egentlig si om dette?» Slik spurte og undret mange dypere tenkende mennesker seg på denne tiden, og slik undrer nok mange seg ennå. Som svar på dette spørsmålet skrev Rosenius noen ord i nr. 2 av *Pietisten* for 1849. De må få plass her, ikke minst fordi de ble utelatt da de eldste årgangene ble trykt på nytt.

«Hvis noen varsomt tenkende sjel ennå spør slik,» skriver han, «og ikke alle allerede har felt sin dom, så må det sies et ord om det.»

> De som har gått ut av kirken, står med sin handling for mange domstoler. Den alminnelige oppfatningen har sin dom over den; vår kirkeledelse og regjering har sin dom; deres egen samvittighet har sin dom; og han som bor i himmelen, feller sin dom. Nå – den alminnelige oppfatningen kjenner alle. Hva regjeringen på sin side kan finne på å gjøre med dette, er vanskelig å forutse. Men at deres egne samvittigheter godkjenner det de har gjort, er det knapt grunn til å tvile på. Man kan ikke se hvordan de kunne ta et skritt som pleier å føre med seg så mye ubehag og uro for kjødet, uten at samvittigheten har drevet dem til det.
>
> Når det en gang er blitt deres dype, urokkelige overbevisning at det var deres plikt å skille seg fra en kirke som ikke har alt rent og riktig – ja, at å bli værende i den kirken var å forråde Kristus og hans sannhet og å støtte løgnen – da kunne de jo ikke gjøre annet enn de har gjort. Selv om de er villedet av misforståelser, har de altså handlet etter sin samvittighet og «gjort det for Gud».
>
> Og i alle slike spørsmål, der *oppriktige* sjeler som *virkelig bare vil vite Guds vilje*, likevel kommer til ulike meninger og handler hver etter sin mening, der gjelder apostelens ord: «Den ene har tro til å ete alt, men den som er svak, eter bare grønnsaker. Den som eter, må ikke forakte den som ikke eter. Og den som ikke eter, må ikke dømme den som eter. Gud har jo tatt seg av ham. Hvem er vel du som dømmer

en annens tjener? ... Den ene setter én dag høyere enn en annen dag. Den andre holder alle dager for å være like. Enhver må bare være fullt viss i sitt eget sinn! Den som akter på dagen, gjør det for Herren. Og den som ikke akter på dagen, han gjør det for Herren» (Rom 14,2–6).

Det er mer å si om hva misforståelsene deres består i, enn plassen nå tillater. De består ikke i at de har lagt merke til feil i de «nye bøkene». Nei, de er heller ikke de eneste som har hatt lys til å se disse feilene; også ansette lærde og en stor mengde mer opplyste prester har lenge klaget over dem. To av våre mest framstående doktorer i teologi har derfor også gått i gang med å rense den nye salmeboken, for i det minste å fjerne det som støter mest mot evangeliets sannhet. (Den omarbeidede salmeboken deres kommer trolig snart ut.) Også fra kirkens høyder er det altså offentlig erkjent at det ikke står godt til med den nye salmeboken. Og hvordan kunne det være annerledes, når den for en stor del er skrevet av lærere og ånder som ikke er født på ny? Den er et barn av den ytre, blandede kirken og ligner den like mye som noen datter har lignet sin mor.

Nei, misforståelsene deres består først og fremst i det som allerede er nevnt: at de mener at dåpen avhenger av de seremoniene den blir forrettet med. Men hver og en bør vite at dåpen bare består av *Kristi ord* og *vannet*. Det mennesker finner for godt å sette foran og etter – med ett ord alt annet som forekommer ved dåpen – gjør den verken bedre eller dårligere. Det angår slett ikke selve dåpen, men kan høyst angå læren. Og selv om dåpsritualet i den gamle håndboken er verdigere, kraftigere og bedre, må ingen tro at dåpen i de første tidene ble forrettet med de ordene og seremoniene som står der. Nei, det gikk helt annerledes og enklere for seg, for eksempel da Filip døpte hoffmannen.

Like villfarende er det når de mener at man ved å ta imot nattverden i kirken stadfester alt det gale som kan bli lært der. Det er et søkt og kunstlet argument uten grunnlag og sannhet. Det de sier her, kan bare gjelde i land der man har et *valg* mellom kirkesamfunn, slik det var i Luthers land da han skrev om dette. Siden det i vårt land bare finnes én kirke, beviser ikke min altergang i den at jeg slutter meg til det falske som blir lært, men bare at jeg lengter etter min Herres dyrebare sakrament.

Kristus var også et sant menneske og medlem av en kirke, den jødiske. Der tok han imot omskjærelsen og påskelammet, og han

gikk opp til templet hvert år helt til sin død. Våger noen å si at han dermed stadfestet eller sluttet seg til de villfarelsene og menneskebudene som kirkens lære var blandet med, og som han stadig refset? Han sa heller ikke til disiplene sine: Dere skal gå ut av kirken, ut av synagogen – men: «De skal utstøte dere av synagogene.» Slik gikk det med disiplene, og slik gikk det med Luther: De ble skilt fra kirkene sine.

Så lenge vi derimot fremdeles 1) får *nære våre sjeler med Guds reneste ord* i *våre hjem*, 2) får *Kristi sakramenter* helt uforandret i alle deres deler, ja, 3) får *bekjenne* vår tro åpent og refse det onde og leve etter bekjennelsen – se, så lenge får vi i tålmodighet bare søke byens beste og be for den til Herren (Jer 29). Det gjelder selv om vi må bo i «forvirringens» by, må se det som er ondt i Herrens øyne, og må savne mye av Sions frihet og glede. Det gjelder selv om vi tenker med angst på de mange forblindede sjelene uten å kunne hjelpe alle, mens «de sytti årene» går. Kort sagt: Det gjelder selv om vi med tårer må stemme i sangen: «Ved Babylons elver, der satt vi og gråt når vi kom Sion i hu» (Sal 137,1).

Måtte Gud gi oss sin nåde så vi ikke tankeløst misbruker kreftene våre på ytre ting og ordstrid, men med gudsfrykt og sant alvor søker Guds rike og dets fremgang! Og Guds rike er inne i dere. Det kommer ikke i ytre skikkelser, men er «rettferdighet og fred og glede i Den Hellige Ånd»!

Den separatistiske bevegelsen bredte seg imidlertid mer og mer. Også i Hälsingland, i Dalarna og i andre av de nordlige provinsene oppsto det separatistmenigheter, og de møtte naturligvis mye ytre motstand og forfølgelse. Andre kristne på de samme stedene, som ikke hadde gått ut av statskirken, fikk forholdsvis mer ytre ro, fordi myndighetene ikke alltid gikk løs på dem. Dette vakte bekymring og frykt hos mange oppriktige sjeler blant dem. Når de selv ikke ble forfulgt for sin tro og bekjennelse, tok de det som et tegn på at det skjulte seg noe falskt og utro mot Herren hos dem.

Noen av dem vendte seg til Rosenius med denne bekymringen. Han skrev da et brev til dem der han utførlig, og med stor varsomhet, kjærlighet og visdom, gikk gjennom spørsmålet. Etter råd fra flere venner tok han brevet inn i *Pietisten* mot slutten av 1849, sammen med noen innledende ord, under overskriften «Noen ord om separatismen i Norrland».

Denne artikkelen ble utelatt da årgangen ble trykt på nytt. Derfor gjengir vi den her i sin helhet, overbevist om at den både nå og i tiden som kommer kan kaste lys over et spørsmål som ennå bekymrer mange, og som stadig dukker opp i nye skikkelser.

Rosenius skrev nå:

> Man kan knapt forestille seg hvilket vanskelig og sørgelig forhold som oppstår når gudfryktige og velmenende sjeler havner i en alvorligere praktisk villfarelse – når de i religiøs iver gjør en dårskap i Israel. Da kommer både de selv og andre kristne i en vanskelig og vond stilling. De må ikke bare tåle de vantros frekke spott, men også se andre kristne vende seg mot dem – kristne som i den store, dyrebare hovedsaken, Guds råd til vår frelse, er ett hjerte og én sjel med dem. Og for disse siste blir det også en svært sår sak å vende seg mot dem; det blir som når en feltkirurg er nødt til å sage av en kjær venns arm eller ben.
>
> Slik gikk det Luther da noen av hans egne og reformasjonens ivrigste venner falt i billedstormernes villfarelser, og andre i gjendøpernes. Da måtte Luther av all kraft vende seg mot mange av sine venner – mange som av hele sitt hjerte var enige med ham i hovedsaken. Og i denne striden måtte han stå på samme side som paveligheten. Tenk hvilken stilling! Slik måtte også Kristus «tale strengt» til sin kjære Johannes og hans bror Jakob og si til dem: «Dere vet ikke hva ånd dere er av» – da de i trofast iver for sin Herre, men i misforståelse av hans ånd, ville kalle ild ned fra himmelen over samaritanene.
>
> Omtrent slik er også vår stilling nå, når vi igjen på oppfordring fra mange venner vil si noe om spørsmålet i overskriften. Det finnes nok noen oppblåste og kjødelige eventyrere blant disse separatistene. Men det er likevel ubestridelig at mange av dem også er gudfryktige og redelige sjeler som står i nåde hos Gud i det høye, mens de som frekt spotter dem, er uten gudsfrykt og uten nåde. Gud gi oss alle nåde til å tenke, tale og handle i denne saken slik vi en gang skal ønske at vi hadde gjort, når vi står for den siste, avgjørende dommeren og alle menneskelige forhold har opphørt – det vil si at vi oppriktig bare spør etter sannhet og rett, uten å ta hensyn til hva kjødet eller verden synes om det. Denne gangen vil vi bare legge følgende brev til noen bekymrede venner i Norden på hjertet til leserne våre.

Kjære venner!
Dere sier at det allerede har bekymret dere at dere lever i så uforstyrret ro, mens et slikt foretak som separatistenes fører med seg strid og forfølgelse – og det er jo gode tegn for Kristi kirke. Dere spør om det ikke kan være det falske hjertets frykt for lidelse og kjærlighet til ro og bekvemmelighet som gjør at dere ikke får den samme forståelsen av saken som separatistene. Svar: Sannelig en svært kristelig tanke! Og jeg kan bekjenne at også jeg og mange med meg har hatt nøyaktig de samme betenkelighetene. Ja, de gikk så langt at vi rett og slett fikk en tilbøyelighet stikk motsatt den naturlige jeg nevnte: Vi ville tvert imot på forhånd anta at separatistenes sak måtte være den rette. For det som var vanskeligst, og der det så ut til å utfolde seg mest strid og kraft, måtte jo være det riktigste, mente vi. Og likevel er vi blitt visse på at separatistenes foretak under de nåværende forholdene ikke er det rette – og det bare ved å granske Ordet og påkalle Guds Ånd. Men før jeg går over til å bevise dette, vil jeg først si noe mer om den betenkeligheten dere nevner.
Det er en merkelig sannhet at forstanden ofte bøyer seg etter viljen, slik at mange aldri vil forstå sannheten bare fordi kjødet har lyst til noe annet. Men kanskje like merkelig, og enda mer skjult, er det at vakte og alvorlige sjeler er blitt ført enda kraftigere inn i store villfarelser av den motsatte tilbøyeligheten: straks å ta det vanskelige for det rette. Nært knyttet til den er en annen side ved det stolte menneskehjertet: Det ser alltid etter *glansfulle* gjerninger og forakter det som ikke glimrer. Hva er vel så stort, mener vi, ved bare å gjøre vanlige, små kjærlighetstjenester i sitt hjem og sitt jordiske kall, i enfoldig tro på Frelseren? Nei, man må utrette noe større på jorden!
Se, med denne tilbøyeligheten i vår natur blir det snart en langt vanskeligere kunst å se bare på *Guds ord* og *orden* og bli stille ved det i enfold. For det man må lide ved ytre, glansfulle eventyr, får den gamle Adam snart erstattet gjennom den hemmelige nytelsen det fordervede hjertet har av sitt store verk eller foretak. Å, denne tanken at det vanskeligste skal være det rette, det mest møysommelige og uvanlige det helligste, det skarpest sagte det riktigst sagte – hvor mange og store dårskaper som er kommet av den, vitner kirkehistorien fra alle tider om.
Når en svermerisk ånd først har møtt motsigelse og så svart: «Ja, se, dere vil skåne kjødet, derfor vil dere ikke forstå sannheten», da har

uskyldige og gudelige sjeler med det samme gitt slipp på all prøving og ettertanke og straks gitt seg. Det vanskeligste må være det rette, har de tenkt.

Når for eksempel en klosterhelgen har ropt: «Dere vil være kristne og likevel leve som andre mennesker i gode hus, med ektefelle og barn, arbeide og samle som verdens barn. Dere vil ete og drikke godt og sove i en god seng. Men Guds Sønn hadde ingenting på jorden som han kunne helle sitt hode til; han lå på marken, levde i ørkenen og fastet i førti dager. Og våre fedre levde i jordhuler og fjellkløfter, fattige, trengt og plaget – de som verden ikke var verd, og så videre. Nei, opp fra deres makelighet; følg i Kristi og hans helgeners fotspor!» og så videre – se, hva gjorde så den som ville være riktig gudfryktig og frelst? Jo, han flyktet fra det bekvemme livet i samfunnet, forlot hus, hustru og barn og dro ut i ødemarken, til jordhuler og fjellkløfter – han ble eremitt.

Så kom en annen og sa: «Dere vil være kristne, men bor i all ro i landet deres. Og dere vet at det landet som så Guds egen Sønn bli født innenfor sine hellige grenser, så ham vandre, virke, lide og dø – det landet som tok imot bloddråpene fra Guds Sønn og hadde hans hellige legeme i sitt fang – det landet blir nå trampet ned og vanhelliget av korsets fiender, tyrkerne, som mishandler våre brødre når de kommer dit for å tilbe. Opp i Herrens kraft! Ta korset på dere, befri Det hellige land fra dem som vanærer det, og hellige det for Herren!» Og se, store skarer, tusener og atter tusener, helt opp til millioner, overlot samfunnet, hustru og barn til sin skjebne. De satte et rødt kors på skulderen, tok sverdet i hånden og dro av sted mot Det hellige land for å kjempe og falle som offer for sult, sykdom og sverd. Dette var «korstogene».

Hør: Sikkert var dette vanskeligere, og sikkert var det mer møysommelig for kroppen enn å forsørge hustru og barn og tjene sin neste i samfunnet og hjemmet, i stillhet og gudsfrykt! Sikkert var eremittlivet og korstogene vanskeligere – men var de dermed rette? Var de etter Guds ord og ordning? Man må altså ikke la seg forvirre av ropet: «Dere vil flykte fra korset, derfor forstår dere ikke sannheten!», men heller svare: At kjødet vil flykte fra korset, er nok sant; men dermed er det ikke avgjort at deres sak er rett. Om det skal vi spørre Guds ord til råds. Og det er det vi nå vil gjøre.

Vi skal ikke snakke om det vi er enige med våre separatistiske brødre om: at det i de nye bøkene finnes mange og delvis alvorlige

feil (selv om det også har sneket seg inn enkelte misforståelser i det de påpeker), og at det i vår kirke finnes mange prester som ikke bare lever et uverdig liv, men også lærer falskt – ja, at kirken er sterkt forfalt, og at det er mye å beklage. Dette er det ingen opplyst kristen som nekter for. Vi går derfor straks til det vi mener separatistene tar feil i.

Skulle jeg med ett eneste ord nevne det som alle villfarelsene deres ser ut til å ha sin rot i, så er det *sammenblanding*: De blander sammen ting som burde holdes nøye fra hverandre. Vi overlater til Gud å dømme om denne sammenblandingen kommer av uklarhet i forstanden eller uredelighet i viljen. I alle fall gjør den stor skade her.

Hos de mindre kyndige, som ikke har lest så mye i for eksempel våre bekjennelsesskrifter, består sammenblandingen allerede i to ting. 1) De skiller ikke mellom den *ytre, synlige* kirken og den *usynlige*, det vil si Kristi levende lemmer. De taler om menigheten bare i den siste, snevrere betydningen, og vil ha en slik menighet på jorden der bare troende skal være sammen (donatistenes villfarelse). 2) De skiller ikke mellom hva en kirkens tjener er *for seg selv* eller *som kristen*, og hva han er og gjør *som kirkens tjener* eller i *kirkens navn*. Nå kan de nok forstå denne forskjellen når man snakker om den. Men så snart de begynner å gjøre rede for grunnene til at de gikk ut av menigheten, glemmer de stadig forskjellen. Da blander de det ene sammen med det andre; da ser de på de ugudelige medlemmene i den ytre menigheten og sier: «Er dette et medlem av kirken?» Slik får ingen vantro og ugudelig høre kirken til; de kjenner bare den usynlige menigheten.

De som gjør slik – og særlig de som ikke engang *forstår* denne forskjellen, men ser på den som noe kunstig eller nytt – bør lese Kristi beskrivelser av «himlenes rike» og lese det Apologien til den augsburgske bekjennelse sier om «Guds kirke og menighet». Se her bare et lite stykke av den: «Kristus taler om hvordan menigheten ser ut og står til når han sier at himlenes rike er likt en not (som samler både *gode* og *dårlige* fisker, Matt 13,47), eller ti jomfruer (og flere lignelser). Dermed lærer han at menigheten er skjult og dekket av den store hopen og mengden av ugudelige. Og han vil (merk det!) at de fromme og gudfryktige ikke skal ta anstøt av dette – ja, også at vi skal vite at Ordet og sakramentene ikke er uten kraft og virkning fordi onde og ugudelige forvalter og deler dem ut. Videre lærer Kristus

dermed at selv om de ugudelige er i menigheten og har fellesskap i de ytre tegnene (Ordet og sakramentene), er de likevel ikke Kristi rette og sanne rike eller rette lemmer og medlemmer av Kristi rike, men lemmer i djevelens rike.»

Plassen tillater ikke å ta med mer av denne lange forklaringen. Men merk allerede her forskjellen mellom den *synlige* og den *usynlige* menigheten. («Usynlig» kalles den menigheten som bare Gud ser og teller, nemlig de som er oppriktige i hjertet.) Kort sagt: Donatistenes drøm om en ytre menighet av bare troende er aldri blitt virkelighet på jorden. Det må være gode og dårlige fisker i denne noten. Ugress og hvete må få vokse sammen til høsten. Hvor urovekkende det enn kan virke for oss, her hjelper ingenting! Kristus har sagt det, og slik har Kristus beskrevet «himlenes rike». Men «ikke alle som stammer fra Israel, er virkelig Israel».

For at hver og en skal vite hva dette innebærer, så merk: Et menneske kan *utvortes* være medlem av Kristi synlige menighet og samtidig i*nnvortes* være medlem av djevelens rike. Er dette for vanskelig å tro, så merk deg Kristi ord: «Himlenes rike er likt en not» og så videre.

Hva er så kjennetegnet på Kristi menighet – den *utvortes*, vel å merke? Svar: Ikke annet enn Ordet og sakramentene; ikke annet enn at den som menighet, eller i menighetens navn, holder fast ved og bekjenner Kristi uforfalskede lære. Det gjelder selv om de fleste medlemmene – ja, også de som sitter ved roret – ikke selv tror og lever kristelig. Hjertets tro og et kristelig liv hører nemlig til den usynlige menigheten. Nei, så lenge de bare fører den kristne bekjennelsen i kirkens navn, hører de kirken til. Men hvis noen fornekter kirkens tro og med vilje lærer mot den, er det bare de som utelukker seg selv. Menigheten selv står likevel igjen så lenge den holder fast ved sin bekjennelse. Den som ikke forstår saken av dette, får lese mer om den andre steder!

Det som er sagt hittil, forstår de mer beleste separatistene svært godt. Hos dem består sammenblandingen i at de ikke skiller mellom *kirken* og *enkelte lærere* i den, og heller ikke mellom kirkens *lære* og *visse bøker* som er i bruk i den. La oss da merke oss: Her er det jo ikke tale om den usynlige kirken, men om den *ytre* menigheten, som alltid er blandet av levende og døde lemmer. Da må man jo innrømme det Luther har bevist utførlig ut fra Skriften: «Kirken kan fare vill» – den kan være blind på mange punkter og gjøre dårskaper og likevel

være Kristi kirke! Og vi taler nå om den utvortes, blandede kirken. Vi skal legge merke til dette: *Kirken kan fare vill.*

Blant forseelsene til vår blandede, utvortes kirke er nå dette: For det første våker den ikke over at alle tjenerne dens forkynner dens egen lære riktig. For det andre så de fleste av medlemmene ikke de feilene som hang ved de «nye bøkene» da disse ble innført. Derfor har den lærere og bøker i sitt fang som ikke forkynner dens egen lære rent. Nå stirrer våre separatistiske brødre på feilene i disse «nye bøkene» og hos de lærerne som ikke preker rett etter kirkens lære, og sier: «Se! Hør! Dette er kirkens lære!» Men den samme kirken bekjenner seg likevel til en helt annen lære: Bibelens lære, slik den er forklart i våre bekjennelsesskrifter.

«Ja, men,» sier du, «kirken har jo selv tatt i bruk de nye bøkene som sine.» Svar (og merk deg dette!): Men det har den gjort på det *vilkåret* og i den *mening* at de skulle være i *samsvar* med *kirkens bekjennelsesskrifter*. Den har aldri som kirke fornektet bekjennelsesskriftene for å innføre en ny lære i stedet. Den holder ennå fast ved sine bekjennelsesskrifter som sin egen bekjennelse, tro og lære, og krever denne læren av sine tjenere – ja, krever at de med ed høytidelig forplikter seg til å forkynne bare denne læren. På den andre siden hører det med til en ytre, blandet kirke at den har kunnet være blind for feilene som har sneket seg inn i bøkene den har tatt i bruk senere, og at den håndhever sin egen lære så slapt at dens egne tjenere ofte bryter med den.

Ingen opplyst kristen kan nekte for at dette sørgelige forholdet finnes. Han nekter heller ikke for at det er svært beklagelig og et ondt tegn for kirken. Men det er likevel en ukristelig urettferdighet ikke å skille mellom kirkens *lære* og kirkens *forseelser*, og å kalle feil og villfarelser i de nye bøkene eller hos enkelte lærere for *kirkens lære*. For som kirke, eller i kirkens navn, krever den jo en helt annen, en utmerket lære. Ja, av og til – om enn for sjelden og for slapt – går den også løs på og irettesetter de lærerne som avviker fra den, nemlig når det skjer mer bevisst, tydelig og åpenlyst. Alt dette viser jo at kirken likevel vedkjenner seg sin egen lære og vil holde den ved makt.

Ja, også når den av og til har forfulgt sine egne mest trofaste sønner, har den aldri anført som deres forbrytelse at de har forkynt evangeliet etter våre bekjennelsesskrifter. Tvert imot har man ment at det dreide seg om en feil, et avvik fra denne læren, eller om en

feil mot orden eller lydighet. Men aldri har det hett: Dere må ikke forkynne den læren at mennesket blir rettferdig av bare nåde, ved troen alene. Nei, kirken har anført enten et virkelig eller et antatt og oppdiktet avvik fra våre bekjennelsesskrifter som grunn for sine anklager.

I denne sammenhengen har dere med forbauselse innvendt: «Hva, kan den være Kristi kirke, enda den av og til har forfulgt sine egne mest trofaste sønner?» Å, mine kjære, vokt dere for å *blande sammen* den *synlige* og den *usynlige* kirken! Hvordan skulle en gammel, utvortes kirke kunne unngå at de fleste av medlemmene er åndelig blinde og døde? Det er det slett ikke tale om her. Her gjelder det bare den *læren* som kirken *som kirke* bekjenner og forsvarer. Og vi har nå funnet at denne læren i vårt land likevel er den rene evangeliske sannhet, slik den er forklart i våre bekjennelsesskrifter.

Tenk hvor helt annerledes forholdet var i den katolske kirken! Den lærte selv, som kirke, og krevde av sine tjenere at de skulle lære at vi gjør oss verdige til Guds nåde ved egne gjerninger – foruten flere andre dårskaper. Og når noen troende forkastet denne læren og i stedet lærte at vi blir rettferdige uforskyldt, av Guds nåde, ved forløsningen i Kristus Jesus, da ble disse trofaste vitnene brent levende av kirken, som Jan Hus og andre, eller i det minste utstøtt av kirken og lyst i bann, som Luther og andre. Se, dette gjorde den kirken selv som kirke, i kirkens eget navn. Det var mot en *slik* kirke Luther måtte kjempe, og det var om en *slik* kirke han talte. Ikke å gjøre denne forskjellen må i det minste kalles stor tankeløshet og skjødesløshet.

La oss til slutt se hvordan Herren Kristus selv handlet i dette spørsmålet! Å, for et sterkt og avgjørende eksempel! I Åp 2 sier Herren til forstanderen for menigheten i Pergamum: «Jeg vet … Og du holder fast ved mitt navn. Du fornektet ikke min tro, og så videre. Men jeg har noen få ting imot deg: Du har noen der som holder fast ved Bileams lære, han som lærte Balak å legge anstøt for Israels barn – å ete avgudsoffer og drive hor. Slik har også du noen som på samme vis holder fast ved nikolaittenes lære, og den hater jeg. Omvend deg! Ellers kommer jeg snart over deg og vil kjempe mot dem med min munns sverd. Den som har øre, han høre hva Ånden sier til menighetene!» (Åp 2,12–17).

Legg merke til det, legg merke til det! *Du har noen der som holder fast ved Bileams lære*. Slik handler den hellige, rettferdige dommeren.

Først erkjenner han at menigheten var en kristen menighet: «Du holder fast ved mitt navn. Du fornektet ikke min tro» – «hør hva Ånden sier til menighetene!» Deretter refser han menigheten for dens feil, for at den var skjødesløs med læren og slapp i kirketukten, og sier: «Men jeg har noen få ting imot deg: Du har noen der som holder fast ved Bileams lære.» Bileam lærte blant annet hor. Nikolaittene lærte dels det samme som Bileam, at hor var noe som gikk an, og hadde dels grove villfarelser om Kristi person, slik at de fornektet hans guddom.

Og hva sier Herren om dette? Jo, han sier: «Du har noen der som *lærer slik*: Omvend deg! Ellers kommer jeg snart over deg og vil kjempe mot dem med min munns sverd.» Men hør, hør! Han sier ikke: «*Du, du* holder fast ved Bileams lære», og så videre. Han sier: «Du *har noen der* som holder fast ved Bileams lære.» Han kaller det ikke menighetens egen lære, men sier: «Du (selv) fornektet ikke min tro.» Hvis Herren Kristus hadde dømt på samme måte som våre separatister, ville han ha sagt til menigheten i Pergamum: «*Du, du* holder fast ved Bileams lære; du lærer hor og fornekter min guddom.»

I vers 20 sier Herren uttrykkelig om menigheten i Tyatira at den «tåler» den falske profetinnen Jesabel, som lærer og forfører hans tjenere til å drive hor og så videre. Og likevel sa han ikke at denne læren var *menighetens* lære, selv om menighetens forstander gjorde den straffverdige feilen å «tåle» at hun lærte slik. Slik skiller Kristus mellom menighetens *lære* og det som er *straffverdig* i menigheten: at den er skjødesløs med læren, og de villfarelsene som derfor kan forekomme her og der. Og selv om forfallet i disse menighetene var så alvorlig, ser jeg ikke at Kristus bød de troende å forlate dem. Hvorfor ikke? Fordi menigheten selv, *som menighet*, fremdeles holdt fast ved hans navn og «ikke fornektet hans tro» (v. 13). Den som har øre, han høre hva Ånden sier til menighetene! Og han besinne seg, så han ikke lettsindig og selvisk sier hva han vil; vi skal jo gjøre Gud regnskap for det vi sier og gjør i denne saken.

Hvis vi nå vil dømme om vår menighet på samme måte som Kristus dømte om menigheten i Pergamum, måtte vi si: Jeg har noe imot deg; men du har likevel ikke *som menighet* fornektet Kristi tro. Som menighet har du en guddommelig grunnlære. Men jeg har imot deg at du ikke har våket og ikke våker skikkelig over den. «Du har noen der» (lærere og bøker) som ikke forkynner din egen lære riktig, men bærer fram menneskevisdom og gjerningslære og dermed gir

enfoldige sjeler anstøt, samvittighetsuro og bekymring. Omvend deg! Ellers skal Herren snart komme og kjempe mot deg med sin munns sverd. Men dere troende: Hold fast på det dere har, så ingen skal ta deres krone! Hold dere fast til Herren og hans rene ord; men «la oss ikke holde oss borte fra vår egen forsamling, slik noen har for vane»!

Kort sagt: Hvis vår menighet er et avgudshus, bør nok alle kristne straks gå ut av den; for vi kan ikke «drikke av Herrens beger og onde ånders beger» (1 Kor 10,21). Er det de onde ånders beger som drikkes der, gjelder apostelens ord: «Jeg vil ikke at dere skal komme i samfunn med onde ånder» (v. 20). Men vi burde da tenke oss litt om før vi kommer med en slik hån. Vi bør gjøre oss klart hva vi tror og sier, og ikke la oss forvirre av hvert sterke og overdrevne utrop.

Vi har sett ovenfor at vår kirke ikke bare har en guddommelig grunnlære, men at den også som kirke fremdeles holder fast ved og forsvarer den, selv om den ikke våker over lærens renhet med tilbørlig omsorg. Den har også beholdt begge sakramentene med deres rette bestanddeler. Av våre bekjennelsesskrifter og av Luthers andre forklaringer burde vi nemlig alle ha lært at sakramentene ikke består av noe mer enn *Kristi egne ord* (innstiftelsesordene) og de *synlige, jordiske tingene* (i dåpen vannet, i nattverden brødet og vinen). Den innledende formelen, de bønnene og forklaringene som mennesker har satt inn i våre håndbøker, angår altså ikke selve sakramentene. Selv om de er mer feilaktige i den ene håndboken og bedre i den andre, er sakramentet selv ikke bedre eller dårligere av den grunn.

Har vi dessuten lært å skille mellom *kirkens lære* og hver enkelt *lærers* private *tro* og *lære*, trenger heller ingen å bekymre seg for de svarene barna skal gi ved konfirmasjonen (det har vært en av separatistenes betenkeligheter). Når barna blir spurt om de tror at denne læren er guddommelig sannhet, gjelder det ikke noen lærers private lære eller feilaktige forklaringer av den apostoliske trosbekjennelsen og de andre hovedpartene i kristendommen. Det gjelder selve den apostoliske trosbekjennelsen og selve hovedpartene – altså om kirkens rene grunnlære som helhet. Og om barna erklærte at dette var deres mening – at de tror vår rene, evangelisk-lutherske lære, som de i det minste har fått i Luthers lille katekisme –, ville de sannelig ikke bli utelukket fra kirken og nektet sakramentene for en slik tro. Slikt ville bare kunne skje i den katolske kirken.

Til slutt er det også en svært giftig og ødeleggende *sammenblanding* at de ikke skiller mellom å gå ut fra verden og å gå ut av kirken. Å skille seg fra verden, vende seg bort fra urettferdighet, flykte fra falsk lære og så videre – det gjør de til det samme som å gå ut av kirken. De leser opp fra 2 Kor 6 at vi ikke skal dra i fremmed åk med vantro; fra Joh 10 om fårenes art, at de ikke hører og følger den fremmedes røst; og fra 2 Joh 10–11 at man skal sky et kjettersk menneske, og så videre. Så sier de: «Der har vi Skriftens klare ord; så lenge slike skriftord ikke er strøket, kan vi ikke gi opp det vi hevder.»

Å, man burde da frykte Guds høye majestet og vokte seg for å fare så egenrådig fram med Skriften og tale så lettsindig og skjødesløst om hellige ting! Hver og en må ta seg i vare! Eller kan ikke en kristen flykte fra verden, gå ut fra urettferdighet, sky fremmede røster og så videre, selv om han tar imot sakramentene i den utvortes, blandede kirkens tempel og alminnelige fellesskap? Da har også Kristus dratt i fremmed åk med de vantro, da han i tretti år var medlem av den jødiske kirken, tok imot sakramentene der og gikk opp til templet hvert år – i tretti år som en taus tilhører! Da har også de troende i Pergamum og Tyatira dratt i fremmed åk med dem som holdt fast ved Bileams og nikolaittenes lære, ettersom de ikke gikk ut av disse menighetene.

Vi mener at også vi har anledning til å gå ut fra verden og urettferdigheten og til å sky fremmede røster og kjetterske mennesker, selv om vi ikke går ut av det utvortes kirkefellesskapet med den ytre menigheten, som alltid består av både levende og døde medlemmer. Og her er det en menighet som i sin egen lære, sin grunnlære og sin grunnordning stemmer bedre overens med Bibelen enn noen annen vi kjenner, selv om den er vanskjøttet og forfalt på mange punkter. Vi får likevel hver dag gå ut fra urettferdighet, dø fra verden og flykte fra fremmede røster.

Kjære venner, summen av alt vi har funnet hittil, er altså dette: Vår kirke er nok dekket av den store hopen av ugudelige – ugudelige både blant folket og lærerne. Den er nok i mange tilfeller skjødesløs med lærens renhet og på mange måter sørgelig forfalt. Men den har likevel *kjennetegnene på en utvortes menighet av Kristus*: Kristi *lære* som sin grunnbekjennelse og Kristi *sakramenter* uforandret etter Herrens innstiftelse. Man kan altså være en kristen i den, få næring av Guds rene ord, få rette sakramenter og bekjenne sannheten både

i ord og gjerning. Av alt dette følger at det ikke er nødvendig å gå ut av kirkens ytre fellesskap. Dette var også det første dere ønsket at jeg skulle gjøre rede for, med Gud, hans ord og hans ytterste dom for øye – og det håper jeg at jeg ved Guds nåde har gjort.

Men nå står det ennå igjen noe som alene kunne ha vært nok til å gjøre oss stille i denne saken – og nettopp det er klippen som våre separatistiske brødres lille skute før eller senere vil strande på. Jeg spør: Hva hjelper det oss å ville bøte på et onde med et legemiddel som er verre enn sykdommen selv? Selv om alt de har hatt å utsette på kirken, var riktig – og det er det ikke – men selv om det var slik, er likevel det verket de selv har satt i gang, i sin nåværende skikkelse verre enn det de har forlatt. Dette verket består i at de har dannet en menighet og forvalter sakramentene, men uten innviede prester.

En indre bevissthet om Guds ordning har gjort at de ikke har villet innvie forstanderne sine til embetet. Folket kan nok *kalle* lærere, men ikke i*nnvie* dem; dette – innvielsen – har fra begynnelsen alltid tilhørt dem som selv er innviet. Da jeg spurte noen av dem: «Har dere også innviet forstanderen deres til prest med håndspåleggelse?», svarte de: «Nei, det skjedde i all enfold: Vi ba ham ta det på seg.» Å, jeg har vondt av de gudfryktige og uskyldige blant dem. Herren hjelpe dem til fred og stillhet!

Men se nå: Når man snakker med lederne deres om dette mest betenkelige punktet i saken deres, *forsvarer* de likevel med ord påstanden at folket kan innvie prester og forvalte sakramentene. Men uten tvil taler de med uro i samvittigheten. Til støtte for påstanden anfører de særlig to steder hos Luther: det ene i epistelpostillen nr. 65, paragraf 7; det andre i *Concordia pia*, i De schmalkaldiske artikler, stykket om biskopenes makt. Disse stedene har de likevel misforstått.

På det første stedet sier Luther at «hver kristen er ved troen en åndelig prest og konge; derfor gjør troen at vi kan utføre presteembetet, som å forkynne, be og forvalte sakramentene». Men like nedenfor står det: «Selv om det utvortes embetet skal overlates til én alene av menigheten.» Og videre: «Troen gir førstefødselsretten, som har med seg herredømme og prestedømme; men *åndelig*, sier jeg, for …» og så videre. Den som oppriktig vil forstå hva Luther mener her, får merke seg ordene: «*Åndelig*, sier jeg», «*åndelig* prest og konge» – og på den andre siden: «det *utvortes* embetet».

Når han da sier at hver kristen kan utføre presteembetet, også forvalte sakramentene, må det gjelde nødstilfeller, ikke en fast ordning i kirken – det ville blitt en fast uorden. Hvis det ikke skulle forstås slik, ville Luther tale rett mot seg selv og mot Skriften og kirkehistorien. Å be og bekjenne Kristus, å lære og formane hverandre så langt det lar seg gjøre uten å forsømme sitt jordiske kall – det gjør Skriften til en felles plikt for alle kristne (1 Kor 14,1.3.5.39; Kol 3,16; Jud 20.22–23; 1 Tess 5,11.14). Men forvaltningen av sakramentene har etter Skriften og kirkehistorien alltid tilhørt det ytre embetet, og bare i nødstilfeller har man gjort unntak fra det. Og en kirke og dens faste ordning kan aldri bygges på en nødshandling.

Det er derfor nødvendig å skille nøye mellom det *åndelige prestedømmet* og det *utvortes embetet*. Den som ikke vil gjøre det, får tenke over at det både her hos Luther og i Åp 5,10 – «Du har gjort oss til konger og prester for vår Gud» – står like mye at vi er konger, som at vi er prester. Den som da ikke vil skille mellom *åndelig* og *ytre prestedømme*, kunne jo med samme rett heller ikke skille mellom *åndelig* og *ytre kongedømme*, men måtte også mene seg kalt til å være en verdslig konge.

Det andre stedet de anfører til støtte, var det i *Concordia pia*: «Av alt dette er det nå klart at menigheten har rett til å velge og ordinere prester. Når biskopene derfor er kjettere eller ikke vil ordinere dyktige og skikkede personer, er kirkene skyldige for Gud til selv å ordinere seg prester og kirketjenere.» Her mener de at det er helt avgjort at *folket* kan innvie prester. Men det er ikke helt sikkert at det var dette Luther mente.

For det første tyder noen ord like før på at Luther også regner med lærerne når han sier «menighet». Med utgangspunkt i Ef 4,8.11 sier han nemlig: «Og blant de gavene som egentlig tilhører menigheten, regner han (Paulus) hyrder og lærere.» For det andre sier han uttrykkelig at han her ikke vil tale om folkets makt, men om forholdet mellom *biskopenes* og de *andre prestenes* makt. Han slutter slik: «Vi har nå handlet om prestevielsen, som alene har gjort noen forskjell mellom biskopene og de andre prestene, som Hieronymus sier.» Foranledningen var, som det står i begynnelsen av artikkelen, at Hieronymus hadde sagt: «Hva gjør en biskop som en prest ikke gjør, unntatt prestevielsen?» Hele meningen er altså at når biskopen ikke vil ordinere dyktige prester og det oppstår mangel på lærere et sted, kan menigheten gjøre det ved sine andre prester. Det ser

vi av eksemplet Luther anfører fra «den alminnelige menighetens skikk».

Men jeg har allerede talt for vidløftig om dette. Den som ennå står fast på sitt i denne saken, kan slå opp i saksregisteret i de store bibelene, under bokstaven P, om prekeembetet. Der står det: «Makten til å *velge* og *kalle* predikanter har Gud ikke gitt noen særskilt stand, men hele menigheten, som består av den geistlige og den verdslige stand og husstanden og så videre, ettersom også menigheten bør prøve lærerne og så videre. Men prestevielsen og ordinasjonen tilkommer bare prekeembetet» (1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6; Tit 1,5; 2 Tim 2,2).

Av Luthers forklaring av Galaterbrevet, første kapittel og de første versene, kan man overbevise seg om at dette ikke er «bare menneskebud», men Guds hellige ordning. Der viser han hvordan det utvortes prekeembetet er kommet helt fra apostlene og like til oss ved håndspåleggelse av dem som selv var innviet. – Dette har også våre separatistiske brødre erkjent i praksis, siden de ikke har foretatt noen innvielse.

Men at uinnviede deler ut alterets sakrament, strider både mot Ordet og mot kirkehistorien, som allerede er vist. Den endelige avgjørelsen står i det samme registeret, under bokstaven N, om nattverdens sakrament: «Den mellommannen som forvalter det, må nødvendigvis være en ordinert prest og lovlig kalt; for Kristus har betrodd det til apostlene.» Her står det: «nødvendigvis». Ja, saken er den at man fra gammel tid ikke engang har villet godta nødsfall når det gjelder nattverden, ettersom vi jo kan ha Kristus uten den. (Se dr. Speners *Teologiske betenkninger*, svensk oversettelse, s. 303–305.) Og om ingen bestemt orden skulle holdes her – å, hvilken forvirring og samvittighetsnød! Tenk om hvem som helst kunne gi sine egne folk, eller hvem som helst som ba om det, sakramentet med Kristi legeme og blod – for en sørgelig uorden! Hvordan skulle en øm samvittighet kunne bli trygg og viss på at det virkelig var Herrens nattverd den tok imot på en slik måte? Og måtte ikke uordenen i Korint da bli en stadig og uunngåelig følge – den at en «ikke akter på Herrens legeme»?

Så langt vårt brev.

Videre heter det:

Det har til tider vært lite behagelig for oss å ta dette med, særlig fordi vi vet at våre separatistiske brødre er mål for hele den vantro

hopens frekke spott, og at det må se ut for dem som om også vi står på hopens side – slik Luther i striden mot gjendøperne måtte se ut til å stå på pavetilhengernes side. Mange vantro kunne også tenkes å tyde dette som om vi mente at alt er vel med kirken vår, med prestene og med de «nye bøkene». Men vi mener tvert imot at det står slik til at om ingenting blir gjort for å lindre de sukkende kristnes samvittigheter, vil Herren snart komme og stride mot den kalde, søvnige kirken med sin munns sverd (Åp 2,16).

Nei, vi har bare villet vise hva kristne har å gjøre i denne bekymringsfulle stillingen. Prøv det – men med alvor, med Gud, hans hellige ord og hans ytterste dom for øye! La ikke kjødet styre og drive dere, verken til motløshet eller til overmot og utålmodighet; la bare sannheten være vår leder! Det er lett å knurre, finne feil, klage og hisse opp sinnene, men ikke like lett å roe dem og lede dem etterpå. La oss i denne urolige tiden handle med besindighet, tenke og tale med forstand og omtanke!

På den andre siden er det lett å sove og glemme sin plikt. Måtte vi se godt etter hva vi har å gjøre, og stå fast grunnet på sannheten! Men framfor alt er det viktig å *gjøre* straks det vi finner er vår plikt, så vi ikke lettsindig tenker og taler på én måte, men handler på en annen. For den som holder noe for synd, men likevel fortsetter å gjøre det, for ham er det avgjort synd. Og den som mener noe er hans plikt, men ikke gjør det, for ham er det synd (Rom 14).

I den stillingen vi nå er i, mener vi for vår del at plikten vår er å be! Ja, be både Gud og øvrigheten om noen hjelp; men først og sist be Gud for vår fattige kirke – for det er mye å klage over. Vi skal be ham i nåde tilgi våre og våre fedres synder, ta bort det onde han holder i sin hånd over oss, og gi oss det gode; vekke opp nidkjære og trofaste arbeidere på sin åker, rense bort forargelsens frø og gi sitt folk fred og velsignelse.

La oss så fly ordstrid og unødig graving i slike spørsmål, som ikke gir noe liv, men tørker ut ånden. Vi har nemlig allerede sett mange så nedsunket i dette spørsmålet om kirken og dens skrøpeligheter at Kristus, nåden, gudsfrykten og bønnen – ja, dommen, barmhjertigheten og troen – er blitt til intet for deres hjerter. Nei, måtte vi i stedet søke å vokse mer og mer i det indre mennesket, og så, med denne nåden i hjertet som en levende kilde, også spre velsignelse rundt oss! Det gi Herren i sin nåde! *Stå opp, Herre, forbarm deg over Sion! For det er tid at du er nådig, og stunden er kommet!*

Vi er overbevist om at dette brevet fikk være til hjelp for mange sjeler i disse årene med gjæring og uro, og at det holdt en god del tilbake innenfor kirkens beskyttende gjerde. I nr. 4 av *Pietisten* for 1851 skrev han dessuten «Noen ord til enfoldige i kirkelige spørsmål». Også de var egnet til å opplyse, roe og fraråde separatisme.

Men samtidig som disse ordene virket beroligende på en mengde enfoldige, oppriktige sjeler, vakte de stor misnøye hos en del av separatismens talsmenn. En av lederne for separatistbevegelsene i Norrland, Joh. R—m, ble særlig forbitret. Noen brødre var blitt urolige over R—ms muntlige og skriftlige angrep på artikkelen i *Pietisten*. Til dem skrev Rosenius 26. november 1851 enda et brev; vi tar bare med et utdrag:

> Jeg kan knapt tale tydeligere om dette emnet enn jeg allerede har gjort i *Pietisten* for 1849 og i nr. 4 i år. Men om man taler aldri så klart og overbevisende, hindrer ikke det at den som vil ha saken annerledes, alltid kan si noe mot det med en tone av den høyeste visshet og pålitelighet. Derfor kreves det stor nåde, et fast og klart blikk på *Ordet* – sett i sammenheng og uten partiskhet – for å bli stående urokket. Dessuten kreves det tid, så treets frukt får vise seg.
>
> Jeg frykter for mitt eget hjerte, at jeg skal dømme for hardt; men jeg synes R—m er kommet inn i en så oppblåst og bitter ånd – han taler uten gudsfrykt, uten den visdom som lar seg si – at han, om vi venter litt, kan komme til å bli sin egen verste motstander. Måtte jeg ta feil i dette!
>
> Jeg har tidligere påpekt i *Pietisten*, og påpeker det igjen, at R—ms sterkeste våpen bygger på at han blander sammen ting som omhyggelig burde holdes atskilt. Den som ikke skiller mellom ulike forhold, finner snart ord både i Bibelen og hos Luther å svinge seg med, så de enfoldige blir ført vill.
>
> *For det første* skiller R—m aldri mellom kirken og de enkelte lærerne i den. Kirken må bedømmes etter sin bekjennelse og sine ordninger. Det er det faste og varige i kirken, det som gir den en bestemt karakter. Lærerne skifter stadig, og noen er bedre, andre verre. I hver kirke er det en stor blanding blant lærerne. Noen er *ulver* – deres lære og vesen må jeg fly; noen er *leiekarer* – dem må jeg tåle; noen er *trofaste Kristi tjenere* – dem må jeg elske og ikke fly. Der kirkens bekjennelse og ordninger er gode og kristelige, bør jeg ikke bryte kirkefellesskapet, selv om denne blandingen finnes blant lærerne.

Skiller jeg bare slik mellom kirken og lærerne, ser jeg lett hvordan jeg kan fly falske profeter uten å gå ut av kirken.

For det andre skiller R—m ikke mellom ulver og leiekarer. Av Kristi ord i Joh 10 ser vi at ulvene er de som vil fårene vondt, som vil rive, myrde og ødelegge – det vil si lærere som *med forsett* vil ta fra folket troen på en bestemt artikkel i Guds ord, eller plante inn en bestemt villfarelse. Leiekarene, derimot, er de som godmodig tjener fårene for lønn så lenge de ikke taper noe på det, men flykter i farens stund. De prøver (som regel) så godt de forstår å forkynne Ordet etter kirkens regel og forskrift. Det er riktignok dødt og blir ikke alltid så rett og riktig som de selv ville; men de vil likevel ikke noe annet, og ofte står de på prekestolen med frykt for ikke å gjøre det rett og godt. Slike hører vi overalt, men jeg vet ikke om at kristne pleier å tape noe på det (mer enn den timen prekenen tar).

Ulvene derimot, som med forsett arbeider på å forvrenge Guds ord med list og veltalenhet, ta bort troen og prente inn villfarelsen – dem må du fly så langt du kan. Arbeider en prest bevisst på å ta fra folket troen på en artikkel i vår kirkes bekjennelse, kan han klages inn for kirkens myndigheter. Gjør det, og du skal få se at uansett hvor slapp og forfallen kirketukten er hos oss, vil en slik prest likevel bli stilt til ansvar. Det har ofte skjedd i Sverige og kan ikke nektes, selv om man må beklage at det blir handlet altfor løst i slike saker.

Kan man derimot ikke bevise at presten på denne måten bevisst arbeider på å ta bort en trosartikkel, har man ingen rett til å kalle ham ulv; da får det være nok at han er en leiekar. Kristus refser leiekarene, men han sier ikke at vi skal sky andre enn ulvene. R—m derimot taler om hele kirken som om den bare besto av ulver. Er det tilfellet, bør vi sannelig fly selve kirken. Men jeg går her i kirkens tempel og lærer Guds levende ord, særlig av tre prester. Hvorfor skulle jeg da fly fra den? R—m forkynner ikke mer levende og evangelisk enn disse tre. Burde vi ikke lære av dette at vi må skille, for det første, mellom kirken og de enkelte lærerne, og for det andre mellom ulver og leiekarer?

Det tredje R—m blander sammen, er den *ytre kirken* og *de troendes lille flokk*, det vil si brødrene. Den ytre kirken er i vår tid det samme som den jødiske var på Kristi og apostlenes tid. Også disse hellige tok den gang sakramentene på ordnet vis, til tross for alle ulvene og leiekarene og villfarelsene i fedrenes forskrifter som fantes i kirken.

Kristus refset alle disse falske lærerne og villfarelsene deres, men sa aldri en eneste gang at disiplene skulle fly det ytre kirkefellesskapet. Dette fellesskapet i kirken innebærer jo ikke noe brorskap, ikke noe nærmere samfunn.

Slik er det også i våre dager. Vi møtes og skilles ved nattverdbordet uten engang å kjenne hverandres navn. Vi holder alle de vantro for djevelens barn og ikke for brødre. Helt annerledes er det i de troendes flokk. Der er det brorskap, der er det samfunn. Slik var det i de små menighetene apostlene hadde dannet. Og det var nettopp dette broderlige samfunnet som etter deres bud skulle brytes med dem som levde uskikkelig eller kom med villfarelser.

Slik forklarer Paulus seg selv når han sier: «Jeg skrev i brevet til dere at dere ikke skulle ha samkvem med horkarer. Jeg mente ikke mennesker i *denne verden* som driver hor eller som er pengegriske, røvere eller avgudsdyrkere – da måtte dere jo gå ut av verden. Men det jeg skrev til dere, var at dere ikke skulle ha samkvem med *noen som kaller seg en bror* – en bror! – men er en horkar eller pengegrisk eller avgudsdyrker eller baktaler eller dranker eller røver. Et *slikt menneske* skal dere ikke engang spise sammen med. Hva har vel jeg med å dømme dem som er utenfor? Er det ikke dem som er innenfor, dere dømmer? Men dem som er utenfor, skal Gud dømme. Støt da den onde ut fra dere!» (1 Kor 5,9–13).

Dette er jo apostelens egen forklaring på hvordan han og de andre apostlene ville bli forstått når de skriver om å bryte samfunnet med dem som lever uskikkelig: det gjelder den som kaller seg en bror. Merk dere disse ordene godt! Her er det spørsmål om brorskapet. Hva slags samfunn har vel vi med de vantro, selv om vi tar sakramentet i den ytre kirken? Derfor er det en fiendtlig løgn – som det skal bli tungt å stå til ansvar for overfor den hellige dommer Kristus – når R—m taler om dette samfunnet med de vantro bare fordi vi, slik Kristus og apostlene gjorde, går i den ytre kirkens tempel. Vi holder jo ikke de vantro for (åndelige) brødre, men fordømmer deres vesen og veier, og blir i sin tur spottet og fordømt av dem som kjettere. Er dette å holde samfunn med dem?

Men se, når man selv har rikt åndelig lys og erfaring, er det tungt for kjøtt og blod å sitte stille i kirkens ytre fellesskap med dem som håner og forfølger oss. Det er dette som gjør en kristen utålmodig og pirrelig når han ikke er blitt rett myk og død fra seg selv, men lar djevelen blåse ham opp. Da er det vår kjødelige naturs art å reise seg,

bli harm og flykte; og da griper vi gjerne til alle tilsynelatende grunner fra Guds eget ord. Men ransaker vi Skriftene med gudsfrykt og ydmykhet og skiller mellom de tingene vi nå har talt om, får vi en annen lærdom av Ordet.

Når du ikke *tror, taler* og *lever* som de vantro, ikke står i broderlig samfunn med dem og ikke følger villfarelsene deres, da har du nettopp gjort det Kristus og apostlene mener og vil med ordene om ikke å gå i fremmed åk med de vantro, men gå ut fra dem, «fly falsk lære og fly den fremmede hyrdes røst» og så videre. «Ellers måtte dere gå ut av verden», sier apostelen. Men R—m sier: «Nei, nei, Paulus, dette går ikke an! Man må fly det ytre kirkefellesskapet. Det er ikke nok ellers å fly løgnen og vitne mot den med hele sitt vesen; det er bare ved *én* gjerning du kan vitne mot den, nemlig ved å gå ut av kirken. Den som ikke har gjort den gjerningen, har ikke vitnet både med ord og gjerning.» Slik lærer R—m. Er dette med eller mot sannheten? Det har vi nå sett.

Når apostlene lærer at vi ikke skal spise med den som lever uskikkelig, og ikke hilse ham på veien, er det tale om den spisingen og hilsenen som var i bruk mellom (åndelige) brødre som tegn på broderlig samfunn. For apostelen har selv gitt lov til en annen slags spising med de vantro (1 Kor 10,27). Men R—m sier: «Du skal ikke gå til samme alterduk» – enda det ved nattverden i den ytre kirken er så lite samfunn med de vantro, som vist ovenfor. Det er bare med Kristus og de troende jeg har et sant og inderlig samfunn; det er bare med dem jeg blir ett legeme og én ånd. Det sier Luther uttrykkelig når han forklarer ordet om at vi er ett brød, fordi alle har del i ett brød.

Å, hvor mye bedre ville det vært om vi hadde det som på Luthers og apostlenes tid, at de troende hadde sine egne, ordentlig innviede lærere og kunne nyte Herrens nattverd i sitt eget broderlige samfunn! Men det går ikke an å bygge kirken på en nødsgjerning, som at den ene broren skulle forvalte sakramentene for den andre. Noe slikt kan bare skje der jeg ikke kan få dem på annen måte. Men her kan jeg få sakramentene i den ytre kirken like riktige og uavkortede som R—m noen gang kan gi dem …

Slik ville Rosenius tjene i kjærlighet, med råd, formaning og advarsler – både de brødrene som lot seg si og ble i statskirken til tross for alle

dens skrøpeligheter, og på den andre siden de brødrene som hadde fulgt med strømmen og gått ut av kirken.

Vi forstår da hvor trykkende stillingen hans ofte måtte bli. Og hvor mye kjærlighet, ydmykhet og visdom måtte Herren gi ham, for at han under alt dette presset skulle bli stående der han sto, og tjene både til høyre og til venstre! Det skal vi vise enda tydeligere ved å gjengi et brev til noen separatistisk sinnede brødre i Piteå.

Sommeren 1852, mens han var i Umeå med familien, hadde Rosenius på en prekereise lenger nordover også besøkt Piteå og forkynt der i tre dager. Som alltid hadde han holdt seg unna alle ytre stridsspørsmål og bare vært opptatt av det ene nødvendige for liv og gudsfrykt. Å føre sjeler til Herren og holde dem fast i en enfoldig tro på ham var jo alltid hans viktigste mål.

Da han var kommet tilbake til Stockholm, fikk han et brev fra noen brødre i Piteå. De ga uttrykk for stor uro og undring over at de «samlingene» Rosenius hadde holdt under det siste besøket, ikke var blitt forstyrret av myndighetene, og over at han ikke i talene sine hadde gått løs på prestene og advart mot dem, og så videre. Rosenius' svar til en av brødrene, S—g, skrevet 20. desember samme år, er fullt av saktmodighet og kjærlighet. Vi lar det følge her:

> Bare min store travelhet – større enn dere kan tenke dere – har gjort at jeg har kunnet vente så lenge med å svare på brevet deres, og den gjør også at jeg nå må fatte meg nokså kort. Brevet deres var på alle måter et av de vakreste jeg har fått, og samtidig gleder det meg å få enda et bevis på kjærligheten deres. Ja, jeg vet, og merket det da jeg var der, at jeg i S—g visselig har en bror i Kristus; derfor kunne jeg vente noe slikt.
>
> Den bemerkningen dere har gjort om den «roen» som rådet i de tre dagene jeg var hos dere, ville derimot ha bekymret meg sterkt, om ikke de motsatte forholdene her, flere andre omstendigheter og til slutt et høyere vitnesbyrd hadde trøstet meg fullt ut. Jeg ser at S—g regner med at jeg kjenner Luthers ord om en rett lærers plikt også til å advare mot ulver, og at jeg forstår den vanlige sammenblandingen av lov og evangelium, som også ville være noe å advare mot. Holder S—g meg i tillegg for en kristen som lever i troen på Guds Sønn og vil rette seg etter Ordet, kan han uten vitner tro at jeg heller ikke på dette punktet lever i strid med Ordet.

Dessuten har jeg her i Stockholm en stor skare slike vitner. De vet både hvordan jeg har undervist mine barn og søsken i Kristus om det falske i denne læren, og hvor lite vennskap og fred jeg har av verden i alminnelighet og prestene i særdeleshet. Av de 120 prestene som finnes i Stockholm, vet jeg bare om to som ikke er ugunstig stemt mot meg. Mange har tvert imot prøvd å skade meg i den grad at de har hisset opp pøbelen og vakt slike uroligheter at vi en gang, innestengt av en hurraropende og truende folkemengde, måtte berge oss ut gjennom en bakdør. En annen prest har truet verten som åpnet rommene sine for oss, med å få satt fyr på boligen min, og så videre. Dette er bare noe av det som er kommet for dagen; og ennå i dag merker jeg den samme fiendskapen, selv om regjeringens beskyttelse nå har skaffet oss mer ytre ro.

Da en like forfulgt bror fra Sør-Sverige var hos oss for et år siden, var alt stille, og vi hørte ingenting til den vanlige fiendskapen. Slik gikk det også med meg hos dere. Jeg tror derfor at dette kan forklares med at folk var nysgjerrige.

Så til det andre spørsmålet deres: hvorfor jeg ikke talte mot prestene deres da jeg var hos dere. Jeg må da oppriktig bekjenne at det var nettopp S—g og noen andre venner rundt meg som var årsak til det. Dere husker vel at jeg spurte dere hva det var mest nødvendig å tale om i den korte tiden, og dere nevnte da bare åndelig og indre nød: synden, den svake troen, anfektelsen – med ett ord de vanligste skrøpeligheter både i tro og liv. Ikke én av dere sa: Her er en ulv, en prest som skader oss med sin lære; her er sjeler som ellers ville bli i nåden og sannheten, om de ikke lot seg lede av den eller den presten. Hadde dere sagt meg noe slikt, ville jeg ha forstått at de kristne som trengte seg sammen i de trange samlingene våre, pleide å ta lærdom av uomvendte lærere i Piteå; i så fall ville jeg sikkert ikke ha forsømt å advare dem. Jeg hørte en eneste preken av en prest, og fant ikke at han ville prente noe farlig inn i oss; han sto snarere på de kristnes side enn på verdens. Jeg innrømmer at det den siste kvelden var samlet en så stor flokk at alle slags advarsler – også advarselen mot falsk lære – kunne ha vært påkrevd.

Men jeg spør S—g, ut fra hans bedre viten og åndelige dømmekraft: Burde jeg ha brutt av den betraktningen vi da holdt på med, og sunket ned til spørsmålet om prestene og hvordan de lærte? Jeg synes vi var inne i en langt høyere og mer åndelig betraktning hele

den kvelden, og det var mange andre advarsler av like stor vekt som jeg ikke rakk å komme inn på.

Kort sagt: hver lærdom har sin tid, sitt mål og sitt sted. Om *Pietisten* for eksempel ble lest av verdens hop, ville jeg skrive helt annerledes og om flere emner enn nå, når jeg ser at det bare er vakte og søkende sjeler som holder den. Og de har mye mer nød med de falske røstene som taler i deres eget hjerte, enn med uomvendte lærere, som man ganske snart lærer å forstå seg på.

Dette er det jeg i hast vil svare på bemerkningen deres. Men jeg må også legge til at jeg ikke vil frita meg selv for feil og skrøpeligheter eller si at jeg har gjort alt på beste måte. Bare én ting vet jeg: at jeg har gjort det etter beste forstand og evne. Og til slutt trøster jeg meg slik:

Hva gjør det om alt mitt er usselhet –
urokket står Guds barmhjertighet.

Av denne Guds barmhjertighet lever vi fremdeles her i hovedstaden. Vi har våre sammenkomster og søker å bygge hverandre opp så godt Gud gir nåde til det. I går hadde jeg samling to steder, og på det siste var det stor trengsel. Mange fiender var også der. Det oppsto litt bråk, men det ble stilnet igjen, og Gud var med oss og gledet oss med sitt ord. To troende prester forkynner også i den samme timen. Men jeg rekker ikke å fortelle dere mer. Det er i hovedsak slik jeg fortalte i sommer, bortsett fra at den flokken som spør etter evig liv – Gud være lov og ære – blir større. Be nå for meg, kjære brødre, dere som har omsorg for Guds rike! Takk for kjærligheten deres! Hils brødrene og søstrene! Gud, all nådes Gud, være med oss og dere! Herren være mektig blant dere og oss med sin nåde, sin visdom og den Ånd som gir frykt for Herren!

Helt siden Luleå-bøndene gikk ut av kirken i 1848, bredte separatistbevegelsen seg mer og mer i landets nordlige provinser. Likevel vedtok heller ikke den neste riksdagen (1852) noen gjennomgripende forbedringer som kunne bøte på det onde det ble klaget over. Riktignok ble både spørsmålet om Konventikelplakaten og spørsmålet om de gamle bøkene behandlet da, som vi har sett. Men i stedet for å oppheve denne foreldede plakaten og slik løse urimelige bånd, eller gjøre noe med de gamle bøkene, innførte riksdagen en tvangslov, den såkalte sakramentsloven.

Som man kunne forutse, uteble ikke følgene av denne framgangsmåten. Villedende meninger fikk stadig større utbredelse, og stadig flere – ja, tusenvis – gikk ut av kirken.

I stedet for å skille mellom ulike forhold når den nye og de gamle lovene ble håndhevet, blandet myndighetene sammen dem som bare krevde en rimelig frihet innenfor kirken, med dem som var gått ut av den, og brukte den samme loven – den mot konventikler – mot dem alle. Ja, her og der gikk de til og med strengere fram mot dem som hørte til kirken, og lot dem som var gått ut av den, være i fred; mot dem ville de nemlig ikke bruke landsforvisning som straff. Den naturlige følgen var at stadig flere sluttet seg til separatistmenighetene.

Disse forholdene førte med seg stor uro, splittelse og nød mange steder i landet. Mange vendte seg i denne nøden til Rosenius for å få råd og veiledning, og foruten de brevene vi allerede har gjengitt, skrev han i dette året ikke så få brev om spørsmålet til forskjellige personer.

De fleste av dem finnes ikke lenger. Når vi har spurt etter folk han skrev til, i trakter der det har vært separatistbevegelser, har vi fått til svar at mange av dem utvandret for flere år siden. Hos andre, som fremdeles lever her i landet, er brevene etter det flere forteller, kommet bort etter å ha gått fra hånd til hånd i lang tid.

Fra en trakt i Dalarna, der vi også har spurt oss for, har vi fått dette svaret, som i sannhet er rørende:

> Hjertelig takk for de vennlige linjene! Jeg vet ikke om vi har fått mer enn ett brev fra Rosenius, og det er omkring tolv år siden. Jeg tror ikke det finnes igjen noe sted. Det var et svært kjærlig brev. Han behandlet oss som en god far. Jeg husker disse ordene i brevet: «Om dere vil, skal dere få *Pietisten* for ingenting, ja, for ingenting.» Men vi var blitt utakknemlige og uforstandige, og dessuten fristet av hovmodets ånd, så vi skrev ikke tilbake. Vi hadde da sluttet å holde *Pietisten*. Siden har vi (noen av oss) med rette fått skamme oss over en slik utakknemlighet. For min del tenker jeg med sorg at det er for et slikt partisinn, og for andre synder også, at vi lider nederlag, og at Gud ikke lar oss vinne noen sjeler for Kristus.
>
> Vi holdt *Pietisten* i flere år mens vekkelsen sto på hos oss, og ved Rosenius' skrifter og Luthers postille fikk vi se noe av Kristus og den ufortjente nåden. Hver gang jeg leser noe i disse dyrebare mennenes

> bøker, får jeg næring for sjelen og styrke til mitt åndelige liv. – Min mann husker disse ordene i det nevnte brevet: «Vi er brødre likevel, selv om vi tenker ulikt på noen punkter.»

Fra 1856 har vi enda et brev om dette spørsmålet, skrevet til brødre i Hudiksvall. Av det tar vi bare med følgende:

> … Når vi likevel har disse nådemidlene (Ordet og sakramentene), så *kan* vi leve; da har vi Guds rike, og «Guds rike vi beholder». Det er også det eneste viktige. Her er punktet der vi skiller lag noe: dere fester dere mer ved det kirkelige, mens vi mener at det kirkelige alltid er skrøpelig, ustadig og foranderlig. Vi fester oss mindre ved det, men nøyer oss med at vi har *Kongen* på Sions berg og hans makt, hans troskap og kjærlighet, hans ord. Vi har den gode hyrde og hans milde nærvær; han fører oss til grønne enger og til friskt vann. Ja, vi synger litt på Davids 23. salme: «Herren er min hyrde, *det mangler meg ingen ting*.» …
>
> Men nå mener vi at vi kan ta sakramentene i statskirken og få sjelens føde av Guds ord i våre hjem, og så under bønn vente på hva Herren vil gjøre. I Västerbotten og Norrbotten ser jeg at de som er gått ut av statskirken, mer og mer har begynt å vende tilbake til den grunnsetningen jeg her har uttalt, og at de små menighetsordningene deres er blitt oppløst. Derfor tror jeg det ville tjene mer til *fred* – til sjelefred i Gud – og til forbedring om dere ikke holdt så hardt på en egen kirkeordning. Bygg heller bare hverandre opp med Guds ord, og rop til den gode hyrde om at han må ta seg av dere som en svak hjord, som han likevel har glede i, og som han verner og pleier. Så skal han også bevare dere i alle fristelser og føre dere til det evige gode i himmelen. …

Rosenius nøt en vidt utbredt tillit. Vi forstår derfor hvordan slike brev som dem vi her har gjengitt, fikk tjene til å opplyse de ukyndige, overbevise de rådville og roe de opprørte. Og vi forstår hvordan han i den gjæringstiden han levde i, fikk være et redskap i Herrens hånd – som vi har sagt før – til at det ikke kom til større brudd i landet vårt enn det som skjedde. I 1859 skrev han i nr. 5 av *Pietisten* på nytt mot å gå ut av kirken.

Til slutt vil vi her bare nevne en liten hendelse som ikke mangler dyp lærdom for vårt spørsmål.

En baptist hadde en dag snakket lenge med Rosenius om å gå ut av kirken (om vi husker rett, var det i 1864), og han hadde livlig holdt fram kirkens mange skrøpeligheter.

Til slutt spurte han ham, som et siste ord i saken: «Hvor lenge tenker dere da å bli i kirken?» – «*Så lenge Jesus er der*», var Rosenius' enkle og bestemte svar. «Men hvor lenge tror dere at han er der?» innvendte den andre. Rosenius' svar er verdt å legge merke til: «Så lenge det blir født mennesker på ny der», sa han. «For det er ikke et verk av djevelen. Bare han som selv *er livet*, kan føde mennesker til et nytt liv.»

Tiende kapittel. Det andre tiåret av virksomheten i Stockholm

Oversikt. – Rosenius' forhold til baptistene. – Tap i familien. – Den engelske kirken åpnes igjen. – Keysers død. – Kirken kjøpes. – Den evangeliske allianse. – Traktatselskapet i Stockholm. – Reise til Småland. – Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. – Rosenius' forhold til denne institusjonen. – Indre erfaringer. – Innvendinger mot Pietisten. *– Oppholdet på Åby. – Rosenius' sammenkomster flyttes til Betlehemskirken. – Scotts besøk i Sverige 1859. – Reise til Gävle. – Guds underlige ledelse.*

Med Gud og hans vennskap, hans Ånd og hans ord,
og brødrenes samfunn og dekkede bord
de kommende dager vi møter med trøst –
oss følger jo Herren, vi kjenner hans røst.

I stormfulle tider, i tåke og regn
en skare dog vandrer mot himmelens egn.
Og først i det toget går Herren, som bær
selv seierens banner og styrker sin hær.

Dens herlighet skjult er for verden, hvis sinn
er vendt mot sin synd og sin dårskap. Men inn
i følget jeg vil, du, den seirende hær,
som går under Jesu banner med ære her.

Jeg drakten med korstegn og spottenavn tar,
om ingen i slekten det navnet før bar,
og glad vil jeg følge den kjempende hær
som vant under korsfanen ære her.

En skystøtte skjermer og leder vårt tog,
en klippe med kilde oss følger også;
det er jo vår *Kristus* med rensende blod:
der lever vårt hjerte, der styrkes vårt mot.

Får Satan meg sikte – og synd krever død –
jeg holder dog fast i den ytterste nød
den store, den evige sannhet så ren:
Én døde for alle, og alle i Én;

at midt i min smerte for syndene her
alt fredelig, godt i Guds hjerte dog er,
og jeg er for ham jo rettferdig og ren;
for Én er for alle rettferdig – bare Én.

Når mest jeg meg kjenner utålelig for Gud,
i favn han meg trykker som yndigste brud;
hans herlighet skjuler hver flekk og hvert men,
for Én er for alle rettferdig og ren.

Se, her er nå grunnen til lykke og fred
i hardeste timer, når kampen er het:
om her enn forsmekter mitt legem og sjel,
når deg bare jeg har, å Gud, er alt vel.

Å Jesus, bli hos oss, ja, bli hos enhver!
Og hjelp oss og pleie oss, som hittil oss bær!
Ja, amen! Din troskap skal bringe oss hjem.
Lov, pris, takk og ære vi bringer deg frem.

Med denne vakre sangen og bønnen hilste Rosenius det nye året 1851, da *Pietisten* begynte sin tiende årgang, og i den ga han uttrykk for sitt eget og menighetens håp for tid og evighet. I ti år hadde Rosenius' virksomhet i hovedstaden fortsatt, til tross for alle stormflodene som hadde skylt over den. I ni år hadde *Pietisten* gått ut over landet og vunnet stadig større tillit og stadig flere venner, så opplaget måtte økes igjen med denne tiende årgangen – nå til 3000.

Tallet på dem som i disse årene hadde begynt å spørre etter sannheten og var kommet til liv i troen på Guds Sønn, var nok ennå lite sammenlignet med den store, vantro massen som levde fremmed for Gud og livet i ham. Men likevel virket de blant denne massen som

et sunt salt; de var et lys og en by på et fjell, som ikke kan skjules (Matt 5,13–14).

Selve forfølgelsen og spotten hadde, som vi har sett, bidratt til å gjøre saken kjent. Også mange ytre hendelser hadde vært med på å vekke oppmerksomhet om den, som vi har vist tidligere.

«Sverige er vakt» – dette ordet, som Scott hadde uttalt, kunne med full rett brukes som en alminnelig dom over denne tiden. Likegyldighetens tunge dødssøvn var i det minste forstyrret. Tusenvis av sjeler var våknet opp med fangevokterens spørsmål i Filippi på hjertet: «Herrer! Hva skal jeg gjøre for å bli frelst?» Og evangeliets herlige svar: «Tro på Herren Jesus, så skal du bli frelst, du og ditt hus!» ble allerede på denne tiden forkynt klart av mange røster i landet og uttalt rent i skrifter som var spredt i tusenvis.

Selv der kristendommen med dette livsspørsmålet ikke var kommet den enkelte så nær at han kjente behov og lengsel etter personlig del i frelsens nåde i Kristus, gjorde det seg stadig mer gjeldende en erkjennelse av at kristendommen er sann, en misnøye med den alminnelige ugudeligheten og en streben etter noe bedre.

Også de kirkelige spørsmålene hadde i stadig større grad krevd oppmerksomhet. De opptok sinnene og vakte til ettertanke om forhold som folk tidligere hadde møtt med likegyldighet. «De døde knoklene begynner å røre seg», skrev Rosenius i nr. 10 av *Pietisten* for 1851; «gledelige eksempler på det kunne nevnes *fra nesten alle kanter av riket*» – et bemerkelsesverdig vitnesbyrd når vi tenker på hvordan det sto til i landet vårt bare ti år før.

Samme sommer ble det holdt to prestekonferanser, den ene for Nord-Sverige i Gävle, den andre for Sør-Sverige i Helsingborg. Ved den ene av dem ble det naturligvis reist spørsmål om leserne.

Etter en lengre drøfting kom konferansen fram til følgende tre slutninger, som alle sluttet seg til: 1) «Lesere kaller man i våre dager alle som i religiøse ting legger større alvor for dagen enn den store hopen.» 2) «Blant dem som kalles lesere, finnes det sanne og alvorlige kristne; dessuten nybegynnere i kristendommen, som ofte har store skrøpeligheter og feil; og endelig falske brødre, som har et skinn av gudsfrykt, men fornekter kraften i den. Det er nettopp sammenblandingen av disse ulike slagene som for en stor del ligger bak den beklageligvis alminnelige misnøyen med leserne.» 3) «Følgelig bør le-

seriet behandles med all kjærlighet og varsomhet.» Det var i sannhet et viktig skritt framover at *så* mye ble erkjent på en prestekonferanse i 1851!

At det i en slik «bevegelsens tid» også skulle oppstå en mengde splittelser, at partier skulle dannes og villfarende meninger bane seg vei, var naturlig. Vi har allerede talt utførlig om det, og vi skal se enda mer av det.

Det var en sak mot den kjente sjømannen Nilsson. Han var blitt vakt i Amerika, hadde kommet sammen med baptister, sluttet seg til deres syn og tatt deres dåp. Da han kom hjem igjen (1849), begynte han i Halland å spre sine nye oppfatninger og vinne tilhengere for dem, og ble derfor anklaget for Göta hovrätt. I den urolige tiden hadde denne saken også rettet manges oppmerksomhet mot spørsmålet om sakramentene, særlig dåpen.

Noen venner på landsbygda var blitt urolige over de «gjendøpermeningene» som ble spredt der, og skrev til *Pietisten*. Som svar på brevet deres skrev Rosenius i 1851 i nr. 8 av *Pietisten* «Noen ord om barnedåpen». Ordene ble også gitt ut som et eget lite skrift og spredt i tusenvis av eksemplarer, og de har gjort mye godt ved å belyse spørsmålet på en enkel måte.

Rosenius hadde også tidligere tatt opp spørsmålet om sakramentene. I nr. 10 og 11 for 1846 hadde han skrevet artikkelen «Om den hellige dåp», og i nr. 12 i samme årgang «Noe å tenke på ved Herrens nattverd». Som et tillegg til denne siste avhandlingen fulgte i 1852 et svar på spørsmålet: «Hvem er verdige nattverdgjester?»

Disse artiklene inneholder enkle, opplysende lærdommer om hva våre dyrebare sakramenter er, og om de nådeskattene Herren gir sin menighet gjennom dem. De har sikkert vært til hjelp for mang en sjel, og vil fortsatt bli det – for den som enfoldig vil bli ved de guddommelige sannhetene som våre bekjennelsesskrifter så klart holder fram, og ikke følge med strømmen i vår urolige, nyhetssyke tid, da så mange nye meninger prøver å gjøre seg gjeldende mot snart sagt alle hovedlærdommene i vår lutherske bekjennelse. (*Utgitt av Jönköpings traktatselskap.*)

Nilsson ble landsforvist, og man håpet slik å hindre at den nye læren om dåpen skulle bre seg videre. Men det fikk likevel ikke den ventede virkningen.

Noen andre svensker hadde i Hamburg kommet sammen med medlemmer av en baptistmenighet som var grunnlagt der. Dels gjennom omgang med dem, dels gjennom skrifter de hadde gitt ut, hadde de tilegnet seg deres syn. Nå begynte de å spre det, både i hovedstaden og etter hvert i andre deler av riket. Der var de vakte misfornøyde med den bestående kirkestyrelsen fordi myndighetene forfulgte dem, og derfor var de mer åpne for fristelsen til å gripe noe nytt. Det skapte bekymring og rådvillhet i mangt et hjerte.

Det var for å tjene disse tvilrådige at Rosenius i 1854, i nr. 8, igjen skrev noen oppklarende ord om dåpsspørsmålet. Den baptistiske bevegelsen bredte seg imidlertid flere steder, også i Stockholm, der den første svenske baptistmenigheten ble dannet i 1855. I 1857 skrev Rosenius enda noen ord om spørsmålet i nr. 3 av *Pietisten*. Det var blitt spredt et rykte om at han hadde sluttet seg til de nye læremeningene, og det ga ham denne gangen grunn til å uttale seg om dem på ny.

Noen har misbilliget Rosenius' forhold til baptistene. Man har undret seg over at han, som i begynnelsen av arbeidet i hovedstaden uten betenkning arbeidet sammen med Scott – som ikke hørte til vår lutherske kirke – senere avslo ethvert samarbeid med baptistene. Dette er blitt kalt inkonsekvens.

Vi minner igjen om det vi har vist tidligere: Pastor Scott virket aldri i Sverige som partimann. Han arbeidet aldri for å gjøre sin avvikende lære gjeldende og dermed uroe samvittighetene og føre til splittelse, og aldri for å gjøre lutheranere til metodister. Forholdet til en slik mann måtte derfor bli et helt annet enn forholdet til baptistene, hvis arbeid og streben helt fra begynnelsen hadde gått ut på å vinne tilhengere for *sine* meninger og danne en egen menighet.

Videre har noen sett en mangel på broderkjærlighet i den holdningen Rosenius inntok til baptistene da han avslo ethvert samarbeid med dem. Vi tror tvert imot at han også i dette lot seg styre av sannhetens og kjærlighetens ånd, og vi ser i det en tydelig ledelse fra den trofaste Gud. I den splittelsens tid da Rosenius virket – med den tilliten han nøt, og den vide innflytelsen han hadde – ville en motsatt holdning ha fått de mest beklagelige følger for landet vårt, som allerede var urolig nok av de mange lærevindene.

Av dypeste overbevisning misbilliget han baptistenes læremeninger, som avviker fra vår lutherske bekjennelse, og han advarte mot

dem både privat og offentlig. Det gjorde han ikke bare fordi han holdt dem for villfarelse, men også fordi han var redd for *alt* som kunne føre bort fra enfoldigheten i Kristus og inn i lærestrid.

Vi tror at dette er den *rette* kristne kjærligheten. Den ser ikke så mye på hva som kan behage eller ikke, som på hva som kan være til *gagn* eller *skade* for sjelene. Og samtidig som den lærer oss å holde den villfarende for en bror der livet i troen på Guds Sønn finnes, lærer den oss å holde selve villfarelsen for farlig og stride mot den.

Til svar på et spørsmål fra en venn skrev Rosenius:

> Slik det er stor forskjell mellom oss lutheranere, slik er det også mellom baptistene. Det er jo åpenbart at det blant dem finnes troende, levende kristne. Om de nå lot oss være i fred med vår mening og bare beholdt sin tro for seg selv for Gud (Rom 14,22), slik at de ikke ødela dem som Kristus døde for (v. 15) – slik vi ser at noen troende på Paulus' tid kunne gjøre, bare av uklokskap – ja, om de unngikk dette, da kunne vi elske dem som brødre for evigheten, og langt mer inderlig enn slike lutheranere som lever i ubotferdighet, mens den troende baptisten, til tross for sin villfarende mening, er en venn og etterfølger av Jesus.
>
> Men at vi forstår saken slik og kjenner en stor del baptister som kristne, hindrer ikke at vi bør stå dem åpent imot – slik Paulus gjorde med *broren* Peter (Gal 2), og slik Kristus kalte den samme trofaste Peter en Satan og sa til ham: «Vik bak meg, Satan! *Du er til anstøt for meg*» – det vil si: Jeg har ikke gagn, men hinder av din villfarende mening (Matt 16,23).

Også i den siste tiden av livet, med all den modne erfaringen Rosenius hadde vunnet etter mange års utrettelig arbeid for sjeler, skrev han i oktober 1866, under mye bønnekamp for Herren, en advarsel mot alt slags partivesen. Det var i utleggelsen av Rom 16,17–18. Advarselen gjaldt likevel ikke *personen*, men *saken*. Samtidig som han misbilliget den villfarende meningen og uttalte advarselen av kjærlighet til sjelene, sto hans broderfavn og hans hjerte åpent for den som fór vill. Vi spør igjen: Er ikke dette den *rette* kjærligheten?

I en vakker rekke artikler i *Pietisten* i 1851 skildret Rosenius vår slekts åndelige historie. Det var et maleri der sollyset over «Oppreisningen og det første evangelium», «Den nye skapelse» og «Kristi lyst hos menneskenes barn» stråler desto klarere fram gjennom de mørke

skyggene i «Syndefallet og dets følger». Hvor mange sjeler er gang på gang blitt reist opp, gjort levende og styrket av disse vakre betraktningene, så de har kunnet løpe på veien etter Herrens vilje og holde ut i striden for kronen!

Avhandlingen «Noe om den sanne omvendelse og tro» gir oss sunn og lærerik undervisning om Guds verk i oss, det som gjør at vi tar imot og får del i alt det som er gjort *for* oss.

Men mens han slik skrev til oppmuntring og trøst for tusener, var han selv ofte i mørke, nød og anfektelse. Vi kommer her til å tenke på Luthers kjente svar til vennen som spurte ham hvordan han i prekenen kunne tale så treffende og beskrive nettopp vennens egen sjelstilstand: «Det har anfektelsene mine lært meg.» Og det var sikkert på den veien også Rosenius lærte både å skrive og å «tale til de trette i rett tid».

Helt i begynnelsen av dette året skrev han til en fortrolig bror:

> Dels fordi jeg er overlesset med arbeid, dels av andre grunner er jeg nå svært nedtrykt, svak i troen – ja, slik jeg ofte synes, *uten tro* – trelleaktig, lovbundet, syndig. Herre Gud, forbarm deg over meg! Å, brødre, be for meg! Jeg kjenner veien og hemmeligheten. Jeg vet at jeg, som andre syndere og tollere, burde ta imot nåde som nåde, slik som den første gangen, høre Guds fredspakt som en fortapt synder og krype inn under vingene igjen. Jeg vet det, jeg leser og ber om det – men å, min trøst, min *følbare* trøst og fred er så kort, så liten. I hjertets dyp er det nok et grep om løftene, et håp til Gud, men så svakt, så skjult. Be Gud for meg!

Slik klaget han over seg selv; slik var han selv i mørke og nød, mens han skrev og talte til hjelp og oppmuntring for andre.

Utleggelsen av Lukas 15, som året før hadde stått i nr. 2–5, ble i 1851 gitt ut som et eget skrift med tittelen

Den bortkomne sønn. Denne lille, utmerkede boken er allerede gått ut i tusenvis av eksemplarer og har kommet i en mengde opplag. Også i norsk oversettelse har den fått stor utbredelse i vårt broderland. Samme år ble det også besluttet å trykke *Pietistens* eldre årganger på nytt, og opptrykket ble lagt ut for subskripsjon, som vi har fortalt om tidligere.

I de første årene av ekteskapet hadde Rosenius vært spart for tyngre tap i hjemmet. Sommeren 1849 fikk han sitt fjerde barn, en

liten pike, Maria Lydia, som tidlig vant farshjertet med sin livlighet. Men bare noen måneder senere ble søskenringen brutt. Den andre sønnen, Johannes, litt over tre år gammel, døde etter bare noen dagers sykdom og «gikk fra oss til den store barneflokken hos Faderen over alt som kalles far», som Rosenius selv skrev til en venn.

Til en annen venn skrev han om det:

> Å, for en dunkel vei jeg ofte må vandre! Og likevel – Herren er min hyrde. Jeg kan ikke nekte for at han av og til rikelig trøster og gleder min sjel. Du har hørt hvordan han også har tuktet meg, da han tok fra oss vår lille, elskelige Johannes. Jeg har forstått at det var *jeg* som særlig trengte det slaget. Det kom nettopp på en tid da jeg tydelig merket at jeg begynte å bli mer jordisk sinnet enn vanlig. Å, for en trofast vekter! Å, min Herre og min Gud! Å, for en venn! Så vil han altså fremdeles frelse og bevare meg.

Likevel skulle han få oppleve et tap som kanskje gikk ham enda nærmere til hjertet: Vel et år senere brøt sykdom og død på ny inn i den lille barneflokken og tok det barnet som farshjertet den gang hang mest ved. La oss høre ham selv fortelle om det. Til en bedrøvet venn skrev han 20. mars 1851:

> Takk for siste brev og for hver hilsen til og hvert minne om din skrøpelige bror. Jeg har hørt at du ofte er bedrøvet. Å, jeg forstår det – synd og skrøpelighet, og så: *I verden har dere trengsel!* Men la oss likevel være frimodige! Å, vi lever et underlig liv – en stadig død, en langsom død. Og vårt liv, Kristus, er så dypt skjult at vi ofte slett ikke merker noe til det. Men kjære deg, *er* vi virkelig så helt alene i lidelsen, så forlatt og farløse som det synes og føles? Å, min venn, det er sikkert tvert imot! Men det som er skjult, *er* skjult så lenge det skal være det. Et *skjult liv*, sier jeg fremdeles. Og likevel et herlig liv, når bare dekket blir tatt bort. Kol 3,2–3.
>
> Før jeg sier mer om dette, vil jeg fortelle hva min hustru og jeg nylig har erfart av det. Mitt hus er et sorgens hus. Sykdom og død har gjestet oss igjen. I dag skal jeg legge i jorden støvet av vårt mest elskede barn – vår lille Maria Lydia, som ble tatt fra oss sist lørdag kveld klokken elleve, etter fem dager med skarlagensfeber. Det har vært en øm og bitter sorg, for Lydia var den mest elskelige og søteste av barna våre og hadde vunnet hjertene våre i høy grad; hun var full av munterhet, hoppet og sang så lystig, sa noen få gode ord, var frisk og så videre.

Men Herren har også trøstet oss. For det første med hennes egen store og evige lykke: Nå er hun for alltid fri fra all fare for den evige død, fri fra alle farer i denne onde verden og denne farlige tiden, og fri fra alle sorger og plager. Dessuten har det gledet oss å merke at Gud ikke helt har overlatt oss til å synke ned i det sanselige, men at han tukter og renser oss. Vi hadde tydelig merket og innsett at vi hang svært mye ved lille Lydia – og ved den forfengelige gleden av å se henne nå nesten like stor som Elisabeth og av og til kledd likt; det gledet oss.

La meg skildre et lite øyeblikk. Mandag den 10. i denne måneden, klokken fire om ettermiddagen, satt jeg og skrev på rommet mitt. Da gikk døren opp, og de to småpikene kom inn, hoppende og glade og ferdig påkledd, for å si farvel til pappa; de var nemlig bedt til en venn som ønsket å ha barna våre hos seg. Da jeg så min hustru stå i døren og med glade øyne følge de små, som var kledd helt likt, falt disse ordene ut av meg: «Ja ja, dette er nok en viss glede, men ikke uten sin fristelse!» «Det kan godt være», svarte Agatha og førte de små ut. Og jeg så særlig etter Lydia da hun hoppet av sted over terskelen – og kunne jeg ha trodd at Herren så snart skulle bøte på den fristelsen? Kunne jeg ha trodd (legg merke til det!) at det var siste gang jeg så Lydia gå? For da de kom hjem om kvelden og ble lagt, var jeg borte, og tirsdag morgen var Lydia syk. (Hvordan hun hadde pådratt seg en forkjølelse, kunne vi ikke forstå, men Herren skulle jo ha et middel.)

Jeg har tydet det slik: Lydia var vårt ene øye, Elisabeth det andre. De fristet oss til «fall» (i Bibelens betydning), og da sier Herren: «Det er bedre for deg å gå enøyd inn til livet, enn å ha begge øyne og bli kastet i helvetes ild» (Matt 18,9). Og når den ene av de to nå er borte, er det som om all sanselig glede også er borte. For en tid er det også nok. – Nå, jeg vet ikke om Gud er like nøye med alle, men *jeg* får i hvert fall ikke ha noen jordisk glede lenge. Jeg tror Herren gjør likedan med deg, kjære venn! Men les 2 Makk 6,13–16.

Og når Paulus sier: «De som har hustru, skal *være som de som ikke har*, … de som kjøper, *som de som ingenting eier*, … de glade *som de som ikke gleder seg*» (1 Kor 7,29–30), så vet jeg knapt hva jeg skal ønske meg: å *ha* eller *ikke ha*, når vi likevel skal ha *slik* som om vi ikke hadde – og det er vanskelig.

Min kjære venn, jeg har fortalt så utførlig om dette med en liten hensikt: at også du i dine prøvelser skal se *Guds trofasthet*, *Guds*

store, underlige godhet, og om mulig være glad i all din bedrøvelse. Eller hva? Skulle vi ikke det? Skulle bare du og jeg og de som lider, ikke få være glade? Regner vi ikke dem Herren renser, for lykkelige? Eller er du kanskje glemt? Kan en kvinne glemme barnet sitt, *sitt livs sønn*? Nei, selv når det er dødt, er det vanskelig å glemme det.

Men nå gjelder det å huske alt det vi ser og har sett i Guds ord, og bruke det *på oss selv*. Slik: All min fromhet heter bare syndenes forlatelse, all min rettferdighet bare Kristus. Og han vil, byr og befaler at vi skal tro slik. Så vil han ta vare på oss etter sin visdom og godhet. Gud være takk, som gir oss seier!

Nå har jeg skrevet et lengre brev enn jeg har gjort på år og dag. Hadde jeg tid, skulle jeg gjerne gjort det oftere. I dag kan jeg ikke arbeide med bladene, og derfor satte jeg meg ned for å skrive til deg. Gud, all trøsts Gud, være med deg!

I løpet av dette året skrev han flere brev til Scott; vi gjengir bare utdrag. Den 17. januar heter det:

Begynnelsen av året er den tyngste tiden. Man vil gjerne pryde de første numrene av bladene med en innledning eller noen vers, og dessuten er det nå tegningstid for abonnement: Noen hundre brev skal leses, bestillingene føres inn i bøkene, og noen skal besvares. I tillegg kommer vennene her i byen for å tegne abonnement, og alt dette tar sin tid. Bare om morgenen har jeg tid til å arbeide. Gud være lovet, som har hjulpet hittil, så jeg har hatt helse til å greie alt dette.

Riktignok har en halssykdom nå i sju uker hindret meg i å tale på møtene, slik den også gjorde en tid i fjor. Møtene er likevel blitt holdt av de brødrene som Gud har gjort skikket til å bære fram Ordets kostelige retter.

Nå så kort som mulig om stillingen. Separatismen går fram – og uten noen hindring. Regjeringen har nå i mer enn et år hatt separatistenes sak til avgjørelse, men har ennå ikke våget å ta noe skritt. Det sier mye! I mellomtiden fortsetter flere og flere å gå ut av statskirken. Heller ikke i Hudiksvall er det ennå falt dom i saken deres. De har levert en dristig erklæring til retten og holder i mellomtiden fast på separatismen. Statskirken har en engstelig tid. Ett tegn blant flere er at det her er stor prestemangel; de unge velger ikke lenger så gjerne presteveien.

Og riksdagen? Ja, du har kanskje hørt at det nye representasjonsforslaget ble forkastet. Ellers har intet av vekt skjedd. Men de kirkelige spørsmålene synes å være de mest bekymringsfulle. Stort sett er reformvennene dristige og de konservative redde. Et nytt blad, «Rett og sannhet for alvor», fører et uhørt dristig språk for å håne kongen og hisse opp folket. Gud vet det, men en forandring må snart komme. (*På denne tiden sørget Rosenius fremdeles selv for bokføringen og ekspedisjonen av begge bladene. Man kan undre seg over hvordan han fant tid til alt.*)

I et brev av 19. juni skrev han igjen til Scott:

Én grunn til at jeg ikke har skrevet før, var en reise til Gävle, der jeg har feiret pinsen, talt mye og sett stor nåde og velsignelse av Ordet. På én uke holdt jeg 16–17 andaktsstunder (i Uppsala, Gävle og Hille). I Gävle åpnet lektor F. gymnasets festsal for oss, og der talte jeg fra kateteret for en stor forsamling.

En annen grunn til at jeg har nølt med å skrive til deg, er at jeg har ventet på justitiekanslerens avgjørelse i de åtte–ni anklagene som var kommet inn mot broder A–lt for møtene hans i byer og menigheter. Reisene hans og virkningene av dem har satt fiendenes leir i opprør, så de alle sammen har stormet til med klager – som for å gjøre arbeidet til denne «indre misjons»-arbeideren til intet på én gang. Men siden han overalt har holdt seg til vilkårene for vår møtefrihet (slik Karl XIV Johan fastsatte dem), regner vi det som helt avgjort at justitiekanslerembetet ikke kan tillate noen tiltale. Men av svakhet, for å «gjøre folk til lags», våger ikke kansleren å svare med en gang; han har nå latt saken ligge i flere måneder.

Spørsmålet om religionsfrihet rører seg stadig mer i folket, også blant noen her i Stockholm. Men når det gjelder meg og A–lt, tror jeg vi har et høyere og saligere kall: å forkynne Guds rike og arbeide for den *åndelige frihet*, som er uavhengig av alle religionsformer. Jeg ser og merker overalt at de fleste vakte og kristne i landet ville bli skremt av oss og aldri ville høre et ord av vår forkynnelse om omvendelse og tro, så lenge vi gikk ut mot den ytre kirke. Derfor mener jeg at de som ikke kan utrette så mye for å tenne det åndelige livet, får arbeide for den ytre frihet, om de føler seg kalt til det; men vi har annet å gjøre. Og for dette tror jeg at jeg har god grunn i Paulus' ord og eksempel, slik som i 1 Kor 9,20 sammenholdt med Apg 16,3 og 21,23 ff.

Helt siden den engelske kirken ble stengt etter opptøyene 20. mars 1842, hadde spørsmålet om å åpne den igjen kommet opp flere ganger i årenes løp. Metodistkonferansen i London, som fremdeles eide kirken, hadde overlatt den til grosserer Keyser, som rådde over den.

Pastor Scott hadde også i brev oppfordret Rosenius til å ta i bruk dette romsligere lokalet, ettersom forsamlingslokalene hans ble stadig mer utilstrekkelige. Av frykt for uro hadde Rosenius likevel ikke våget å ta det skrittet. «Folk har fått den forestillingen om den engelske kirken», skrev han til Scott, «at den alltid er uten forsvar og alltid åpen for angrepene deres.»

Til slutt hadde også grosserer Keyser, påvirket av Scott, tatt saken opp med overståthalderen. Han beklaget trengselen på Rosenius' møter og uttrykte sitt eget og andres ønske om at Rosenius måtte få bruke kirken til dem (1840 [sic]). Overståthalderen svarte at han for sin del ikke hadde noe imot det, men at han først måtte forhøre seg nærmere om saken. Der ble saken liggende en tid.

Høsten 1851 fikk så lektor E–d av grosserer Keyser lov til å fortsette i det engelske kapellet de bibelforklaringene han i flere år hadde holdt hver uke i Adolf Fredriks kirke. Slik ble kapellet åpnet igjen, etter å ha vært stengt i nesten ti år. Om dette skrev Rosenius i et brev til Scott 22. desember:

> Dyrebare bror i Herren! Hva sier du om den nyheten jeg har å fortelle deg i dag: *Den engelske kirken er etter ti år igjen åpnet for forkynnelsen av evangeliet!* Av Herren er dette gjort. Lovet være hans navn!
>
> Jeg begynner snart å se min ringe tjeneste i Stockholm som overflødig, selv om jeg har fullt å gjøre. Men jeg tror nok at jeg kunne gjøre mer nytte et annet sted, enten i Norrköping, Göteborg eller Gävle; mange venner ber meg komme til den sistnevnte byen. Likevel – jeg *vil ingenting* jeg vet heller ikke hva Herren vil. Her er sikkert et møtested for folk fra hele distriktet. Men jeg lar dette være. Det er ikke min sak.

Også i andre brev fra denne tiden taler han om å flytte fra hovedstaden og nevner flere grunner til det. Til en annen venn skrev han om dette:

> … Flytte fra Stockholm! Ja, dit går tankene mine ofte, av og til med stor lengsel. Og grunnene er mange: Snart tenker jeg at jeg på et stillere og mer avsides sted kunne få tilbake noe av mitt tidligere,

> saligere liv med Kristus i Gud og komme bort fra alt mulig ondt; snart jager verdens trusler meg; snart tenker jeg på barnas oppdragelse og så videre. Men jeg vil og må nok vente på et vink fra Herren. Ugudelig som jeg er, vil jeg likevel ikke selv styre livet mitt.

Dette vinket fra Herren om å oppgi arbeidet i hovedstaden kom likevel ikke, og Rosenius ble værende der.

Fra det neste året, 1852, har vi ikke mye å fortelle. I *Pietisten* skrev Rosenius dette året en rekke betraktninger om vår barnerett hos Gud – en vakker lysthage for Guds barn. De handler om de dype og evige grunnene for denne barneretten, om vissheten om den, det vil si barnekårets fortrolige Ånd, om tegnene på barneretten og om de skjærende motsigelsene mot den. Som alt annet fra Rosenius' penn, inneholder de også de alvorligste advarsler mot selvbedrag og falsk åndelighet.

«Om Guds evige nådevalg», «Bilder av et sunt evangelisk trosliv» og flere andre er også fra dette året. Det samme er «Den tid da du blir søkt», som er gitt ut som eget lite skrift og har kommet i en mengde opplag, også på norsk.

Av brevene til Scott fra dette året gjengir vi bare følgende. Den 30. mars skrev han:

> Hjertelig takk, kjæreste bror, for det svært kjærkomne brevet av 28. februar! Det gledet meg stort, også fordi du sa noe om virksomheten min. Ja, nå har også jeg sett at det er sant, det du sier og som jeg ikke forstod med en gang: at nettopp åpningen av den engelske kirken, langt fra å minske arbeidet mitt, tvert imot har økt det. Aldri har så mye folk trengt seg inn på møtene mine som nå, og aldri har så mange bekymrede sjeler besøkt meg. Derfor har jeg sikkert nok å gjøre i Stockholm.
>
> Jeg håper fienden ikke kan gjøre ende på friheten vår, selv om overståthalderen nettopp for tre dager siden forbød de møtene som W–g har holdt på Söder. Grunnen til at nettopp hans møter ble forbudt, var imidlertid at han hadde meldt fra til politiet før han begynte dem. Det duger ikke så lenge Konventikelplakaten står blant lovene våre; da kan konventikler ikke tillates, bare overses – og da må de ikke meldes offentlig.
>
> Om noe kjøp av den engelske kirken vet jeg ennå ingenting, selv om mange forslag har vært oppe. Gudstjenestene der er rike på velsignelse. Å, for en fryd å se og smake hvor god og underlig Herren

> er, også på de mest skjulte veiene han fører oss! Jeg skulle ønske du hadde vært der sist søndag! Herlige ting ble forkynt for en stor skare; det var trengsel i alle gangene. Men jeg rekker ikke å skrive mer. Av Herren er dette gjort.

Om sine mer private forhold skrev han igjen til Scott 12. mai:

> Jeg håper du har fått mitt siste brev. Siden da har alt gått sin jevne gang i det åndelige og kirkelige, men i familielivet, i hjemmet mitt, har det vært mer urolig. Herren, vår underlige, men vise og trofaste Far, har igjen tatt et barn fra oss ved døden: en liten vakker og forstandig gutt, Martin Josua. Etter en langvarig og vond hoste tæret han mer og mer hen, til tross for all omsorg fra legene. Sist torsdag, ett år og ni dager gammel, endte han sin strid og gikk over Jordan – som Josva – inn i det rette lovede land.
>
> Nå har vi tre i himmelen og bare to her nede. Slik gjør Gud med oss. Med deg helt annerledes. Men jeg vil ikke gjenta Peters spørsmål om Johannes: «Herre, hva da med ham?» Jeg husker hvilket svar han fikk: «Om jeg vil at han skal leve til jeg kommer, hva angår det deg?» (Joh 21). Gud gir hver enkelt *sin* vei og *sine* prøvelser. Han ser hva som passer for hver og en.
>
> Ja, dette har vært en ikke liten prøvelse for oss, og det har med stor kraft slått ned vårt forfengelige hjertes lyst til å lage seg et lite paradis her på jorden. Paulus' ord i 1 Kor 7,29–31 har fått en dypere og mer levende kraft for oss ved denne hendelsen. Siden Johannes ble født (for seks år siden), har vi aldri vært så fattige på barn som nå; for da han døde, hadde vi fremdeles tre, og likeså da Lydia døde. Nå har vi bare to igjen.
>
> Dessuten har jeg i denne tiden ofte vært svak og anfektet i mitt indre, så jeg spør meg om det kan være en forberedelse til noe annet. Jeg vet det ikke. Jeg vil vente på Herren.

Gjennom alle disse nye slagene, som farshjertet kjente så sterkt, lærte Rosenius mer og mer den edruelighet i bruken av de jordiske ting som Paulus formaner til i 1 Kor 7,29–31 (se ovenfor). Han lærte å glede seg som om han ikke gledet seg, og å bruke denne verden som om han ikke brukte den.

Da han året etter igjen fikk en sønn, skrev han om det til en venn: «Det kan vel være en virkning av at Gud har plukket i huset vårt, at jeg aldri før ved en slik anledning har gledet meg så måtelig som

denne gangen. I dag ser jeg den lille gaven fra Gud; hva som kan skje i morgen, vet jeg ikke.» – Til en annen venn skrev han:

> Tukt, stadig tukt, er i hvert fall *mitt* mest nødvendige behov. Måtte Gud være meg nådig! Om jeg bare kan tro at han tenker på meg og har i sinne å gjøre meg salig, så er jeg glad midt i all bedrøvelse. Å ja, av og til tror jeg og *ser* jeg det.

Om de ytre forholdene skrev han igjen til Scott:

> Religionsfriheten har aldri vært et så livlig og alminnelig omtalt dagsspørsmål i Sverige som nettopp nå. Foreningen til fremme av religionsfriheten, som er dannet de siste månedene, har nylig gitt ut en svært velskrevet petisjon om religionsfrihet og sendt den rundt for å samle underskrifter, og den arbeider for saken på flere måter. Og merkelig nok har vi samtidig fått R. som ecklesiastikminister – den samme som hadde forfattet den «betenkningen» fra presteskapets pastoralavdeling ved siste riksdag der det hevdes at regjeringen ikke bør vike tilbake for å bruke gjeldende lover og straffebestemmelser mot leserne. Vi håper at også en slik manns inntreden i kongens råd bare vil fremskynde det oppgjøret som man hittil har unngått ved mildhet.
>
> Misnøyen med de kirkelige forholdene viser seg på stadig flere punkter og har nå nådd også Dalarna – det landskapet som de tapreste kjempene for å kaste av seg det pavelige åket under Gustav I kom fra. Om ikke med slike våpen som den gang, kan de også nå bli kjemper (til å lide og til å tale ut) som vanskelig kan tvinges til å tie. Lever vi, får vi vel se. Gud gi kongen lykke – ærens konge! Og hans høyre hånd beholder seieren.

I begynnelsen av juni reiste han med familien opp til Umeå for å tilbringe sommeren der og mer uforstyrret vie tiden sin til de to bladene. Derfra drog han alene på en lengre reise videre nordover og forkynte ofte flere dager i strekk i byer og bygder – og likeså, på tilbakereisen til Stockholm i slutten av august, i alle byene han kom gjennom. Da han i begynnelsen av september var tilbake i hovedstaden, skrev han til Scott:

> Denne reisen har vært en virkelig forkynnelsesreise, en misjonsreise. Alle slags lokaler er blitt åpnet for meg – kirker, skolehus, rådhus og en gang et teaterhus; men oftest har samlingene vært holdt i private hjem og på åpen mark. Gud være æret for alt! … At jeg har

> det så travelt nå, skyldes ikke bare denne reisen. Vi har også flyttet fra Lutterns gränd, der jeg har bodd i fem og et halvt år, til Johannes östra kyrkogata, og flyttingen med alt som hører til, har tatt enda en uke fra meg.

I det samme huset hadde Rosenius også fått leie en større sal som var innredet særskilt for formålet. Der holdt han siden i flere år møtene sine onsdags- og lørdagskvelder og søndag middag. Slik fortsatte det helt til vinteren 1857; da ble trengselen uutholdelig også i dette lokalet, og på initiativ fra venner – som vi skal se senere – begynte han å tale i den engelske kirken.

I *Pietisten* for det neste året, 1853, skrev Rosenius blant mye annet en vakker avhandling om «Guds folks borgerskap og omgang i himmelen» og «Om troen, samvittigheten – den store hovedsak i et kristelig liv». Videre skrev han noen artikler som fortjener å legges på hjertet, om kjærligheten og hvordan den gir seg uttrykk. Mot slutten av året kom noen betraktninger om «De overveiende grunnene for Guds barn til alltid å glede seg» – deres uuttømmelige gledeskilder: «Foreningen med Gud og alle de hellige» og «En stadig nåde for vår stadige synd».

Våren dette året kom et tap som alle nidkjære for Guds rike kjente sterkt: Herren kalte hjem grosserer Keyser, som så utrettelig hadde arbeidet for hans sak. Keyser var på sin tid en ivrig medarbeider i alle de kristelige foreningene – Bibelselskapet, Misjonsselskapet og flere – og en varm pådriver for all slags kristelig virksomhet.

Helt fra begynnelsen hadde han møtt Rosenius med tillit og kjærlighet. Rosenius fant alltid en venn i ham. Som vi har sett, hadde Keyser ofte holdt ryggen hans fri, særlig i de første årene med mye ytre fiendskap og forfølgelse, og i vanskelige saker søkte Rosenius hans råd og fulgte det. Vi har allerede fortalt hvordan Keyser først overlot Rosenius redaksjonen av *Missionstidning* mot et årlig honorar, og senere også forlagsretten.

Om Keysers død og om andre ytre hendelser i begynnelsen av året skrev Rosenius noen ord til Scott 30. juni:

> Denne måneden har vi vært helt nedlesset av fremmede, av møter og rådslagninger i anledning av de bevegelsene som nå foregår i landet. Du vet kanskje at det her har vært et prestemøte, et møte for religionsfriheten, et for avholdssaken, et for diakonissesaken og

> flere. Alle disse møtene trakk mye folk inn til hovedstaden, og nettopp den slags folk som besøker meg. Da forstår du hvordan dagene mine – og til dels nettene – har vært opptatt.
> Alt dette har også gjort at jeg ikke engang har fått tid til å tale med deg om vår venn Keysers bortgang. Ja, kjære bror, vår venn sover, utslitt og trett – og jeg håper det beste om hans sjel. Å, det var en uforglemmelig stund da jeg tok farvel med ham! Han talte som et barn om sitt håp, bygd på salighetens eneste klippe. Nå er det stor rådvillhet blant dem som skal overta hans mange forskjellige oppgaver, for den gamle gjorde alt selv. Ja, du vet det, du husker hvordan Keyser var den store drivkraften i alle de religiøse selskapene våre og dessuten tok seg av alt selv, mens de andre bare sa ja til det han foreslo.

Herrens sak gikk likevel framover. Når en kjempe i den åndelige hæren trådte ut av rekkene, vakte Herren opp andre som tok hans plass. Slik banet den åndelige livsstrømmen seg vei til stadig flere steder og hjerter. Bare noen dager senere skrev Rosenius til en annen venn:

> Å, for en tid! Gud begynner jo å gjøre sitt verk levende midt i årene. Allerede klokken sju i morges fikk jeg igjen besøk av en mann jeg aldri hadde sett før, nå i sjelenød. Og studenter, vordende lærere og andre som setter tonen! Gud, vår Herre og mektige Frelser, vis deg, vis din kraft! Å, om vi var ved vårt rette sinn, skulle vi bare be i disse dager, så lenge fødselen pågår.

Til en annen venn, en bror i Finland som hadde fortalt om gledelige ting derfra, skrev han 11. august:

> Også her har vi, Gud skje lov, et virkelig herlig Guds verk for øynene. Hans hellige ild tennes her og der, på landsbygda og i byene. Riktignok blander det seg også ugress i hveten, vranglære og underligheter, men Herren vet nok råd mot det. Jeg har ofte vært engstelig og har prøvd å arbeide mot det, og har vel også sett at ikke alle forsøkene har vært fruktesløse. Men ellers har jeg måttet overlate all omsorg til ham som alene er mektig. ...
> Du har vel hørt om arbeidet for religionsfrihet som drives her av både kristne og (noen) ukristne. Også dette er et spørsmål som har uroet mange fromme. Men min trøst er at den store overhyrden, våre sjelers tilsynsmann, holder roret og leder alt etter sin vilje. Dette på den ene siden.

> På den andre siden har du kanskje hørt hva regjeringen gjør i disse dager. For sin mer eller mindre kloke eller ukloke framferd – at de har skilt seg fra kirken og lignende – har mange brødre og søstre i troen fått lide, ikke bare hån, men også på legeme og eiendom. De er blitt dømt til høye bøter, og fordi de manglet midler, har de sittet i fengsel på vann og brød, noen helt opptil 28 døgn! Slike dager har vi opplevd her. Forfølgelsen begynner nå også å nå de lesere som ikke er separatister, når de går fram på en noe mer støtende måte i virksomheten sin.
>
> At jeg midt i hovedstaden fremdeles får drive den samme virksomheten som før, synes å komme av at soknеprestembetet er mer forsiktig; det finner det mindre klokt å angripe en mann hvis lære og kirkelige syn har vært vidt kjent i så mange år. Hovedgrunnen er likevel at vår usynlige hersker, som leder kongers hjerter som bekker, har bestemt det slik – slik han bestemte å kalle Peter til korsdøden, men Johannes til et langt liv på jorden og en naturlig død (Joh 21,18–22).
>
> Dette i korthet om de viktigste hendelsene blant oss. Be Gud for Sverige og for meg stakkar, som ofte gruer meg for mitt åndelige liv under så mye skrøpelighet. Likevel har jeg en trofast hyrde, som helt til nå har hjulpet meg, så jeg etter all usselhet og all frykt ennå blir i ham og ennå får trøst av hans gamle, evige fredspakt. Det samme gjelder en flokk enfoldige venner her. Vi lever ennå på den gamle grunnen, under vår allmektige Herres vinger. (Til *en annen bror skrev han om dette: «Jeg ser ingen naturlig grunn til det, om ikke den at de er redde for at jeg, om de angriper møtene mine – som er de fleste og de best besøkte – skulle sette store skarer i opprør gjennom bladene mine.»*)

Gjennom *Pietisten* var Rosenius blitt stadig mer kjent og elsket over hele landet, og venner hadde gang på gang oppfordret ham og bedt ham besøke også den sørlige delen av Sverige. Hans mer tilfeldige forkynnelsesreiser hadde hittil bare gått til Norrland og traktene nærmest Stockholm. Endelig ble det bestemt at han skulle reise sørover på ettersommeren 1853.

Men koleraen, som nettopp da var brutt ut i hovedstaden og flere steder i landet, la hindringer i veien for reisen. Om dette, og også om sine egne indre erfaringer og gjøremålene som hopet seg opp, skrev han 30. august til en av sine nærmeste venner:

Du kan ikke tro hvordan arbeidet vokser meg over hodet. Nå er jeg en flyktning fra huset mitt, fra mitt hyggelige hjem i Stockholm. Jeg bor hos en venn på landet bare for å flykte bort fra alle menneskene og få arbeide med bladene mine; de har en tid ligget etter, så de kommer ut først i slutten av måneden. Nå hadde jeg arbeidet meg fram til rett tid og hadde dessuten tenkt å arbeide litt i forveien, så jeg kunne foreta den planlagte reisen sørover.

Da jeg så i den hensikt kom inn til byen, ble jeg møtt på brygga med nyheten: «Koleraen er i byen; i natt døde tre personer.» Da kunne jeg ikke lenger tenke på å reise; dels var det karantenene som hindret, dels kunne jeg ikke forlate familien min i uro. I ti dager prøvde jeg å holde møter og også på andre måter å være vennene til tjeneste. Men dels ble jeg frarådet, dels innså jeg selv at jeg ikke burde samle folk i de lave private husene, der trengsel og varme lett ga grobunn for sykdommen; og jeg så hvordan tiden min gikk bort til ingenting. Så drog jeg ut på landet igjen, der jeg med letthet kan utrette tre ganger så mye som i byen.

Nå har jeg likevel fått et nytt arbeid, som igjen tar en uke av den tiden jeg skulle bruke på bladene: den nye oversettelsen av *En kristens reise*, som du kanskje har hørt at jeg har tenkt å gi ut. Den må nå gås gjennom, oversettelsen rettes og noen forklarende noter føyes til.

Dels denne travelheten, men framfor alt hjertets gamle fordervelse, gjør imidlertid at jeg sliter med en fryktelig kaldsinnethet. Mens overflaten blir glattere, blir hjertet stivere. Det har særlig vært min erfaring i den senere tid, og begge deler har jeg ført tilbake til den økte travelheten. Min eneste trøst i dette er Herren, den gamle trofaste – at han vet råd med meg. Men da skjelver mitt kjød, for jeg vet at hans råd vanligvis er et tuktens ris, en bedrøvelse!

Dagene i Stockholm var svært nyttige på grunn av koleraen, som drev oss til å gjøre oss litt alvorligere og grundigere rede for vårt forhold til Gud. Det er underlig hvordan denne hastige dødsengelen kan jage skrekk inn i et menneske. Vi fikk høre om et par mennesker som vi kjente: De hadde vært friske og i full sving med jordiske gjøremål om dagen, så kom koleraen om kvelden, og etter fem–seks timer var de inne i evigheten – da kjentes det underlig.

Men enten vi er mer eller mindre varme eller kalde: Hovedsaken er at vi finnes i ly under hans vinger! Hvis ikke Kristus breder sin rettferdighet over oss, er alt tapt. Men han dekker meg med sine fjær,

> og mitt håp skal være under hans vinger. Likevel kan jeg ikke klare meg uten evangeliets trøst, og den får jeg også av og til, Gud skje lov, når jeg betrakter Ordet. …

Fra slutten av dette året tar vi også med et lite utdrag av et brev til en annen venn, en av de mange som hjalp til med å spre og dele ut bladene hans på landsbygda. Det dreier seg riktignok om en ubetydelig liten prøvelse, av det slaget man stadig møter på veien. Men også dette lille trekket – ett blant mange vi kunne nevne – har sin lærdom, og siden vi har funnet det fortalt av ham selv, har vi ikke villet gå helt forbi det. Noen dager før jul (19. desember) skrev han til denne vennen:

> Det er så lenge siden jeg skrev sist at det ikke undrer meg om alle slags tanker har falt deg inn. Lenge trodde jeg at du virkelig skulle komme personlig, og da jeg så det håpet briste, var jeg allerede kommet inn i den virvelen av travelhet som har jaget meg helt til nå – slik at ingen som ikke har sett det, kan gjøre seg et riktig bilde av det.
>
> Men jeg må straks fortelle om en fristelse jeg kjente sterkt i dag. Om morgenen var jeg så glad og god og mild, for jeg trodde at målet for strevet mitt endelig var nådd så noenlunde: Bladene mine skulle komme ut på landsbygda til jul. Da skulle de gode folkene som spør etter dem, slippe å spørre altfor ofte, og i landsmenighetene, der folk i julen kommer til kirken og spør presten eller den som tar seg av utdelingen av bladene, skulle de slippe det underlige svaret: «De er ikke kommet» og så videre.
>
> Med den tanken sender jeg altså tjeneren min til trykkeriet for å hente eksemplarer av *Pietisten* til ekspedisjonen – og får da den opprørende beskjeden at trykkeren min helt har glemt å få papiret stemplet, så jeg ikke får bladet før tre dager senere. Og nå – ja, du kan tenke deg det – nå var alle anstrengelsene og de våkne nettene mine nytteløse.
>
> Å, som den gamle knekten nå rusket i lenken, så jeg fikk erfare at han ennå fulgte meg! Jeg merket at så lenge det ikke er noen fristelse på ferde (slik som om morgenen), er man så god og from; men så snart den slumrende knekten blir vekket og uroet, da lar han nok høre fra seg. …

Året 1854 var begynt. For Rosenius bar det i fanget mange skiftende erfaringer, arbeid og møye, men også ny nåde. Nr. 1 av *Pietisten* hadde

han innledet med den vakre artikkelen «Trofast og rettferdig, så han tilgir». Deretter fulgte «Hva skal jeg ta vare på fra påsken?» sammen med en kraftig og alvorlig formaning, «Lev verdig ditt høye kall», og flere andre. Senere kom tre betraktninger over Joh 15,1–7: «Grenene på vintreet», «En undersøkelse av de troendes åndelige renhet» og «Den sanne helliggjørelsens hemmelighet».

Disse betraktningene rommer mye herlig trøst for fattige syndere. Men som alt Rosenius har skrevet, maner de også til selvprøvelse ved den sannheten han stadig holdt fram – en sannhet som er nyttig, men som vekker anstøt hos så mange: at ikke alle fromme er kristne. Dette er den skarpe brodden som Skriften selv peker på så mange steder, og som selvfromheten til alle tider forgjeves har stampet mot.

Vi så av brevene hans fra året før hvordan han arbeidet med å gi ut et nytt opplag av Bunyans *En kristens reise*. Denne boken hadde lenge vært kjent og kjær for de troende i landet.

Den gamle oversettelsen var imidlertid gjort fra tysk, ikke fra engelsk; språket i den var foreldet, og selve oversettelsen avvek noe fra originalen. Derfor bestemte Rosenius seg for å gi boken ut i en ny oversettelse fra grunnspråket. Det første opplaget kom ut våren 1854. Boken har fått ganske stor utbredelse, særlig de første årene etter utgivelsen, og har kommet i flere opplag.

Som vi har sett, hadde det lenge vært snakk om å kjøpe den engelske kirken og slik skaffe et større lokale til forkynnelsen av Guds ord – noe det ble stadig større behov for. Dette året ble spørsmålet tatt opp igjen, og det førte endelig fram. «Når det gjelder kirken», skrev Rosenius til Scott i et brev av 27. juni, «kan handelen nå regnes som avgjort.» Han fortsatte:

> Det første skrittet vi tok for å nå dette målet, var å samle inn småpenger og slik danne en liten kapital, som er satt inn i sparebanken. Siden ble det dannet en komité og valgt en kasserer – alt dette bare på troens grunn. For hvis vi kaster blikket ut på forholdene omkring oss – jeg mener det de mektige blant oss bestemmer, hvordan «fyrster rådslår sammen mot Herren og mot hans salvede» – så skulle vi sannelig vike tilbake i redsel. Men vi har begynt i Herren Sebaots navn, han som alltid har gjort mektige ting og beholder seieren.
> Sist torsdag hadde vi ikke mindre enn tre møter for å avgjøre handelen, og jeg var med på dem og likeså i utvalget som fikk i oppdrag

> å foreslå vedtekter for den faste ledelsen av kirken. De partene som før var uenige, ble nå forent, og jeg tror resultatet av rådslagningene våre ble godt.

Slik hadde man altså i Herrens navn besluttet å kjøpe kirken av metodistsamfunnet. Men hvor skulle midlene til den store kjøpesummen på 35 000 riksdaler komme fra? Også for det ble det snart råd. Foruten det mindre beløpet som kom inn ved småpengebidrag, ble en ganske stor sum samlet inn ved aksjetegning, og noen mer formuende venner av saken lånte ut resten. Dermed var saken avgjort.

Kirken ble lagt under en direksjon på tolv personer, blant dem en formann og en kasserer. Rosenius var medlem av denne direksjonen helt til sin død. Under de nye eierne skulle den lille kirken også få et nytt navn, og den ble kalt Betlehemskirken («Brødhuset»). Og Herren være lovet: Helt til i dag har den vist seg å være nettopp det, for der er livets brød blitt båret fram i rikt mål og delt ut til sjeler som hungrer etter nåde.

Allerede i 1846 var Den evangeliske allianse blitt dannet i London. Den skulle skape en forening mellom de levende lemmene i forskjellige kirkesamfunn og hindre den kjetterstemplingen og fordømmelsen som ofte kom bare av ulik oppfatning i forholdsvis mindre viktige spørsmål. Noen venner av evangeliet i vårt land følte snart behov for en slik forening også hos oss, og slik oppstod den svenske avdelingen av Den evangeliske allianse våren 1853.

Som svar på noen spørsmål fra landsbygda gav Rosenius i nr. 5 av *Pietisten* for 1854 en kort orientering om denne alliansen. I nr. 12 samme år, etter at flere underavdelinger var oppstått rundt om i bygdene, gjengav han også et skriv fra sentralavdelingen i Stockholm – alt for å gjøre denne arbeidsgreinen kjent i landet.

Selv deltok Rosenius likevel bare sjelden i arbeidet til den svenske avdelingen («branch»), opptatt som han var av oppgaver som mer direkte hørte til sjelesorgen. Den evangeliske allianse var en plante innført fra utlandet, og kanskje var den mindre et svar på et behov her enn i England; den har i alle fall aldri villet slå ordentlig rot i svensk jord. (*«Branch» = avdeling. Oversetterens anmerkning.*)

Etter Keysers død hadde man sterkt følt behovet for å føre videre arbeidet med å gi ut og spre evangeliske småskrifter, som Keyser hadde begynt, og som under hans ledelse hadde vært til stor velsig-

nelse. Ved hans død fantes et ikke ubetydelig lager av mindre skrifter, og likeså noen større (som *Veiledning og trøst*, som Rosenius med hjelp av en venn hadde oversatt fra engelsk i 1843), som kunne skaffes til videre spredning.

Men nå fantes det ingen enkeltperson som hadde tid og midler til å føre arbeidet videre på egen hånd. Derfor ble det bestemt å fordele arbeidet på flere og for dette formålet danne en forening av noen få personer som var nidkjære for saken; Rosenius var en av dem.

Slik oppstod Stockholms traktatselskap allerede i slutten av 1853. Det er en ære for dette selskapet at det første skriftet det gav ut (1854), var den utmerkede lille traktaten *Kom til Jesus*. Den er oversatt og spredt i tusenvis, ikke bare på de fleste europeiske språk, men også på en del hedenske tungemål, og har i sannhet hatt en stor misjon i vår Herre Jesu Kristi rike på jorden. Også i vårt land har den virket til velsignelse. – Da Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen ble dannet noen år senere, gikk dette lille traktatselskapet inn i den.

På denne tiden ble Rosenius' virksomhet fremdeles svertet av den vantro verden, om enn ikke med samme bitterhet som før, og mange av kirkens lærere så på den med mistenksomhet og ringeakt. Likevel fantes det også blant kirkens mest framstående menn noen som i stadig større grad erkjente de velsignede fruktene av arbeidet hans.

Vi har ovenfor i rikt mål vist hvilken motstand, hån og vanære han måtte erfare. Da må vi også vise hvordan menn som Thomander og Wieselgren allerede på denne tiden oppfattet og bedømte virksomheten hans. Fra et brev fra dr. Wieselgren gjengir vi derfor følgende:

> I 1850 ble jeg kalt til Stockholm av flere av byens prester for å holde foredrag der. Hensikten var å gjendrive den vantro pressen som da rådde, og som helte olje på ilden jo mer Mellbin – en politimann – gjorde seg bryderi med en flokk naturalister og noen rasjonalister. Samtidig var jeg kalt dit av et styre for en planlagt «indre misjon». Da var C. O. Rosenius så vennlig å besøke meg.
>
> Vi snakket da helt åpenhjertig om den oppdelingen som hadde oppstått blant Sveriges kristne (slik de ukristne, som jeg nettopp nevnte, kunne sies å dele seg i tilhengere av naturalismen). I Finland het oppdelingen da schartauanere og hedbergianere, og jeg merket at ingen av oss var verken schartauaner eller hedbergianer. Like før hadde han fått et brev fra Hedberg som nesten inneholdt

> en trussel om bannlysning hvis han ikke sluttet seg til H. på det standpunktet han da hadde – et standpunkt som H. siden jo tydelig har oppgitt. Jeg merket da at C. O. R. stod på samme trosgrunn som Luther, og jeg kjente hjertet mitt slå av glede tett ved hans.
> Siden, i 1854 – tror jeg – var jeg i Stockholm, da vi avgjorde forslaget om kirkemøte, som nå endelig skal tre i kraft som lov. Da fortalte Thomander meg at han, nå som han var kommet til riksdagen, merket så mye velsignelse av C. O. Rosenius' virksomhet at han mente han burde gå til ham og takke ham varmt; det lot han også sine medbrødre i presteskapet få vite. Det oppmuntret meg til å besøke R. og takke ham på samme måte, og det gjorde jeg ingen hemmelighet av. Jeg merket da hvordan kjennskapet til hans velsignelsesrike virksomhet i løpet av de fire årene hadde spredt seg vidt – ikke bare i samfunnets dyp, men også på høydene.

Sommeren dette året tilbrakte Rosenius med familien i Ratan, og derfra foretok han alene en forkynnelsesreise nordover helt opp til Piteå og Luleå. Tidligere på året hadde han gjort den lenge planlagte reisen sørover, denne gangen bare til visse deler av Småland.

«Så forfriskende, styrkende og gledelig det var å ha deg hos oss!» skrev en prestebror derfra senere til Rosenius. «Du gjorde vel i å komme. Fremdeles gleder jeg meg av og til over det, som om det var i går vi møttes. Og dine månedlige besøk er blitt oss enda kjærere enn før, for nå kjenner vi deg nærmere.» Den samme broren har fortalt oss et lite trekk fra Rosenius' besøk i Småland for, som han skriver, å «strø en blomst på den englelike brors grav». Det må også få plass her:

> Som bevis på hvordan den kjære mannen vandret i Herrens frykt og var omhyggelig med å bevare en øm samvittighet, vil jeg nevne det han fortalte i vår fortrolige krets da vi kom inn på en kristens hverdagsliv og ferd.
> «Å, hvor vi trenger å våke over vår omgang også med våre egne husfolk, så vi ikke sårer både oss selv og dem vi omgås», sa han. «Jeg vil nevne noe for dere fra mitt eget livs erfaring på dette området. Over lengre tid merket jeg at det ved bordet vårt kunne falle adskillig lettsindig og skjemtende tale mellom oss, som førte til latter og lystighet. Jeg fikk bebreidelser for det, men likevel skjedde det på ny gang etter gang. Disse små syndene ble en vane og ble meg for sterke. Etter en tid begynte jeg å komme i nød over dem og ville bryte vanen. Jeg bad Gud om tilgivelse og hjelp, men det var forgje-

> ves; vi var alle sammen ført langt inn i denne fristelsen og fristet hverandre.
>
> Jeg ble redd og bad Gud om å bruke hvilket middel han ville, så vi ikke på ny skulle gå til grunne i synden, men komme tilbake til det hellige alvoret og den samvittighetsfreden som vi lenge hadde savnet. Og hva skjer? Gud hører bønnen min, men ikke slik jeg hadde tenkt, ikke *på den måten* jeg hadde villet. Han lar mitt kjæreste barn bli sykt og – dø. Nå er lettsinnet med ett jaget bort; i hele huset blir det alvor, sorg og sukk. Men da jeg kom til meg selv igjen, takket jeg min Gud inderlig, under tårer over det smertelige tapet av et elsket barn, for den underlige bønnhørelsen; ved den tuktet han oss på ny til sann omvendelse.»
>
> Jeg husker ennå med bevegelse hvordan han avsluttet denne beretningen med tårer. Den ble meg et sunt salt, og den er blitt til stor velsignelse for mange når jeg siden har fortalt den videre.

Mot slutten av året skrev Rosenius til Scott:

> … Du ser hva som har opptatt meg de siste månedene – foruten at arbeidet her hjemme vokser stadig, så også jeg, slik du en gang på dette stedet, kjenner behov for en medhjelper. Gud skje lov, Herren danner slike for oss. Tenk også hva Gud har gjort med vår lille *Pietist*: I år er den kommet ut i nesten 5000 eksemplarer, og nå blir den oversatt både i Danmark og Norge. Av Herren er dette gjort, det er underfullt i våre øyne. Men det har kostet meg anfektelse og strid, så jeg nå begynner å bli grå. Men når arbeidet vårt er fullført, får vi gå til hvile, slik vår bror Hamberg i Kina allerede har gått. – Å, hvor mye det kunne være å si i disse merkelige tider! …

Med det nye året 1855 begynte Rosenius en utleggelse av Herrens bønn, som går gjennom de åtte første numrene av *Pietisten*. I de fire siste numrene skrev han kostelige betraktninger over 1 Kor 15 om de dødes oppstandelse og det evige liv, om den siste store forvandlingen og den evige seierssangen.

Ved midtsommer dette året reiste han igjen ned til Sør-Sverige og besøkte flere byer, blant annet Karlshamn og Karlskrona. Han var også til stede ved et større misjonsmøte i Vanneberga.

Noen ord som stod i nr. 4 av *Pietisten* samme år, maler bevegelsen på det åndelige området på denne tiden, og de må få plass her. Rosenius skriver:

Nesten hver dag får vi melding om nye åndelige vekkelser i landet vårt, så alle kristne i denne tiden burde fylles av en uopphørlig lov og pris, takk og pris, ære og pris, fordi vår Herre, den allmektige Gud, gjør sitt verk levende. Gjør portene vide og dørene i verden høye, så ærens konge kan dra inn!

Men er da alt dette som rører seg, bare gledelige bevegelser? Nei, Skriften kan ikke gjøres ugyldig. Og den sier at når Guds barn trådte fram for Herren, kom også Satan med; at når Herren sådde god sæd i sin åker, sådde også fienden ugress; og at det i noten ble samlet alle slags fisk, både gode og dårlige.

Da vi først begynte å få underretning om mormonismen, var det vel knapt noen som trodde at også dette forunderlige fenomenet skulle vinne tilhengere i vårt trege Norden. Men nå forteller et dansk blad, *Skandinaviens Stjerne*, at fra 6. april til 31. desember 1854 hadde ikke mindre enn 885 personer latt seg døpe om til mormonismen bare i Danmark, Sverige og Norge (126 av dem i Sverige).

Fromme sjeler vil ofte ikke tro at djevelen skal blande seg inn der Guds ord er virksomt, og drive sitt spill med åndelige ting. Men Skriften sier det; Skriften sier at Satan skaper seg om til en lysets engel (2 Kor 11,14). La oss tenke litt over hva dette kan bety! Først av alt forstår vi at det må være visse fristelser det siktes til – men hvilke, og av hvilket slag? Fristelser til mord? Nei, det er svart. Til utukt? Nei, det er svart. Til tyveri? Nei, det er svart. Til vrede og trette? Nei, alt slikt er svart.

Hvordan og når kommer da Satan som en lysets engel? Det skjer ved «åndelige listigheter i himmelske ting» (se grunnteksten i Ef 6,12). Det skjer når han – oftest i bevegelsestider – fører sjeler inn på noen «underlige ting», som Luther sier. Disse maler han så herlig ut og gjør så viktige for hjertene deres at de blir dratt bort fra enfoldet i Kristus.

Åndelige villfarelser og uskikker har alltid fulgt med i merkelige vekkelsestider. Det ser vi i den kristne kirkes første, friskeste og helligste tid. Snart stod det fram falske apostler som forvrengte selve læren om rettferdiggjørelsen (Gal 1). Snart ble det drevet en slik uskikk med nattverden at noen drakk seg fulle av den velsignede vinen. Snart skilte brødrene lag innbyrdes, så noen kalte seg Paulus' folk, andre Apollos', noen Kefas' og andre Kristi. Snart tvistet de så om forskriftene i den levittiske loven at de dermed ødela dem som Kristus hadde lidd døden for, og så videre.

> Likeså i reformasjonstiden. Hvor mye ble Herrens verk forstyrret, snart av billedstormerne, snart av anabaptistene (gjendøperne, mennonittene), snart av antinomistene! Og hver og en regnet sin sak som så viktig at han mente han burde gjøre alt for den.
> Hvem skal da undre seg over at vi også i våre dager ser noe lignende? Her finner noen for eksempel Luthers skrifter så skadelige på grunn av læren om den synden som blir boende i oss, at de må lage store bokbål og brenne dem. Der mener noen at det er farlig å ta imot nattverden av en uomvendt prest, eller andre gjør seg samvittighet av å bruke bøker som ikke er helt rene. Her finner noen det så urett og skadelig at de små – som er de største i himmelens rike – skal tas opp i Guds pakt ved dåpen, inngangens sakrament, at de må reise seg mot det. Der begynner noen å plage seg selv og andre med spørsmålet om sabbaten: om det tredje bud skal gjelde oss kristne, eller om det er rett å feire søndagen, når Guds bud tydelig taler om den sjuende dagen. Her grubler noen på om det er rett å være med i misjonssaken, når også mange uomvendte er med og gir penger til den. Der finner noen alle disse forskjellene for lite viktige, men har i stedet oppdaget at et stort lys er gått opp i Amerika ved Joseph Smith, i mormonernes lære. Kort sagt, vi kan knapt regne opp alle de underlighetene som dukker opp i denne tiden. …

Slik brøt lys og mørke i alle slags skiftninger stadig skarpere mot hverandre i denne «bevegelsens tid».

I Gävle samlet en liten flokk troende seg alltid om Rosenius når han kom – og det gjorde han ofte. Da han besøkte byen på reisen til Norrland sommeren 1854, oppmuntret han dem til å bygge et bedehus, så de fikk et samlingssted for felles oppbyggelse. Han fortalte dem også om det eneste bedehuset som fantes i landet på den tiden, nemlig det i Umeå. Rådet ble tatt imot og fulgt. Allerede året etter sto bedehuset ferdig, og Rosenius innviet det under et besøk i byen.

En av vennene hans i Gävle skriver om dette: «Slik fikk han være med både å plante og å vanne den unge menigheten. Besøkene hans i byen vår ble ventet med lengsel og var velsignet, og både ved dem og ved *Pietisten* hans er sjeler blitt født og fostret; derfor så menigheten her også på ham som en far i Kristus. Herren hadde dessuten gitt ham Paulus' sinn, så han bar omsorg for menighetene, og Gävle – et av de tidligere og mer livfulle stedene for vekkelsen i landet vårt – fikk sin gode del av denne farslige omsorgen. Både da det gjaldt å bygge

bedehuset og i alle andre saker i den lille menigheten, gikk man til Rosenius for å få råd, og rådene ble trofast fulgt, alltid til gagn for menigheten.» (*Den første åndelige vekkelsen i Gävle begynte riktignok 1830–31 ved Jakob Norin.*)

Så kom 1856 – et år fullt av skiftninger og på mange måter et brytningsår. Rosenius talte selv om dette året og årene like før som på visse måter de tyngste han hadde opplevd: fulle av indre og ytre fristelser, anfektelse, kamp og nød, mer enn noen gang ellers. Setter vi oss inn i hans situasjon på denne tiden, vil vi forstå at nettopp dette var nødvendig for ham.

Vi kjenner jo menneskehjertets art: overlatt til seg selv, uten nådens tukt, vil det alltid gå den gale veien. Og vi kjenner Herrens trofasthet mot sine: han pleier dem slik de trenger det, og tukter dem *der det trengs*.

Midlene han bruker, er svært ulike, slik Skriften og all erfaring viser. Noen ganger kan han nå målet ved å gi mer tro og mer av Åndens krefter. En annen gang må han ty til ytre tukt – et merkbart tap, onde tunger og lignende. Og en tredje gang, når alt slikt ikke er nok, må han bruke enda hardere midler.

Slik gjorde han med sin tjener Paulus da han sto i fare for å opphøye seg: for at det ikke skulle skje «overmåte» (som det står i grunnteksten), sendte han ham «en torn i kjødet, en Satans engel» som skulle slå ham på munnen (2 Kor 12,7).

Denne visdommen og trofastheten hos Herren, at han lar tukten svare til det vi trenger, må vi regne for vår salighet. I den finner vi også svaret på mangt et engstelig «hvorfor?» – «hvorfor slik, Herre?» – i livet vårt.

Og det var nettopp denne trofastheten som i disse årene gjorde forfølgelsens ovn riktig het for Rosenius, uten tvil for å bevare ham fra det aller forferdeligste onde: å opphøye seg selv. «Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han nåde» – det vitnet den disippelen som kanskje mer enn noen av de andre brødrene hadde stått i fare for å tro at han var noe. Men ingen blir ydmyk, og ingen blir bevart i ydmykhet, uten gjennom *ydmykelser*. Det hadde Peter fått erfare grundig. Det samme fikk Rosenius, og det samme får hver eneste sjel som skal oppdras i Åndens skole.

Guds verk i landet hadde gått framover, og Rosenius hadde fått være et av de mest velsignede redskapene i det. Særlig etter Keysers død, da en del av det som hørte mer til det ytre arbeidet, gikk over på Rosenius, var han blitt enda mer framtredende utad. Mange begynte nå å få øynene opp for dette arbeidet og fruktene av det, og de sa det åpent. Allerede i 1854 hadde to av kirkens mest fremragende menn lagt merke til det, som vi har sett tidligere, og denne erkjennelsen vokste for hvert år.

Under pinsevindene som hadde gått over landet vårt, hadde det her og der vokst fram mange unge åndelige krefter. Med sitt vitnesbyrd om nåden i Kristus Jesus og sitt arbeid for Guds rike gledet de hvert våkent øye og hjerte og manet til lovprisning av ham som gir alle gode gaver.

Men disse kreftene var ennå dels spede, dels mindre framtredende. Rosenius, som på denne tiden allerede var moden i det kallet Herren hadde gitt ham i sin vingård, sto mer alene i forgrunnen – og derfor på en høyde som er farlig for et menneskehjerte. Det var uten tvil derfra disse «mange slags fristelser» kom, disse anfektelsene og kampene i denne tiden.

Da Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen ble dannet i 1856, gikk likevel størstedelen av det ytre arbeidet over til denne institusjonen. Folks oppmerksomhet ble trukket bort fra enkeltpersonene og over på stiftelsen, og Rosenius trådte mer tilbake. – Vi skal nå se hva som mer direkte hadde ført til at stiftelsen ble dannet.

Den åndelige trangen i landet vokste stadig og ropte høyt etter næring. Og han som hadde vakt denne trangen, sørget også for å stille den. Herren vakte her og der opp hyrder etter sitt sinn – ikke bare innenfor den standen som ved et særlig ytre kall hadde fått i oppdrag å fø hjorden. Også utenfor presteskapet utrustet han både menn og kvinner med Åndens krefter og gaver – noen ganger blant de minst lærde – og de arbeidet med velsignelse for å vekke sjeler og føre dem tilbake til Herren.

Mange steder slo etter hvert noen av dem som arbeidet slik for Herrens sak, seg sammen. Dermed oppsto det her og der mindre foreninger, enten for å gi ut og spre skrifter eller for å oppmuntre hverandre til å oppsøke de fattiges hjem, fengslene og sykesengene med Guds ord.

Men jo mer dette arbeidet bredte seg og de små foreningene ble flere, desto mer savnet de kristne i landet en institusjon som kunne samle virksomheten. Da kunne de midlene og kreftene som allerede fantes, brukes bredere og jevnere. Og nå som også villfarende meninger ble spredt, kunne en slik institusjon nøyere se til at skriftene og skriftsprederne som gikk ut over landet, var av en ren luthersk ånd.

Dette stadig mer påtrengende behovet ble dekket da Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen ble dannet i Stockholm våren 1856. Som det heter i første paragraf i vedtektene, gjorde den det til sin oppgave «å gi de mange frivillige kreftene som allerede har begynt å virke i evangeliets tjeneste i vårt land, et felles samlingspunkt, så de kan brukes mer hensiktsmessig og ordnet; og for å kalle fram nye krefter som hittil ikke er tatt i bruk, å åpne adgang for enhver til å yte sitt bidrag – ved personlig innsats, skrifter, bøker, årlige og tilfeldige gaver, testamenter eller på annen måte – til det målet som er satt: at Kristi rike skal vokse blant kristne bekjennere».

Den nye stiftelsen ble ledet av et styre på tolv personer. Fire av dem ble valgt til å gjøre det egentlige arbeidet: pastor H. J. Lundborg, som døde høsten 1867 – han hadde gjort seg kjent med lignende foreninger på en reise i England og Skottland og kan på en måte regnes som stiftelsens egentlige opphavsmann – videre lektor Elmblad, doktor Melander og Rosenius. Arbeidet vokste med årene, og i 1858 ble ledelsen delt i en avdeling for kolportørvirksomheten og en for skriftspredningen. Rosenius ble valgt inn i kolportøravdelingen, og der ble han sittende til sin død.

Med sin vide kjennskap til de åndelige bevegelsene og kreftene i landet, sin dype innsikt i menneskehjertets hemmeligheter og de mange avveiene fra sannhetens smale vei, og med sin varsomhet og mildhet når han skulle bedømme svake brødre som hadde feilet, fikk han tjene Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen på mange måter i denne viktige grenen av arbeidet. Også her etterlater bortgangen hans et tomrom som ikke blir lett å fylle. Noen ganger reiste Rosenius på styrets vegne for å bilegge stridigheter i egner der stiftelsens kolportører virket og det hadde oppstått uenighet som truet med splittelse.

Også gjennom brev til stiftelsens kolportører fikk han tjene i vanskelige saker. Ett av disse brevene har vi fått tilsendt, og vi tar det med her fordi det viser hvor alvorlig og samtidig mildt han formante dem

som hadde feilet. – Et ubehagelig rykte (som senere viste seg å være grunnløst) var kommet stiftelsen for øre om en av kolportørene. Til ham skrev Rosenius:

> «Stiftelsen mener at vår bror kanskje trenger å hvile seg hjemme en tid før han reiser til **. Det mener vi av flere grunner, blant annet på grunn av et svært ubehagelig rykte som er kommet styret for øre: om en, mildt sagt, anstøtelig og forargelig oppførsel mot en kristen tjenestepike i egnen rundt** .
> Er ryktet sant, tenker vi oss at det har vært ham en stor og knusende sorg, en tukt og en motvekt mot fristelsene til hovmod. I så fall kunne vår bror i full fortrolighet åpne seg for en av stiftelsens medlemmer, så vi fikk et klarere forhold til hverandre. Men er det sant, og vår bror likevel ikke har brydd seg stort om det, ber vi ham besinne seg. Vi vil likevel ikke dømme nå, bare hjertelig formane ved Guds barmhjertighet i Kristus Jesus og be til Gud om at vår bror må få nåde til å bekjenne sin synd for den allseende Gud, ransake og prøve hvordan det står til, ydmyke seg og gi akt på seg selv. Ja, at han må ferdes slik i ord og omgang at folk kan se at vi i troen lever i samfunn med Jesus.
> Er ryktet derimot usant og løgnaktig, hører det med til de lidelsene alle Herrens vitner må tåle for sin nidkjærhet – lidelser som uten tvil også er tillatt av den trofaste Herre som en nødvendig tukt. Like fullt kan det ha vakt mye forargelse i hele egnen rundt **, og vår bror forstår nok at han nå en tid ikke kan brukes som kolportør der.
> Herren Jesus holde oss nede i ydmykhet og i sin frykt og i en kysk og verdig livsførsel, og bevare oss fra alle fall i de mange slags fristelser djevelen bruker for å ødelegge den enkelte sjel og dermed også Guds rike. Måtte Herren, så langt det er mulig, avverge all forargelse og lede alt til et godt utfall!»

Til en annen bror skrev han: «Vi stakkars skapninger som er ført lenger ut på slagmarken mot djevelens mangefargede hær, blir alltid gransket særlig nøye ... Gud, du eneste vise, trofaste og mektige Gud, hold du oss så trofast ved hånden at vi ikke *gir* noen anstøt, om så alle vil t*a* anstøt.»

Med årene kom det nye og friskere krefter inn i stiftelsens styre, og Rosenius' egne krefter begynte å avta. Han deltok da mindre i de andre sakene som kom opp i stiftelsen; men når noe viktigere ble behandlet, var han likevel alltid på plass. Når det av og til ble satt fram

nye forslag som han syntes var eventyrlige, var han som regel mer tilbakeholdende enn pådrivende.

Hvordan det nåværende styret ser på hans arbeid i stiftelsen, går fram av noen ord i beretningen om virksomheten i 1867, som styret har gitt ut i år. Der heter det om Rosenius at han «ved sitt trofaste, dype vitnesbyrd om Herren Kristus, sin uavlatelige, kjærlige nidkjærhet for de dyrekjøpte sjeler, sin stille og faste holdning i de kirkelige stridsspørsmålene, og særlig som redaktør av vår *Missionstidning*, i så mange henseender har vært av den største betydning for stiftelsen. Som medlem av styret har han lagt for dagen den forening av kjærlighet med visdom og varsomhet som er særlig dyrebar i et arbeid som stiftelsens.»

For å tegne et så tro bilde som mulig av mannen hvis liv og virksomhet vi skildrer, har vi hele veien prøvd å ta med så mye vi har hatt tilgang til av det han selv har sagt eller skrevet til vennene sine om sine egne erfaringer. Derfor gjengir vi nå et brev skrevet våren 1856 til en bror i Sør-Sverige, der han forteller en del om sitt indre liv. Pinsen det året tilbrakte han hos en venn på landet, og derfra skrev han 25. mai:

> «Nå sitter jeg langt nede i Närke med dine to brev foran meg på bordet; jeg har lest dem på nytt. I det første leser jeg om dine alvorlige erfaringer med syndens makt; i det siste leser jeg om tro, fred og glede i Den Hellige Ånd. Lovet og velsignet være den guddommelige trofasthet som lar oss erfare både det ene og det andre, og som i alt dette lar oss beholde seieren!
>
> Det siste brevet ditt gjorde meg riktig godt; der er Kristus så alene din trøst og din sang at det heter: ‹Jeg er rettferdig fordi Jesus er rettferdig; jeg er salig fordi Jesus er salig› osv. Å, om vi alltid kunne beholde denne hemmelige visdommen, denne eneste sanne og høye ros – som jo er å rose seg i Herren! Og så, å, om vi også kunne holde oss tett inntil den trofaste Frelseren med uavlatelig trosbønn, som tar ham på ordet – en bønn om at han for sitt navns skyld må bevare våre stakkars sjeler og våre skritt og føtter, så den onde Satan ikke får føre oss inn i synd og snarer, slik han gjerne ville.
>
> De senere årene har jeg med bitter anger og hjertesorg sett tilbake på visse tider i mitt åndelige liv da jeg altfor lettsindig hadde glemt Satans grusomme hensikter og altfor makelig forsømt den trofaste Herrens milde formaning: ‹Våk og be for at dere ikke må komme i

> fristelse!› Jeg sier ikke at jeg nå kan dette slik jeg burde – å nei, det er fremdeles min store brøst og min tyngste anklage at jeg ikke kan våke, ikke jevnt kan gi akt på meg selv. Men de to siste årene har Herren skremt meg noe mer alvorlig til det, ja, særlig det siste året, så jeg nesten alltid går i frykt. Likevel glemmer jeg meg igjen hvis ikke Herren på nytt rister riset over meg.
>
> Å, for et underlig liv, kjære bror! Det er jo et korsfestet liv: vi må ta helt farvel med tanken på fred og velvære av jordisk og sanselig art – ellers blir vi refset. Glemmer vi oss og slipper den stakkars klynkende Adam løs, får vi ny, dobbel tukt; holdes han derimot jevnt ved korset, så lider han også. Slik er både høyre og venstre hånd naglet til korset. Er jeg stille der, så dør jeg; rører jeg meg, så dør jeg like fullt. Gud gi oss da tålmodighet til å holde ut med disse kårene til Herren kommer og forløser oss! Gud være lovet, dette hører vel med for dem som kjemper om en krone, livets uforgjengelige krone.
>
> Men å, for en forferdelig vanskelig kunst det er – mens vi strever slik, det vil si *våker* og *ber*, med blikket på hvor nødvendig det er, og med den voksende følelsen av egen usselhet som alltid følger med – likevel å holde fast på den troens trøst vi først talte om: at vår rettferdighet er like stor, vår benådning og Herrens velbehag i oss like fullt! Å, hvem kan tro det og holde fast på det? Nei, vi skal også erfare at han selv må gi oss troens nåde og selv komme oss til hjelp når vi er nær ved å gå fortapt – komme oss til hjelp og frelse oss ved troen. Slik ender vi med at *han*, *Herren*, er både vår rettferdighet og vår styrke og vår forløsning. Ja, lovet være hans trofasthet, han er alt, han gjør alt! Og til slutt er jeg mest fornøyd med nettopp dette, enda det egentlig er *det* som piner oss mest: at *vi* ikke får bli noe.»

I *Pietisten* skrev Rosenius dette året en utmerket veiledning om den rette omvendelsen («Steinkarene fylt til randen»), en del om helliggjørelsen og gode gjerninger, formaninger til å vise troen i livet, om «Den hemmelige visdom», og dessuten, i nr. 3, 4 og 5, artikkelen «Den gode hyrde», som er så trøstende for fattige hjerter. Mot nr. 4 av denne artikkelen (særlig s. 54–57) trykte *Väktaren* i nr. 51 samme år noen innsendte merknader, som ble ytterligere skjerpet av redaksjonens egne.

Vi har ikke satt oss fore å ta opp disse merknadene i sin helhet, og heller ikke å gå inn i noen kritikk av dem. Vi hadde gjerne villet antyde med noen korte ord hva merknadene egentlig siktet mot. Men det tror

vi ikke vi kan, for vi har støtt på nesten bare motsigelser – ikke bare mellom innsenderens merknader og redaksjonens, men også i en god del av det innsenderen selv hevder.

Slik sier han for eksempel helt i begynnelsen: «Man er mer og mer kommet fram til at *Pietisten* vil *på troens grunn* holde fram den viktige formaningen til lysets barn om ikke å vandre i mørket, men å vandre i lyset som lysets barn.»

Og så rett etter: «Mange har likevel undret seg over at *Pietisten* nesten alltid taler om helliggjørelsen som om den ikke hadde noen ytre side, men bare gjaldt det indre mennesket – hjertets fromhet, renhet og hellighet. Det kan ikke nektes at det ser ut som om *Pietisten* mener at all tale om den ytre vandelen, alle formaninger til verk og gjerninger, ligger så nær egenrettferdighetens og gjerningshellighetens område at man for å unngå å komme inn på det bør være så forsiktig at man lar all slik tale fare.»

Lenger fram siteres disse ordene av Thomander til støtte for merknadene: «Det står ikke vel til med det disippelskapet som aldri når fram til ynglingens friske liv eller jomfruens rene, uovervinnelige troskap, men som går like mye tilbake den andre dagen som det gikk fram den første. En slik disippel snubler og klynker den ene stunden og kryper og klynker den neste. Han vil bevise sin tro med sine skrøpeligheter, av ren frykt for at det skal være selvrettferdighet å bevise sin tro med sine gjerninger. Han gir stadig etter for den onde og mener at han er overvunnet nok bare man beskriver utførlig hvor mange tommer man har veket for ham. Han sparer seg selv overalt der det gjelder, og roser seg siden av at han er frisk. Han vet godt at Kristus er død for våre synder, men husker ikke at vi også skal dø med ham fra synden og leve for rettferdigheten. Han vil nok ta barnet Jesus i armene som Israels trøst, men betenker seg på å gjøre for ham det som var skikk etter loven.»

Enda lenger fram har innsenderen talt om at det hører med «til en god vingårdsmann at han har en kniv å rense med, og ikke bare at han har den, men at han *bruker* den», og at det ville være «galt å male oss en vingårdsmann uten denne kniven».

Så legger han til: «Dette har *Pietisten* vist oss tydelig flere steder i de gamle årgangene av bladet sitt. Den har også holdt fram den viktige iakttakelsen (som jo ligger åpen i dagen) at det er nettopp de grenene

som bærer frukt, som blir renset og skal renses. *Pietisten* er altså langt fra å mene at de troende ikke tåler formaninger og irettesettelser når det gjelder rettferdighet i livet. Tvert imot mener den at formaningene, som finnes i så rikt mål i apostelbrevene, er skrevet nettopp for dem, og at de elsker disse formaningene og gjerne *hører* dem for også ved Herrens nåde å kunne *gjøre* dem.»

Med denne innrømmelsen tar innsenderen etter vår mening selv tilbake alle merknadene sine. Annerledes er det med redaksjonens noter; de er angrep fra først til sist.

Men det er jo kjent at enhver oppfatter og bedømmer tingene bare fra sitt eget ståsted. Selv i rent naturlige ting ser den uerfarne unge mannen som nettopp har begynt på livsveien, helt annerledes på denne veien enn den voksne mannen som kjenner farene og strevet på den, eller den gamle som er blitt grå på den. Og hvor ulikt ser den syke på det helbredende legemiddelet og legen, sammenlignet med den som ennå er frisk! Slik er det også på det åndelige området. Det finnes hemmeligheter og forhold som man umulig kan bedømme rett fra et hvilket som helst åndelig ståsted.

Vi forlater derfor disse merknadene i *Väktaren* – enhver kan lese dem i nr. 51 for 1856 og bedømme dem ut fra sitt ståsted – og vil i stedet se hvordan andre tok imot det samme nr. 4 av *Pietisten*. Like etter at dette nummeret var kommet, skrev en mann som nå er prest i vår kirke, og som den gangen forberedte seg i Uppsala til presteeksamen (24. april), til Rosenius:

> «Takk, kjære bror, for siste *Pietisten*! Den har gjort meg mer godt enn jeg kan si noe menneske. Jeg holder nettopp på å lese den nå om morgenen, men kjente meg uvilkårlig drevet til å avbryte en stund for å si deg hvor mye godt du – eller rettere *Herren ved deg* – har gjort min sjel med den. Å, jeg har gått så lenge og arbeidet med meg selv, men uten framgang; jeg har ‹skreket og drevet på meg selv, men alt er bare blitt verre og verre›. Men nå ser jeg *feilen* og dessuten *boten* mot feilen. Gud hjelpe meg bare til å *forbli* enfoldig ved Jesus; å, da har jeg ro!
>
> Jeg skriver fordi jeg tror det vil glede deg, som en av Herrens ‹små svenner›, å høre at i hvert fall *ett* (om ikke flere?!) av din Herres elskede, dyrekjøpte får virkelig har hatt velsignelse og gagn av det du har fått skrive. Kjære bror, du har allerede fått det rette blikket inn

i hemmeligheten ved nådelivet og den *sanne* helliggjørelsen (andre får si hva de vil); for disse ordene er sanne (s. 55): ‹Ingen lov, ingen trussel, ingen redsel for helvete gjør meg sterk i striden; men blir hjertet mitt tent av glede og kjærlighet, *da* er jeg sterk, *da* springer jeg løs fra den mektigste lenke, *da* makter jeg alt.› – Å, om jeg aldri måtte glemme dette!»

Da nr. 51 av *Väktaren* kom ut, var det mange venner som oppfordret Rosenius til å svare; ja, til og med fra broderlandet Norge kom det brev med den bønnen. Men han ville ikke. En bror på landet hadde i et brev til Rosenius holdt fram de samme innvendingene mot nr. 4 som *Väktaren*. Til ham skrev han derimot et svar (28. juli), som vi lar følge her:

«Med stor takk til Gud har jeg lest brevet ditt av 16. juli. Han gjør alt vel. Jeg synes nemlig at jeg ser hvor enige vi nå er i selve saken, selv om vi har innvendinger mot ordene. Ja, kjære bror, jeg er helt enig med deg i at vi også bør bruke salt, og det i fullt alvor – saltet er en god ting når det brukes rett. Alvorlige formaninger og irettesettelser må like visst brukes som evangeliets lindring. Og særlig må vi for alvor øve oss i å *gjøre* etter *alle* Ordets krav; for nettopp slik får vi den aller fineste og klareste forstand i sjelesorg.

At dette er og har vært *Pietistens* mening, kan du se allerede av nr. 1 i år, men særlig av en hel mengde numre i de tidligere årgangene. Dem finner du i registeret under for eksempel disse overskriftene: ‹Om helliggjørelsen›, ‹Om kjødets døding›, ‹Vandre verdig ditt høye kall›, ‹Små synder›, ‹Om gode gjerninger›, ‹Helliget vorde ditt navn›, ‹Hustavlen›, og hele utleggingen av Kol 3, som fyller flere ark i to årganger. – Nå, dette erkjenner du; selv han som skrev merknadene i *Väktaren*, erkjenner det.

Men kan da noen forstå hva som gikk av *Pietisten* da nr. 4 kom til verden? Ennå i dag kan jeg ikke forstå annet enn at hele den forvirrede gåten bare ligger i det gamle, kjente forholdet at *enhver ser en sak bare fra sitt eget ståsted.* Sett deg dypt og grundig inn i hvordan et riktig ‹svakt› og ‹sykt› får har det: en sjel som er nær ved å fortvile ‹over all sin usselhet›, over sin ‹forgjeves› streben, bønn, kamp og påkallelse om kraft til å gjøre og være det den hellige Gud krever; et lovdruknet sinn, et ‹knekket siv›, en ‹rykende veke›. Kort sagt en sjel som allerede lider slik av trelldomsånd, ja, som har sin sykdom nettopp i at den bare ser på seg selv og ikke på Kristus, og

derfor mangler all kraft. Får du en slik sjel foran deg, er jeg helt viss på at du ikke tar på deg å lege den med ‹stadig moralisering, skrik og pådriving›. Da er du helt enig med nr. 4, med bibelteksten der og med Luther i at *slike* sjeler ikke blir legt på den måten, men tvert imot blir verre, ja, om mulig ødelagt og myrdet.

Men like naturlig som det var at *jeg*, som hadde dette synet for øye, skrev som det står i nr. 4, like naturlig var det at *du* – med din egen friske erfaring for *ditt* øye, den erfaringen som skildres så livfullt gjennom hele første halvdel av ditt kjære brev, og som styrer ditt omdømme – måtte ha en annen sjel for øye. Ikke en som er slik lovmessig nødlidende, trelldomssyk og elendig som den nr. 4 tok hensyn til, men en sjel som tvert imot, med dine egne ord i brevet, ‹fant det så deilig å få krype inn under Kristi rettferdighet, som dekker over alt›. Og se, en slik sjel – å, en slik sjel, som smaker sødmen av Kristi rettferdighet som dekker over alt – den har svært godt av en mild og alvorlig formaning. Ja, kanskje du på det stadiet til og med hadde tålt den stadige ‹moraliseringen› som nr. 4 taler om? Ja, en slik sjel kan formanes, og den blir bedre og sterkere av formaningen. Om det er vi helt enige.

Det er likevel merkelig å se hvor skrøpelige vi mennesker er, også de som skulle være blant de beste. (Gud bevare oss fra å finne oss selv slik!) Jeg ser et sted i brevet ditt at du tenker akkurat som jeg, og likevel ikke har kunnet se hva nr. 4 talte om. Du skriver: ‹Når evangeliet samtidig holdes fram uten noen innskrenkninger, tror jeg ikke en formaning til mer samvittighetsfullhet i vandelen skader, *unntatt* i *mer spesielle tilfeller*.› Hva mener du med disse spesielle tilfellene? Jeg er fullt overbevist om at du mener nettopp det samme som lå til grunn for hele nr. 4. For der er det bare tale om de tilfellene der sinnet allerede lider av lov- og trellesyke.

Men *ett* sted i nr. 4 har du lagt merke til der jeg virkelig finner en feil i uttrykkene mine. Og det var underlig: da jeg skrev det ned, kjente jeg at noe ikke var helt riktig, men jeg fikk ikke tak i feilen. Stedet er nederst på s. 54, nærmere bestemt fem linjer nedenfra, i ordene: ‹Slik blir også virkningen av det alltid lovens, nemlig at den virker vrede› osv. Feilen ligger bare i ordet ‹alltid›. Det burde i stedet ha stått: ‹Slik blir virkningen på *slike lovsyke og svake som det her er talt om*, alltid lovens› osv. Eller som Luther uttrykker denne sannheten: ‹Så ofte loven får herske i samvittigheten, har den alltid den virkningen at den øker synden.›

Men at kravene til oss alltid er lov, hvilken drakt eller farge de enn blir kledd i, det er en enkel sannhet som enhver kan se med litt logikk eller bare med innsikt i hva lov og krav betyr. Det er ikke noe galt i at kravene er lov; for også de kristne trenger jo loven, både som rettesnor og som tukt for det onde kjødet. Det som er avgjørende, er bare at ‹loven blir brukt rett›: brukt til *rett tid* og på *rett person*, altså der den gjør gagn og ikke der den gjør skade.

Ellers er det en svært fin snare fra djevelen, den jeg pekte på med ordene: krav, lov i evangeliets farge – Kristus, Kristus i annethvert ord, og likevel lov; Kristus, men bare som *krav*, ikke som *gave* – og dette forkynt for lovdruknede, sårede samvittigheter under navnet evangelium! Er ikke Satan fin? Skal man ikke rope ut mot slike Satans dybder? Hadde jeg bare tiet om slikt og forkynt og skrevet rett og slett uklanderlig om alle stykker, og ikke vært så brysom og talt om ‹hellige som farer til helvete› og lignende, så hadde jeg vel fått være i fred fra mange kanter. Men så ille stilt er man om man får sannhetens mest alvorlige sider for øye og ikke lenger våger bare å balansere for fredens og enighetens skyld med alle.

At jeg på s. 56, der jeg nevner et kjennetegn på en god hyrde, skulle ha framstilt det ‹som *det eneste*› kjennetegnet på ham, kan ikke *jeg* finne. Jeg finner bare at det kjennetegnet som står der, er *det eneste jeg har framstilt der*, men ikke at det med ett eneste ord antydes at det er det eneste kjennetegnet på en god hyrde. At det ett sted i *ett* skrift tales om *ett* kjennetegn og et annet sted om *flere*, det ser vi at Kristus selv har gjort; og det går jo an når man ikke har lovet å framstille alle.

Jeg nekter ikke for at det hadde vært godt om jeg hadde rukket å behandle *alle* i samme nummer, men da hadde andre deler av avhandlingen lidd. Og jeg *kan* ikke skrive så godt som jeg ville; jeg skriver bare så godt som jeg kan – eller enda bedre, for jeg bekjenner at det er *Gud* som hjelper meg. Jeg blir bare grå av åndelige bekymringer, dels for hvordan jeg skal lære, dels for hvordan jeg skal kunne leve etter det.

Du ønsker at *Pietisten* nå i fortsettelsen av artikkelen om helliggjørelsen skal komme med en alvorlig oppfordring til trofast etterfølgelse av Jesus. Da er du overbevist, legger du til, ‹om at ingen skal kunne anklage de evangeliske for antinomisme eller løs lære, men at alle motstandere av et fritt evangelium skal bli nødt til å innrømme at vi står helt på Skriftens grunn›. – Kjære bror, med Guds nåde

vil jeg nok skrive formaninger i neste nummer. (Artikkelen ble ikke avsluttet med nr. 7; formaningsdelen står igjen.) Ja, formaninger kan jeg vel skrive – Gud hjelpe oss bare til å gjøre etter dem! Men at evangeliets motstandere noen gang skulle holde opp med å spotte det som en løs lære og lignende, det tror du visst ikke om du tenker riktig over saken.

Nei, når Kristus og Paulus ikke slapp unna den spotten (tenk på hvilken bitter beskyldning Paulus forteller at han måtte tåle, Rom 3,8, jf. v. 31), så bør heller ikke vi *ønske* eller *håpe* å slippe unna den – så sant vi vil bevare korsets hemmelighet ukrenket og framstille den usminket, så sant vi vil være *sanne* etterfølgere av Jesus. Det kommer en dag som skal åpenbare at mange som framfor alt har talt om å følge Jesus, *nettopp med det på en fin måte har trukket seg unna den korsfestedes korsvei* og spottet dem som virkelig har fulgt ham. Slike finesser skal vi lære å forstå.

Jeg gjør et viktig skille mellom to slags lovmessige mennesker som ofte blir blandet sammen, nemlig gjerningshelgenene og de mer lovmessige kristne. Gjerningshelgenene, som er tegnet i Luk 18,9–14, tar saken temmelig lett for egen del. De oppfyller sin faste religiøse dagsorden og ser siden mer på andre enn på seg selv. De er ubrutte, sterke og kloke og står ennå på ganske god fot med verden, selv om de også ved religionen er skilt fra verdens grovere vesen og regnes for kristne. Mer lovmessige kristne kaller jeg derimot dem som virkelig er slått ned av loven for egen del og tar saken alvorlig, men mangler den fulle freden og friheten som evangeliet vil gi, og som derfor er mer lovmessig nidkjære for andre.

Det som egentlig skiller de første fra de siste, er at de første er gjort til kristne og ikke er tilintetgjort og i nød for egen del; de siste derimot er *født* på ny, knust for egen del, men mer lovmessige. Om disse siste tror jeg, som du, at vi skal kunne forene dem med oss; ja, Gud være lovet, etter hvert som de blir mer og mer tømt, drar de seg til slutt stadig nærmere livets kilde. Men de første tror jeg ikke kan forenes helt med oss som det de er – og jeg *ønsker* det heller ikke, NB, som det de er. Jeg frykter at de alt er altfor forent med oss; men Gud kan vel sende et uvær, vekke en lærestorm som åpner øynene våre.

Jeg spør: Hvor har vi nå dem som svarer til tegningen i Luk 18,9–14? Jo, under den samme ‹leser›-tittelen som *vi* bærer. Navnet fariseer betyr ‹den som er skilt ut›, for de var skilt fra verden ved sin religiøsitet; mange blant oss trenger knapt å være skilt fra verden

> og er likevel tatt opp blant oss. Vi må ikke glemme faren ved en slik sammenblanding, faren for smitte.
> For kristne finnes det ingen farligere, finere og mer skjult snare enn når de blir ledet utover, fra det *indre* til bare ytre verk som man klarer seg med og ikke behøver å bli synder på. Snart får man da også komplimenter fra gjerningshelgenene som en forstandig, redelig, forståelig, sunn og aktverdig kristen. Å, hvordan *det* smaker, sammenlignet med å være en dåre for Lammets skyld! Paulus sier: ‹Hvis jeg ennå forkynner omskjærelse … da er jo korsets anstøt gjort til intet.› Og igjen: ‹Disse som søker å ta seg godt ut i kjødet, de er det som vil tvinge dere til å la dere omskjære, bare for at de skal slippe å bli forfulgt på grunn av Kristi kors› (Gal 5,11; 6,12). *Mutatis mutandis* – med de endringene som trengs – finner jeg akkurat det samme igjen i våre dager.»

I en preken på annen søndag etter påske, paragraf 23, over samme emne som det omtalte nr. 4, sier Luther:

> Det er godt at vi lærer Kristus godt å kjenne og forstår at det i hans rike finnes svake og syke mennesker – at det ikke er annet enn et sykehus, der man finner bare skrøpelige og syke som må pleies. Men det er ganske få som tenker over dette, også blant dem som har evangeliet og noe av Ånden, for dette er *den største visdom man kan komme til* … Naturens klokskap mener nemlig at man i Kristi rike bare skulle ha å gjøre med forstandige, fornuftige og kloke folk, og tale og preke om dem, og ikke at man skulle ha med svake og dårer å gjøre og ta seg av deres nød – ikke for å more seg over dem, men for å hjelpe dem ut av den, så de kunne komme ut av sin synd og dårskap til rettferdighet og rett forstand.

Og i en annen preken skriver han igjen: «Derfor er det *den høyeste visdom under solen*, og svært få mennesker på jorden har den: å tro at Kristus er hos og i de svake.»

Gir vi vår store læremester rett i disse ordene, kan vi visst ikke nekte for at Rosenius både i tale og skrift fikk nåde til å vise mye av denne «største visdom man kan komme til».

På Jesu tid bebreidet fariseerne ham – selve Herren fra himmelen – at han «tar imot syndere og eter sammen med dem». Det de la ham til last, er nettopp det som i all evighet skal være emnet for de frelste synderes lovsang omkring tronen. Og fariseeren Simon tvilte rett ut

på at Herren Jesus kunne være sendt av Gud, fordi han behandlet en synderinne så vennlig (Luk 7,39).

På samme måte ble også denne tjeneren hans mistenkt av mange samtidige for å holde med synden, preke et «løst evangelium», ikke legge ordentlig vinn på helliggjørelsen og så videre – nettopp fordi Herren hadde gitt ham mye av denne «høyeste visdom under solen»: å tro at Kristus er hos og i de «svake», og ta seg av dem.

Men dette året kom det også innvendinger mot *Pietisten* fra et annet hold. I nr. 10 av *Evangelisk Kyrkovän* finner vi under overskriften «Luther-dyrkelse» en kritikk av en «Samtale mellom to venner» som var trykt i nr. 10 av *Pietisten*, og som holdt fram at Luthers skrifter har et fortrinn framfor andre.

Den velmente hensikten med samtalen går fram av noen ord til slutt. Den må få bifall fra alle som har øyne til å se hvilken velsignelse den store reformatorens skrifter har brakt over vårt land – sammenlignet med all den skade som er voldt ved å spre skrifter som på ett eller annet punkt er villedende.

Et av de mange gledelige tegnene i vår tid, et som også lover frukt for tiden som kommer, er visselig den rike spredningen Luthers skrifter har fått de siste tiårene. Vi tror også at mer enn én sjel som har fulgt Rosenius' råd og gjort seg kjent med vår store læremesters verker, har hatt velsignelse av det. Og vi tror at alle som på noen måte har bidratt til å spre dem videre, har gjort vårt folk en virkelig tjeneste!

At disse innvendingene mot *Pietisten* fra brødre i Kristus likevel ikke gikk sporløst forbi Rosenius, ser vi av noen ord i nr. 12 samme år, da han kunngjorde at bladet kunne bestilles for et nytt år. «Venner,» skriver han, «dere som tar på dere bryet med å samle abonnenter og dele ut bladene våre: Bli ikke trette, så sant dere vet at dere også med dette tjener Herren og hans dyrekjøpte. I motsatt fall må vi slutte.»

Det ser ut til at disse ordene grep mange hjerter blant hans tallrike venner i landet og drev dem til å vise at de *visste* at de «tjente Herren og hans dyrekjøpte» når de spredte bladene hans. Allerede i en kunngjøring i nr. 1 året etter ser det nemlig ut til at bestillingene for det året var kommet tidligere og rikeligere enn før. Opplaget av *Pietisten* måtte økes ytterligere.

I juli dette året skrev han til en bror som var kommet hjem fra en lang sjøreise:

> Å, hvor brevet ditt gledet mitt gamle, tørre hjerte! Herren være evig priset og lovet! Det sier jeg både for deg og for meg. Ja, slutten på *alt* vi opplever, blir visst at Herren blir priset, at han skal få mye lov og pris og ære i all evighet; for etterpå ser vi at *alt* han har gjort med oss, er like verdt å prise. «De som for ut på havet i skip, som drev handel på store vann, de så Herrens gjerninger og hans underverker på dypet» (Sal 107,23–24). Slikt ser jeg at hjertet ditt nå priser. Gud være lovet, sier jeg enda en gang.
>
> Men også jeg har vært på «dypt vann» mange ganger siden vi skiltes, og i mangt slags vær. Ja, jeg kjenner meg ofte som en sjømann som svever mellom veldige krefter – «de for opp mot himmelen, de for ned i avgrunnene, deres sjel ble motløs i ulykken»; slik kjenner også jeg meg ofte. Men Herren gjorde stormen stille, så bølgene la seg. Ja, nettopp slik. Hva jeg mener med alt dette, kunne jeg bedre si deg om vi møttes … Men jeg sier sannheten: Det er ikke noe fremmed for meg at profeten Jona ville flykte ut på havet bort fra Ninive – eller å ønske seg døden for alvor.

Sommeren tilbrakte Rosenius med familien hos en venn på eiendommen Åby utenfor Gävle. En av hans mange venner der i traktene skriver:

> Mens han var på Åby om sommeren, talte han hver tredje søndag i Gävle, Hille og Valbo. I byen la han ut Efeserbrevet. Da han forklarte hustavlen, skjerpet han formaningens brodd særlig sterkt, så mange jamret seg. På Åby talte han over Romerbrevet; der holdt han foredrag hver kveld i uken og på søndagsmorgenene. Mye folk strømmet dit fra byen og landsbygda. En nådevind blåste; sjeler ble vunnet og født på ny, og de vandrer ennå i troen på Guds Sønn.
>
> Etter morgenbønnen spurte han av og til om noen ville bli igjen for å få et eller annet dunkelt spørsmål oppklart eller et skriftord belyst. Slik samtalte de for eksempel en hel formiddag om dåpsspørsmålet, som på den tiden skapte uro i sinnene. – Mens han var på Åby, skrev Rosenius nr. 7–9 av *Pietisten*. Arbeidet skjedde under mye bønn, sukk og sjelekamp. Tidlig om morgenen og likeså om natten satt han ved arbeidet. Dagene var ofte opptatt av samtaler med mennesker som søkte frelse.

Den samme vennen skriver videre:

> Foruten velsignelsen hans besøk i byen førte med seg gjennom de offentlige foredragene, fikk også private kretser rik velsignelse av hans åndsrike omgang. Disse stundene står for mange som et uforglemmelig minne. Som regel samlet det seg en tett krets omkring ham, slik yngre skudd samler seg omkring den eldre stammen. Han fortalte da lærerike erfaringer fra sitt lange liv i nåden, eller han tok fram en av Skriftens skatter til betraktning.
>
> Kom det ikke i gang noen åndelig samtale, sløste han ikke bort den dyrebare tiden, men gikk inn på rommet sitt og ba dem som ønsket å snakke med ham, komme inn én etter én. Med faderlig omsorg var han nøye med å få greie på sjelens forhold til Herren, og han ga akkurat de råd, oppmuntringer eller formaninger som trengtes. Han sparte heller ikke på det åndelige riset, og brodden ble kjent. Hans tale var i sannhet «vennlig, krydret med salt».

I nr. 1 av *Pietisten* for det nye året 1857 skrev Rosenius en herlig «Trøst i alle bekymringer» over Åp 5,1–6. Deretter begynte han en utlegning av Guds ti bud, som ikke ble avsluttet før i nr. 6 året etter. Som et sluttord for året skrev han i nr. 12 en vakker julebetraktning over Gal 4,4.

Helt siden høsten 1852 hadde Rosenius holdt møtene sine i det nokså rommelige lokalet i Johannes östra kyrkogata. Men også her begynte trengselen å bli plagsom, og på søndagsettermiddagene måtte ofte hele flokker gå hjem igjen fordi det ikke var plass i salen.

Flere av Rosenius' venner og tilhørere bestemte seg da for å be direksjonen for Betlehemskirken om lov til at han kunne holde møtene sine der. Den 28. februar 1857 ble det levert inn en søknad om dette, undertegnet av en mengde venner, og den ble straks innvilget. Allerede onsdagen etter, den 4. mars, holdt han der sin første betraktning, over begynnelsen av første akt i Kristi lidelseshistorie. Først etter påske samme år begynte han også å preke der på søndagsettermiddagene kl. 1–3.

Det var femten år siden Rosenius sist hadde stått fram i Betlehemskirken, den 13. mars 1842. Hvor Guds rike hadde gått fram i disse årene! Med en utholdenhet og troskap som bare Kristi kjærlighet gir, der den har fått tvinge et menneskehjerte, hadde han fortsatt å preke i hovedstaden gjennom alle disse årene. Ofte – særlig de første årene – skjedde det i de mest uanselige små lokaler for bare noen få

tilhørere, for det meste fra de lavere samfunnslagene, og nesten hele tiden under frykt og fare for angrep fra en opphisset folkemengde.

Likevel hadde han ikke trukket seg tilbake, selv om kjødet hans ofte skalv og ville vike unna denne korsets vei. Herren holdt ham hele tiden fast på den ved sin nåde. Og se, litt etter litt hadde den lille flokken vokst og var blitt en stor skare. Når vi nå i ettertid står og forundrer oss over de rike fruktene av denne mannens arbeid, burde vi visst lære av det hvilken velsignelse det ligger i et stille og enfoldig vitnesbyrd om den ufortjente nåde i Kristus, båret fram uten opphør. Et slikt arbeid skal aldri bli uten frukt.

At Rosenius sto fram i Betlehemskirken, ble likevel ikke godtatt av alle som på en eller annen måte hadde med saken å gjøre. Noen hadde ønsket at han som lekmann ikke skulle tale fra prekestolen, men fra alterringen. Da Rosenius fikk høre om dette, skrev han det følgende til en av brødrene som hadde vært av denne mening. Det minner oss om Davids bekjennelse: «Jeg er trengt fra alle kanter.»

> Jeg tror jeg gjør en god gjerning om jeg skriver noen ord for å belyse hvordan jeg ser på Betlehemskirken og på at jeg står fram der. Ved Guds nåde er jeg virkelig selv innstilt på å gå så forstandig og så uten anstøt fram som det er mulig. Jeg mener ikke at man kan gå så dristig og grovt fram som man vil, bare man går i Herrens ærend – nei, da hadde det knapt gått bra de sytten årene jeg har drevet dette leseriet midt i Stockholm. Men samtidig er ikke forsiktighet og varsomhet alt man må ta hensyn til hvis man for alvor vil tjene Herren og hans dyrekjøpte sjeler.
>
> Det kommer en stund da «man blir så ille tvunget» til å gjøre noe man selv helst ville trekke seg unna. Tvangen ligger i at man ikke vet om Herren Kristus ennå har samtykket i at man trekker seg tilbake, ikke vet om Herren Kristus ennå har sagt: «Nå *får* du trekke deg bort; du slipper å høre på dem som ber deg tolke mitt ord for dem; nå *får* du høre på dem som bare har sans for det som hører mennesker til.» Når man ikke vet om Herren Kristus ennå har samtykket i noe slikt, er man bundet i samvittigheten av et kall fra en flokk sjeler som ber om vår tjeneste.
>
> Når det gjelder at *jeg* står på en prekestol, har jeg visst oftest trukket meg tilbake når hyrder ved statskirkens kirker har bedt meg tale fra *deres* prekestoler. Bare i det siste året, 1856, har jeg stått fram i elleve slike kirker, men bare to ganger fulgte jeg oppfordringen om

å tale fra prekestolen; de andre gangene sto jeg i koret – så høyt akter jeg statskirkens kirker. Men da det igjen ble spørsmål om Betlehemskirken, visste jeg svært godt det som noen synes å glemme helt: at Betlehemskirken slett ikke er noen kirke i statskirken. Den er helt og holdent privat eiendom, akkurat som bedesalen min i Johannes östra kyrkogata, som i et juridisk dokument jeg har i hende, også kalles «kirkesal».

Betlehemskirken er en slik institusjon, bare langt større og bedre bygd og innredet; den har aldri tilhørt statskirken og aldri stått under dens myndigheter. Om jeg her står på prekestolen – eller på «pulten», som Scott kalte den, han som innredet kirken og var dens forstander – eller om jeg står nedenfor den, er en og samme formfeil; for hele institusjonen står jo *utenfor* statskirkens former. For Herren Kristus og for min samvittighet er det også det samme, og det kunne jeg nok begrunne med Guds ord. Men for folket er det ikke det samme, i *alle fall ikke for dem som sitter på galleriene*.

Dette er altså grunnene til at jeg heller ikke kan se at jeg trer mer inn i en annens embete når jeg står fram i Grydestøberstræde, enn når jeg står fram i Johannes östra kyrkogata. Det er offentlig undervisning begge steder, og det var offentlig undervisning i alle de elleve kirkene jeg sto fram i i sommer, og i hvert nummer av *Pietisten*. Er nå alt dette et avvik fra «menneskelig ordning», så er det visst samme slags avvik som Peter selv tillot seg da noen *rita vocati*, «kirkens forstandere», forbød fiskeren fra Betsaida å lære *deres* folk i Jesu navn. Han svarte dem: «Døm selv om det er rett i Guds øyne å lyde dere mer enn Gud!» (Apg 4,19). Og se, det var den samme Peter som skrev: «Underordne dere under enhver menneskelig ordning» (1 Pet 2,13). Av dette forstår vi rett hva han mener med menneskelig ordning – eller rettere: hva han *ikke* mener med det. (*Rita vocati: rettmessig, ordentlig kalte. Overs. anm.*)

Kort sagt: Jeg har aldri stått fram for å undervise offentlig bare på grunn av den *vocatio interna* jeg kan ha, men bare når jeg også har fått et *ytre* kall. Og vi er sikkert enige om at dette ytre kallet er like guddommelig og aktverdig når man blir kalt av en flokk hungrende sjeler, som når studenten – kanskje ved spillebordet – har bestemt seg for å gå inn på det teologiske fakultet, tar eksamenene sine og så krever å bli prestevigslet og satt inn i menigheten, enten noe menneske vil ha ham til sjelesørger eller ikke. Men han heter «kalt»! (*Vocatio interna: indre kall. Overs. anm.*)

> Nå har jeg i all hast vist hvordan samvittigheten min står overfor Guds ord, ja, er *bundet* av det. Jeg vet ikke om jeg *våger* å gjøre annerledes enn jeg gjør, for jeg tror at Herren Kristus, som ga sitt dyrebare blod for sjelene, har mer omsorg for dem enn for noen små menneskelige hensyn. Hadde jeg fulgt min egen smak og min egen menneskelige følelse, ville jeg helst ha blitt i ro i Johannes östra kyrkogata.
>
> Min sterkeste trøst, hva man så enn dømmer om meg, er at jeg slett ikke selv har traktet etter å flytte andaktsstundene mine. Jeg har heller satt meg mot vennenes ønske i denne saken, og det vil de selv vitne sammen med meg. Derfor mener jeg nå at jeg kan føre alt tilbake til Gud og igjen overlate alt til ham. Jeg visste godt på forhånd at det som nå har skjedd, bare ville føre med seg mer bekymring, ubehageligheter, anfektelse og mange slags dommer. Noen annen lønn regner jeg ikke med å få her på jorden for at jeg står fram i Betlehemskirken. Herren er den som kjenner oss, Herren er den som dømmer oss, Herren er også den som kan bevare oss under all vårt hjertes elendighet; ja, han er også den som kan lindre og en gang gi hvile. Dette er min trøst.

Noe av hans indre liv fra denne tiden, våren 1857, kommer fram i disse linjene til en bror på landsbygda:

> Så tung og uskikket jeg enn er, kan jeg ikke la være å skrive noen ord til svar på det livfulle, kjære, varme brevet jeg fikk fra deg for noen dager siden. Dyrebare bror – bror i Ånden, bror i kampene og i håpet – jeg sier bare amen til det du antyder om det «trettekjære folket» som så stadig «taler løgn» i sjelen vår og «henger slør for øynene våre».
>
> Men å, for en trofast Frelser! Like utrettelig oppsøker han oss i rette stund, hvor som helst en Maria gråter etter ham og ikke kan kjenne ham for sørgesløret – ja, sørgende klager for den hun tror er gartneren, at *liket* er borte. Hun søkte ikke mer enn det, og fikk likevel ikke gleden av å finne det hun søkte. Men hun fikk gleden av å ha tusenfold, millionfold mer enn hun søkte, tett ved siden av seg: å ha ham levende.
>
> Slik, tror jeg, skal det også gå deg og meg og alle sørgende i Sion, når alle slør en gang er borte, og den underlige broren ikke lenger gjør brødrene til forrædere og Benjamin til tyv, men bekjenner: «Jeg er Josef, deres bror!» Ja, kjære stridsbror, en gang, å ja, en gang!

> Måtte vi bare holde ut til da, og i mellomtiden holde godt vennskap med ham – ja, heller lide alt og flykte fra alt enn å gi slipp på hans vennskap og nærvær. Etter alt jeg har erfart, er det også den eneste lykksalighet som fortjener navnet.
> Jeg sitter her på Huvudsta i min ensomhet for arbeidets skyld, en halv mil fra den myldrende, brokete blandingen av oppmuntrende og engstende ting i Stockholm, og kjenner det Ruthström en gang sang:
>
> Jeg trives i min ensomhet,
> og best ved Jesu side;
> der vil jeg, trygg for all fortred,
> min bryllupsstund, den blide,
> forvente, hvile i min dal,
> hvor ånden lik en nattergal
> i stille glede kvitrer.
>
> Vi får nok ikke alltid bli i eremitthytta; i morgen må jeg inn til den store byen for å preke. Men jeg vil si hvor søtt og hvor uunnværlig det er for vårt evighetsliv, for ånden og for livet med Kristus, også å komme alene sammen med ham og leve noe med Jesus alene.

Det uavbrutte arbeidet hadde imidlertid tæret på helsen hans. I juninummeret av *Pietisten* måtte han på grunn av sykdom avbryte betraktningene over de ti bud, og i stedet tok han inn et «Brev til Guds barn i troens mørke og uvisshet», skrevet av prost Holm i 1789. Da han var blitt noe friskere, reiste han i juli opp til Norrland og preket som alltid på alle stedene han kom gjennom. Fra sin gamle mors hjem i Robertsfors skrev han:

> Nå er jeg nok frisk igjen i kroppen, men så død, så maktesløs. Herrens vilje skje likevel! Jeg *har* bare det jeg *får*. Han vet hvor gjerne jeg ville være full av nåde og kraft. Mye kunne jeg fortelle om denne reisen også, om mindre og større prøver på Guds trofaste hjerte i medgang og motgang. Å, om vi bare en gang kunne lære å *tro*, å *se på Gud* og vite at *alt sammen er av Gud.*

Etter hjemkomsten kunne han i august fortsette utlegningen av budene og gi ut nr. 7 og 8 av *Pietisten*.

Fra dette året kan vi fortelle et lite trekk som viser hvor fri for gjerrighet han var når han brukte det jordiske gods Herren hadde gitt

ham, til å hjelpe andre. Vi har fått tilsendt et brev han i begynnelsen av året skrev til en bror som hadde lånt en større sum penger av ham:

> … Du spør om jeg synes det er uedelt av deg å be om å få vente enda lenger med avbetalingen. Nei, slett ikke uedelt. La det bare være slik i denne harde tiden. Men at du sender meg 15 riksdaler i rente, det er for mye. Nei, min bror, det tar jeg ikke imot; 2 prosent ville være nok. Det er noe annet med handelsmenn, som tjener godt på pengene.
>
> Men nå til regnskapet. Jeg ser i boken at du skylder meg noe. Du har hatt 30 eksemplarer av *Pietisten*, men betalt bare 23,75 for dem, så det står igjen 13,75. Disse 13,75 har jeg nå fått gjennom renten du sendte, og for det året som er gått, tar jeg ikke mer i rente enn de 1,25 som blir til overs. Dermed har du betalt både renten og *Pietisten* for året.

Slike trekk kunne vi nevne mange av! Ofte ga eller lånte han med fulle hender til helt ukjente. Og ble han av og til lurt – noe som nok hendte – kunne man ikke merke at han av den grunn var mindre villig til å gi eller låne neste gang noen i nød ba ham om det. Ja, ikke sjelden, når han bare visste at en bror eller søster var i trang, skyndte han seg å gi uten å bli spurt, av og til betydelige summer.

Noen venner har særskilt fortalt om slike trekk og ønsket at de skulle få plass her. Vi kan ikke ta dem med på annen måte enn ved denne antydningen.

Og når han ga på denne måten, skjedde det i sannhet etter apostelens formaning: «ikke med ulyst eller av tvang» (2 Kor 9,7). Han ga så glad og villig at den som tok imot, ikke følte seg tynget av gaven.

Vi har for eksempel sett et overstreket gjeldsbrev som han en dag sendte tilbake til en bror han hadde lånt en større sum. Nederst på det hadde han med egen hånd skrevet: «På dette gjeldsbrevet kan det *aldri* i *evighet* mer kreves inn et øre; for det er overstreket. ‹Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger for min skyld, og dine synder kommer jeg ikke i hu,› sier Herren (Jes 43,25). ‹Han tok skyldbrevet bort da han naglet det til korset› (Kol 2,14). Guds fulle fred være med deg og dine!»

Det hans yngste bror Martin, nå akademiadjunkt i Lund, har fortalt oss om hans forhold til de jordiske ting, er vi særlig glade for å kunne gjengi. Han skriver:

> Når det gjaldt spørsmålet om det daglige brød, var det noe virkelig særegent ved bror Carl. Så langt jeg kan huske, var han aldri for alvor i noen økonomisk forlegenhet, noe som ellers av og til pleier å ramme nesten alle mennesker. Om denne saken tenkte og talte han også litt annerledes enn andre.
> Mens jeg studerte i Uppsala, hendte det at jeg for eksempel sa til ham at jeg lengtet etter å reise opp til Norrland for å hilse på mor, men at jeg ikke kunne fordi jeg manglet penger. «Å,» sa han, «til noe som er så naturlig som å hilse på sin gamle mor, skal Gud nok gi midler.» Selv våget jeg aldri riktig å begynne å leve etter denne grunnsetningen. Men jeg så nok at *han* alltid gjorde det, og at det likevel alltid gikk like godt eller bedre for ham i det timelige.
> En gang da vi brødrene var samlet hos gamle mor i Norrland, ble det snakk mellom oss om underholdet til mor og søstrene. Han hadde selv påtatt seg en god del av omsorgen for det, og jeg husker at han til slutt sa: «Det bekymrer meg likevel ikke stort når man har det ordnet slik som jeg og Agatha – at vi nemlig *får av Gud det vi trenger*.» Det var som om det var noe særegent for ham og Agatha å få leve på den kontoen.

Mot slutten av dette året, den 27. november, skrev han til en bror i Sør-Sverige, dels om sitt indre liv, dels om noen spørsmål som da var brennende i menigheten:

> Så underlig livet mitt jager av sted! Ikke trodde jeg, da jeg fikk brevet ditt, at jeg skulle bli så sen med et lite svar. Men slik jager livet mitt av sted, så jaget, så urolig. Lovet være likevel Gud, den gamle av dager, for alt! Ja, når jeg tenker på det jeg har opplevd bare i dette året, kan jeg ikke annet enn fylles av høytidelige følelser, av en uutsigelig lov og pris og takk. Priset og lovet være den guddommelige trofasthet!
> Men nå, takk for brevet ditt … Det viser hvor mange oppmuntringer også du har, selv om jeg kan tenke meg at også du har dine nedslående erfaringer. Ja, alt trengs. Pris og takk være den guddommelige trofasthet! Jo lenger jeg lever, desto mindre vet jeg hva jeg skal be om, hva som gagner eller skader, og desto mindre vet jeg hva jeg skal kalle godt eller ondt. Så underlig styrer Gud. Bare *én* ting ser jeg tydeligere og tydeligere: at Herren er de elendiges Gud; at han opphøyer oss i sin tid, om vi bare kan holdes nede; og at det er

ingenting han tåler mindre enn tronpretendenter og avguder – han vil være Gud alene. Ja, Herre, du må være det!

Hvordan det ellers står til med oss, får du vel vite gjennom andre. Ingen store forandringer. Noen forandringer har døden ført med seg: søsken i nåden er gått inn til Guds hvile. Kanskje er det også oppstått noe mer splittelse fordi det lyder ulike røster fra prekestolene. Men det kan jeg ikke si med visshet, for det skifter og vakler. Og alt tjener til det gode, også splittelser – til det gode for dem som elsker Gud.

Det skjer heller ikke noe nytt under solen. Det var jo merkelig at det kunne være så stor forskjell i tone og forkynnelse mellom de største apostlene, Peter og Paulus, at det ble ulike partier for de to i én og samme by. Så kom det også en veltalende jøde som talte brennende i ånden, selv om han bare kjente til Johannes' dåp; og han ble midtpunktet for det tredje partiet. Da kom det fjerde og sa: «Disse henger ved mennesker; *vi* er Kristi.» Og så ble de det fjerde partiet – i *én* by. Og alt var «tomhet» (Fork). Men «Guds faste grunnvoll står, og har dette seglet: Herren kjenner sine!» (2 Tim 2,19).

A–g er allerede lei av Stockholm, så om han lever til isen går opp, tar han med seg alle bondeguttene sine og reiser ut på landet. Men han har allerede gjort mye godt med sin formaningspreken, selv om den ikke alltid har vært helt klok. Det er likevel kjærlighet i den mannen, synes jeg, en annen ånd enn i N.

Hvor jeg skulle ønske du hadde vært her da vi holdt et møte for å rådslå om hva det var best å gjøre og råde til i den voksende uroen i de frommes leir om kirkelige spørsmål – særlig om alterets sakrament, som mange holder seg borte fra for ikke å ta det sammen med den blandede flokken i kirkene. Vi holdt på i to dager, den siste både formiddag og ettermiddag. Spørsmålet ble vendt fra flere sider, og det ble også bedt og ropt mye til Gud om lys. Til slutt kunne vi ikke finne noe som stemte bedre med Kristi og apostlenes eksempel enn i ydmykhet, kjærlighet og tålmodighet å vente på Herren og på andre tider. A–g hadde utarbeidet et forslag til en presbyteriansk kirkeordning, og vi tenker og snakker ennå om saken; men ennå ser vi ingen fordel i bruddet …

Et nytt år hadde begynt. Guds sak gikk sin stille gang framover. Motstand og fiendskap på den ene siden, splittelse og partier på den andre, kunne ikke hindre at den vokste. Det ble stadig vanligere å spørre

etter den rette vei, og for mange ble det mer og mer en hovedsak å søke sannheten. Det nye livet rørte seg i stadig flere frelste hjerter, og han som er både «veien», «sannheten» og «livet», hadde vakt opp flere og flere levende vitner for seg som høyt forkynte at «Gud har *gitt* oss evig liv, og dette liv er i hans Sønn».

Som når vårsolen har løst en elv fra vinterens bånd, og den strømmer fritt framover, slik bredte Guds evangelium seg ut over landet – ikke lenger bundet og inngjerdet, men løst fra isskorpen av menneskelige tillegg.

Med juninummeret dette året ble betraktningene over de ti bud avsluttet, og de ble nå også gitt ut som en egen bok, slik betraktningene over Fadervår var blitt det tidligere. For dem som fremdeles holder seg til lovgjerninger (Gal 3,10) og ikke ved loven er døde for loven (Gal 2,19), inneholder Rosenius' utlegning av de ti bud nok en «motbydelig lovlære» – slik noen har kalt *all* hans forkynnelse av loven.

Men noen har i Ordets lys sett at loven ikke ble gitt som vei til frelse, men bare som rettesnor for livet vårt – og først og sist «for at fallet skulle bli stort» (Rom 5,20), og hele verden bli skyldig for Gud; ikke hellig, men *skyldig* (Rom 3,19). For dem er den lovforkynnelsen alltid kjær som lar lovens brodd beholde hele sin skarphet, og som ikke bryter den av eller pruter noe av på lovens krav.

Hele vår natur vil jo alltid gå denne veien: *holde seg* til *lovgjerninger*. Innbilningen om at vi med litt anstrengelse skulle kunne oppfylle loven, rører seg jo også på bunnen av hvert hjerte.

Hvor velsignet er det da at en ærlig lovforkynnelse stadig skjærer over denne innbilningen og stenger den veien for oss! – Etter utlegningen av de ti bud fulgte i årets fire siste numre noe om «De troendes frihet fra loven». I innledningen til betraktningen kaller Rosenius dette et «meget viktig, merkelig og trøsterikt, men også meget ukjent, misforstått og fortiet emne». Så mye større grunn har vi da til å sette pris på at et slikt emne er blitt behandlet med en viss grundighet av en varsom penn.

Rosenius ville få igjen de svekkede kreftene ved en lengre hvile denne sommeren. Allerede i nr. 10 året før, da *Pietisten* ble kunngjort for et nytt år, hadde han derfor gjort kjent at bladet bare skulle komme ut med ti numre det kommende året. Den ledige tiden han

slik vant om sommeren, brukte han etter legenes råd til en reise til vestkysten, en del av landet vårt han ikke hadde besøkt før.

Et opphold på seks uker i den rene luften på Marstrand gjorde Rosenius svært godt. Helsen hans ble merkbart bedre, og kreftene fikk nytt liv og ble styrket til videre arbeid. Derfor bestemte han seg for å gi ut *Pietisten* med de vanlige tolv numrene det kommende året.

Med en høyst gripende skildring av «Guds folks feltliv på jorden» over Ef 6,10–18 innledet Rosenius *Pietisten* for det nye året 1859. Etter en oppfordring til strid – en strid «i hans veldige kraft» – og noen ord om de skattene striden egentlig gjelder, omtalte han selve den fryktelige fienden, og til sist og grundigst vår våpenrustning.

Et lite stykke, «Evangelium for de ugudelige», fulgte i nr. 7. Deretter kom «Likheten og ulikheten mellom Guds barn i dette liv», og til sist en vakker «Trøst for Guds barn i alle deres sorger og lidelser» og en oppmuntring til «Kristelig takknemlighet og lovprisning av Gud» – et avslutningsord for de atten årgangene som går foran utlegningen av Romerbrevet.

Gjennom årene var et svært stort antall småskrifter blitt spredt over landet, både av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, av andre foreninger og ved private personers virksomhet. Men jo mer den åndelige livsbevegelsen vant i dybde og utbredelse, desto sterkere kjente man behovet for en mer stadig sjeleføde – for større og grundigere verk som la fram Guds frelsesråd i Kristus mer fullstendig. Dette behovet, som også ble uttalt her og der, var det som først ga noen av medlemmene i Fosterlands-Stiftelsen tanken på å gi ut en full årgang utvalgte prekener fra Luthers evangelie- og epistelpostiller, i en ny oversettelse og et billigere opplag.

Denne tanken ble snart virkelighet. I en kunngjøring som også ble tatt inn i nr. 1 av *Pietisten* det året, fikk venner av dette store tiltaket anledning dels til å tegne seg som subskribenter, dels til å gi frivillige bidrag. Subskripsjonslister ble dessuten sendt til alle prester i riket, til stiftelsens ombud i provinsene og andre som kunne regnes som venner av saken.

Tiltaket ble kronet med en framgang uten sidestykke i vårt land, så man ut fra subskripsjonslistene som kom inn, kunne trykke postillen i 35 000 eksemplarer. Allerede sommeren 1859 kunne trykkingen begynne, og året etter var boken klar til å spres. Men bestillingene

som kom inn også etter at trykkingen var begynt, var så store at hele opplaget ble utsolgt på kort tid. Derfor kunne man allerede i 1861 gi ut et nytt opplag, denne gangen på 10 000 eksemplarer. I senere år er enda et opplag blitt utsolgt.

Den nye oversettelsen ble utført med omhu av egnede personer, og arbeidet deres ble siden gjennomgått av to andre. Rosenius ble valgt til å være den ene av disse to.

Fra dette året har vi et trekk å fortelle om den kjærligheten til sjelene som Herren i så høy grad hadde gitt Rosenius – denne dyrebare frukten av Ånden som vi i sannhet kan si styrte hele livet hans. Dette var en tid med mye som gledet hjertene til dem som elsket Guds rike og hans rettferdighet, og da Ordets uforgjengelige sæd ble sådd rikelig ut i landet.

Men samtidig sådde fienden flittig av sitt ugress blant hveten. Også det kom rikelig opp og kvalte den gode sæden her og der, helt etter Herrens egen beskrivelse av hvordan det overalt skulle gå til i hans rike (Matt 13,24–26).

Noen ganger var fiendens såkorn villedende likt den gode hveten, andre ganger grovere og mer iøynefallende som ugress. Til disse grovere utslagene av fiendens virksomhet hørte også en villfarelse fra denne tiden: Noen som lenge hadde vært med i brødrekretsen, begynte å ta seg flere hustruer, og deretter å lære at det hørte med til en kristens frihet.

Da Rosenius fikk høre om denne «galskap i Israel», ble hjertet hans grepet av dyp sorg – både over de stakkars forvillede brødrene selv og over den «forargelse» slikt måtte vekke, ikke bare blant de troende, men også blant verdens barn. Etter mye indre kamp og mye bønn dro Rosenius til dem som fienden slik hadde bedratt. Besøket så ut til å være forgjeves, og etterpå sendte han et brev som vi gjengir her:

> Da jeg besøkte deg på fredag, var mitt eneste ærend og mål å prøve å vekke en følelse av synd i hjertet ditt. Derfor holdt jeg bare fram det skriftstedet jeg mente du ikke kunne komme utenom eller gjøre til gjenstand for strid, nemlig 1 Kor 8,12–13 og lignende. Men alt var forgjeves. Du mente ikke at du burde gi ditt «liv» for brødrene (for ikke å tale om annet enn at det gjaldt *dette* spørsmålet). Du har ikke syndet; du kjemper for en viktig sannhet, en reform – som ble begynt med en kjødets gjerning som skulle skjules! (Og hadde det

lykkes, hadde du visst ikke funnet det nødvendig å opplyse kristenheten om den.)

Når jeg i stillhet har tenkt over dette, er jeg rett og slett blitt forferdet over hvor dypt den store sjelefienden kan føre en sjel inn i forblindelse og forherdelse – en sjel som likevel har omgåttes sannhetens ord. Et Guds barn blir skremt og engstelig bare for en syndig *tanke*, men deg kan nå en grov skandale for hele kristenhetens moralske sans ikke bekymre. (Jeg taler om «skandale for kristenhetens moralske sans» fordi det er *det eneste du* ikke kan nekte for – det eneste du innrømmet, nemlig at kristenhetens moralske sans er slik. Ellers heter det: en grov kjødets gjerning, et forsettlig *brudd* på Guds hellige sjette bud.)

Nei, du hadde ikke *syndet* den hemmeligholdte gjerningen hørte med til reformasjonsarbeidet! Og du tror nå at du kan få mennesker til å tro noe slikt? Å, forferdelige forblindelse og forherdelse! Og for et advarende eksempel for oss alle! Gud bevare alle menneskebarn for djevelen!

Det er min fattige kjærlighet til din udødelige sjel som gjør at jeg ennå skriver dette. Hjertet mitt ville gråte blod av inderlig sorg og bønn til Gud om at han måtte bruke slik makt på ditt tilstengte sinn, bryte det opp og vekke det, så du ennå, mens det heter i dag, kunne stanse i løpet, bli *edru* etter den grufulle rusen og be Gud og mennesker om tilgivelse. Da kunne ennå alt bli gjort godt igjen, og hele din ånd bli ny. Da skulle du våkne, ikke bare over dette enestående utslaget av sjelstilstanden din, men over hele denne tilstanden og det mest framtredende trekket ved den: *hovmodet som aldri lot seg si noe*.

Det er med inderlig smerte og dyp frykt for meg selv at jeg, etter å ha bøyd kne mange ganger, sier dette rett til deg, mens hele flokken av dine forbausede og nedslåtte venner nå sier dette om deg med *én* munn, og noen sier mye mer. Jeg er forferdet og skjelver når jeg uttaler den overbevisningen vi har – bygd på lyset fra hele Guds ord og på dine egne gjentatte tegn på forherdelse: Om det ikke skjer en fullstendig forandring i sjelstilstanden din, så du blir sønderknust over langt mindre ting enn en åpenbar forargelse – enn det å såre svake brødre med forsett, Kristi lemmer, kjøpt med hans blod – om ikke en slik fullstendig forandring skjer, så går du helt sikkert til timelig og evig fortapelse.

> Jeg taler her slett ikke om noen *gjerning* jeg taler om det *sinnet* som ikke frykter, ikke mistenker seg selv, ikke aner noe djevelens verk, ikke lar seg si noe, men er trygt i alt og forsvarer og forgyller synden slik at man knapt kan tro sine egne ører. Det er dette *sinnet* som forferder alle som har omsorg for din udødelige sjel. Herren Gud være oss alle nådig! Herren Gud bevare oss for djevelens makt og dybder! Og så farvel! Om den nevnte sinnsforandringen ved Guds underfulle nåde skjer med deg, så Guds engler og hans barn på jorden fikk stor glede, da får vi vel tale mer med hverandre. Hvis ikke – Gud forby det – kan dette bli mine siste ord til deg. Herren Gud være oss nådig!

I begynnelsen av juni 1859 besøkte pastor Scott igjen Sverige, sytten år etter at han dro. Rosenius møtte ham i Christiania. De besøkte også noen andre byer i broderriket vårt, slik som Skien. Der hadde frimenigheten som Lammers dannet noen år før, ennå noe av sin første friskhet i behold. Vi vet hvordan den snart etter, som så mange andre lignende tiltak, ble splittet og helt oppløst.

Fra dette sitt første og eneste besøk i nabolandet vårt, der han allerede var kjent og elsket gjennom *Pietisten*, tok Rosenius med seg hjem mange kjære minner om den broderkjærlighet som knytter sjel til sjel også mellom ulike folk.

Da Scott kom til Stockholm, fikk han ved årsmøtene i Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen og bymisjonen, som nettopp da begynte, anledning til å treffe troende også fra andre deler av landet, og til å se og merke hvordan Guds verk hadde utviklet seg i det Sverige han alltid holdt så kjært. Vi forstår lett hvor dypt han måtte føle den hjertelige velvilje og den alminnelige anerkjennelse han møtte ved dette besøket, når han sammenlignet det med erfaringene fra 1842.

Sikkert husker også mange ennå den gripende stunden da Scott for første gang igjen sto fram i Betlehemskirken med noen hilsensord. Det var en søndag midt på dagen. Noen vers som ble lest fra første kapittel i Romerbrevet (Rom 1,8–13), uttrykte godt de følelsene som måtte fylle hjertet hans i den stunden: gleden over nådens verk i vårt land, og hans eget lenge nærte ønske – nå oppfylt – om å se dette verket med egne øyne.

Han besøkte også noen andre byer, slik som Uppsala. Der møtte han hos presteskapet, som nettopp da holdt prestemøte, en velvilje

og anerkjennelse som gjorde dypt inntrykk på ham. Særlig sterkt må han ha kjent forskjellen mellom før og nå da han i en prosesjon fikk anvist plass ved siden av erkebiskopen.

Litt senere besøkte de også Gävle, der de tilbrakte midtsommerdagene, og der han og Rosenius talte både i byen og på Åby like ved. Denne midtsommerdagen på Åby omtalte Rosenius gjerne som en særdeles oppløftende dag.

På en tidlig morgentur i parken fikk Rosenius og Scott se gruppene av landsfolk som samlet seg der fra bygder flere mil unna. Her var en flokk som med bekymring eller glede snakket om det ene nødvendige. Der satt noen andre og hvilte i gresset etter den lange vandringen eller spiste av matposen de hadde med seg, og også deres samtaler kretset omkring livets brød som er kommet ned fra himmelen. Og der igjen, på et mer avsides sted, var det en og annen som hadde skilt seg fra de andre for i ensomhet å bøye kne for sin Gud i den tidlige morgenstunden og utøse hjertet sitt for ham.

Slikt så de to vennene; de sammenlignet før og nå og frydet seg over Guds herlige verk også på dette stedet.

Fra en prekestol som var satt opp i parken for anledningen, talte Rosenius siden to ganger, morgen og kveld, for en veldig menneskemengde. Den lot seg ikke engang spre da det om kvelden kom et vedvarende regn. Folket ble gjerne stående og hørte ivrig på mens Rosenius over dagens epistel, Jes 40,1–8, talte «vennlig til Jerusalem», at «hennes skyld er betalt, at hun av Herrens hånd har fått dobbelt for alle sine synder». De som har hørt Rosenius tale over denne teksten, glemmer det ikke så lett.

Straks etter at de kom tilbake fra Gävle, begynte Scott på hjemreisen, nå gjennom Småland. Rosenius fulgte ham dit, til en venns eiendom, Stensnäs, der de ble noen dager. Her skiltes nå de to vennene som Herren tjue år tidligere hadde ført sammen på så underlige veier og med så viktige følger – også den gang for snart å skilles. Men denne gangen ble avskjeden for hele dette livet – dette «første», som nå for alltid er forbi for den ene av dem. Scott fortsatte så alene hjemveien til England over Karlshamn, Vanneberga, Helsingborg og København.

Hvor dypt Herren førte Rosenius ned i kunnskapen om naturens fordervelse, hvor godt han skjulte for ham de fruktene av Ånden

som andre så rikelig fikk se hos ham, og hvordan han på den måten holdt ham fast i fattigdommen i ånden – om det vitner igjen et brev fra denne tiden. Det er skrevet 14. juli, straks etter hjemkomsten fra reisen sørover, til en kjær bror han nettopp hadde gjestet:

> Dyrebare, elskede bror! Jeg ville bare så hjertelig takke deg for all den kjærligheten du igjen har sløst på meg og min bror Scott. Jeg er glad for det vi opplevde, også for hans skyld. Han glemmer nok ikke det stedet i Sverige. Ja, Gud gjør alt vel. Det er vår gode Gud som gjør alt. Å, Herre, når kommer vi dit at vi, løst fra dette syndens og dødens legeme, kan kjenne og prise deg slik det er rett?
> Vet du, i morges var jeg svært nær ved å fortvile over all nåde – eller rettere over all mulighet for å bli frelst, for å kunne tenke meg et *Guds rike* som *jeg* kunne høre til – bare på grunn av det uendelige dyp av elendighet som åpnet seg for synet mitt. Først våknet jeg av en uhyggelig drøm. Siden sto jeg på en klippe like ved huset vårt (vi bor nå i skjærgården, et par mil fra Stockholm) og så menneskene begynne å myldre ut til en ny dags arbeid, alle sammen som hedninger – og *jeg* gjør ingenting for dem. Dette og mer av samme slag ble nå forkynt i mitt indre, så jeg kunne ha skreket av smerte eller revet meg i stykker; men jeg maktet likevel ingenting og gjorde ingenting. Siden kom det i tillegg en hel mengde gamle synder fram for meg, så jeg var helt matt av angst og sukk.
> Nå har nok Gud igjen stilnet sjelen min. Men min alvorlige bekjennelse, som jeg gjerne kan dele med deg, er denne: Når jeg ser på meg selv, vet jeg ikke hva det er å være en kristen; jeg forstår det mindre og mindre. Jeg husker nok andre tider, men for tiden er jeg slik. Den ufortjente nåden og troen forstår jeg nok; men virkningene av den i *oss* – se, *det* forvirrer meg når jeg ser hvordan det virkelig er og går i hverdagslivet mitt, der det egentlig skulle vise seg. Likevel kan jeg ikke helt forlate Herren. Hvem skulle vi gå til? Han alene har råd og hjelp. Så elendig er det i *virkeligheten* med meg. Men Gud, all nådes og alle råds Gud, være hos oss. Til ham vil vi ennå håpe, helt til det siste.

Ved slutten av det andre tiåret av Rosenius' virksomhet i hovedstaden ser vi hvordan han i sannhet hadde ofret alle kropps- og sjelekrefter i disse årene for å tjene Herren og hans dyrekjøpte.

Når vi da hører ham selv tale slike ord fra sitt eget hjerte som dem vi nettopp har sitert – at han ikke kunne tenke seg et Guds rike som

han kunne høre til, og at han, når han så på seg selv, visste mindre og mindre hva det var å være en kristen – å, da møter vi et av Åndens aller kosteligste verk på denne jord. Da kan vi bare med tilbedelse og lovsang prise og opphøye den store og trofaste Herre og Frelser, som kan pleie og bevare sine troende slik at de jo lenger, jo mer lærer å leve av hans nåde alene.

Ellevte kapittel. Årene med utleggingen av Romerbrevet

Tilbakeblikk. – Utleggingen av Romerbrevet. – Bakgrunnen for den, og innvendinger mot den. – Reise til Norrland. – Missionstidning. – *Opplevelser på reisen til Stensnäs. – Brev til dr. Baird. – Trekk av ydmykhet. – Indre erfaringer. – Romerbrevet oversatt til norsk. – Brev til Scott. – Hjemlengsel.*

To tiår var gått siden Rosenius første gang begynte å forkynne Guds saliggjørende evangelium i hovedstaden. Disse årene hadde ført med seg store forandringer for hele landet vårt. Vi har vist i det foregående hvordan lyset trengte stadig lenger inn, og hvordan mørket av uvitenhet og likegyldighet ble drevet bort. Samtidig hadde det på den ene siden oppstått splittelser og partier blant de troende, og på den andre siden trådte vantroen og fornektelsen av kristendommens grunnsannheter stadig frekkere fram i tale og skrift.

Også Rosenius' egen stilling hadde forandret seg mye i løpet av de to tiårene. Han forkynte det rene evangelium om en fri forlatelse, gitt med en gang, ved troen på Kristi forsoning. For mange alvorlige mennesker i landet, som hadde fått en lang «nådeorden» og mange års forberedende syndesorg dypt innpodet, hadde dette vært en forbløffende nyhet. I begynnelsen mistenkte de det for å være en «ny lære», en «vranglære», et «løst evangelium», «antinomisme» og lignende.

Men dette rene evangeliet hadde fått vise sin gjenfødende og helliggjørende kraft på tusenvis av hjerter. De hadde funnet Guds kraft og Guds visdom i det, og vitnet høyt om det – selv om «tjenestekvinnens sønner» fortsatt sto der og spottet «den frie kvinnes sønner» (1 Mos 21,9).

En stor mengde av disse siste var gjennom Rosenius' forkynnelse eller *Pietisten* i større eller mindre grad kommet til å se dette «løftet» i Kristus Jesus. Da var det naturlig at de så opp til ham som en far i Kristus, enda han var lekmann. Slik hadde den unge mannen fra Norrland, som for tjue år siden var ukjent og uanselig, fått utrette store ting – uten prestevigsel, uten den tiltrekningskraften som ligger i stor lærdom og vid menneskelig kunnskap, bare ved «forkynnelsens dårskap» og en brennende kjærlighet til sjelene.

Han var blitt kjent over hele Norden. Mange elsket og satte ham høyt, også blant de levende lærerne i vår kirke. Bekymrede sjeler fra alle samfunnslag søkte råd hos ham i sjelens viktigste spørsmål, både om livet i Gud og om kristen livsførsel og en rett orden i menigheten. Til og med en del verdslige mennesker aktet ham for hans kristne, sedelige karakter.

Slik hadde han fått gå «i ære og vanære, med dårlig rykte og godt rykte» (2 Kor 6,8). Det ønsket han en gang hadde uttrykt til sin mor mens han gikk på gymnaset – at han måtte få bli «lesernes leser» – var dermed også rikelig oppfylt.

Også når det gjaldt den «ekstraordinære» formen på virksomheten hans, hadde de tjue årene ført med seg store endringer. I begynnelsen var de aller fleste i hovedstaden og mange steder i landet nesten slått av panikk ved selve tanken på en konventikkel, og de som gikk på slike møter, måtte tåle hån og forfølgelse. Dette hadde etter hvert gitt seg. Stadig flere, ja, også en og annen fra samfunnets øverste lag, begynte å vise seg på Rosenius' samlinger – særlig etter at de ble flyttet inn i Betlehemskirken.

At en lekmann forkynte Guds ord, hadde vært uhørt i landet vårt; men også det var etter hvert blitt vanlig, for Herren vakte opp stadig flere slike og utrustet dem med Åndens krefter til å være hans vitner i menigheten. Rosenius skrev omkring denne tiden i et brev til dr. Baird:

> Virksomheten min har med årene fått en mer bestemt og ensformig karakter. Det uvanlige er blitt vanlig, og det er ikke stort mer å si om den. Når det gjelder Herrens verk i landet, ser jeg meg mer og mer bare som en tilskuer; for nå er det så utbredt, og Herren har overalt vakt opp yngre og kraftigere redskaper for seg.

Men det hadde også skjedd en annen forandring for Rosenius, og i den kan vi se en særskilt guddommelig ledelse. Fosterlandsstiftelsens virksomhet bredte seg for hvert år, og de troende i landet hadde i stadig større grad funnet et samlingspunkt i den, som de kunne vende seg til i vanskelige saker. I tillegg kom bymisjonens arbeid i hovedstaden, som var blitt betydelig utvidet ved de yngre og friskere kreftene som var kommet med.

Rosenius var medlem av begge disse selskapene og viet fortsatt noe av tiden sin til dem. Gjennom deres felles arbeid var likevel – og det i stadig større grad – mye av det som før hadde hvilt nesten bare på ham, blitt overført til andre. Dermed hadde han fått forholdsvis bedre tid. Uten tvil var hensikten at han i de siste årene av sitt liv på jorden skulle kunne ofre alle sine krefter på det arbeidet vi kan kalle kronen på hans virksomhet som åndelig forfatter: utleggingen av Romerbrevet.

I de årene han viet til dette verket, fikk også det ytre livet hans en noe annen karakter. I de første atten årgangene av *Pietisten* hadde han behandlet mer fritt valgte tekster. Der hadde han mer søkt å hente *oppbyggelse* for troen og gudsfrykten og å legge fram de mest nødvendige stykkene i vår kristne lære – omvendelse, tro og helliggjørelse – enn å gi en egentlig *utlegging* av selve tekstordene.

Nå tok han for seg et helt apostelbrev, både for å utlegge og for å betrakte det. Dette arbeidet krevde tid, og den tiden hadde han ikke kunnet ofre på *Pietisten* i de foregående årene, da han, som vi har sett, var opptatt av så mangt.

De sju årene med utleggingen av Romerbrevet tilbrakte han derfor mer enn før på det ensomme arbeidsværelset, der han studerte de fortolkerne han hadde tilgang til, mediterte og skrev. Kildene han hentet veiledning og hjelp fra i dette arbeidet, var Philippi, Meyer, Olshausen, Starke og Benson for selve tekstforklaringen, og Haldane, Chalmers, Besser med flere for anvendelse og betraktning.

Hva som var bakgrunnen for dette arbeidet, har han selv forklart i noen innledende ord i nr. 1 av *Pietisten* for 1860. Der heter det:

> I atten år har vi nå ved Guds nåde i dette lille tidsskriftet lagt fram alle de viktigste stykkene i vår kristne lære, de som er nødvendige for liv og gudsfrykt – men for det meste i spredte og fritt valgte artikler. Nå har vi funnet det gagnlig for Guds barns åndelige liv,

og til større klarhet og fasthet i sannheten, å la et helt og mer altomfattende læreskrift i Bibelen stå fram i sin egen guddommelige sammenheng. Slik kan hver kristen selv klarere se og få oversikt over hva Kristi apostler har lært i de viktigste spørsmålene.

Selve sammenhengen – det å lese og betrakte Bibelen i dens sammenheng – er allerede et hovedmiddel til å forstå den rett. Da blir det også mer *Bibelen selv* som leder betraktningen og forklarer sine egne ord, enn når emnene er fritt valgt. Og *Guds eget ord* i Den hellige skrift er jo alltid sjelens rette føde og faste grunn.

Hvor mye godt Herren enn kan gi sine fattige vitner å tale eller skrive til oppbyggelse for sjelene og til forklaring av det guddommelige ordet, så kjenner vi likevel at det som til slutt blir stående i sjelen som en fast ankergrunn, er selve *tekstene*, selve de bibelordene som er blitt betraktet. Det er dem som har makt til å holde oss fast ved sannheten i alle stormer, refse oss for hvert avvik og hjelpe oss opp av hvert dyp av elendighet. Det hender nok ofte at disse gamle, hellige ordene ikke gir oss den samme livlige følelsen som mange gode utlegninger og betraktninger over dem. Men hver gang det står om liv og død, merker vi hva det er som holder stand i stormen, så vi likevel ikke blir revet helt bort.

Det er ganske vanlig – kanskje mer i våre dager enn noen gang – at man leser Den hellige skrift eller andre andaktsbøker for å jage etter en viss bevegelse i følelsene, som man i religiøst språk kaller *oppbyggelse*. Mange følelser er riktignok intet mindre enn Den Hellige Ånds virkninger i sjelen ved Ordet. Men vi glemmer ofte at oppbyggelsesfølelsen blir uregelbundet og svevende når den ikke er grunnet på bestemte sannheter, på bestemte *forhold* som enten gjør oss bekymret eller glade. Da kan den like lett skade som gagne, ja, bli helt villedende. Den kan også snart opphøre når den mangler en slik viss og fast grunn.

Men en fast overbevisning om en sannhet, en virkelig tro på et bestemt forhold, har alltid sine følger og virkninger på hele menneskets liv. Den som virkelig skal tro på Gud og på ham han har sendt, virkelig frykte og elske Gud, stadig tjene ham og lide for hans navn, må derfor samle rene og bestemte begreper om sannheten og grunnfeste dem godt i sin sjel. Disse bestemte begrepene og denne faste overbevisningen må alltid bygge på Guds eget ord. Derfor kan ingenting være mer gagnlig, og ingenting annet kan legge en fast

> grunn for troen, kjærligheten, håpet og tålmodigheten, enn *Guds eget ord i Skriften*.
>
> Slike tanker har lenge ligget bak et ønske om – med den trofaste Guds hjelp – å kunne få i stand noe slikt som en enkel og folkelig utlegging av dette brevet. Luther sier om det at det sprer lys over hele Bibelen, så det alene nesten er nok til å forklare hele Bibelen. Men vi har alltid veket tilbake ved tanken på hvor tungt og vanskelig et slikt arbeid er. «Hvem er vel dugelig til dette?» (2 Kor 2,16). Om det bare gjaldt å formidle hva lærdom og skarpsindighet på mange språk har lagt fram for å klarlegge selve ordenes betydning, ville arbeidet ikke være så bekymringsfullt. Men her vil vi ikke bare det; vi vil også ta hensyn til hvordan Ordet skal anvendes på hjertet og livet. Derfor har vi helst villet gjemme oss bort fra et så stort og vanskelig arbeid …
>
> Vår trøst står likevel til Herren, som har skapt himmel og jord av intet og fortsatt kan utvelge det som intet er. Vi har bedt og håper at han i nåde vil hindre arbeidet vårt hvis det ikke er kommet fra ham. Er det derimot hans tanke og vilje, skal han selv gi oss det som trengs for å fullføre det. I dette håpet går vi til arbeidet med trøst – ja, også med glede, når vi tenker på det herlige skriftet i Bibelen som vi nå tar for oss, og på alle de vakre tekstene vi skal møte der, alt i apostelens egen sammenheng. Vi håper også at våre kristne venner vil hjelpe oss i arbeidet med sine forbønner. Herren være da med oss og velsigne oss!

Arbeidet ble også fulgt med stor interesse i landet. Allerede det andre året måtte opplaget økes til 10 000 eksemplarer, og den første årgangen måtte trykkes opp på nytt.

Etter vel fem års arbeid, i februar 1865, var den første store hoveddelen av brevet avsluttet med utleggingen av de elleve første kapitlene – om Guds frelsesråd i Kristus Jesus, og om hvordan vi blir rettferdige ved troen på ham. Med nr. 3 samme år begynte den andre delen, formaningsdelen. Der bygger han fullt ut videre på den grunnvollen som var lagt, formaner de barna som er blitt villige ved troen, og viser hva et sant kristent liv består i. Etter sju år var hele verket fullført.

Det er sagt om Rosenius at «emnet for hele hans virksomhet som forkynner og forfatter var: *intet* i meg, men *alt* i Jesus», og at «han aldri *priste* noe annet (som gyldig for Gud) enn *Kristi rettferdighet alene*».

Er dette sant – og det er det åpenbart – kan man ikke undre seg over at hans utlegging av Romerbrevet er blitt gjenstand for innvendinger. For i den trer dette trekket kanskje klarere fram enn noen gang, ettersom det herlige brevet gav så rik anledning til det. Innvendingene kommer fra dem som tvert imot vil ha *alt* i seg selv (om enn som et Guds verk), helt inn til den rettferdigheten de tenker å bestå for Gud med, og dermed lite, for ikke å si *intet*, i Jesus. (*Slik som for eksempel i «Innledning til Romerbrevet», som O. E. Myrberg gav ut i år.*)

Nei, vi må finne det helt naturlig at Rosenius' skrifter aldri vil behage slike mennesker. For i dem holdes *Kristus, Kristus, Kristus alene* så rikt fram – han som av Gud er blitt oss *visdom*, *rettferdighet*, *helliggjørelse* og *forløsning* – og det fattige mennesket blir så helt avkledd all egen ros.

De som er smittet av eller helt fanget i den antikristelige ånden som sniker seg inn gjennom tiden, skyver – under påskudd av å opphøye *Den Hellige Ånds* verk i oss – på finere eller grovere måte bort *Kristi* verk *for* oss. Slik hyller de vår arvelast, som trer stadig tydeligere fram: *selvforgudelsen*.

Men for alle fattige sjeler som må søke sin rettferdighet og trøst helt utenfor seg selv, skal skriftene hans sikkert bli stående til alle tider som et velsignet middel til oppbyggelse i troen og gudsfrykten. Særlig hans utlegging av Romerbrevet, med sin rene, enkle forklaring av den herlige teksten og de praktiske anvendelsene av den, vil alltid beholde sin verdi for dem som ikke bare søker lærdom og kunnskap, men liv og gudsfrykt.

Sommeren 1860 foretok Rosenius en reise til Norrland, denne gangen helt opp til den nordøstligste grensen av landet vårt. Innstendige oppfordringer hadde fått ham til å dra. Her og der ropte en nyvakt åndelig hunger etter føde, og stridigheter som hadde oppstått blant de troende, skulle også bilegges. I et brev til dr. Baird 8. oktober skrev han om denne reisen:

> Når jeg ser på Guds verk over hele landet og vil fortelle det som kunne være av interesse for Dem, er det ikke lett å velge ut noe som kan meddeles i et kort brev. Reisen min var full av opplevelser som var merkelige for meg – en del gledelige, andre smertelige. Men ingen ord kan beskrive for andre hva hjertet mitt følte da jeg reiste gjennom trakter som har vært kjent for meg i over tretti år,

der jeg tilbrakte barndom og ungdom, og der jeg med glede kunne sammenligne fortid og nåtid.

Reisen gikk helt opp til Haparanda, en ubetydelig by ved den russiske grensen. Der fant jeg en liten, vakker plantning av Herren, som ennå strålte i vårens første grønne, og det i en trakt der ingen i manns minne hadde kjent til noen åndelig bevegelse. Her forkynte jeg og talte til langt på natt med bekymrede sjeler om de spørsmålene som betyr mest for oss. Her traff jeg også mennesker som hadde gått til fots så langt som ti mil bare for å få høre Ordet forkynt.

Redskapet Herren hadde brukt i denne vekkelsen i Haparanda, er en lekmann, en av de få «av høy ætt» som er kalt. Blant dem som i denne trakten var kommet til liv i troen på Guds Sønn, var også en doktor i teologi. Aldri før har jeg vært sammen med en «Israels lærer» med en så varm og levende tro som ham. Timene jeg tilbrakte hos ham, var kanskje de aller beste på hele reisen.

Han bor på den andre siden av grensen. Han var syk mens jeg var i Haparanda, og hadde sendt bud på bud om at jeg måtte besøke ham. Han tok imot meg med de varmeste uttrykk for glede og broderkjærlighet. I tre år hadde han lest *Pietisten*, og nå ønsket han å utøse hjertet sitt for meg. Han fortalte om omvendelsen sin, som hadde skjedd noen år før, og om det vitnesbyrd Herrens Ånd da og mange ganger senere hadde gitt sammen med hans ånd om nåde og barnekår. Men nå var han i dyp bekymring. Han fryktet at han var bedratt, at forandringen han hadde opplevd, ikke var den sanne Guds nåde – at han var en mann i bryllupet, men uten bryllupsklær. Og grunnen til all denne frykten var at han fortsatt visste med seg selv så mye synd og elendighet. Alt dette fortalte han meg under tårer, og de viste godt at denne doktoren ikke hadde teologien sin i hodet, men tuktende nåde i hjertet …

På hjemveien besøkte jeg en mengde byer langs kysten, og mange steder fikk jeg oppmuntrende erfaringer. Overalt samlet store skarer seg for å høre Ordet, og vi hadde ofte den gleden å se sjeler komme til en sorg eller en glede som de aldri før hadde kjent.

Våren samme år hadde han flyttet med familien fra Johannes östra kyrkogata til boligen ved Norra Tullportsgatan, der han bodde til den siste store flyttingen. Han gledet seg mye over den større plassen han fikk her, så han kunne samle enda flere venner omkring seg på én gang. Helt til det siste – også da den legemlige svakheten hans krevde

at han gav avkall på slikt – var det alltid en stor vederkvegelse for ham å se venner rundt seg.

Mange husker sikkert – og glemmer aldri – de nyttige og oppmuntrende stundene da de samlet seg slik i hjemmet hans. Enten talte han selv over en tekst – på en enda mer fortrolig måte enn i de offentlige foredragene, og mer inngående, slik man kan i en privat krets – eller han fortalte om de mange erfaringene fra sitt rike liv. Andre ganger la han fram et bestemt emne til felles drøfting; da ba han om å få høre tankene til vennene som var til stede, og delte sine egne.

Det åndelige preget som var så sterkt i omgangen med ham, holdt verdslig sinn tilbake og trengte smålige ting bort, så samtalen bare kretset om den store hovedsaken. Mange hjerter vil nok nå stemme i – med savn, men også med takknemlighet til Herren for det som har vært – om hvor mye slike stunder oppdro og styrket i sannheten dem som ved Herrens ledelse en tid fikk nyte godt av omgangen med ham.

Fra disse siste årene av Rosenius' liv har vi ikke mange brev og meddelelser fra ham selv. Mot slutten av samme år skrev han til sin gamle mor:

> ... Vi har alle helse og alt godt i denne stund. Men jeg sier «i denne stund»; jeg vil ikke feste meg ved det, men være forberedt på oppbrudd hver stund. Mer og mer kjenner jeg at alt som er på jorden, bare er forfengelighet og ingenting annet enn forfengelighet under solen, som den vise og rike kongen sier. Men mitt håp er å få et bedre liv etter dette fattige livet, ved Jesus, som sannelig ikke er gitt oss til et timelig, men til et evig gode.
>
> La oss da aldri spørre etter noe annet enn dette evige gode! Alt annet er elendighet, bedrag og forfengelighet. Ja, la oss være vise og svøpe oss inn i hans nåde alene, trenge dypt og sant inn i hans kjærlighet og bare søke den *ene* nåden: å være vasket fra alle våre synder i Kristi blod, rene, benådet og kledd når han kommer – nei, *hver stund*, i dag, i dag! For vi vet ikke når han kommer.
>
> Å, hvor salig, hvor salig det er ved Guds Ånd å ha et hjerte som forakter alt for dette ene: å bli funnet i Kristus! Ellers blir alt godt Gud gir oss, til forbannelse; det er den vinen som blir gitt dem som skal henrettes. Gud, Gud, vær oss nådig! Gud, ta ikke din Hellige Ånd fra oss! Det er min hjertebønn for meg selv og for alle som er meg kjære ...

På Fosterlandsstiftelsens årsmøte året etter (1861) ble tanken første gang reist om å utvide virksomheten til også å gjelde ytremisjonen – i begynnelsen bare ved å støtte andre selskapers arbeid. Allerede samme sommer tok de likevel imot noen elever og gav dem forberedende undervisning. 1. oktober ble det åpnet en misjonsskole i et leid lokale ved Surbrunnsgatan, og tretten elever ble tatt opp. I 1863 ble skolen flyttet til Johannelund, etter at Stiftelsen hadde kjøpt eiendommen.

Gjennom alt dette hadde behovet for et eget misjonsblad meldt seg. Mot slutten av 1861 ble det inngått en avtale med Rosenius: Han overlot *Missionstidning*, som han redigerte, til Stiftelsen, som fra nå av skulle gi den ut på sitt forlag som organ for sin hedningemisjon. Rosenius fortsatte likevel som redaktør av bladet.

I august 1861 hadde eieren av Stensnäs i det nordlige Småland invitert noen troende prester og lekmenn – blant dem Rosenius – for å drøfte en del viktige spørsmål sammen. I et brev til en venn forteller Rosenius om dette:

> Av de to dagene brukte vi fem–seks timer til en formell drøfting av visse viktige spørsmål. Omtrent en fjerdedel av tiden gikk til kirkelige spørsmål, det vil si de kristnes forhold til det ytre kirkesamfunnet og dets prester. Hovedresultatet for oss ble at vi ønsket oss selv og alle kristne det sinnelag av *frihet* og *kjærlighet* som 1 Kor 9,19–22, Rom 14,5–17 og flere steder peker på. De øvrige spørsmålene var rent åndelige, slik som: Hva det er å bli *drevet* av Guds Ånd; hva det er å *holde* Guds bud når vi samtidig bekjenner synd og lider under den – og synd er jo *overtredelse* av Guds bud, osv.

Fra denne reisen fortalte Rosenius av og til om forskjellige trekk av Herrens hjelpende og tuktende nåde. De fortjener nok å bli kjent i videre kretser til oppmuntring for andre. Herren gjør jo ikke forskjell på folk; han er den samme i dag som i går og til evig tid, og alltid like rede til å hjelpe og bevare *alle* sine barn, hver etter sitt behov.

På veien ned til Stensnäs var Rosenius kommet til Västervik sammen med en bror, pastor W. Derfra tok de dampskip videre til ladestedet Gamleby. Venner i Västervik hadde ordnet det slik at de skulle få husrom og den hjelp de trengte, hos en bror der, kjøpmann L.

Sent en søndagskveld, i klart augustmåneskinn, kom de to reisende til Gamleby, og de ble straks noe forundret over at ingen var der for å møte dem. De var helt ukjente på stedet, og forlegenheten ble ikke

mindre da ingen av dem husket sikkert navnet på den som skulle møte dem; de hadde vært så opptatt av det de nettopp hadde opplevd av Guds verk i og omkring Västervik.

Etter en stund gikk Rosenius opp på brygga og begynte å snakke med noen karer som sto der. Ved å spørre etter kjøpmennene i Gamleby kom han snart på det glemte navnet. Det neste spørsmålet var da hvor kjøpmann L. var å finne, men det kunne ingen av dem han spurte, svare på.

To menn som sto litt for seg selv, fanget nå Rosenius' oppmerksomhet. Han gikk bort til dem og spurte igjen etter den samme L. Da de ville vite hva han ville ham, fortalte Rosenius at han og reiseføLget hans nettopp var kommet fra Västervik, at de var fremmede på stedet, og at de hadde ventet å bli tatt imot og få husly hos ham.

Da Rosenius på et nytt spørsmål oppgav sitt eget og følgesvennens navn, ble den mannen som hadde vært så tilbakeholden og fåmælt, med ett forvandlet. Han åpnet armene og sluttet Rosenius inn i dem med stor livlighet og varme. Han var selv den L. de spurte etter. Da den første overraskelsens glede hadde lagt seg, så de at denne broren foldet hendene og lovet og takket Herren.

Rosenius forsto straks at det var en særskilt erfaring av Guds godhet og ledelse som fikk ham til å prise Gud, og ba om en forklaring. Da fikk han vite at brevet fra Västervik aldri var kommet fram. Dessuten bodde L. med familien på landet om sommeren og pleide aldri å reise inn til Gamleby om søndagene. Men akkurat den kvelden hadde han følt seg uimotståelig drevet til å reise inn – uten å vite hvorfor, og uten å kunne forklare det for den undrende familien sin.

Da han kom til Gamleby, hadde han gått ned til dampskipsbrygga og så hjem igjen til huset sitt der i byen. Han hadde lagt seg, men fikk ikke sove, og til slutt følte han seg drevet til å kle på seg igjen og gå ned til havnen – uten at han i noe av dette forsto hvorfor han gjorde det. Nå ble det åpenbart for ham. Og nå så også Rosenius, med lov og pris, en håndgripelig ledelse av den store, allmektige Gud i alt dette – han som sørger for alle sine barn, i store ting som i små.

Da han kom tilbake til hjemmet sitt på Dalarö, der han tilbrakte denne sommeren med familien, fikk han erfare enda et trekk av den samme faderlige omsorgen, om enn mer skjult for forstanden og følelsen. Vi lar ham fortelle om det selv. Til en venn skrev han:

> Jeg må fortelle deg om en særskilt erfaring. Reiser er ofte berusende, farlige for hjertet, for ydmykheten. Jeg kom hjem, kanskje ikke helt edru. Hva skjedde? Knapt hadde jeg fått av meg reiseklærne, strålende av glede over å finne alle friske, før vi hørte et skrik fra stranden – et uvanlig skrik, som fortalte at noe alvorlig hadde hendt. Snart fikk jeg se vår lille Efraim slepe seg fram, støttet av en eldre gutt og med en forskrekkelig kul ved tinningen. Gutten hadde ved et uhell kastet en stor stein på ham. Med kalde omslag og annet ble det bra igjen, og den lille er nå frisk. Men edru ble jeg, og jeg fikk Gud for øynene. Nå fikk Gud være med i samtalen; nå fikk han litt lov og pris!

Gjennom slike skiftende erfaringer lærer vi både å *frykte* Herrens navn og å *håpe* på *hans godhet*.

Fra høsten samme år gjengir vi noen ord fra et brev til hans yngre bror, som da allerede en tid hadde virket som prest:

> Kjære bror, takk for brevet ditt! Det som gleder meg mest, er det du sa om deg selv – ikke bare det om vederkvegelsen du av og til får i kallet ditt som sjelesørger, men også det du sa om din uverdighet. Se, dette er et språk jeg kjenner igjen, nemlig at «den som skal være lærer og forbilde for andre, burde jo ikke ha det så ille selv».
>
> Å, kjære bror, hvor underlig og sørgelig det er at man ikke skal få være seg bevisst at man er det man så nødvendig burde være! Men når jeg ser bort fra meg selv på andre som fører den samme klagen, forstår jeg at det er helt nødvendig – særlig for den som skal lære andre Guds rikes hemmeligheter. Han må ikke bare forstå, lese og tale om makten i *syndefallet* og i *nåden*, men også *erfare* den, og slik lære å forstå disse stykkene så grundig som de *bare* kan læres gjennom erfaring. Dessuten kan vi heller ikke tale med varme, liv og kraft om vi ikke selv *erfarer* den nøden og den nåden vi taler om. Derfor: Vær oss bare nådig, Gud, og styr og lev i og med oss, så er alt vel, om det så går aldri så underlig!

Noen vitnesbyrd om hva Rosenius i disse senere årene fikk se av Herrens verk i landet vårt, som han fortalte om i brev til venner, må få plass her. Høsten 1861 foretok han en reise nordover, denne gangen likevel bare til Gävle, Falun og trakten omkring. Om den skrev han i et brev til Baird:

> … Det gledeligste jeg kan fortelle fra landet vårt, er at vekkelsene og hungeren og tørsten etter det levende Guds ord ikke bare fortsetter, men ser ut til å øke her og der. Foruten det jeg har sett i brev, har jeg også med egne øyne sett bevis på dette gledelige forholdet under to reiser.
>
> Særlig på den siste var jeg opptatt til langt på natt og ble helt utmattet av samtaler med sjeler som hungret etter nåde. To–tre ganger om dagen forkynte jeg Ordet i kirker, skolehus og andre lokaler. En dag da jeg skulle tilbakelegge ti mil med jernbane, talte jeg først om formiddagen for en stor skare ved en stasjon omtrent halvveis. Og da jeg om ettermiddagen kom fram til Falun, fant jeg også der en stor forsamling som lyttet ivrig til Herrens ord.
>
> Jeg har aldri før besøkt denne byen, men bladene mine har i mange år vært mye lest der, og det var en naturlig grunn til at folket var så ivrige etter å se og høre meg. Fra en mengde nabosogn kom mange for å samtale – noen om de vanskeligste bekymringene og spørsmålene en nyvakt sjel har, andre for å få lys i det forbigående mørket som også den som en tid har vandret i lyset, kan komme inn i. Mangelen på troende og opplyste prester ble følt svært dypt her. Jeg har sagt mye om dette fordi folkets lengsel etter å høre Ordet var så usedvanlig stor her.
>
> Likevel ville jeg gi et feil bilde av Guds verk blant oss om jeg bare nevnte denne trakten. Der hungeren og tørsten etter sannheten blir mettet og finner næring hos prester som forkynner evangeliet, må lengselen etter å høre naturlig nok bli mindre framtredende enn på mørkere steder, der en evangeliets forkynner er sjeldnere … Ja, Herren lever blant oss og gjør store og herlige ting. Om vi kunne se ut over Guds verk med åndelige øyne, ville hjertene våre fylles av fryd. Og likevel må vi også vitne: Høsten er stor, men arbeiderne (forholdsvis) få! Vi har altså grunn både til å prise Herren og til å be om hans fortsatte velsignelse.

Da han høsten 1862 var kommet tilbake fra en reise til forskjellige deler av Västergötland, skrev han til en av vennene han hadde gjestet der:

> … Herren være lovet for alt, og må han velsigne disse stedene og alle kjære medlemmer av Guds folk på jorden mer og mer! Å ja, han har omsorg for oss, den Herre som nok er underlig, men alltid trofast. Det er jo ikke menneskeverk, men visselig Herrens verk, det jeg

> så: disse skarene av mennesker som ikke søkte legemlig brød, men den usynlige åndens føde av den levende Guds ord. Og hvordan det så lykkes oss i vår søken, bedre eller dårligere, så er selve søkingen allerede et så underfullt Guds verk at vi kan være visse på at han som har begynt et slikt verk, også vil fullføre det, ta vare på det og lede det til det salige målet han har satt.
>
> Herren være alltid lovet! Om han også fører oss underlig, slår oss ned og døder oss, også i våre mest velmente anstrengelser, så er det bare den Eviges visdom og trofasthet. Men bittert blir det; angst, nød og sukk koster det oss når vi skal gjennom alt som hører med til denne underlige oppdragelsen. Også jeg stakkar får kjenne så mye av det at jeg nok ofte heller ville vært død enn å tåle den Underliges pleie. Og likevel vil jeg ikke helt fortvile, ja, ikke engang gi opp den trøsterike vissheten at *ingenting* hender meg *uten Herrens befaling*. «Men endog hårene dere har på hodet, er talt alle sammen», sier den trofaste Herre (Matt 10,30).

I begynnelsen av 1863 skrev han igjen til dr. Baird:

> Til pris for Herren og til glede for dem som ber om at Guds rike må komme, kan jeg si at den gode sæden bærer frukt blant oss. I året som gikk, har bevegelsen vært stor, og den har vist en pågående, voldsom strid mellom lysets rike og mørkets makter. Knapt noen gang før har vi vært vitne til så heftige angrep fra Herrens og hans salvedes fiender som i det året som gikk. Disse angrepene – i bøker og blader, eller uttalt privat og offentlig – er blitt rettet dels mot Herren Kristus selv og vår tro på ham, dels mot den stadig voksende virksomheten for Guds rike, som nå har sitt midtpunkt i Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen. Men Herren være lovet! Alt må tjene ham. Alt dette har i høy grad bidratt til å vekke oppmerksomhet og drive folk til å søke sannheten, og denne våkenheten, denne søkingen, er blitt stadig mer alminnelig.

Blant de trekkene fra livet hans som Rosenius' venner har fortalt oss om, har vi funnet et brev som er særlig verdifullt. Det ble skrevet i et av hans senere leveår til en ung venninne som hadde sendt ham noen vers på fødselsdagen hans. I versene hadde hun også uttrykt ønsket om at han alltid måtte forbli «oppriktig mot Åndens røst», og at «sannheten aldri måtte bli mindre viktig for ham». Sammen med versene sendte hun et brev der hun ba om unnskyldning for disse ønskene.

Når vi gjengir Rosenius' svar, er vi blitt særskilt bedt om å understreke at hun ikke var en av hans eldre venner, men selv «skrøpelig og uerfaren, ofte i behov av hans råd og hjelp». Rosenius trodde at ønskene siktet til noe bestemt hos ham, og dagen etter at han hadde fått dem, skrev han:

> Hjertelig takk for alt jeg fikk på fødselsdagen min, men aller mest for den kjærligheten som kommer til syne i versene du også sendte, og i den delen av brevet ditt som handlet om dem. Det ordtaket du nevnte, om «egget som vil lære høna» osv., ville visst aldri ha falt meg inn ved det du har skrevet; *så* lettsindig tok jeg ikke imot slike formaninger. Jeg har heller ikke sett det som «formastelighet» og «geskjeftighet». Å nei, disse advarselsordene har drevet meg til kjempende bønner på kne, tre–fire ganger. Og jeg har ikke sett noe annet enn *kjærlighet* i hjertet ditt som kilden til dem. En slik kjærlighet kan jeg ikke sette høyt nok; om en slik kjærlighet har jeg alltid bedt Gud og vennene mine. Jeg trenger alt. Om jeg ikke forsto det ellers, forstår jeg det av at Gud sender det; for også *jeg* vil tro at ingenting skjer uten Herrens befaling.
>
> Travelheten tillater meg ikke å si alt som kunne vært sagt. Jeg skynder meg derfor bare å be om et lite tillegg til det kjærlighetsbeviset du har begynt med: Vær så snill og hjelp meg ved å peke helt konkret på det onde som det siktes til på ett sted i tredje vers, så jeg kan se det enda bedre. Hver dag er jeg engstelig fordi jeg ikke kan følge Guds ord i liv og ferd, og (for egen del) verken kan *tro* rett eller *være* slik Guds ord lærer. Likevel kan jeg (enda jeg ber mye om det) ikke finne det punktet der jeg med *tanke*, *mening* og *overbevisning* viker av fra «sannheten». At sannheten blir «mindre viktig» (v. 3), må sikte til *sinnet* – ikke hvor godt eller dårlig det går med oss i utøvelsen, men at min mening og overbevisning retter seg etter mitt eget forgodtbefinnende og ikke etter Guds ord. Vær så snill og si meg, muntlig eller skriftlig, hva du har funnet hos meg på dette området.
>
> «Oppriktigheten mot Åndens røst» er også den samme saken. Jeg vet ikke om noe som så stadig og så skrikende påtrengende kommer igjen i mine bønner til Gud som nettopp dette punktet. Og da jeg synes å merke på tonen i versene at du ser noe som du ikke har sagt meg, ber jeg deg nå inderlig om å gjøre meg denne tjenesten. For som jeg har sagt: Med all min engstelse over min elendighet vet jeg

> likevel ikke med meg selv at jeg med vilje gjør noe som strider mot Åndens røst og sannhetens ord.
> Det er nettopp om denne saken, oppriktigheten, Paulus taler når han forsvarer seg mot korinternes dom over ham i 1 Kor 4 – se v. 2 og 4 i det kapitlet. Akkurat slik som han sier der, kan også jeg stakkar si det, ved Guds store nåde. Men kanskje er jeg blind på det punktet. Hjelp meg da på den måten jeg har bedt om! Ja, hjelp meg, Gud! På deg, du gamle, trofaste Gud i mitt liv, vil jeg fortsatt sette min lit!

Tidlig i 1864 skrev han til en bror:

> Alle brevene dine har gledet meg, men ingen av de tidligere har rørt hjertet mitt så sterkt og gjort deg så kjær for meg som dette – og det bare fordi du fortalte om dine knusende erfaringer av elendighet og bekymring. Å, min kjære bror, da forstår vi hverandre! Snart på den ene måten, snart på den andre, men alltid noe som virkelig tærer på hjertet – det er også min skole. I den lærer vi det ingen bror kan lære en annen. Og der lærer vi også det vi skal trenge en hel evighet til å prise Guds underlige godhet for – om *vi* blir frelst til hans himmelske rike.

Vi gjengir her enda et brev til en fortrolig venn. Det er datert 2. mars 1864. Sammenligner vi disse brevene fra hans senere leveår med tidligere brev, særlig de livlige, trosfriske utgytelsene fra de første årene av hans liv i nåden, finner vi kanskje ikke den samme varmen og livligheten som før. Men vi finner i stedet en tro som er blitt desto mer renset i lidelsens og anfektelsens hete – en tro som griper og holder seg til Gud selv i hans nådeløfter, uten noen følelse av nådens sødme eller Åndens verk i oss. Han skrev:

> Dyrebare bror! Ja, bare nåde over nåde – eller for evig forbi, i hvert fall for meg. Men nå, la denne *evige nåden* være vår *fred*! Uten å ha god tid og uten noe annet ærend vil jeg bare utøse hjertet mitt for en bror som forstår meg. Å, bare disse ordene – «en bror som forstår meg», en bror jeg kan se – har rørt meg til strømmer av tårer og fått meg ned på kne for min skjulte, underlige Herre, så jeg har spurt: Å Jesus, er du så god mot meg, forstår også du mitt fattige hjerte?
> Ja, kjære bror, så skjult og underlig er Herren mot meg. Også mitt hjerte er et slikt «nattstykke» (som du sier om ditt), og det i dobbelt forstand: først natt og mørke av egen ondskap, og dernest fordi jeg savner nådeblikk fra ham som jeg likevel aller helst ville være kjent

> og elsket av. Å, min bror, hvor underlig blir dette livet, «livet som er skjult med Kristus i Gud»!
> Jeg er ofte nær ved å bli trett og si med Elia: «Det er nok! Ta nå mitt liv, Herre! For jeg er ikke bedre enn fedrene mine … Jeg har vært nidkjær for Herren.» Ja, jeg stakkar har hatt ett ønske over alle andre ønsker og strevd etter det nå i mer enn tretti år: at jeg skulle bli en from og alvorlig kristen. Men ennå er jeg ikke blitt det. Jeg våkner hver morgen til den samme sørgelige erfaringen, at synd og lettsinn tar meg med vold. Skulle jeg ikke bli trett og fortvile? Og likevel holder jeg fortsatt på med det samme strevet. Er ikke det underlig?
> Ja, det er visselig et under av hans skjulte trofasthet – han som likevel later som han ikke vet om meg – at jeg ikke for lenge siden har gitt opp alt sammen og fulgt rådet fra Jobs hustru: «Si Gud farvel og dø!» Å, om vi kunne prise ham, den Underlige, Skjulte, Trofaste! Av og til forstår jeg at det er bare nåde og visdom i hans veier.
> Men nok. Tilgi at jeg nå bare har talt om meg selv og min skjulte Herre. Det kom over meg da jeg leste brevet ditt igjen og så at også du har dine erfaringer av hvordan han skjuler seg. Herren styrke og trøste deg, kjære bror!

Slik skjulte Herren sitt ansikt for ham, mens han – til lys og trøst for andre – fikk skrive sin utlegging av det herlige brevet til romerne. Det var også på denne veien Herren hadde gitt ham den kjærlige omsorgen for andres sjeler som var så framtredende hos ham. Tidlig i livet skrev han i et trøstebrev til en anfektet prestebror:

> … Man forstår aldri Guds ord rett uten erfaring. Og vi fattige barn som skal tjene andre med Ordet, må da særlig ha forsøksfeltet i vårt eget hjerte og hus. *Oratio*, *meditatio* og *tentatio* var jo de tre vesentlige midlene som forbereder en lærer. Og jeg sier for min del: Hadde jeg fått bli så from og helbredet som jeg har ønsket, tenkt og bedt Gud om, ville jeg ikke nå ha sittet med dette brevet. Da ville jeg verken ha hatt hjerte nok for saken eller forstand nok. (*Bønn, betraktning og anfektelse*.)

Helt siden farens død hadde hans aldrende mor bodd hos den eldre broren i Robertsfors. Men nå var denne broren utnevnt til prest i Överkalix. For at den gamle skulle slippe den slitsomme flyttingen dit opp, som for en stor del måtte gå landeveien, kom spørsmålet opp om

hun i stedet skulle foreta den forholdsvis lettere reisen ned til Stockholm og – slik man da tenkte – tilbringe sine siste dager der.

Rosenius hadde en stor ømhet for moren sin og gledet seg som et barn over denne flyttingen. I begynnelsen av sommeren 1864 fikk han også ta imot sin kjære mor i hjemmet sitt.

Vi har sett tidligere hvordan *Pietisten* hadde fått utbredelse også i nabolandene våre. Hvert år gikk ganske mange eksemplarer over til Norge. I flere år hadde dessuten utgiveren av det norske bladet *Budbæreren* oversatt artikler fra *Pietisten* og tatt dem inn der. På denne måten var mye av de atten første årgangene blitt tilgjengelig også for det norske folk.

At *Pietisten* også i Norge har vært et velsignet middel til at sjeler ble gjenfødt og helliggjort i sannheten, har vi mange bevis for.

Dels er det kommet brev fra vårt broderland til Rosenius med bønn om råd i åndelige spørsmål og med vitnesbyrd om den nåde de hadde fått erfare gjennom skriftene hans. Dels har en svensk bror som i senere år flittig har reist omkring i mange deler av Norge, fortalt oss om det svaret han har fått. Når han spurte: «Når fikk du det første frelsende stikket? Når kom du til evangeliets liv og lys?» – svarte mer enn én norsk mann og kvinne: «Jeg kom til å lese den eller den artikkelen i *Pietisten*, og der fikk jeg se det jeg aldri før hadde sett», osv.

I de senere årene er spredte artikler fra de atten første årgangene også blitt oversatt særskilt i Danmark og gitt ut i hefter med tittelen *Hemmeligheter i lov og evangelium*.

Da utleggingen av Romerbrevet var fullført ved utgangen av 1866, og det var besluttet å gi den ut som egen bok, kom det snart forslag om å gi den ut i norsk oversettelse også i Norge og Danmark. Etter en del nøling ble saken avgjort, og i løpet av året etter ble det sendt ut innbydelse til subskripsjon i disse nabolandene våre. Til broren som hadde ansvaret for hele foretaket, skrev Rosenius: «Når det gjelder prisen, må den settes slik at vår høyeste hensikt, *sjelenes vel*, kan lyse fram.»

Mot slutten av 1866 skrev han til Scott om en del indre og ytre erfaringer:

> Dyrebare bror, gamle, trofaste venn! Ja, du sier det rett: «Herren er god, usigelig, uopphørlig god.» Det vitnesbyrdet vil også jeg gi ham. At han også er «uopphørlig» god – det er nesten for herlig; det har jeg ofte begynt å tvile på, dels på grunn av min egen uverdighet, dels på

grunn av visse *underlige* veier han fører meg på. Men da vil jeg også huske på Davids ord: «Lovet være Herren! For han har på *underfull* måte vist sin miskunnhet mot meg i en beleiret by.»

I ditt kjære brev ser jeg med glad deltakelse hvor mange synlige bevis på Guds godhet du har fått erfare i denne tiden, også i det ytre: reisen din i Amerika, full av utmerkelser og oppmuntringer; gleden over familien din; du ser barna dine i Herrens tjeneste langt ute på den store arbeidsmarken, og du ser navnet ditt æret også med doktortittelen. Hvor jeg gleder meg med deg over alt som kan glede deg, når jeg tenker på din kjærlighet og dine utstøtte lidelser for Sverige! Det har gått deg som Paulus sier: i *ære* og vanære – og som i Jobs historie: at du etter lidelsen får dobbelt så mye godt som før.

Også mot meg gjør Herren mye godt, om enn ikke så lysende, men mer i det skjulte. Ennå ser jeg ingen av barna mine ute på Herren Kristi åker … Mine største oppmuntringer har jeg i den velsignelsen *Pietisten* har fått virke over landet. Men jeg er så redd for den fine giften i det å bare *vite* slikt, at jeg av redsel for den ikke har stor glede av det. Ja, måtte Herren være oss nådig i medgangens og ærens tid og bevare oss, så vi ikke mister den saligheten som beskrives i Matt 5,3–4!

Når det gjelder *Pietisten*, mener jeg at jeg først og fremst bør fortelle deg at den nå nærmer seg, om ikke slutten, så i alle fall et vendepunkt i sin historie. Om tre måneder har den lagt bak seg et kvart århundre, og i hele denne tiden har den gått sin vei rundt i landet vårt med Guds evangelium til palass og hytte. «Av Herren er dette gjort, det er underfullt i våre øyne!» Jeg husker ennå, som om det var i går, da vi drøftet spørsmålet om navnet på det tidsskriftet vi tenkte å gi ut. Og se, nå har det «25. årgang» på tittelbladet. Å, hvor vi bør prise Herren! Av sennepskornet er det vokst opp et tre, og mange fugler har visselig fått hvile under grenene. Gud, vær meg nådig! Det er *ditt* verk *alene*. Ditt navn være æret i all evighet!

Men det jeg nå skulle si deg, er dette: Nå avsluttes utleggingen av Romerbrevet med dette året, og kreftene mine tar stadig av. Derfor har jeg tenkt fra nå av – om Gud gir meg helse nok – å la *Pietisten* komme ut bare som kvartalsskrift og med noe mindre krevende innhold. Romerbrevet har tynget meg for mye i disse sju årene. Det Peter sier om Paulus, at han skriver noe som er vanskelig å forstå, har jeg fått kjenne tydelig. I tillegg har jeg villet lese gjennom alle de beste engelske og tyske utleggerne og har daglig hatt med fire

> fremmede språk å gjøre (gresk, latin, engelsk og tysk). Alt dette har presset meg slik at jeg ikke lenger våger å love noe lignende arbeid. Nå har mange av vennene mine krevd at jeg skal gi ut prekener over de nye kirketekstene. Det merkelige er at jeg, uten noen slik hensikt og bare til eget bruk, har begynt å samle utkastene mine over disse tekstene, som jeg har prekt over i Betlehemskirken. Disse utkastene inneholder altså omrisset, skjelettet, til de prekenene folk vil ha av meg. Jeg har sett dette som et vink fra mitt livs Gud om hva jeg skal gjøre, så lenge han gir de kreftene som trengs. Her ser du fremtidsplanen min. Men alle våre dager er jo i Herrens hånd.

Slik talte han om planer for fremtiden. Men i andre brev fra denne tiden skimtes likevel trettheten av dette livet og lengselen etter hvile. I et brev til en bror heter det:

> Hvor jeg ofte kjeder meg og blir trett av dette livet – og likevel begynner jeg på nytt å ville leve her. Å, denne gale naturen! Vi vet jo godt at det her på jorden aldri blir annet enn noe halvt, *savn* og *forventning*, til den sanne hvilen og gleden blir gitt oss. For hvor underlig er dette livet! Å, hva er det? En underlig drøm, snart søt, snart bitter – men en drøm som forsvinner når jeg får våkne opp til hans bilde. Men hvordan skal vi i tid eller evighet kunne prise vår trofaste Frelsers kjærlighet, han som har ført oss slik at vi har nådd livets store, salige mål: saligheten i ham? Så sant han også vil bevare oss helt til enden, er livets mål funnet når vi har funnet Jesus og liv i hans navn.

I et annet brev skriver han: «Å, jeg er så trett, så trett av livet, og likevel skal jeg streve her.» Og igjen: «Herren gjør oss så usigelig mye godt at jeg av og til skjelver. Og likevel kommer utakknemligheten og all synd over meg etterpå, så jeg blir forskrekket og kastes til høyre og venstre som en lastevogn, særlig visse dager. Av og til får jeg nok litt hvile, men alt i alt har jeg ikke stor ro på denne jorden.»

Til en eldre bror, som etter et stridsfylt arbeid hadde fått litt hvile i stille omgivelser på landet, skrev han:

> Se hva Gud gjør! Han pleier oss slik vi trenger det. Når alderens svakhet kommer, og en larmende by og en myldrende menneskemengde tynger de slitte redskapene mangedobbelt, da gir den gode Far oss den hvilen vi trenger, i gode omgivelser. Slikt skjer ikke uten Herrens befaling. Å, om vi kunne takke for alt! Men framfor alt skal

> vi kjenne hvor nødvendig og stor den nåden er, at også manglene i vår takknemlighet, sammen med all annen synd og uverdighet, står under hans evige tilgivelse. Den hvilen du nevner, som også jeg lengter etter, er ennå ikke gitt meg – og jeg vet heller ikke om den blir det før i graven. Men i min for tidlige tretthet kjenner jeg en stadig sterkere lengsel etter den.

Og denne hvilen han lengtet etter, kom før han hadde ventet. I det følgende skal vi se de første forbudene om den salige hjemferden.

Tolvte kapittel. Varsler om hjemferden

Det første varselet. – Reise til Småland. – Det andre varselet. – Den siste prekenen i Betlehemskirken. – Reise til Sør-Sverige. – Opplevelser på reisen. – Det tredje slaganfallet. – Avskjedsord til vennene. – Oppholdet på Sahlgrenska sykehuset. – Den siste sommeren på Varholm. – Hvile i Herren.

Med noe svekkede krefter, men med uforminsket iver hadde Rosenius fortsatt arbeidet sitt fram til begynnelsen av 1865. Fastetiden var over, og betraktningene over Kristi lidelseshistorie var avsluttet enda en gang. Så kom påsken med sine herlige tekster – Rosenius' kjæreste tekster. På påskedag prekte han tre ganger, morgen, middag og kveld, og Ånden ble rikt utøst; også uken etter talte han flere ganger, dels offentlig, dels i private kretser. Første søndag etter påske talte han igjen, først i Betlehemskirken og om kvelden i et av Stadsmisjonens lokaler på Söder.

Konventikkelen – det åndelige samværet – var Rosenius' glede. Fra hjembygda langt nord i landet hadde han tatt med seg dette oppbyggelsesmiddelet til hovedstaden, et middel som Gud har velsignet så rikt i våre dager. Nettopp i konventikkelen foldet de særpregede, overordentlige prekegavene som Herren hadde utrustet ham med, seg ut i all sin rikdom.

Med stor livfullhet hadde han nå talt over en av sine mest elskede påsketekster, Maria ved graven, da tilhørerne mot slutten merket en viss slapphet i framføringen. Han klarte likevel å avslutte og komme seg hjem. Men flere tegn – litt nummenhet i venstre side, en viss uro og pirrelighet, sus for ørene og lignende – tydet på et lettere

slaganfall. Det første varselet om at han snart skulle få dra hjem, var kommet!

Etter en reise sørover i landet og noen ukers opphold hos en bror i furuskogene i Småland følte han seg langt på vei frisk igjen. Til en venn som var bekymret over slaget som hadde rammet ham, skrev han derfra 28. mai:

> Herren være lovet for at vi har en evig fred i en evig kilde til nåde, fred og trøst – i Gud, som kan hjelpe i alt! Ja, Gud er mektig til å gjøre alt langt lettere enn vi har forestilt oss, etter at vi først har vært riktig bekymret og hjertene våre har ropt fra angstens dyp – i hvert fall *hjertene* våre.
>
> Ja, kjære venn, glem aldri dette, og minn meg om det når *jeg* trenger det: at vi har en *evig* godhet, hjelp og trøst i *Gud*, og at han alltid kan lindre det vi har skjelvet for. Jo mer vi er blitt bedrøvet ved *tanken* på det, desto lettere blir det i virkeligheten når det kommer. For når vi riktig tenker over alt vi har erfart av Gud eller ellers er blitt fast overbevist om, så går det ut på dette: Han bedrøver oss alltid med *måte*, med en godhet som veier nøye av. Når Maria har fått nok tukt og sorg av å savne barnet i tre dager, lar han henne ikke lete i seks dager eller uker.
>
> Å, hvor jeg har sett dette i mitt eget liv! Legg merke til ordet «helt» i Klag 3,32–34: «Han plager og bedrøver ikke mennesket *av hjertet*, liksom han *helt* ville la de elendige på jorden bli undertrykt.» (*Etter den svenske Bibelen. I vår dansk-norske bibel lyder versene slik: «For han plager ikke av sitt hjerte eller bedrøver menneskenes barn, til å knuse under sine føtter alle de bundne på jorden.» I en bibel fra 1550 lyder de derimot slik: «For han plager ikke eller bedrøver mennesket av hjertet, liksom han ville trå alle fanger på jorden helt ned under sine føtter.» Oversetterens anm.*)
>
> Lovet være Herren for at han virkelig er slik! Gud gi oss nåde til å *tro* det, så vi ikke piner oss altfor mye i vantro! Ja, Gud være lovet for alt han har *gjort*! Også mot meg, stakkar, gjør han så mye godt.
>
> Helsen ser ut til å bli stadig sterkere. Jeg har kunnet arbeide ved skrivebordet fire timer om dagen (med teksten min, Rom 12,4–8) uten besvær eller merkbar møye, selv om jeg ikke mer enn to dager har fått være så lenge i fred. På Kristi himmelfartsdag var jeg dessuten blant folk hele dagen uten et minutts hvile, helt til klokken tolv om natten (de to siste timene på kjøretur), og likevel hadde jeg ikke

> noe særlig ubehag av det. Det var riktignok en tilfeldig anstrengelse på grunn av et uventet besøk, og den vil jeg ikke gjenta. Men jeg nevner det bare som bevis på hvordan Gud har styrket kreftene mine – jeg tenkte det ville glede deg. Ja, Gud være takket og lovet!

Etter et kort besøk i Göteborg kom han tilbake til Stockholm like før pinse. Under sommeroppholdet på Varholm som fulgte, ble kreftene enda sterkere, så han der kunne skrive nr. 5–8 av *Pietisten*. Straks etter at han kom hjem fra reisen, hadde han igjen begynt å preke i Betlehemskirken, og det fortsatte han med hver søndag gjennom sommeren. Fra nå av måtte han likevel la være å tale i de trangere og mer innestengte lokalene.

Arbeidet i hovedstaden vinteren etter, der så mye krevde kreftene hans, tæret også betydelig på dem. Da våren nærmet seg, var han igjen svak. Svakheten økte da hans eldre bror døde brått: Han ble rammet av et slaganfall under prekenen i Mariakirken søndagen etter pinse, og det som fulgte, grep brorhjertet sterkt. Likevel ga oppholdet på Varholm også denne sommeren nye krefter. Om søndagene prekte han også da i Stockholm, og én dag i uken på Varholm.

Høsten 1866, mens han arbeidet på nr. 8 av *Pietisten*, kom det andre varselet – blodtilstrømning til hjernen, denne gangen likevel lettere enn den første. Etter noen ukers hvile fra alt arbeid hos venner på Röfors i Västmanland følte han seg så styrket igjen at han ikke bare kunne gjøre ferdig de gjenstående numrene av *Pietisten* for året, men også tenke på å fortsette utgivelsen. Med det nye året begynte han, som vi allerede har nevnt, et arbeid som ikke kunne bli fullført før etter mange år.

Denne høsten (26. november) skrev han til en kjær bror:

> Helsen min er, Gud være lovet, blitt så mye bedre at jeg er like bra som i sommer. Det er Herren som har gjort det. Takk for din omtanke! Hils alle kjære venner! De har nok hjulpet meg med sine bønner. Herren være evig lovet for alt det gode jeg får. Jeg synes at dette særlig blir sant om meg: Der synden ble stor, ble nåden enda større …
>
> Å, min kjære bror, hvor også det siste brevet ditt grep meg, der du talte om din elendighet! Der treffer du meg helt. Noen ganger blir jeg forskrekket og nær ved å fortvile, andre ganger blir jeg trett av å tenke på det, og andre ganger igjen fryder jeg meg over at Kristus,

> ærens konge, skal prises i evighet fordi han har sonet et så forferdelig onde. Ja, nettopp det du nevner – egenkjærlighet, hovmod, kulde mot Gud, avgudsdyrkelse, forsømmelse og feil i oppdragelsen av barna og mer til, og dessuten andre synder som angriper fra tid til annen – det er dette som holder meg i «dypt vann».
> Men når jeg hører den samme klagen fra *alle* troende sjeler som lever av *Kristus*, tenker jeg: Nå sitter vi ved Babylons elver; vi er ikke hjemme hos Herren, vi er i et fiendeland. En gang skal vi bli forløst, og da blir vi som drømmende av en overveldende, uventet salighet. Og å føre oss nettopp dit skal være den gode hyrdes sak og den trofaste Frelserens ære.

Selv om han nå begynte å passe på så han ikke overanstrengte seg, krevde vintermånedene likevel igjen altfor mye av de svake kreftene. I tillegg kom en hardnakket, utmattende gulsott. Med den utholdenheten som Kristi kjærlighet med sin tvingende makt hadde virket i ham, arbeidet han likevel litt hver dag også i denne svake tiden; å være uvirksom var en plage for ham. I et brev fra denne tiden til en bekymret prestebror sier han også noe om seg selv mens han prøver å trøste ham:

> Jeg ser i summen av dine erfaringer bare den gamle visdom og godhet i Guds omsorg. Ved siden av de mange nådebevisene, den store nåden han gir deg for både legeme og ånd, skal du også ha din tukt: den ene gangen sykdom i huset, den andre gangen en tilfeldig bekymring, og først og sist de åndelige bekymringene – både for din egen sjel og som sjelesørger. At søvnighet, lunkenhet og verdslighet skulle komme inn i en så rikt velsignet menighet som din, var jo helt å vente. Om bare alle som ser det, ville storme nådens trone med bønn og påkallelse – da kan nok den store overhyrden ennå hjelpe.
> Å, hvor forferdelig denne sykdommen – lunkenhet og verdslighet – vil gripe om seg i Kristi menighet, også her og overalt! Nå taler jeg om tau i hengt manns hus, som det heter; for det er nettopp dette onde jeg synes vil gjøre slutt på Guds rike hos meg, i mitt hus og hos mange av mine nærmeste. Den evig nye visen blir gammel og lang. At Gud er vår forsonte Far, at vi nå lever under en evig nåde og venter på en evig herlighet, er ikke lenger så forfriskende, og det fryder ikke legeme og sjel slik som i årene før. Det store emnet er ikke lenger så altoverskyggende stort, og det er ikke først og sist på leppene som før.

> I denne bekymringsfulle stillingen trøstes jeg bare av det jeg ikke bare tror, men erfarer: at den gamle, trofaste – ja, trofaste – hyrden våker også over dette. Han har sine midler til å riste oss våkne, til å vekke nøden og ropet på ny og så også livet i ham – selv om midlene han bruker, ofte er svært bekymringsfulle. Denne trofastheten hos vår Herre skal også trøste deg, kjære bror.

Helt siden høsten før hadde Rosenius, oppmuntret av flere venner, tenkt på en reise til Sør-Sverige. Ryktet om dette hadde spredt seg, og i løpet av vinteren kom det brev fra en mengde venner i sør som ønsket å få ham på besøk. Legen hadde rådet ham til noen ukers opphold på vestkysten – og slik ble det bestemt at han skulle reise våren 1867 – en reise som ble så minnerik for mange av vennene hans.

Kreftene var på denne tiden sterkt svekket. Med møye hadde han klart å gjøre ferdig prekenene over de fire adventssøndagene; tre av dem var kommet ut i årets første hefte. Prekenene i Betlehemskirken søndag middag og onsdag kveld hadde han likevel holdt fram med gjennom hele vinteren og våren, med noen få avbrudd. Lidelseshistorien og påsketekstene var gjennomgått igjen – for siste gang. Og hvem av Rosenius' venner og tilhørere skulle vel kunne glemme hvordan han tok for seg disse store emnene!

Onsdag 15. mai gikk han for siste gang opp på den prekestolen der han hadde stått første gang 27 år før, julen 1840. Mellom den første og denne siste prekenen i dette tempelet lå et langt og stridsfylt, men så velsignet liv i arbeid for Herren. Den første gangen hadde han, som vi husker, talt med ungdommelig ild og livfullhet om Guds barn på jorden, og dette store emnet hadde gitt liv både til ham selv og til tilhørerne.

Denne siste gangen talte han med en erfaring som var modnet i Åndens skole. Emnet var den gode hyrde – et emne som var blitt stadig større og viktigere for hjertet hans etter hvert som årene lærte ham å kjenne sin egen og alle menneskers dype fordervelse og maktesløshet overfor fiendene. Senere på sommeren skrev han om dette til Scott:

> Når jeg nå ser hva Herren har gjort med meg, er det svært merkelig at jeg ved min siste andaktsstund i Betlehemskirken før avreisen hadde Davids 23. salme som tekst. Vennene har i ettertid sett en ledelse av den allvise Gud i dette. Ja, Herren er vår hyrde, det skal ikke mangle oss noe. Det sikre er at han selv skal fø sin hjord. For så

> sier Herren Herren: «Se, jeg, jeg, ja, jeg vil spørre etter mine får og søke etter dem, slik en hyrde søker etter sin hjord» (Esek 34,11–12). Han, vår rette gode hyrde, lever, og hans år tar aldri slutt.

Lørdag 18. mai begynte han så reisen sørover sammen med kona og datteren. Den siste tiden hadde han vært pirrelig i sinnet på en måte som var uvanlig for ham, og det hadde gjort hans nærmeste svært urolige. Reisen så likevel ut til å gjøre ham godt. I kirken i Jönköping talte han på søndagen ved en kveldsgudstjeneste for en stor menneskemengde. I bryllupet til en venn de neste dagene var han særlig oppglødd, og han talte flere ganger i løpet av de to dagene han var der.

Så gikk veien over Växjö til Karlshamn, der han også prekte i kirken; deretter i Asarum, i Kristianstad og til sist, på veien til Helsingborg, også i Vinslöv. Etter et kort besøk i København, der han også talte én gang, og i Helsingør vendte han tilbake til Helsingborg. Derfra skrev han tirsdag 4. juni om opplevelsene på reisen til en venn som hadde sagt noe om faren ved den hyllesten han hadde møtt overalt:

> … Gud være lovet for at han lindrer og styrker deg i alt! Du skal få se at han gjør det *alltid*. Slik gjør han også med meg. Jeg undrer meg over all hans nåde. …
>
> Men hva sier du til at jeg fremdeles sitter her og skriver? Jo, det skal ikke alltid gå som vi ønsker. For to timer siden var jeg naturlig nok glad for at alt skulle gå etter reiseplanen jeg hadde lagt i Stockholm: at jeg skulle være i Göteborg på onsdag og komme til Lysekil på torsdag. Vi tenkte nemlig å ta dampskipet til Göteborg i kveld, men nå er det umulig. Akkurat nå har det brått blåst opp en hard, rasende nordveststorm som ville velte Nordsjøen over oss om vi reiste. Nå tenker vi å ta toget i morgen, den lange veien om Jönköping.
>
> Her ser du en av de små prøvelsene som Herren tukter meg litt med på denne ellers så farlige reisen (i den betydningen du selv brukte ordet «farlig» om den i ditt siste brev). Men å, så mildt, så lett! Lovet være den gode, milde, trofaste Herre!
>
> Ja, når jeg nå har litt tid, kan jeg fortelle deg mer om prøvelsene på reisen. Ingenting har hendt meg som kan kalles en ulykke. Men som motvekt mot den urimelige dyrkelsen som det enfoldige folket har vist meg, stakkar, har Herren likevel tuktet meg med indre uro og frykt for alt mulig – særlig en underlig beklemmelse når jeg har

måttet preke. Slik var det i Jönköping: Jeg gruet meg for den store kirken og tenkte at når den er så vanskelig å fylle, ville jeg i iveren etter å bli hørt ta meg for mye på og ikke komme levende ned. Likeså i Karlshamn; bedre i Asarum. At jeg ellers overalt har hatt min vanlige plage med en følbar tomhet, forstår du nok.

Men se, i Vinslöv ble den arme sjelen min plaget mer enn vanlig. Den dagen våknet jeg (i Kristianstad) med hodepine og tok den som en følge av overanstrengelse. Med en viss glede sa jeg da: «Nå, da er det avgjort at jeg ikke skal preke.» Men dr. B—n hadde kunngjort at jeg skulle tale, og svært mye folk samlet seg. Hele veien til Vinslöv var jeg full av uro og hodepine. Å, som jeg led!

Nå visste jeg at dr. B—n var syk, og jeg var usikker på om noen annen var villig til å tale i mitt sted. På stasjonen ble vi tatt imot av tre prester, men ingen av dem ville preke; alle var svært bekymret. Kirken var allerede full, og en stor flokk var samlet utenfor. Så måtte en av brødrene gjøre begynnelsen; han lot synge en salme og talte nesten en time. I mellomtiden lå jeg på en sofa for å hvile.

Da jeg så fikk bud og kom til kirken, ble hodet bedre, og på prekestolen var det helt bra, så jeg talte med stor lyst om den gode hyrde i nesten to timer og hadde det godt etterpå. Hva synes du jeg da skulle si til min Gud? Ja, slik har Herren omsorg for oss.

Senere på kvelden gikk reisen videre til Helsingborg. Men på denne måten ble de allerede svake kreftene undergravd enda mer, selv om ånden hans fikk nytt liv av å møte brødrenes kjærlighet overalt og store, lyttende skarer som hungret etter nåde.

Fra besøket i Vinslöv kan vi fortelle om en liten hendelse som dr. B—n har meddelt oss. Han skriver:

Det var i fjor, da Rosenius, matt og svak, for siste gang besøkte den gamle prestegården i Vinslöv. Han hadde prekt med stor kraft for en tallrik menighet i Vinslövs kirke, til alles forbauselse, og kom etterpå trett og matt tilbake til prestegården. Ved inngangstrappen kom gårdeieren P. S—n fra Vanneberga ham i møte for å hilse på ham og minne ham om hvem han var. «Dette er mannen som gjorde brenneriet sitt om til en bedesal,» sa jeg, «og i den salen talte du for ti år siden. Nå har han gjort *hele* huset sitt om til en forberedende skole for elever som herfra sendes videre til Johannelund.» – «Jaså,» svarte Rosenius med matt stemme, «be da Gud om nåde og tilgivelse for den gode gjerningen!» Og straks snudde han seg med vaklende

> skritt mot døren for å få hvile en stund alene i det stille kammeret. Men P. S—n og jeg glemmer aldri den nyttige leksen. Den skarpe pilen som fløy fra den godt spente buen, sitter fast den dag i dag, og ingen trekker den ut; for mothakene var godt slipt.

Hvor mange slike trekk kunne vi ha fortalt om!

Torsdag kveld 6. juni kom han med kona og datteren via Jönköping til Göteborg. Han ble ivrig oppfordret til å bli der over pinsen og tale også der. På pinsedag hørte han dr. Wieselgren preke i høymessen i domkirken, og i timene mellom fikk han ingen anledning til å hvile. Så dro han til Johanneskirken, selv om han allerede da kjente seg litt uvel. Etter et kraftig støt i vognen på en ujevnhet i veien klaget han over hodepine.

Han gikk likevel opp på prekestolen og begynte med en bønn og en kort innledning. Der ville han sammenligne formiddagens emne, om å holde Guds bud (Joh 14,15–21), med det emnet han tenkte å ta for seg ut fra Luk 7,36–50: hvordan vi skal få kraft til å holde budene. Hodepinen hadde imidlertid tiltatt, og den ble fulgt av en brennende hete ved tinningene. Da han etter innledningsordene ville lese opp teksten, kunne han ikke skjelne ordene; han leste noen vers etter hukommelsen, men også den sviktet. Han ble taus, drakk litt og sa noen usammenhengende ord.

Nå skjønte de at noe var galt med ham. Broren hans, lektor Rosenius, og dr. Wieselgren skyndte seg opp på prekestolen, og med hjelp av dr. Fjellstedt ledet de ham ned i salen; derfra ble han kjørt i vogn til losjiet sitt. Et tredje slaganfall, sterkere enn de forrige, hadde rammet ham. Hele venstre side var lammet.

Nyheten spredte seg fort til de mange vennene hans over hele landet og ga mange hjerter et dypt sår som ennå blør. Disse dagene steg mange bønner opp til Faderens trone, både privat og offentlig, om at de ennå måtte få beholde den elskede læreren.

Rosenius sa selv at det at han visste om dette, hindret ham i å legge fram for Herren det ønsket han nå kjente sterkest: å få *fare* i *fred*. «Jeg kjente,» sa han, «at det ville være utilbørlig å komme fram for den store Gud med en bønn som jeg visste ville stå helt i strid med mange Guds barns bønner i denne tiden.» Derfor ba han bare: «Skje din vilje!» Vi har nå sett hva Guds vilje var – hans underlige, men likevel *gode*, *velbehagelige* og *fullkomne* vilje.

Allerede etter et par dager viste det seg noen mer beroligende tegn. På onsdagen kunne han flyttes til Sahlgrenska sykehuset, der han fikk all den pleien han trengte. På fredagen dikterte han der for datteren noen ord som etter hans ønske skulle sendes til vennene hans når han var død. Nå som han har fått «fare i fred», skal de på denne måten nå dem alle som et avskjedsord fra den hjemgangne broren og læreren. Vennene – Guds barn og venner – lå jo alltid hjertet hans nær.

Han fortalte at han hadde opplevd de indre stridene han nevner i disse avskjedsordene, den første natten etter slaganfallet og dagen etter (andre pinsedag), da han for det meste lå helt stille. Ordene lyder slik:

> Jeg forstår at vennene mine gjerne vil få høre noen ord fra mitt eget indre, særlig om Herren vil kalle meg hjem. Da jeg stod på prekestolen, kjente jeg bare vondt i hodet. Først da jeg var ført hjem og kommet i seng og nå kjente at armen var lammet, trengte tanken seg straks inn på meg at jeg kanskje snart skulle gå all verdens gang. I begynnelsen føltes det underlig; men samtidig kjente jeg glede, fordi jeg lenge har vært fortrolig med Herren.
>
> Det var til min Herre og Frelser, som jeg har kjent fra gammel tid, jeg skulle gå. Men snart stod en hel hær av anklager fram for mitt indre øye. Mine mange synder og skrøpeligheter – opphavet til den klagetonen over elendigheten som går gjennom skriftene mine – stod truende foran meg. Men jeg fikk trøst igjen. Hele den store rekken av blodige offer stod fram for meg – den røde tråden som går gjennom den gamle paktens tid, og som pekte fram mot en forsoning ved offer. De var forbilder på det store offeret som ble båret fram i tidens fylde: Jesus Kristus. Han var jo kommet til verden for å frelse *syndere*. Skulle Gud nå forkaste meg for mine synders skyld, måtte han først forkaste den store løsepengen – og det kunne han ikke.
>
> Men nå kom et nytt spørsmål: Er da min tro på denne løsepengen av det rette slaget? Kanskje du har bedratt deg selv med en falsk tro? En stund syntes dette spørsmålet å ta all trøst fra meg. Men da stod hele livet mitt fram for øynene mine, og jeg så at med all min synd og usselhet har jeg likevel, ved den troen Gud har virket i meg, gått en helt ny vei gjennom hele livet. Jeg har virkelig holdt Guds bud av *hjertet*, så det jeg har brutt mot dem, har vært min egen sorg. Alt jeg selv har gjort, har vært elendig, usselt og syndig. Men Gud

> har virket i meg denne kjærligheten til sjelene og deres vel, som har drevet meg til å gjøre og lide mye som det aldri lå i min natur å påta meg.
> Jeg så nå hvor nyttig og viktig også Johannes' lære er, når han stadig minner oss om: «*På dette vet vi* at vi er av sannheten» og er født av Gud. Derfor tar de sikkert feil som mener at vi ikke trenger å preke om kjennetegnene på den sanne tro. Og når jeg nå med døden for øye ser på det jeg har lært og skrevet, kan jeg i dypeste alvor erklære at jeg ikke vet om noe jeg vil ta tilbake. Denne erklæringen trengs heller ikke, for jeg håper at alle vil finne den lutherske læren der, prøvd gjennom tre hundre år.
> Spør jeg min egen følelse, ville jeg helst at Herren lot meg sovne inn og komme bort fra all møye og all strid og bli fullkommen. Men når jeg tenker at jeg kanskje kunne gjøre noe nytte om jeg fikk helse og arbeidskraft igjen, vil jeg ikke ønske noe – særlig fordi jeg har mange brødre og søstre som ennå står i striden, og dem ville jeg gjerne glede og styrke på en eller annen måte, om jeg kunne. Derfor overlater jeg det helt til Gud. Jeg er helt fri og rolig, ligger og hviler og vil se hva han gjør. Hils vennene mine med dette!

Slik stod han ved det han hadde lært, også da døden var nær, og dermed kunne han også møte «den siste fiende», ligge «helt fri og rolig» og hvile i Gud. Dette kan være nyttig å vite for alle som er født og oppfostret ved hans forkynnelse, og for alle som leser eller en gang kommer til å lese skriftene han etterlot seg.

I de to ukene han ennå ble liggende på Sahlgrenska sykehuset, fikk han besøk av flere av vennene sine, og vi lar dem selv fortelle hvordan de fant ham der. Dr. Wieselgren skriver:

> Jeg var hos ham på sykerommet, enda det var tre trapper opp (trapper skremmer meg mer enn lang vei), og jeg er glad for at jeg hadde mot til å prøve. For det var svært oppbyggelig å se det fromme ansiktet hans og høre den underkastelsen under Guds vilje og den ydmykheten som viste seg både i vesen og ord – selv om ordene etter legens forskrift var få og ble sagt med svak stemme. I det samme rommet hadde jeg tidligere sett den forrige diakonissen Emma H. og en smålending, v. S., som begge «var døde før de døde», se opp med inderlig hjemlengsel. Nå fikk jeg se en som kunne sies allerede å ha sitt hjem, sin πολιτεία, i himmelen. Det var svært oppbyggelig; det var uforglemmelig. (*Borgerskap, borgerrett; jf. Apg* 22,28.)

Et besøk av dr. Fjellstedt ga Rosenius mye vederkvegelse. Det ble ham til trøst at Mark 6,31 og Hos 2,14–15 ble brukt på den tilstanden han da var i.

Også et besøk av en annen venn, baron E—n, ble ham til trøst. Dagen før dette besøket hadde Rosenius vært i hard anfektelse: Hadde han kanskje foretatt hele denne reisen mot Herrens vilje?

Baron E—n spurte ham da om han ikke hadde bedt om at Herrens vilje måtte skje. Rosenius svarte at han helt til siste stund hadde bedt Herren hindre reisen hvis den var mot hans vilje. Da kunne den broderlige vennen minne ham om det Rosenius selv så ofte hadde sagt til trøst for anfektede sjeler: Når det virkelig har vært vår mening da vi ba «Skje din vilje!», kan vi også være visse på at Herren har latt sin vilje skje.

Særlig fikk han nytt liv da denne broren minnet ham om flere trekk fra Davids historie, og spesielt et sted i 2 Sam 15. Det er de merkelige ordene som denne hardt tuktede Herrens tjener sa da han flyktet for sin opprørske sønn Absalom og fikk se Guds paktsark, som prestene hadde båret ut av byen. Da sa han til ypperstepresten: «Før Guds ark tilbake til byen! Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake og lar meg se den og dens bolig. Men dersom han sier slik: *Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes!*»

I disse ordene av mannen «etter Guds hjerte» kommer en fullkommen overgivelse til Gud og hans vilje til uttrykk. Den fikk gjenklang i Rosenius' sjel og ga ham fred igjen.

Den sykes helse var imidlertid blitt så mye bedre at han 29. juni kunne begynne hjemreisen til Stockholm med dampskip; han kom fram tirsdag 2. juli. Et par dager senere reiste han med familien ut til Varholm. Her i den milde, rene luften kom kreftene ganske raskt tilbake. Snart kunne han støtte seg på venstre fot og gå omkring i rommene, og ikke lenge etter kunne han også gå stadig lengre turer ute i friluft, støttet av en sikker arm.

Etter en tid begynte han å diktere et og annet brev, og snart også noe til prekenene sine i *Pietisten*. Men bare en times arbeid gjorde ham trett. Den lange prekenen for juledag, som han hadde tenkt ut planen til allerede på sykehuset, ble derfor ikke ferdig før i august.

Kreftene økte likevel merkbart, og også venstre arm og hånd begynte å vise noen tegn til liv.

Han fortalte gjerne de mange vennene som besøkte ham om sommeren, om sine ytre og indre opplevelser på reisen og i Göteborg, og han sa ofte at denne sommeren hadde vært en av de gladeste han hadde opplevd. I et brev til Scott 31. august sier han det samme, og han forteller særlig om den forutanelsen han hadde hatt om slaget som rammet ham. Etter å ha fortalt om det som hendte i Göteborg, føyer han til:

> Når det gjelder mine indre erfaringer i dette, hadde jeg hele tiden før reisen en fornemmelse av at Herren på en eller annen måte skulle slå meg. Det var ikke noe forvarsel, men heller at jeg husket hvordan Herren tidligere hadde pleid å fare fram med meg. Som du vet, hadde jeg i 1866 avsluttet utleggelsen min av Romerbrevet og kunngjort at jeg ville begynne å skrive prekener over de nye søndagstekstene våre. Fra mange hold var det kommet en mengde velmente brev med takk og lykkeønskninger i anledning av begge deler. Folk gledet seg over det nye tiltaket og ventet at jeg nå skulle gjøre alt mulig; en kjær bror talte til og med om at jeg også skulle gi den svenske kirke en bedre salmebok, og så videre. Nå var jo den rette tiden inne for Herren, han som ikke gir noen annen sin ære eller avgudene sin pris, til å vise grundig at alt kjød er gress og all menneskets herlighet som blomst på marken.
>
> Selv om mange har beklaget meg etter at dette slaget rammet meg, kan jeg likevel si at denne sommeren har vært den gladeste jeg har hatt på lenge, for nå har jeg lært å sette pris på hver lindring i sykdommen og hvert skritt mot bedring. Slik gjør Herren: Når vi ikke er fornøyd med all medgang og god helse, slår han oss litt, så vi blir takknemlige også for det lille han blander i det beske begeret.

Allerede i Göteborg hadde han sagt til en annen bror, da han talte om slaget som hadde rammet ham: «Når jeg så skarer av mennesker samles for å høre og se ham som har skrevet *Pietisten*, kjente jeg noe røre seg i meg. Jeg tenkte på Herodes og folkets rop: ‹Dette er Guds røst!› – og på hvordan Herren slo ham fordi han ikke ga Gud æren» (Apg 12,21–23).

Etter hjemkomsten til Stockholm var helsen så mye bedre at han med litt hjelp også kunne gå ute i trengselen i byens gater, noen ganger

ganske lange strekninger. Allerede på landet hadde han et par ganger talt en kort stund over en bibeltekst i en fortrolig krets; det gjorde han også om høsten, og han skrev ennå noen prekener.

Hele denne tiden var han som regel stille og glad til sinns, og bare sjelden så man spor av anfektelse. Tanken på det som var forbi, og på framtiden her på jorden, syntes sjelden å oppta ham. Tidlig om morgenen, når han gikk fram og tilbake i rommene for å få litt mosjon, hørte man ham ofte gjenta høyt for seg selv noen ord fra en av Sions sanger:

Så gir jeg da meg,
o Jesus, til deg;
du våker hver tid,
du sørger og lover
meg fred, mild og blid.

Slik syntes han nesten helt å hvile i Gud, og han levde bare for dagen. Sykdommen gjorde ham mer pirrelig, så han noen ganger ble fristet til utålmodighet og siden led under det og klaget over det. Likevel kunne et Guds ord eller en glad tiltale lett jage skyene bort fra pannen hans, så man igjen fikk se ham stille og glad. Helt til slutten fikk han beholde denne hvilen fra indre anfektelse.

Hans egne anelser om at han til sist måtte gjennom harde lutringsild, slo altså ikke til. Han hadde snakket om det noen ganger, og han hadde også skrevet om det i et brev til en eldre venn. Denne vennen hadde gått gjennom de hardeste anfektelser mot slutten av sitt jordeliv, men var nå kommet til mer hvile. Rosenius skrev:

> … Selv om mange kan føle med deg like mye som jeg, tror jeg likevel ikke at mange føler den samme gleden som jeg. Det høres underlig ut, men det kommer av at jeg ofte har hatt en anelse om at hvis jeg lever noen år til og ikke lenger orker å være med i det virksomme livet, venter det meg lignende lutringsild som dem du har gått gjennom. Jeg har jo alltid sagt at slikt etter min mening særlig blir tilskikket dem som i det virksomme livet har hatt hjertet mer utsatt for fristelsen fra egenkjærlighetens gift. Men Herren, som tar liv, gir også liv; han som fører ned i dødsriket, fører også opp derfra og lar husvalelsens sol ennå skinne over kvelden i livet vårt. Derfor er det en trøst og glede å få se inn i eldre brødres erfaring.

Forestillingen om at harde strider ventet ham til sist, gikk altså ikke i oppfyllelse. Gullet som gjennom tiår så ofte var blitt ført inn i anfektelsens glødende ovn, syntes nå ikke å trenge så sterk lutring som før. Vi føres jo bare inn i den *der det trengs*.

Trettende kapittel. Hjemlov

Karlsdagen. – Den siste uken og den siste striden. – 24. februar. – Begravelsen.

Et nytt år, det siste, var begynt. «Vi lever her så lenge vår Far vil; siden *hans herlige rike*!» – slik hadde Rosenius skrevet til en venn som spurte hvordan det stod til med helsen hans. Bare noen dager til, så skulle han få gå inn i dette «herlige riket».

Bedringen fortsatte imidlertid, riktignok langsomt, men – mente man – sikkert. Venstre arm og hånd hadde fått en god del kraft tilbake, så han nå kunne bruke den til å støtte seg på en venns arm når han gikk tur. Selv i den sterkeste kulden var han ute et par timer hver dag, og hver dag skrev han også litt på prekenene sine. «Det er mine kjæreste stunder,» sa han ofte.

Tredje hefte av prekenene var kommet ut senere på høsten, og straks over nyttår ble det fjerde utgitt. Like etter begynte han å skrive til det første heftet for det nye året, og da januar var omme, hadde han gjort ferdig den første prekenen i det (1. søndag etter Kristi åpenbaringsdag).

På karlsdagen, 28. januar, hadde noen av de nærmeste vennene som vanlig samlet seg i hjemmet hans tidlig om morgenen for å gratulere ham på navnedagen. Rosenius satte stor pris på disse små familiefestene – «vederkvegelsesstunder midt i strevet», «hvile mellom stridene», som han pleide å kalle dem. Da han kom inn i det festpyntede rommet, ble han hilst med yndlingssalmen nr. 66: «Se, Jesus er et trøsterikt navn». Han virket uvanlig grepet, og med tårer i øynene tok han imot gratulasjonene fra familien og vennene. Litt senere, da enda flere venner var kommet, talte han nesten en time over Jes 43,22–25.

En stund dvelte han ved ordene: «Jeg, jeg er den som utsletter dine misgjerninger *for min skyld*, og dine synder kommer jeg ikke i hu.»

Igjen la han klart og herlig fram frelsens hemmelighet, på den måten som var så særpreget for ham: at vi blir salige bare av nåde, ved forløsningen i Kristus Jesus.

Så la han til etter en kort pause, med særlig ettertrykk: «Om det skulle behage Herren å kalle meg hjem ved en brå død, så jeg ikke kan avlegge noen bekjennelse på dødsleiet, da vil jeg at mine barn og venner ikke skal la seg forvirre. De skal tenke på og vite at jeg i samme øyeblikk som jeg skilles fra dette dødens legeme, går inn i en evig herlighet. For den som har vært Guds venn i livet, er også Guds venn i døden.»

Disse ordene grep vennene som var til stede, dypt i hjertet. Særlig etter hans død fikk de sin fulle betydning for dem, for Herren lammet tungen hans straks den siste sykdommen begynte.

Også på hans 53. fødselsdag, 3. februar, var noen venner samlet hos ham, og da talte han også en kort stund over de første versene av Davids 103. salme.

Flere ganger i løpet av vinteren hadde han vært plaget av sterk hodepine, alltid sammen med uro og noen ganger med en viss bevisstløshet. Slik var det særlig 1. februar, da han spiste middag hos noen nære venner, men måtte følges hjem allerede på ettermiddagen. Legen som ble tilkalt, mente det var et varsel om slag.

Dagen etter var han likevel frisk og glad igjen. Men de som stod ham nærmest, merket fra denne dagen at de sjelelige kreftene sakte avtok. De så en viss slapphet i den ellers så kjære arbeidsstunden om formiddagen, da han dikterte sin siste preken, over Joh 4,5–26.

De fysiske kreftene syntes derimot heller å øke. Han beveget seg nesten lettere, og han kunne bruke venstre arm stadig bedre; ingenting syntes altså å tyde på at han så snart skulle få gå hjem. Mandag 17. februar var han om ettermiddagen hos et par yngre venner og var med da deres førstefødte ble døpt. Tirsdag spiste han middag hos en annen venn og talte der om ettermiddagen en kort stund over Jes 53 – hans siste bibelbetraktning! Merkelig nok var det den samme teksten som da han første gang åpnet Den hellige bok i Stockholm, nyttårsdag 1840.

Onsdag ettermiddag var noen venner samlet hos ham. En stund var han med da de leste et lite skrift som nettopp var kommet ut, og etterpå tok han del i en livlig samtale om det. Han siterte etter hukommelsen noen vers av Rutströms sang «I Lammets død og smerte består mitt nådevalg», som hadde vært ham kjær helt fra ungdomsårene, og fortalte svært livfullt om flere lærerike hendelser i livet sitt.

Ved kveldsmaten sa hans aldrende mor at hun var glad for å se ham så frisk, og la til at hun hver dag ba Gud om å få beholde ham i live og med økte krefter. Da svarte han, i en tone som var uvanlig alvorlig overfor den kjære moren: «Og jeg ber om å få dø.»

Den gamle holdt da fram for ham, med kjærlighetens uro, at han ikke burde be i strid med det hun ba om. Men han sa bare: «Ja, men jeg vil dø.» Moren ba ham igjen engstelig om ikke å tale slik og viste til Paulus' bønn i Fil 1, men han svarte fremdeles bare det samme: «Ja, men jeg vil helst dø.» Han ante nok ikke selv hvor nær han var oppfyllelsen av dette ønsket.

Torsdag formiddag gikk han for siste gang inn i arbeidsrommet sitt. Der lot han den nå ferdige prekenen for 2. søndag etter Kristi åpenbaringsdag bli lest opp for seg, og han gjorde et lite tillegg ved ordene *Jesus var trett etter vandringen* – de siste ordene han dikterte på jorden! Ved middagstid tok han en tur til Haga sammen med en venn. Han var glad og oppløftet og gikk nesten en halv time omkring i Hagaparken i det klare solskinnet.

Mens de gikk, talte han livfullt og varmt om Guds store godhet mot ham gjennom hele livet: Herren hadde gjort alt vel og vendt alt til det beste, også det bitreste han hadde opplevd – også dette siste «vennens slag», som han pleide å kalle det som hadde hendt i Göteborg. Og han talte om hvor mye godt Herren dermed hadde gjort både ham og dem omkring ham.

Om ettermiddagen var han trett og ville gjerne høre litt sang. Da de sang noen av yndlingssangene hans for ham, kviknet han til, og i en siste sang (nr. 147 i *Pilgrimsharpan*) stemte han i på slutningsordene:

Du ved kveldsklokkens lyd
skal søte hvile smake.

Det var de siste tonene av en jordisk sang som noen gang nådde øret hans. Noen dager etter fikk han stemme i den sangen som skal lyde omkring Lammets trone fra evighet til evighet.

Også dagen etter, fredag, var han noen timer ute i frisk luft. Han arbeidet en ganske kort stund og snakket om prekenen for 3. søndag etter Kristi åpenbaringsdag, som han tenkte å begynne på dagen etter.

Den herlige teksten for den søndagen, Joh 4,27–42, hadde han kommet tilbake til flere ganger i den siste tiden. Han hadde uttrykt et uvanlig sterkt ønske om å skrive over den – særlig om den kjærligheten Jesus har til arme syndere, som kommer fram i vers 32–34. Om dette hadde han flere ganger talt med bevegelse mens han skrev den forrige prekenen. Fredag middag spiste han ennå sammen med familien – ingen ante at kampen med den siste fiende, døden, var så nær.

Ved middagsbordet var han imidlertid uvanlig taus og klaget over hodepine, som varte hele ettermiddagen og økte mot kvelden. Han spiste likevel litt til kvelds og la seg tidlig. Etter en halv times søvn våknet han – men allerede da uten full bevissthet. Legen som ble tilkalt, sa: et slaganfall. Natten var urolig.

Lørdag formiddag hadde han noen stunder da bevisstheten klarnet. Han kjente igjen kona si og sa noen få glade, kjærlige ord til henne, og han ga et og annet svar på spørsmål fra vennene omkring ham. Da de spurte om han var engstelig eller anfektet, svarte han glad: «Å nei – slett ikke.» Noen ganger syntes smertene i hodet å være sterke, og et «Gud, hjelp!» trengte seg fram over leppene mens hånden beveget seg omkring pannen og det gråhårede hodet.

Mot kvelden ble tilstanden verre, og han var igjen delvis bevisstløs. Nå kunne han ikke lenger tale. Slaget hadde etter hvert rammet tungen – det lemmet han i så mange år hadde brukt til å tale om det dyrebare navnet som var ham kjærere enn alt. Nå fikk den hvile etter sitt lange, trofaste arbeid på jorden. Natten var igjen urolig.

Søndag merket legen en klaprende lyd i hjertet som virket foruroligende, og man fryktet en ny blødning i hjernen. Hele dagen syntes ansiktsuttrykket hans å være rolig, men de hadde ikke lenger kunnet merke noe tegn til bevissthet.

Ved sekstiden om ettermiddagen reiste han seg brått opp i sengen og ble sittende i to timer, støttet av noen venner og lent tilbake mot

putene. Det så ut til å lette blodets press mot hodet. Mens han satt slik, bredte det seg etter hvert en underlig klarhet over ansiktet. Det var ikke lenger spor av lidelse å se, bare den herligste hvile i stillhet. Uforglemmelig var det uttrykket av fred og lykksalighet som lå over ansiktet i disse timene.

Men nå kom andre stunder for dem som var omkring ham. Dette hadde bare vært en herlig hvilestund før den aller siste, veldige striden. Klokken halv ti merket de et nytt trykk mot hjernen, voldsommere enn de forrige. Den høyre hånden, som et øyeblikk hadde arbeidet livlig omkring hodet, mistet brått evnen til å bevege seg og sank ned langs siden for aldri mer å røre seg. Den venstre derimot fikk for en stund tilbake den kraften den hadde mistet ved det forrige slaganfallet, og løftet seg nå for første gang på åtte måneder rett opp mot hodet.

Med dette begynte dødskampen. Det fulgte noen forferdelige timer med voldsom kamp mellom liv og død. Selv et par rom borte fra den døende syntes man å kjenne den voldsomme brytningen.

Mot morgenen brøt kampen ut i en kraftig svette. Først var den kald, så ble den varm, og kroppen, som allerede delvis var blitt kald, ble igjen brennende het. Da gikk det uutsigelig motstridende følelser gjennom hjertene til dem som var til stede. De begynte å tenke at han kanskje ville leve – og våget ikke engang å be om det, så nedbrutt som legemet var og med tungen lammet – og likevel ønsket de det.

Men legen tok snart alle slike tanker fra dem. Han erklærte at de sikreste tegnene på døden var kommet, og at han ikke ville leve dagen ut – den dagen som nå grydde: mandag 24. februar. Og slik gikk det også. Kampen ble stadig mildere; lem etter lem ble kaldt, og pulsen kunne ikke lenger kjennes. Under alt dette kunne de ikke en eneste gang merke det minste tegn til bevissthet.

Mange venner fylte hjemmet hans time etter time denne dagen for å få se et siste glimt av den kjære broren. Omkring klokken fire samlet familien seg ved sengen hans og i rommet ved siden av, sammen med de nærmeste vennene, som hadde vært hos ham natt og dag disse dagene. Der ville de søke styrke og vederkvegelse sammen hos Herren i Ordet. De første versene av 2 Kor 5 ble lest og betraktet.

Uforglemmelig var denne stunden for dem som var til stede – hans kone, barn og venner. De timene de nettopp hadde gjennomlevd,

hadde rystet dem dypt, og ved tanken på den nære atskillelsen følte de seg nær ved å gi opp.

Den elskede læreren, som så mange ganger hadde forkynt dem det evige livs ord, lå nå der og kjempet den siste kampen for kronen. Legemets hytte – hans «telt på jorden» – var brutt ned. Men han hadde «en bygning som er av Gud, et hus som ikke er gjort med hender, evig i himmelen» – det visste de. Det var det huset han nå skulle gå inn i. «Det dødelige» skulle «bli oppslukt av livet».

Gjennom Ordet fikk de på ny denne vissheten om den kjære ektemannen, faren og vennen, og den ga hjertene deres nytt liv, så hver av dem kunne løpe banen ennå en liten tid, for at også de en gang skulle vinne livets uforgjengelige krone.

Helt til kvelden varte dødskampen, selv om den ble stadig svakere. Siden tidlig om formiddagen hadde han ligget helt stille uten å røre et eneste lem. Bare brystet hevet seg i et og annet dypt sukk.

De kjære trekkene, som var blitt noe forandret under den voldsomme kampen om natten, hadde fått tilbake sitt tidligere preg av fred, og helt mot slutten gikk det over i en ubeskrivelig klarhet. Omkring klokken sju begynte en surrende lyd å høres fra brystet – «hjemlandstoner», som noen kalte det – og noen minutter over ni trakk han sitt siste åndedrag med et dypt sukk. Ånden, løst og frigjort fra de siste jordiske båndene, skyndte seg salig til Guds paradis.

De mange vennene som i denne stunden var samlet omkring den døende, falt nå på kne ved sengen hans og i rommene omkring. Noen brødre ga høyt uttrykk for den takk og lovsang som rørte seg i manges hjerter over at han som var gått hjem i fred, var blitt salig forløst. Og dypt fra mange hjerter steg denne bønnen opp til nådens trone: «Må min sjel dø den rettferdiges død, og må min siste slutt bli som hans!»

* * *

Fredag 28. februar ved middagstid lød gravklokkene alvorlig og manende fra Johanneskirken. Rosenius' jordiske hylster skulle legges i det siste hvilekammeret. I sorghuset hadde imens en stor mengde av den avdødes venner samlet seg. Det var vel ikke ofte at en så stor skare kom sammen til en slik høytidelighet – en skare der man hos så mange og så tydelig kunne se på ansiktene og i hele vesenet at dagens betydning ble dypt følt.

På kirkegården og langs veien der prosesjonen gikk, bølget en veldig menneskemengde. Ja, trengselen ble til slutt så stor at man bokstavelig måtte bryte seg fram gjennom folkemengden for å komme inn i kirken, og i løpet av noen få minutter var den overfylt av venner som ville vise sin deltakelse.

Mens kisten ble båret inn i kirken og satt på en katafalk foran alteret, lød noen stille toner fra orgelet, og et øvet sangkor begynte den gamle, kjære salmen nr. 487. Deretter trådte biskop Beckman fram og jordfestet den avdødes støv med de dypt alvorlige, betydningsfulle ordene: «Av jord er du kommet. Til jord skal du igjen bli. Jesus Kristus, vår Frelser, skal reise deg opp på den ytterste dag.»

Etter jordfestelsen talte biskopen noen enkle ord som gikk til hjertet, over Åp 14,13: «Salige er de døde som dør i Herren fra nå av. Ja, sier Ånden, de skal hvile fra sitt besvær, for deres gjerninger følger dem.» Siden lød den avdødes yndlingssang fra orgelgalleriet: «Så elsket Gud all verden», og deretter «Halleluja».

Så bar noen venner kisten ut på kirkegården og senket den ned i det lille, trange kammeret. Der skal støvet hvile og vente på den store dagen da han som er *oppstandelsen* og *livet*, skal kalle det begravde «hvetekornet» fram fra jordens skjød for å kle det i en uforgjengelig herlighet.

Det korn som blir sådd om høsten,
skal vinterens dager ei døde;
ved vårsolens blikk fra østen
skal kraft det til sommerfrukt føde.

Det evige lys tar bort kulden,
og fredet til mildere tider
står legemet forskjønnet fra mulden
og aldri mer dør eller lider.

Favn nå, o mor, din edleste sønn!
Lukk, jord, i ditt skjød ømt den døde!
Hans lemmer, de goder han fikk som lån,
bevar dem til Giverens møte!

En ånd som bad fromt og som trodde,
fikk der sin elskede bolig gitt;

en brennende visdom der bodde,
av Kristi forsoning gjort mett.

Omhegn med den nattlige freden
den trette, o grav, i ditt gjemme!
Når natten en gang er til ende,
skal Herren sitt bilde ei glemme.

Ja, når jordens grunnvoller bever,
og himmelbasunen har drønnet,
skal Herren sitt lån igjen kreve,
foredlet og nytt og forskjønnet.

Om Carl Olof Rosenius

1816–1868

Carl Olof Rosenius (1816–1868) var en svensk lekpredikant og forfatter, og en av de viktigste skikkelsene i den nyevangeliske vekkelsen i Norden. Han var prestesønn fra Västerbotten og begynte å studere teologi i Uppsala, men ble i stedet predikant i Stockholm.

Fra 1842 og resten av livet redigerte han bladet *Pietisten*. Der skrev han artikler og betraktninger om lov og evangelium, om rettferdiggjørelsen ved tro og om livet i Guds nåde. Han var også med på å grunnlegge Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen i 1856.

Skriftene hans ble lest i hjem og bedehus over hele Skandinavia, og de fikk stor betydning for lekmannsbevegelsen i Norge. Artiklene her er oversatt fra den danske utgaven av hans samlede skrifter.